

ÖLÜMDƏN GÜCLÜ

Sent-Corc–stritdəki nikah bürosundan çıxan Çarlz Kler qızını «bu skripkaçı»yla – ərə getdiyi adamla birlikdə aparən taksinin arxasınca tələsmədən addımlayırdı. Yaxşı tərbiyə qaydaları, əlbəttə, ona Betti ilə, bu nikah mərasiminin ondan başqa yeganə şahidi olan yaşlı mürəbbiyyə ilə birlikdə getməyə imkan vermirdi. Cüssəli, həm də gözü yaşlı bu qadın, hətta düz on altı il ehtiyatda olmasına baxmayaraq, köhnə qvardiya zabitinə məxsus ölçülü və ritmik yerişini itirməyən mütənasib, düz bədənli, biri üçün əsla münasib yol yoldaşı ola bilməzdi.

Zavallı Betti! Qadın haqqında dilxor ovqatla düşünürdü – heç bir halda burada, pilləkəndə göz yaşlarına güc verməməliydi. Görünür, indi Cip gedəndən sonra özünü tək-tənha hiss edəcəkdə, ancaq onun özü qədər də yox! Açıq rəngli əlcək geydirilmiş yeganə əli ilə, – o biri qolu kəsilmişdi – dəqiq cizgiləri olan dodaqlarının kənarlarında vız durmuş bığlarını burdu. Tutqun fevral günü olsa da, palto geyməmişdi, o, hətta qaraya bürünməyi artıq hesab eləyib, silindir də qoymadı, əvvəlcədən toyun hiss olunmadan keçəcəyini bildiyindən boz kostyumunu, fətr şlyapasını geydi. Heç bir halda qəlb narahatlığını bürüzə verməmək kimi əsgərə və ovçuya xas olan vərdişi həyatının bu kədərli günündə də ona sadıq oldu, ancaq onun tez-tez qıyılan açıq qəhvəyi gözləri qəzəblə işıldaırdı, bəzən isə, sanki, hansısa ciddi hisslərə müqavimət göstərmək iqtidarında deyilmiş kimi gözləri tutqunlaşır, elə bil, tamamilə göz yuvalarında itirdi.

Uzunsov, codlaşmış sifəti, batıq yanaqları, sərt cizgiləri olan çənəsi, balaca qulaqları, qara saçları, callaşmağa başlayan gicgahları ona iradəli, özünə güvənən, enerjili adam görkəmi verirdi. Bütün özünü ələ almaq tərzini onu göstərirdi ki, həmişə modaboz olan və bir qayda olaraq, formaya üstünlük verən birisi kimi o, bu an daha əhəmiyyətli şeylərin olduğunu başa düşür. İnsan müəyyən olunmuş tipdir, o, isə nəyləse tipik deyildi. Belə adamların keçmiş tez-tez baş verən faciələrlə zəngin olur.

Parka doğru gedərək, Mayn-stritə döndü. Həmin ev buradaydı, – baxmayaraq ki, vaxt vardı, bütün küçə tamamilə başqa cür görünürdü... İyirmi üç il bundan əvvəl, unudulmaz noyabr gecəsi, Cip doğulanda qəlbində ümitsizlik olan sahibsiz bir it, dumanda bir xəyal kimi yaxınlığında var-gəl elədiyi məhz həmin ev. İçəri girməyə icazəsi olmayan qapının arxasından ona heç bir kişinin heç bir vaxt sevməyəcəyi qədər sevdii qadının öldüyünü dedilər. Dünyaya uşaq gətirərək, ölmüşdü və yalnız ikisi uşağın ondan olduğunu bilirdilər! Doğum vaxtının keçdiyini bilərək, dumanda saatlarla gəzəsən və nəhayət, sonda bu xəbəri... eşidəsən! Yəqin, insanın bəxtinə düşən ən ağır qismət onun həddən artıq çox sevməsidir!

Nə qədər qərribə olsa da, məhz bu gün, yeni ağır itkidən sonra yolu bu evin yanından düşdü! Lənətə gəlmiş təsadüf – keçən payız Bisbadendə podaqranın onu yaxalaması çox lazım olmuş! Lənətə gəlmiş təsadüf – gərək bu tip Forsen öz uğursuz skripkası ilə Cipin gözüne sataşaymış! On beş il bundan əvvəl də Uinton özünü bu gün olduğu kimi atılmış, heç kimə lazım olmayan birisi kimi hiss eləmişdi. Yalnız Cip onun yanına gələndən sonra bu hisslərinə son qoyulmuşdu. Sabah Mildxenmə qayıdacaqdı, bəlkə də, fasiləsiz at çapması ona yaxşı təsir edəcəkdə. Cipsiz... Cipsiz yaşamaq! Skripkaçı! Bəlkə də, ömründə heç vaxt at minməyən tip!.. Sanki, insanı iki yerə bölürmüş kimi qamçısını qəzəblə yellədi.

Hələ heç vaxt Xayd-parkın yaxınlığındakı şəxsi klubu ona bu qədər mənasız gəlməmişdi. Özündə

kök salmış bir adətlə kart oynanılan otağa keçdi. Artıq qaranlıq düşmüşdü, elektrik işığı yanırdı, bir neçə daimi oyunçu abajuru kölkə salan lampanın işığında oturmuşdular – o, rişxəndlə qara ağacdən düzəldilmiş masalara, oturacaqların arxalıqlarına, kartlara, qədəhlərə, içində kofe olan qızılı fincanlara, siqaret tutmuş pardaxlanmış dırnaqlı əllərə baxırdı. Tanışı ona piket oynamağı təklif elədi. Saymazyana halda masa arxasına keçdi. Bric – bu gödəldilmiş eybəcər qumar oyunu həmişə onun incə zövqünü təhqir edirdi. Pokerdə həyəcanlandırıcı nəşə vardı. Piket dəbdədən düşsə də, onun üçün yeganə dəyəri olan, hələ də hansısa qaydanı qoruyub saxlayan oyun kimi qalmışdı. Əlinə yaxşı kart gəldi və beş funt uddu, klub çərənəlmələrinin sıxıntısından can qurtarmaq üçün o, bu puldan həvəslə əl çəkərdi. İndi gənclər haradaydılar? Nyunbernə çatmışdılar mı? Cip gözləri vəhşi pişiyin yaşıl gözlərinə bənzəyən bu isveçli ilə üzbəüz oturmuşdu və o, tamam qapalı, özgə, əcnəbi idi! Dəyərsiz birisiydi – ya da ola bilsin, o, Uinton adamlarla atları ayırd eləməyi yadırgamışdı. Allaha şükürlər olsun, Cipin pullarını sonuncu fartinqinə qədər qoruyub saxlaya bilmişdi. Düşünəndə ki, bu oğlanın qolları onun gur saçlı, qonur gözlü qızını, – bütün görünüşü ilə ona fədakarcasına sevdii qadını xatırladan bu gözəl, zərif varlığı qucaqlayır, onu qısqanlığa yaxın bir hiss bürüyürdü.

Kart oyunları otağından çıxanda onu baxışlarla müşaiyyət edirdilər, o, başqalarında qürur hissi oyadan adamlardandı, baxmayaraq ki, heç kim dəqiq deyə bilməzdi, məhz niyə. Ətrafındakı bir çox kişilər onun malik olduğu dəyərlərə malikdilər, ancaq onun kimi diqqəti öz üzərlərinə çəkə bilmirdilər. Ola bilər, burada məhz həmin tipik olmayan xarakter və keçirdiyi həyatın vurduğu möhür öz sözünü deyirdi?

Klubdan çıxıb tələsmədən Pikadilli boyunca Sent-Cemsə doğru, Beri– stritdəki öz evinə yola düşdü. Bu ev, hələ gəncliyindən onun London sığınacağı, – bu küçədə hər şeyi uçurub yerində yenisini tikən londonluların, onun fikrincə, az qala şəhərin yarısını korlayan ehtiraslarına tuş gəlməyən çox az evlərdən biri idi.

Qapını meşəcüllütü kimi qara, iti, mülayim gözləri olan, aşırmaı dar şalvar, uzun toxunma yaşıl jilet geyib, önlük taxmış qaradınməz birisi açdı.

– Marki, bu gün mən evdəyəm, – o dedi, – missis Marki mənə nahar hazırlasın. Nə olsa.

Marki başıyla deyiləni eşitdiyini təsdiqlədi, onun qara xətt altında qaşları ilə birləşən gözləri sahibini təpədən dırnağa kimi süzdü. Dünən axşam arvadı deyəndə ki, indi sahibi tək-tənha olacaq, onda da başını tərpətməklə kifayətlənmişdi. Arxadakı otağa keçəndə Marki başının hərəkəti ilə küçəni, sonra isə yuxarını göstərdi. Bu hərəkətdən onun hər şeyi başa düşən arvadı nəticə çıxartdı ki, o, ərzaq üçün getməlidir, çünki ev sahibi evdə nahar eləyəcək. Qadın gedəndən sonra Marki Cipin qoca mürəbbiyəsi Bettinin yanında oturdu. Gombul qadın hələ də sakitcə ağlayırdı. Bu, onun əhvalını tamam korladı, özünün də it kimi ulamağa hazır olduğunu hiss edirdi. Bir neçə dəqiqə sakitcə qadının göz yaşlarından islanmış, enli, qırmızı sifətinə baxandan sonra başını yırğaladı və Betti hıçqırıqlarını boğub, bütün ətli bədəni ilə titrəyərək, sakitləşdi. Marki ilə hesablaşmaq lazım gəlirdi.

Uinton əvvəlcə qızının yataq otağına girdi. Boşalmış otağın səliqəli yır-yığışına, gümüşü çərçivəli güzgüyə diqqətlə baxıb, qırılmış bığlarını burdu. Sonra isə öz otağına gedib işığı yandırmadan buxarının qabağında oturdu. Kimsə otağa baxardısı, onun yatdığını zənn elərdi, ancaq o yatmamışdı, mürğü gətirən rahat oturacaq və buxarının dinclik yayan alovu onu uzaq keçmişlərə aparırdı. Necə də mənasız təsədüfdü, məhz bu gün onun evinin yanından keçib getməli olmuşdu!

Nəzəriyyədə qəlblərin yaxınlığına görə insanın, ən son halda da kişinin həyatının yeganə qızğın məhəbbətdən ötrü darmadağın edilməsi kimi halları qəbul eləmirlər. Həqiqətdə isə belə kişilər var,

iradəli, səbrli, adama yovuşmaz, həyatın onunla belə oyun oynayacağını hamıdan az gözləyir və hər şeydən əvvəl, öz azadlıqlarına üstünlük verirlər. Belələri öz talelərinin artıq həll olduğunu başlanğıcda, hətta çətin ki, başa düşürlər.

Məgər iyirmi dörd il bundan əvvəl, həmin dekabr günü Qrentxemedəki Belvor ovçular cəmiyyətinin rəqs zalının kandarından içəri ayaq basan kimi, bütün varlığıyla aşıq olmaq Çarlz Kler Uintona yaraşan işdimi? Çalışqan köhnə qulluqçu, qəşəng geyinməyi sevən, tazılarla ov işinin ən gözəl bilicisi, hələ polkda olandan nəyə görə həyatında ikinci dərəcəli hesab elədiyi qadınlara qarşı öz soyuq, nəzakətli, etinasız münasibəti ilə hamını heyrətə salan o, heç də təkəbbürlü olmayan görkəmi ilə qapının ağzında dayanmışdı, rəqs eləməyə tələsmirdi və zalı dağınıq baxışları ilə nəzərdən keçirirdi. Birdən o qız yanından keçib getdi və həyatı həmişəlik büsbütün dəyişdi. Bu işığınmı oyunuydu, hər halda, ona elə gəlirdi ki, azacıq qorxu hiss olunan baxışlarını güclə seziləcək halda ona dikmiş qız bütün qəlbi ilə işıq saçır. Ya onun bütün bədəninin harmoniyasında bir füsunkarlıq, yüngül hərəkətlərində sehləyəcisi nəse vardı, ya da gur saçlarının zərif çiçək qoxusu kimi güclə sezilən qoxusunda? Bu nəydi?

Londonda evi olan, yerli torpaq sahibinin arvadı... Baş verənlərə haqq qazandırmaq olmazdı, pis rəftarla alçaldılmayan qadın, üç il sürən adi, uşaqsız nigah, ondan on beş yaş böyük, görünür, xəstə olan yaxşı, şan-şöhrətli, xeyirxah ər... Yox, heç cür haqq qazandırmaq olmazdı. Bu axşamdan bir ay sonra Uinton və qadın artıq bir-birlərini sevidilər, yaxındılar, həm də tək-cə ruhən yox. Bu hadisə hamı tərəfindən qəbul edilən «yaxşı tərbiyə» və şəxsən Uintonun özü tərəfindən irəli sürülən zabitin və centlmenin namus, intizam məsələlərinin həddlərindən kənara çıxırdı. «Lehinə» və «əleyhinə» tərəziyə qoyularsa, bütünlüklə «əleyhinə»nin ağır gələcəyinə şübhə belə ola bilməzdi. Elə birinci gecədən o, qadına məxsus oldu, qadın da ona. Hər ikisi, yalnız bir arzuyla yaşayırdılar – bir yerdə olmaq! Əgər beləydisə nəyə görə bir-birlərinə qoşulub getmədilər? Əlbəttə, ona görə yox ki, o, bu haqda xahiş eləmədi. Cip doğulandan sonra qadın sağ qalsaydı, birlikdə harasa çıxıb gedəcəklərinə şübhə ola bilməzdi. Ancaq onda qadın belə hesab edirdi ki, birbaşa qərara gəlmək, iki kişinin həyatını korlamaq, onun yumşaq ürəyinin gücü xaricindədir. O, qərara gəlməmiş ölüm hər şeydən əvvəl, onun özünün özüylə mübarizəsinə son qoydu. O, fədakar bağlılıqları qəlb şübhələri ilə uyğun gələn həmin qadınlardandı. Bu işdə həmişə hansısa xüsusi bir cazibədarlıq var, ya da qadının tez və qəti qərar qəbul eləmək bacarığı onun sezilməyən sehrli cizgilərini və sıltaq səbətsizliyini yox eləyir. Baxmayaraq ki, o, mənsubluğuna görə azacıq əcnəbi idi, onda ingilislik heç nə qalmamışdı. Uinton isə təpədən dırnağa ingilis idi, ümitsiz məsələlərin həllində xüsusi bacarığı olan həqiqi centlmenlərdən idi ki, belələri cavanlıqlarında hamı tərəfindən qəbul edilən qaydaları tikə-tikə parçalayıb qırmağa hazır olur, yaşlaşanda isə onların toxunulmazlıqlarını qoruyurlar. Uintonu «orijinal» adlandırmaq heç kimin ağına gəlməzdi. Saçları həmişə gözəl daranmış olurdu, ayaqqabıları işıldayırdı, ciddi və səbrliydi, yaxşı tərbiyə olunmuş insanların bütün qaydalarına sadıqdi və onlara riayət edirdi. Ancaq qızgın ehtiraslarının qoynunda kübar cəmiyyəti bütün qaydaları ilə birlikdə unutmuşdu. Yaxın olduqları bir il ərzində qadınla bütöv bir gün keçirməkdən ötrü həyatı ilə risk eləməyə, mənsəbini qurban verməyə hazırı, ancaq bircə dəfə də olsun nə hərəkətləri, nə də baxışları ilə bunu qadına bürüzə verməmişdi. Onun «namus»unu çox diqqətli bir şəkildə mühafizə eləyərək, özünü ölümdən bətrə həddə gətirib çıxartmışdı. Hətta qadının razılığı ilə onun dünyaya uşaq gətirəcəyini belə hamıdan gizlətməyə söz vermişdi. Ehtiraslı oyunçunun bu borca görə hesablaşması demək olar, həyatında həll elədiyi ən çətin işdi, hətta indi də özünü sağalmayan yara kimi hiss elətdirirdi.

O vaxt qadının zövqüylə döşənən həmin bu otağa onun öldüyünü eşidəndən sonra qayıtmışdı. Atlas ağacından hazırlanmış stullar, XVII əsr üslubunda olan balaca zərif yazı masası, sipərli qədim bürünc şamdanlar, divan – bütün bunlar, onun otağına, hətta indi də subay adama xas olan ekzotik görkəm verirdi. Onu səfərə hazırlaşan polka çağıran məktub, bax burada, masanın üstündəydi. Əgər

bilsəydi ki, ora, o uzaq yerlərə getməmişdən əvvəl ona nə aparmaq lazım gələcək, hansı hadisə olacaq, yəqin, buradaca, alovun böyründəki bu oturacaqdaca həyatına son verərdi. O, balaca müharibədə elə də uğur qazanmadı, yalnız fərqlənə bildi. Müharibə qurtarandan sonra həyatı əvvəlki qaydada davam elədi, hərbi xidmət, pələng, qaban ovu, atla top oyunu, əvvəllər olduğundan daha tez-tez tülkü ovu, vəssəlam. Yalnız üzünə qırışlar, qəlbinə isə yarıqlar əlavə olunurdu. Əvvəllər olduğu kimi öz sirrini heç kimə açmırdı və azacıq da olsa, onu heyranlıqla əhatə eləyənlərin özü üçün mənasız, sıxıntılı olan mövzu obyektinə çevrilmişdi. Adətən, belə heyranlığı sonunu düşünməyən cəsarətli və buz kimi soyuqqanlı adamlara bəsləyirlər. Təbiətinə uyğun olan adamlardan daha qaradınmaz, qadınlara nifrət bəsləyən kimi ad çıxartmasa da, qadınlar haqda danışılara əsla həvəs göstərmirdi, qeyd olunduğu kimi onlardan yan gəzirdi. Altı il Hindistanda və Misirdə xidmət eləyəndən sonra dərvişlərlə müharibədə sağ qolunu itirdi və otuz dörd yaşında, mayor rütbəsində istefaya çıxmağa məcbur oldu. Uzun müddət uşağı haqda düşünmək belə onda nifrət doğururdu, – hansı ki, həyata gəlişi ilə onun bu qədər sevdiyi qadının həyatına son qoymuşdu. Sonra onun qəlbində qərribə bir dəyişiklik oldu, İngiltərəyə qayıdana qədər üç il ərzində şərq bazarlarından cürbəcür oyuncaqlar alıb, oynasın deyər qıza göndərmək onda adət halını aldı. Özünü Cipin atası hesab eləyən kişidən minnətdarlıq əvəzi il ərzində iki-üç məktub alırdı. Bu məktublara cavab vermirdi. Mülkədar qıza məftun olmuşdu, baxmayaraq ki, Uinton o vaxt başqa cür hərəkət eləyə biləcəyini təsəvvür belə eləməsə də, bu adamın qarşısında günahkar olduğunu həmişə hiss edirdi. Bu vicdan əzabı deyildi, ən doğrusu, ödəmədiyi borc idi, ancaq düşünəndə ki, heç kim heç nədən şübhələnməyib və o özü də şübhə doğurmamaq üçün heç də az əzab çəkməyib, yüngülləşirdi.

Nəhayət, İngiltərəyə qayıdandan sonra mülkədar onun yanına gəldi. Zavallı xroniki nefritlə xəstələnmişdi və gücünü tez itirirdi. Uinton yenidən Maynt-stritdəki həmin evdə oldu və onu çağılayan həyəcanı boğmaq üçün kavalər hücumlarında olduğundan daha çox qüvvə sərf elədi. Ancaq öz dediyi «ürəyi yerində olan» bir insan kimi əsəblərinin boşalmasına imkan vermədi, gözünü belə qırpmadan qadını sonuncu dəfə gördüyü otağa girdi və onun əri ilə üzbəüz oturub nahar eləyərkən, hisslərini azacıq belə bürüzə vermədi. Balaca Giti və ya onun özünü adlandırdığı kimi, Cipi görmədi, yatmışdı. Qızı görmək mümkün olan saatda özünü ora getməyə məcbur eləmək üçün ona düz bütöv bir ay lazım gəldi. Qorxu içindəydi. Bu balaca varlıq onun qəlbində hansı hissləri oyadacaqdı? Mürəbbiyə Betti qızı «dəri əli» olan, ona əyləncəli oyuncaqlar göndərən hərbiçiyə dayı ilə tanış eləməyə gətirəndə, qız qarşısında sakitcə dayanmışdı, onun iri, tutqun-qəhvəyi gözlərinə baxırdı. Qızın yeddi yaşı vardı, qısa məxmər donu dizlərini güclə örtürdü, incə ayaqlarına qəhvəyi rəngli corab geymişdi. Bir ayağını irəli qoymuşdu, balaca qəhvəyi quşcuğazı xatırladırdı. Onun ciddi, haradasa sualedici, isti, donuq, qırmızılıqdan əsər olmayan rəngli sifəti vardı. Qırmızı, ancaq nə dolu, nə də nazik olan ağzının kənarlarında güclə sezilən çökəyi olan dodaqları var idi. Tünd şabalıdı saçları görünür, indicə daranmış və dar, qırmızı lentlə ona uşaq ciddiliyindən daha çox ciddilik verən geniş və balaca alnı üzərində toparlanmışdı. Qara, çox gözəl əyilmiş nazik qaşları, qüsursuz düz, nə girdə, nə də iti olan gözəl cizgili burnu vardı. Qız durmuşdu və baxırdı, ta Uinton gülümsəyəndə kimi. Onda qızın sifətindəki ifadə yumşaldı, dodaqları aralandı, elə bil, gözləri yüngülcə açıldı. Sanki, Uintonun sinəsində ürəyi alt-üst oldu – bu, onun qızı idi, itirdiyi qızı! Ona elə gəldi ki, titrək səslə dedi:

– Hə, necəsən, Cipi?

– Oyuncaqlara görə sağ olun, onlar mənim xoşuma gəlirlər.

O, əlini uzatdı və qız öz zərif barmaqlarını onun ovcuna qoydu. Sanki, kimsə onun ürəyini sıgallayırmış kimi bir dinclik hissi Uintonu çağıladı. Qızı qorxutmamaq üçün ehtiyatla onun əlini yuxarı qaldırdı və əyilib öpdü. Bəlkə də, qızdakı canlı və həssas təbiəti sezdi, görünür, bu da qıza təsir elədi, ya da bu an hansısa instinktlə öz aralarındakı dərin doğmalığa bağlılığını hiss eləyən qız bircə anda

uşaqlar tamamilə təsadüfi adamlara bağlanan kimi, ona bağlandı.

Mülkədar istirahət eləyən vaxtlarda, saat ikiylə beşin arasında ora getməyə başladı. Bu saatları Ciplə birlikdə keçirirdi. Parkda gəzir, qayıqla üzür, yağışlı havalarda isə gombul Bettinin də olduğu cansıxıcı uşaq otağında oturub qıza nağıllar danışdı. Betti oturub hipnoz olubmuş kimi ona baxırdı, ancaq onun bütün sifətindən inamsızlıq, az qala şübhə yağırdı. Uşaq otağında bir neçə saat keçirəndən sonra onun üçün ev sahibinin kabinetinə gedib onunla siqaret çəkmək, söhbət eləmək çətin idi. Bu söhbətlər ona özünü ələ almaq üçün nə qədər nəhəng güc sərf elədiyi keçən günləri çox aydın xatırladırdı. Heç nədən şübhələnməyən mülkədar onu sevinclə qarşılayır və uşağa göstərdiyi xeyirxahlığa görə ara vermədən minnətdarlıq edirdi. Yazda mülkədar onu öz qəyyumu və Cipin hamisi təyin edərək, öldü. Arvadının ölümündən sonra onun işləri pozulmuşdu, varidatı girov qoyulmuşdu və yenidən girov qoyulmaq üzrəydi. Uinton bu xəbəri qəddar bir məmnunluqla qəbul elədi və bu vaxtdan da Cipi öz yanına aparmaq haqda ciddi düşünməyə başladı. Mayn-stritdəki ev satılmış, Linkolnşiredəki malikanə icarəyə verilmişdi. Cipi və onun mürəbbiyəsi Bettini Mildenxemdəki ovçu evinə apardı. Var qüvvəsi ilə çalışırdı ki, bütün qohum-əqrəbasını qızdan uzaqlaşdırsın, bunun üçün adamları özündən müəyyən məsafədə saxlaya bilmək bacarığını işə salmışdı. Həmişə nəzakətli qalaraq, sadəcə, öz buz kimi soyuq təkəbbürü ilə onlara bura gəlməyi tərgitdirirdi. Onun hərəklərinin motivləri şübhə doğurmaya bilməzdi, o, imkanlı adam idi. İl ərzində bircə Bettidən başqa hamını Cipdən uzaqlaşdırdı. Haqlı olduğuna şübhə eləmirdi, Cip onsuz özünü xoşbəxt hiss eləyə bilməzdi, o da Cipsiz. Nəhayət, qərara aldı ki, qız onun adını daşımalıdır, heç olmaya Mildenxemdə. Markiyə əmr verdi, bundan sonra Cipi missis Uinton kimi çağırırsan! Həmin gün ovdan qayıdanda Betti onu gözləyirdi. Qadın kabinetin, bu olduqca tutqun otağın uzaq küncündə dayanmışdı. Onun girdə, qırmızı sifətində qorxu və qətilik ifadəsi var idi, artıq öz ağ önlüyünü əzik-üzük eləməyə fürsət tapmışdı. Onun mavi gözləri hansısa bir ümitsiz çağırışla Uintonun baxışlarını qarşıladı.

– Ser, mən sizinlə Markinin mənə dediklərinə görə görüşmək istədim. Mənim qoca sahibim bundan çox narazı olardı.

Möhkəm incimiş Uinton buz soyuqluğu ilə dedi:

– Demək belə! Bununla belə, siz iltifat göstərib, mənim arzumla hesablaşmalı olacaqsınız.

Qadının sifəti qıpqırmızı oldu.

– Bəli, ser. Ancaq mən gördüyümü görmüşəm. Mən heç vaxt heç nə deməmişəm, ancaq mənim gözüüm var. Əgər miss Cip sizin adınızla çağırılsa, onda şaiyələr yayılar və mənim sevimli mərhum sahibəm...

Onun baxışları qadını sözünü yarımçıq kəsməyə məcbur elədi.

– Siz lütfən, öz təsəvvürlərinizi özünüz üçün saxlayın. Əgər bircə sözünüz və ya hərəkətiniz belə şaiyələr üçün xırda bir rəvanc verərsə, siz buradan gedəcək və bir daha heç vaxt Cipi görməyəcəksiniz! Hələlik, mən nəyi tələb edirəmsə, onu da eləyəcəksiniz. Mən Cipi qızlığa götürmüşəm.

Betti həmişə az da olsa, Uintondan qorxurdu, ancaq indiye kimi onun gözlərində belə ifadə görməmiş, onun belə səslə danışdığını eşitməmişdi. Ay kimi girdə başını aşağı salıb, gözləri yaşlı halda önlüyünü əzişdirərək, otaqdan çıxdı. Uinton pəncərənin qabağında dayanıb toranlığın necə çökdüyünə, cənub-qərb küləyinin yarpaqları necə qovduğuna baxırdı. O, öz qələbəsinin acısını sona qədər içdi. Onun əbədi sevimlisi, uşağının anası olan mərhum qadına heç vaxt heç bir haqqı olmamışdı. İndi o,

ədalətə görə Cipin atası olmalıydı. Əgər şaiyələr yayacaqdılarsa, nə olsun, qoy yaysınlar! Bu, onun bütün əvvəlki ehtiyatlılığının iflası idi, adi instinktin qəti qələbəsi idi. Onun gözləri qıyıldı, diqqətlə qaranlığa baxmağa başladı.

II FƏSİL

Bütün ağla gələn rəqiblərinə qalib gəlib, Cipin ürəyini fəth eləsə də, bir rəqibi də qalıbmış. Bu rəqibinin gücü, yalnız indi Cip gedəndən, o özü də buxarının yanında oturub qızın gedişi və öz keçmiş haqqında düşünəndən sonra aydın oldu. Həyatında qırmancın və atın başlıca rol oynadığı, iradəli insanlar zümrəsinə mənsub olan bir adamın, balaca qızın həyatında musiqinin nə rol oynadığını, həqiqətən də, başa düşdüyünü gözləmək belə çətindir. Bilirdi ki, qız təkid eləyir ki, ona notları, «Meşədə koma» mahnısını və digər melodiyaları çalmağı öyrətsinlər. Bu işlərə qarışmamağa çalışırdı və Cipin hansı acgözlüklə hər şeyi, hətta musiqi üzrə mürəbbiyəsinin ona öyrətdiklərindən də çox mənimsədiyindən şübhələnirdi. Heç ona da əhəmiyyət vermirdi ki, qız təsadüfi bir musiqiyə, – müqəddəs mahnılara, kənd kilsəsindəki xorla oxunanlara, xüsusi ilə də «Günahların bağışlanması vaxtı»na hansı sevincə qulaq asır. Vəhşi yırtıcının qovduğu maralın buynuzlarının uzaqdan gələn səslərinə, hətta Markinin fitlə çaldığı qeyri – adi melodiylara belə qulaq asırdı.

Əvəzində isə qızın başqa işlərini– onun itlərlə və atlarla maraqlanmasını tamamilə bəyənirdi və onun ovçunda eşşəkərisini tutub balaca zərif qulağına apararaq, vızıltısına qulaq asmasını sonsuz bir maraqla izləyirdi. Köhnə dəbli, yazda yasəmənlərin və nəfəsotunun, yayda qərənfillərin, qızılgüllərin, peyğəmbər çiçəyinin, payızda isə payız çiçəklərinin və günəbaxanların çiçək açdığı bağdakı ləklərə daim soyğunçu hücumlarını da bəyənirdi. Hər tərəfdən at tövlələri ilə sıxışdırılan bu bağ həmişə baxımsız və ot basmış vəziyyətdə olurdu. Qız quşların necə oxuduqlarına qulaq asmağa can atanda da, onu başa düşürdü, ancaq musiqiyə olan bu sonsuz həvəs, sadəcə, onun dərk eləmədiyi bir şey idi. Cip əhvalı tez-tez dəyişən, nəyləsə öz cəhrayı itinə oxşayan, ya kəpənək kimi şən, ya da gecə kimi tutqun olan şiltaq bir varlıq idi. Baş verən hər cür qəddarlıq onun ürəyinə toxunurdu. Özünə olan qürur və inamsızlıq ona elə hopmuşdu, bir kimsə başa düşə bilməzdi ki, nəyə görə, məhz indi onun əhvalı yaxşıdır və ya pisdır. Qeyri – adi dərəcədə həssas olduğu üçün tez-tez elə təəvvür edirdi ki, onu incidiblər. Ona pis heç nə arzulamayan insanların münasibəti birdən qıza heç kimin onu sevmədiyini göstərən təkzib olunmaz dəlil kimi görünürdü, baxmayaraq ki, o, hamını sevmək istəyirdi, demək olar, hamını. Tez-tez də öz-özünə deyirdi: «Əgər mənə sevmirlərsə, qoy sevməsinlər! Mənə heç kimdən heç nə lazım deyil!» Ancaq tezliklə bu fikirləri bulud dağılan kimi dağılır, qız yenidən hər şeyi və hamını sevməyə başlayır, şənlənirdi. Sonra isə onu yenidən hansısa ağlagəlməyən, düşünülməmiş inciklik sərt yaralayır. Həqiqətdə isə xidmətçilər ona heyran idilər və onu sevirdilər. Ancaq o, doğulandan «nazik qabıqlı» olan, xüsusən də uşaqlıqda daha «qalın gönlüləri»in arasında yaşayıb, özləri özlərinə əzab verən varlıqlardan deyildi.

Uintonun tam sevincinə rəğmən qız yəhərlənmiş atın qarşısında qorxu hissi keçirmirdi. Qızın çox yaxşı mürəbbiyəsi vardı, acınacaqlı vəziyyətə düşən admiralın qızıydı, Uinton onun üçün bundan yaxşısını tapa bilməzdi. Sonra da həftədə iki dəfə Londondan gələn musiqi müəllimi, zəhləsi gedən cənab, hansı ki, gizlində qıza daha çox heyran olubmuş, nəinki qızı ona.

Əksər yeniyetmə qızlar kimi onun yaraşıqsız dövrləri olmamışdı, o, çiçək kimi böyüyürdü, düz, tədricən. Ona baxarkən Uinton tez-tez sərxoşmuş kimi düşünürdü, başını döndərməsi, qüsursuz

cizgiləri olan qonur gözlərinin heyrtləndirici dərəcədə aydın ucan baxışları, düz boynu, əllərinin və ayaqlarının görünüşü – bütün bunlar onun gözləri qarşısında bir vaxtlar dəlicəsinə sevdii qadın haqda əzabverici xatirələri canlandırırdı. Anasına oxşamasına baxmayaraq, həm görünüşcə, həm də xaraktercə çox şeydə bir-birlərinə oxşamırdılar. Cipin daha mükəmməl görünüşü vardı, xarakteri daha dəqiq idi, boy-buxununda daha çox təbiilik və anadangəlmə zəriflik, əhvalında daha çox çalarlar vardı, fikirləri də daha aydın idi və nəhayət, bütün tərəvətinə və gözəlliyinə rəğmən, onda hər şeyə qarşı bir şübhə hiss olunurdu, hansı ki, belə hisslər onun anasına tamamilə yad idi.

O, incə bədənliydi, ancaq gövrək deyildi, ova gedərkən bütün günü yəhərdə keçirə bilərdi və elə yorğun qayıdırdı ki, yuxarı, öz otağına qalxmamaq üçün buxarının yanındakı pələng dərisinin üzərində uzanırdı. Ovçuların, Uintonun tanışlarının, – onlar elə də çox deyildilər, gəlişi nəzərə alınmazsa, Mildxenmdə həyat yeknəsək idi. Onun nəzakəti kobud kənd centlmenləri ilə keçinməsinə elə də imkan vermirdi, buz kimi soyuqluğu isə yerli qadınları qorxudurdu.

Bettinin düşündüyü kimi, şaiyələr, hər halda, yayıldı, kənd sakinlərinin bu şaiyələri özlərinin ölgün yaşayışlarının bütün cansıxıcı yeksənəqliyinə bir maraq gətirdi. Baxmayaraq ki, bircə şaiyə belə Uintona kimi gedib çatmadı, Mildxenmdəki qonaqlarının arasında heç vaxt bircə dənə də qadın olmurdu. Əgər kilsənin ətrafındakı, ovdakı, yerli at yarışlarındakı təsadüfi tanışlıqlar nəzərə alınmazsa, Cip demək olar ki, öz cinsindən olanlarla rastlaşmadan böyüyürdü. Bu da onun özünə qapanmasını, onun qızlara xas olanları bilməməsini, kişilərə olan tutqun və düşünülməmiş şübhələrini gücləndirirdi, ancaq ayaqüstü rastlaşdığı kişilər o güləndə sevinir, qaşlarını çatan kimi də kədərlənirdilər. Tez-tez ona həmişə heyran olan rəfiqələrindən ötrü gizləncə darıxırdı, ancaq dostluqları bir qayda olaraq, qısa müddətli olur və onu təmin eləməirdi. Uinton onun əxlaqi və ruhi inkişafına kifayət qədər diqqət ayırmağa qadir deyildi. Bu, onun üçün uzun söhbətə əsas verəcək mövzu deyildi. Kilsəyə başçəkmə kimi ümumi qəbul edilmiş qaydalara, şübhəsiz, əməl olunmalıydı, özünü ayaq üstə saxlamaq üçün onun yanında nə qədər oxumaq mümkünə, oxunmalıydı, qalanları isə təbiətin işiydi! Tərbiyə haqda onun baxışlarında, təbii ki, praktik sağlam düşüncə az deyildi. Cip kitabların üzərinə acgözlüklə atılır, ancaq oxuduqlarını yaxşı xatırlamırdı, Bayronun, Uayt-Melvilin kitabları və Qumboldotovskinin «Kosmos»unun da olduğu Uintonun böyük kitabxanasındakı bütün kitabları oxuyub qurtardı, ancaq bu kitablar onun şüurunda elə bir ciddi iz buraxmadı. Kiçik mürəbbiyəsinin onda dinə maraq oyatmaq cəhdləri də uğursuzluqla nəticələndi. Yerli yepiskop köməkçisinin ona yönələn diqqətində isə Cip özünə xas olan şəkəkliklə bütün kişilərdə şübhələndiyi hansısa xüsusiyyəti görürdü. Ona «mənim əzizim» deməyin, onun çiyinlərini sıgallamağın keşisə xüsusi məmnunluq verdiyini hiss edirdi. Bununla keşiş, sanki, öz zəhmətinin hansısa mükafatını aldığı zənn eləyirdi.

O, yalnız at tövlələrinin tamamilə müasir olduğu, atla gedilərsə, Londondan üç saatlıq məsafədə, dəniz sahilindən otuz mil aralıda yerləşən atasının bu tutqun, qədim, elə də böyük olmayan malikanəsində adamlardan gizlənərək, müasir cavan qızların tərbiyəsinə kömək eləyən hər şeydən təcrid olunmuşdu. İldə iki dəfə paytaxta gedəndə Uinton onu da özü ilə Kerzon-striddə yaşayan, ərə getməmiş bacısı Rozamundaya baş çəkməyə aparırdı. Elə də uzun sürməyən bu həftələrdə qızda gözəl donlara qarşı təbii zövq yaranır və musiqiyə, teatra olan həvəsi daha da güclənirdi. Ancaq müasir qızlar üçün əsas olan ali mövzular və əyləncələr haqda müzakirələrdən tamamilə məhrum olmuşdu. Həyatının bu dövründə, yəni on beş yaşından on doqquz yaşına qədər olan vaxtlarda, hələ cəmiyyətdə 1906-cı ilin oyanışı başlamamışdı və cəmiyyət pəncərənin arxasına yapışb qış yuxusuna dalan milçək kimi yuxudaydı. Uinton da, Rozamunda bibi də, Cipin bütün ətrafındakılar hamısı konservatorlar partiyasının üzvləri idilər. Qızlıq illərində onun qəlbinə təsir eləyən yeganə şey atasına olan ani məhəbbəti idi. Doğrudur, yaxşı tərbiyə olunması bəzi mərhələlərdə bu hisslərini bürüzə verməsinin qarşısını alırdı, ancaq onunla olmaq, onun üçün nəsə eləmək, onunla qürur duymaq, onu mükəmməl hesab eləmək – bütün bunları qız hər şeydən üstün hesab edirdi. Bununla belə, qız istədiyini paltar geyə,

onun kimi sərt, etiraza yol verməyəcək tərzdə danışa və ya başqalarının hərəkətlərinə, yaxud danışığlarına irad tuta bilməzdi. Əxlaq məsələlərində vasvasılıqla birlikdə atasının bir duyğuya üstünlük vermək qabiliyyəti də ona irsən keçmişdi. Yalnız qız onu sözün əsl mənasında xoşbəxt eləyə bilirdi və atasına olan məhəbbəti qızın qəlbini doldurub daşıdırırdı. Çiçəyin gövdəsinə su, ləçəklərinə günəş işığı lazım olduğu kimi, qızın da kiməsə sərhədsiz məhəbbəti və onun özünə də kiminsə elə həmin ölçüsüz sevgisi çox lazım idi. Buna görə də Uintonun Londona, Nyumarketə və ya başqa bir yerə getməsi həmişə onun barometrinin əqrəbini aşağı salır, ancaq onun qayıtması vaxtı yaxınlaşanda əqrəblər yuxarı qalxmağa başlayırdı.

Bir tərəfdən bütün hallarda qızın tərbiyəsinə xor baxılmasa da, ona talesiz adamların əzabçəkme hissləri calaq edilmişdi. Uinton azacıq da olsun, belə sosial problemlərlə məşğul deyildi, ancaq təbiətən əlibol və alicənab olduğu üçün kənddəki yazıqlara xeyirxah münasibət bəsləyir, onların həyatlarına müdaxilə edilməsinə dözə bilmirdi. Cip də beləydi, o, heç bir halda dəvətsiz kiminsə evinə getməzdi, ancaq həmişə eşidirdi: «İçəri keçin, miss Cip», «Əzizim, içəri keçin və əyləşin!». Hətta ən kobud və yolunu azmışlara belə onun mehriban sifəti, xeyirxahlığı xoş gəldiyindən, olduqca belə xoş sözlər deyirdilər.

Beləcə on bir il keçdi, qızın on doqquz, Uintonun isə qırx altı yaşı oldu. Bir dəfə kiçik mürəbbiyəsinin müşaiyyəti ilə qız yerli ovçular cəmiyyətinin balına getdi. Onun əynində zövqlə tikilmiş ağa çalan, solğun, açıq noxudu rəngli donu vardı, sanki, rəqsə getdiyi birinci dəfə deyildi. Bütünlüklə Uintona çəkmişdi, eynən onun kimi, öz cinsinə uyğun olaraq, hələ bir az da nəzakətliydə. Qabağa tökülüb alnında qıvrılan və boynunun arxasına yığıldığı qara saçları, ilk dəfə açıq görünən boynu və çiynləri, doğrudan da, qüsursuz uçan baxışları, bütün gözəl duruşu ilə, sanki, qız demək istəyirdi ki, işıq və hərəkətlər, acgöz baxışlar, yaltaqlıq və heyranlıq dolu çıxışlar anadan olduğu gündən onun üçün nəzərdə tutulmuşdur, onun haqqıdır. Qız Uintonun gözlədiyindən də artıq gözəl idi. Düşünün üstünə Londondan gətirilmiş, ətri qızın çox xoşuna gələn alp bənövşəsi taxılmışdı. Yüngül və zərif, həyəcədən alışıb yanan qız hər hərəkəti, hər ani baxışı ilə eynən belə bir balda ilk dəfə rastlaşdığı qadını ona xatırladırdı və başını dik tutaraq, sanki, necə qürur hissi keçirdiyini bütün dünyaya car çəkirdi.

Bu gecə Cip üçün təəssüratla dolu oldu, xoşuna gələn də oldu, onu pərt edən də, hətta sarsıdan da. Həminə ona pərəstiş eləməsi xoşuna gəlirdi. Qız rəqsləri çılğıncaasına sevir, gözəl rəqs elədiyini və bununla başqalarına da məmnunluq verdiyini hiss eləmək onda sevinc hissləri yaradırdı. Bununla belə, iki dəfə onu rəqsə dəvət eləyən kavalərlərinə yox deyəsi oldu, divarın dibində oturub heç kimin diqqətini cəlb eləməyən, yaşlı, həm də gombul mürəbbiyəsinə yazığı gəlirdi. Bax bu sədaqətli qadının qorxusuna rəğmən, Cip iki bütöv rəqs boyunca onunla yanaşı oturdu. Şam yeməyinə isə ancaq atası ilə getmək istədi. Atasının qoluna girib rəqs zalına qayıdanda, bir yaşlı qadının dediklərini eşitdi: «Məgər siz bilmirsiniz? Əlbəttə, o, əslində də onun atasıdır!» Bunun ardınca hansısa qocanın cavabı eşidildi: «Demək, iş beləymiş! Onda hər şey aydındır!» Onların sınaq dolu, soyuq, bir qədər də kinli baxışlarını öz üzərində hiss edən qız başa düşdü ki, söhbət ondan gedir. Elə bu an da onu rəqsə dəvət elədilər.

«...Əslində də onun atasıdır!...» Bu sözlər olduqca mənalı idi, bu axşam onların mənasını dərhal başa düşmək ona çox güclü təsir elədi. Qəlbini haradasa yüngülcə cırmaqladı, ancaq dərhal da bu hissləri yumşaldı, şüurunun dərinliyində aydın olmayan həyəcan hissi qaldı. Sonra da ürək bulandıran, onun bütün illüziyalarını dağıdan bir gərginliyi də yaşamalı oldu. Bu hadisə Cip yaşca özündən az qala iki dəfə böyük olan məşhur bir kişi ilə rəqs eləyəndən sonra baş verdi. Onlar palmanın arxasında oturmuşdular, birdən kişi alışıb yanan sifətini ona tərəf əyib, əlinin barmaqlarından yuxarı hissəsini öpdü. Əgər kişi onu vursaydı, qız bu qədər sarsılmaz və özünü bunca təhqir olunmuş hiss eləməzdi. Gənc bir qız naşılığı ilə o, elə fikirləşirdi ki, özü hansısa bir qorxulu hərəkətlə ona bunca əsas verib,

cürətləndirməsəydi, o kəs heç vaxt belə eləməzdi. Qız ayağa qalxdı, çəkdiyi əzabdan tutqunlaşmış baxışlarla onu diqqətlə süzüb, bütünlüklə titrəyərək, otaqdan çölə sıçradı. Qız özünü birbaşa Uintonun üstünə atdı. Qızın, sanki, daşa dönmüş sifətinə, dodaqlarının küncələrinin tanış titrəməsinə baxan kimi, o, başa düşdü ki, qız üçün nəsə qorxulu bir iş olub. Qız heç nə demədi, yalnız yorğunluqdan şikayətləndi və evə getmək istədiyini dedi. Bütün axşamı ixtiyarsız olaraq, susan, indisə birdən danışmağa başlayan öz sadıq mürəbbiyəsi ilə maşına oturdular və ani olaraq, şaxtalı gecə onları ağuşuna aldı. Uinton xəz boyunluğunu qaldıraraq, sürücü ilə yanaşı oturmuşdu və girdə tüklü papağını aşağı endirib, qaranlığa baxaraq, əsəbi halda siqaret çəkirdi. Onun sevimli qızının xətrinə dəyməyə kim cürət eləmişdi? Maşının arxasında mürəbbiyə astadan çərənləyirdi, Cip isə qaranlıq küncə sıxılıb, ona edilən təhqirdən başqa heç nə düşünməyərək, sakitcə oturmuşdu.

Evdə uzansa da, bir müddət yata bilmədi, şüurunda tədricən hadisələr arasındakı bağlılıq aydınlaşmağa başladı. «O, əslində, onun atasıdır! ...» sözü və onun çılpaq əlini öpən bu kişi... Bütün bunlar, sanki, sirli hadisələrin üzərindən pərdəni qaldırır və qızın əminliyini daha da möhkəmləndirirdi ki, onun öz həyatını da hansısa sirr əhatə eləyir. Uşaqlıqda o qədər həssas idi ki, ətrafındakıların ona münasibətlərində gizli olanları dərhal başa düşürdü, ancaq instinktlə hər şeyi aydın anlamaqdan qaçırdı. Uinton şərqdən qayıdana qədər günlər sönük keçirdi. Betti, oyuncaqlar, cürbəcür ani təəssüratlar, onun «papa» deyərək çağırdığı xəstə adam... Bu sözdə Uintona dediyi «ata» sözündəki mənənin cüzi bir hissəsi belə yox idi. Bettidən başqa heç kim heç vaxt onunla anası haqqında danışmamışdı. Onun təsəvvürüncə, valideynləri müqəddəs adamlar olmamışdılar, onlar haqda indiyə qədər bilmədiyi nəyisə öyrənə bilsəydi, bu inamı dağılardı. Başqa qızlardan təcrid olunduğundan, hətta məişət qaydaları haqda da çox zəif təsəvvürlərə malik idi. İndi qaranlıqda uzanarkən möhkəm əzab çəkirdi – ürəyindəki kəskin ağrıdan yox, daha çox hansısa narahatlıq hissindən ona elə gəlirdi, sanki, tikanlarla tamamilə dəlik-deşik edilib. Qəlbinə iğtişas salan inciklik hissənin nədən doğduğunu özünə aydınlaşdırmaq əzabverici dərəcədə ağırdı. Bu bir neçə saatlıq yuxusuzluq onun qəlbində dərin izlər buraxdı. Nəhayət, hələ də çaşqın halda yuxuya getdi və yuxudan hər şeyi bilmək kimi qərribə arzuyla oyandı. Bu səhəri royal arxasında keçirdi, otaqdan çölə çıxmadı, Betti və mürəbbiyəsi ilə elə soyuq rəftar elədi ki, Betti göz yaşlarını saxlaya bilmədi, mürəbbiyəsi isə Vordsvortu oxumağa girişdi. Çaydan sonra Cip Uintonun kabinetinə, dəri üzlüklər çəkilən oturmaqlar düzülmüş elə də böyük olmayan tutqun otağa girdi, burada o, heç vaxt nəyləsə məşğul olmamışdı, əgər «Mister Corroksa», Bayron, atlara qulluq edilməsi haqdakı məlumat kitabı və Uayt-Melvilin romanları nəzərə alınmazsa, buradakı kitabları heç vaxt oxumamışdı. Divarlardan təmiz qanlı cins atların şəkilləri olan miniatür əsərlər, Uintonun qamçısı, Cipun şəkli və atasının zabit dostlarının şəkilləri asılmışdı. Otaqda, ancaq iki parlaq əşya vardı, buxarının alovu və Cipun həmişə tər çiçəklər qoyduğu balaca güldən.

Zərif və düz qamətli, solğun çöhrəli, qara gözləri nəmli olan qız qaşqabağını tökmüş halda, qaçaraq otağa girəndə, Uintona birdən-birə böyümüş kimi göründü. Bütün günü fikirli olmuşdu, onun Cipə olan coşqun sevgisinə nəsə narahatlıq dolu, az qala qorxuducu bir hiss qarışmışdı. Dünən axşam onun cəmiyyətə ilk gedişində nə baş verə bilərdi? Orada hamı qeybət eləməyə və burunlarını başqalarının işlərinə soxmağa alışmışdılar.

Qız döşəmənin üzərində oturdu və onun qıçına söykəndi. Sağ tərəfində oturduğundan qızın sifətini görə bilmirdi və salamat əli qıza çatmırdı. Həyəcanını boğmağa çalışaraq, soruşdu:

– Nə var, Cip, yorulubsan?

– Yox.

– Heç?

– Yox.

– Dünən axşam yaxşıımı oldu, hər şey gözlədiyin kimiydimi?

– Hə.

Odunlar fısıldayır və çatırtı ilə yanırdılar, alovun uzun dilləri buxarının borusuna doğru can atırdı, çöldə külək uğuldayırdı. Bir qədər keçəndən sonra qız elə gözlənilmədən soruşdu ki, onun nəfəsi çatmadı:

– De görüm, doğrudanmı, sən mənim əsl atamsan?

Uinton hədsiz heyrləndi, cavab verməyi düşünmək üçün onun bir neçə saniyə vaxtı vardı, həm də bu cavabdan qaça bilməzdi. Bu qəfil sualla yaxalanan daha az iradəli insan dərhal «hə», ya da «yox» deyərdi. Uinton isə verəcəyi cavabın bütün sonrakı nəticələrini götür-qoy eləməyə bilməzdi. Qızın atası olması fikri onun bütün həyatını isindirmişdi, amma əgər bu sirri açarsa, qızın ona olan məhəbbətinə xələl gələrdimi? Qız bunu necə öyrənə bilərdi? Onu necə başa salsın? Vəfat eləmiş anası haqda nə düşünərdi? Sevdii qadın buna indi necə münasibət bildirərdi? Onun yerinə olsaydı, necə cavab verərdi?

Çətin anlar idi. Qız isə sifətini gizləyərək, onun dizinə sığınıb oturmuşdu, heç nəylə ona kömək eləmirdi. İndən belə qızda şübhə oyanandan sonra bunu ondan gizləmək mümkün deyildi. Barmaqlarıyla oturacağın yanlığını sıxıb dedi:

– Hə, Cip. Ananla biz bir-birimizi sevirdik.

Qızın bədənindən yüngül bir titrəyiş keçdiyini hiss elədi, bu an onun sifətini görmək üçün nələrdən keçməzdi. Hətta indi qız hər şeyi başa düşəndən sonra da. Yox, sona qədər getmək lazım idi.

– Nəyə görə soruşdun? – dedi.

Qız başını yırğalayıb pıçıldadı:

– Mən sevindim.

O, hər şey gözləyirdi, kədər, qəzəb, hətta sadəcə, heyrlənmə, – bu, onun bütün sağalmamış köhnə yaralarının közünü qopardar, qəlbindəki lal sadıqlıyı silkələr və o, daha çox soyuqqanlılıqla özünə qapılırdı. Ancaq bu sakit pıçiltı! Onda dediyini yumşaltmaq istəyi doğdu.

– Heç kim heç nə bilmədi. Anan doğum vaxtı öldü. Bu mənim üçün ağır dərddir. Əgər sən nəşə eşidibənsə, bil, bunlar hamısı qeybətdir, sən mənim adımla daşıyırsan. Heç kim heç vaxt sənə ananı buna görə mühakimə eləmədi. Sən artıq böyüyübsən, hər şeyi bilsən daha yaxşı olar. Bizim bir-birimizi sevdiyimiz kimi, təsadüfi hallarda sevirlər. Sən heç nəyə görə xəcalət çəkməməlisən.

Cip hələ də əvvəlki kimi otururdu. Çox sakitcə dedi:

– Mən xəcalət çəkmirəm. Mən anama çox oxşayıram?

– Hə, mənim ümid elədiyimdən də çox.

– Demək, sən məni özümə görə sevmirsən?..

Uintonun şüuruna dumanlı halda çatdı ki, bu sual onun qəlbindəkiləri, instinktlə məsələlərin dərinliyinə nüfuz eləməsini, qürurunun gərginliyini və sevgi yanğısını, – elə sevgi ki, ancaq ona məxsus idi – necə aşkara çıxarır. O, yalnız soruşdu:

– Sən bununla nə demək istəyirsən?

Ancaq o, birdən öz qorxusuna rəğmən, qızın ağladığını hiss elədi, qız göz yaşlarını boğmağa çalışır, onun dizinə sıxdığı çiyinləri titrəyirdi. O, demək olar ki, heç vaxt qızı ağlayan görməmişdi, hətta uşaqlıqda başına nə gəlsə də, tez-tez yıxılıb özünü əzsə də, ağlamırdı. Yalnız qızın çiyinlərini sığallaya bildi və dedi:

– Ağlama, Cip. Ağlama.

Qız birdən ağlamağa başladığı kimi, birdən də sakitləşdi, döşəmədən qalxdı və atası tərپənməyə macal tapmamış yoxa çıxdı.

Axşam yemək vaxtı qız həmişə olduğu kimiydi. Qızın səсində, hərəkətlərində, yatmağa gedərkən onu öpməsində azacıq belə dəyişiklik hiss eləmədi. İllər uzunlu qorxuyla gözlədiyi anlar, yalnız tutqun bir utanc hissi buraxaraq, keçdi, susmaq haqda verdiyin andı pozandan sonra həmişə belə olur. İndiyə kimi nə qədər köhnə sirri açılmamışdı, onu narahat eləmirdi. İndi isə onu yenidən incitməyə başlamışdı.

Cip üçünsə bu gün uşaqlığına həmişəlik son qoydu. Onun kişilərə münasibəti müəyyən oldu. Əgər o, kişiləri azacıq da olsa incitməsə, kişilər onu incidə bilərdilər. Onun həyatına öz cinsinin instinkti daxil oldu.

III FƏSİL

Sonrakı iki ildə evdə daha az kimsəsizlik, daha çox şənlik oldu. Uinton ürəyini açandan sonra qızının vəziyyətini sabitləşdirmək üçün qətiyyətlə işə başladı. Qızına kəm baxılmasına yol verə bilməzdi. Nə Mildenxemdə, nə də Londonda bacısının köməyi ilə heç bir çətinlik olmadı. Uinton elə soyuq, qaradınməzliyi ilə elə ürkdücü, Cip isə elə sevimliyi ki, bütün üstünlüklər qızın tərəfində idi.

Cipin yetkinlik yaşına çatdığı gün onlar Londonda idilər. İşlər müdürü qismində hesabat vermək üçün qızı indi bütün bu hadisələri xatırladığı, buxarısının yanında oturduğu otağa dəvət elədi. O, vərəsəliyə görə qıza çatan borcun iyirmi min funtu aşmaması üçün az əziyyət çəkməmişdi. Bu haqda qızla heç vaxt danışmamışdı – olduqca təhlükəli mövzuydu! Sonra da onun öz vəsaiti vardı və qızın heç nəyə ehtiyacı yox idi. Qıza nəyi olduğunu ətraflı izah eləyib, pullarının harada olduğunu danışib, bankda xüsusi hesab açmasını məsləhət gördüyü müddətdə qız ayaq üstə dayanmışdı, əhəmiyyətlərini, yalnız indi başa düşməli olduğu kağızlara baxır və sifətindən narahatlıq ifadəsi çəkilmirdi. Gözlərini qaldırmadan soruşdu:

– Bunlar hamısı... ondandır?

Uinton belə cavab gözləmirdi.

– Yox, – dedi, – səkkiz min anana məxsusdur.

Cip ona nəzər salıb dedi:

– Onda qalanı mənə lazım deyil, ata, lütfən!

Uinton izah olunmaz bir rahatlıq hiss elədi. Əgər qız bu pulları götürməzsə, onları neyləyəcəyini bilmirdi. Yalnız özünə məxsus tərzdə həmin pullardan imtina eləməsi qızın damarlarıyla onun qanının axdığını göstərirdi, bu, onun həlledici qələbəsi idi. Qızın anasını gözləyərkən tez-tez baxdığı pəncərəyə yaxınlaşdı. Bax bu da qadının ilk olaraq, göründüyü evin küncü! Bir anlığa qadın orada dayanardı, yanaqları od tutub yanardı, vualın altından belə, yumşaq baxışları hiss olunurdu, tələsdiyindən sinəsi enib-qalxırdı – qadın onun yanına tələsirdi! Bax orada, yaxınlıqda qadın vualını qaldıraraq, yenidən dayanırdı. Geri döndü. Buradakının o qadın olmadığına inanmaq çətin idi!

– Çox gözəl, mənim əzizim! – o dedi. – Əvəzində isə sənə məndən elə o qədər çatacaq. O pullar isə qalsın, kimsə, nə vaxtsa onlardan istifadə eləyər.

İxtiyarsız olaraq onun kimi təmkinli adamın dodaqlarından qopan bu alışmadığı «mənim əzizim» sözündən qızın yanaqları allandı, gözləri işıldadı. Qız onun boynuna tullandı.

Bu günlərdə qız istədiyi qədər musiqi ilə məşğul olurdu, ona dərsləri üzü qırmızı ağac rəngində olan, həqiqətən də, mələk təbiətli, Lejanın çal saçlı sakini keçirdi. O, qızı inadla işləməyə məcbur eləyir və onu özünün balaca dostu adlandırırdı. Demək olar, bircə dənə də diqqət cəlb eləyən konsert yox idi ki, qız orada iştirak eləməsin, hansısa məşhur bir musiqiçi yox idi ki, qız onun çaldığını eşitməsin. İncə zövqü qızı böyük virtouzlar qarşısında heyranlıqla baş əyməkdən saxlasa da, qız, hər halda, onları, – arada bir Kerzon-stritdə, bibisi Rozamundanın evində gördüyü kişiləri də, qadınları da səhnəyə qaldıra bilirdi.

Bibisi Rozamunda da musiqini sevirdi, əlbəttə, yaxşı əxlaqının imkan verdiyi müəyyən sərhədlər daxilində. Cip bibisi haqqında düşünəndə qürurun məhv elədiyi hansısa romantik məhəbbət tarixi uydururdu. Rozamunda bibi ucaboyle, gözəl qadındı, Uintondan bir il böyükdü, uzunsov aristokrat sifəti, tutqun-mavi gözəl gözləri, tərbiyə görmüş adama məxsus qüsursuz ədaləti, xeyirxah ürəyi, uzun, ancaq melodik nitqi vardı. O, Cipi şəfqətlə sevirdi, ancaq onların qohumluqlarına birbaşa dəxli olan hər şeyi olduqca gizlin saxlayırdı. Rozamunda bibi özlüyündə filantrop idi, qız isə görünür, kişi doğulmağa üstünlük verən məhz o cür qadınların ürəyini fəth eləyən qəlb yumşaqlığı ilə fərqlənirdi. Təbiətə həyatsevər olan Rozamunda bibi indi köhnə dəbli don və jaketlər geyir, qiymətli kağızlarının qayğısına qalır, qardaşı kimi əl ağacı ilə gəzir, qaydalara əməl edirdi, baxmayaraq ki, onda musiqili dairələrdə belə yüksək qiymətləndirilən yumor hissi daha çox idi. Onun evində Cip istəməsə də, bu gur, qalın saçları olan, musiqidən və öz şəxsi zatlarından başqa heç nəylə maraqlanmayan məşhurların həm ləyaqətli, həm də gülməli cəhətlərini izləməli olurdu.

Cipin iyirmi iki yaşı tamam olanda Uintonu podaqranın ilk ciddi tutması tutdu. Şər deməsən xeyir gəlməz, ov sezonuna qədər at minə bilməyəcəyindən ehtiyatlanaraq, Cip və Marki ilə birlikdə Bisbadənə yola düşdü. Onların qaldıqları Vilqelmştrassdakı otelin pəncərəsindən ağaclarının yarpaqları

saralmağa başlayan parka geniş bir mənzərə açılırdı. Uinton uzun müddət və inadla müalicə olundu. Cip Markinin müşaiyyəti ilə hər gün atla Neroberqə gəzintiyə çıxırdı, burada onu hər cür qaydalar hövsələdən çıxarırdı, bu qaydalara görə ucsuz-bucaqsız meşədə, yalnız nəzərdə tutulan yollarla gəzmək olardı. Gün ərzində bir, ya da iki dəfə atasıyla, yaxud da tək-cə konsertlərə gedirdi.

Qız ilk dəfə Forsenin necə çaldığını eşidəndə tək idi. Bir çox skripkaçıdan fərqli olaraq, o, ucaboy, arıq, elastiki bədənli və yüngül hərəkətli idi. Onun solğun sifəti, tutqun qızılı gur saçları və bıqları ilə qərribə ahəng yaradırdı. Enli almacıq sümükləri olan batıq yanaqlarıyla balaca bakenbardları nazik xətt kimi uzanırdı. O, Cipə kifayət qədər xoşagəlməz təsir bağışladı, ancaq ifası hansısa sehrli bir surətdə onu sarsıdıb, bütün varlığına hakim kəsildi. Çox gözəl texnikası vardı, bunun hesabına da onun çalğısının dərin təsiri gah güclənir, gah da dayanırdı – bu yüksələn alovun birdən havada donmasına bənzəyirdi. Salonu alqış dalğası titrədirdi, Cip isə diqqətlə skripkaçıya baxaraq, hərəkətsiz halda oturmuşdu. O, əlinin hərəkəti ilə qızmış alnından qeyri-adi rəngli saçının bir hissəsini arxaya verdi, sonra hansısa xoşagəlməz təbəssümlə yüngülcə baş əydi. Onun gözləri qərribəydi, sanki, böyük pişiyin gözləri idi! Hə, əlbəttə, bu gözlər yaşıl, kinli, haradasa qapalı, hipnozedici idi! Gördüyü qərribə kişilərin içərisində ən çox ondan qorxurdu. Qıza elə gəldi, ifaçı birbaşa ona baxır, gözlərini endirib o da əl çalmağa başladı. Qız təzədən baxanda, onun sifəti kədərli göründü. O, bu dəfə birbaşa onun tərəfə baş əydi və skripkasını çiyinə söykədi. «O, mənim üçün çalacaq», – gözlənilmədən qız düşündü. Hansısa sadə, çox təsirli bir melodiyanı müşaiyyətsiz çalırdı. İndi qız ona baxmadan duydu ki, o, yenidən etinasız halda baş əydi və getdi.

Axşam yemək vaxtı qız Uintona dedi:

– Ata, mən bu gün bir skripkaçıya qulaq asmışam, valehedici musiqiçidir, adı Qustav Forsendir. O, isveçlidir, ya başqa millətdəndir?

– Ola bilər, – Uinton cavab verdi. – Bəs onun görünüşü necəydi? Mən orduda bir isveçli tanıyırdım, canlara dəyən oğlandı.

– Hündürboylu, arıq və solğundur, sümüklü batıq yanaqları, qərribə yaşıl gözləri var.

– Aman Allah! Bu həddən artıq çox oldu!

Qız gülümsəyərək, mızıldandı:

– Hə, elədi.

Sonrakı gün Cip skripkaçını parkda gördü. Qız atası ilə birlikdə Şillerin heykəlinin yanında oturmuşdu, Uinton həmişə etiraf elədiyindən daha böyük səbirsizliklə gözlədiyi «Tayms» qəzetini oxuyurdu. Qızının onu əldən salan üzüntüsünü duymasını istəmirdi, bu, ona istədiyi kimi yaşamağa mane olardı. Nyumarketdəki yığıncaq haqdakı materialları oxuyarkən gizləncə qızına baxırdı.

Qız heç vaxt belə gözəl, qəşəng görünməmişdi, öz nəslinə məxsusluq onda heç vaxt burada, Allahın unuduğu bu yerdə, kosmopolit kütlənin arasında olduğu kimi hiss edilməmişdi! Atasının ona gizlicə göz qoyduğunu hiss eləməyən qız yanlarından keçib gedən hər kəsi aydın gözləri ilə müşaiyyət eləyir, pırıltı ilə uçuşan quşlara, itlərə baxır, otların üzəriylə sürüşən, fıstıq və cökə ağaclarının, orada, aşağıda, suyun kənarındakı hündür söyüd ağaclarının üzərində alışıb yanan günəş şüalarına sevinirdi. Bir dəfə qızın başı ağrıyanda Mildenxemdən dəvət edilmiş həkim dedi ki, onun gözləri, qüsursuz görmə orqanlarıdır. Doğrudan da, hansı gözlər ətrafı belə seçə və əhatə eləyə bilərdi! İtlər ona doğru

can atır, qərarsız halda dayanırdılar ki, bu gənc qızın əlinə burnuları ilə toxunsunlar, ya yox? Nəhəng daniya doqu ilə bir-birlərinə nəvaziş göstərmənin qızgın çağında qız birdən Forseni gördü, alçaqboylu, enlikürək, dəbdə olan çox qəşəng şalvar geymiş, enli kəmərlə bağlanmış birisi ilə gedirdi. Ucaboy, arıq, bir az ləng yeriyən skripkaçı açıq kofe rəngli kostyumdaydı, başına boz rəngli, ilgəyində ağ çiçək olan geniş velür şlyapa qoymuşdu. Bağlı yarımçəkmələri laklanmış dəridəndi, yumşaq kətdən olan ağ köynəyinin üzərində səliqəsiz bağlanmış qalstukunu görünürdü, bir sözlə, əsl modabaz! Onun qərribə gözləri birdən qızın baxışları ilə rastlaşdı, o, əliylə şlyapasına toxunmaq istəyirmiş kimi hərəkət elədi.

«O, məni xatırlayır», – qız fikirləşdi. Onun incə bədənini, yüngülcə irəli uzanmış boynunu, qalxmış çiynləri, geniş addımları – son dərəcə qərribəliklə bəbiri, ya da hansısa başqa bir çəvik vəhşini xatırladırdı. O, alçaqboylu yol yoldaşının qoluna toxunub ona nəsə dedi və geri boylandı. Cip skripkaçının ona baxdığını hiss elədi, sanki, daha yaxşı gözdən keçirmək istəyirdi. Qız atasının da hər şeyi gördüyünü bilirdi və bu yaşıl gözlərin heç vaxt özünə hər şeylə maraqlanmaq həddinə qədər aşağı enməyi rəva bilməyən, məlum dairələrin ingilisinin iti baxışlarıyla rastlaşarsa, təlaşa düşəcəyinə əvvəlcədən əmin idi.

Hər ikisi yenidən onların yanından keçdilər. Cip Forsenin yol yoldaşına tərəf dönüb başının hərəkəti ilə onu göstərməsini gördü və sonra da yoldaşının necə güldüyünü eşitdi. Qız yanaqlarının qızarmağa başladığını hiss elədi.

– Burada ay məzəli modabazlara rast gəlirsən ha! – Uinton dedi.

– Bu sənə haqqında danışdığım skripkaçıdı, Forsen.

– Belə de! Hə, hə!.. – Ancaq atası, şübhəsiz ki, aralarındakı bu söhbəti unutmuşdu.

Forsenin bütün tamaşaçıların içindən onu xatırlaması, qıza yüngülcə təskinlik verirdi, inciklik hissi yoxa çıxdı. Atasına ola bilsin ki, Forsenin kostyumunu dəyərsiz hesab eləyir, əslində isə, ona yaraşırdı. Ciddi ingilis geyimində o, daha pis görünərdi.

Sonrakı iki gündə də parkda Forsenin yol yoldaşı olan həmin alçaqboylu cavan oğlanı gördü və bu oğlanın yenidən baxışları ilə onu izlədiyini hiss elədi.

Sonra Rozamunda bibinin tanış, əri alman olan, yarı holland, yarı fransız kosmopoliti baronessa fon Maysen ondan soruşdu, İsveçli skripkaçı Forsenə qulaq asırsanmı? O, bizim günlərin ən yaxşı skripkaçısı ola bilərdi, əgər... – Baronesse başını yırğaladı. Təsirli jestin izah tələb etmədiyini düşünüb fikirlərini ucadan deməyə başladı:

– Ax, bu musiqiçilər! Ona özünü özündən xilas etmək lazımdır. Əgər ayılmasa, – məhv olacaq. Təəssüflər olsun! Böyük istedaddır!

Cip ona sakitcə baxdı və soruşdu:

– Necə yəni, içir?

– Pas mal! (Hətta həddindən artıq! (Frans.) Ancaq burada içkidən əlavə də nəsə var...

İnstinkt və Uintonla uzun müddət bir yerdə yaşamaq Cipə deyirdi ki, qəzəblənmək onun ləyaqətinə yaraşan iş deyil. O, skripkaçının həyatının bəzi məqamlarını öyrənməyə can atmadı, ancaq

söhbətdən də yayınmadı və onun məsumluğundan xoşlanan baronessa sözünə davam elədi:

– Qadınlar və yenə də qadınlar! Necə də iyrəncdir! Bu, onu məhv eləyə bilər! Ona lazım olan yeganə şey, özü üçün bir qadın tapmaqdır və mənim əvvəlcədən o qadına yazığım gəlir, sapristi (Lənət şeytana! (fran). O qadını hansı həyat gözləyir!

– Belə kişilər, ümumiyyətlə, sevməyə qadirdilərmidi? – Cip sakitcə soruşdu.

Baronessa gözlərini geniş açaraq, ona baxdı.

– Mən belə bir kişini tanıyırdım, o, qula dönmüşdü. Mən onun qadının arxasınca quzu kimi qaçdığını görürdüm, qadın isə həmişə onu aldadırdı. On ne peutjamais dire. Ma belle, il y a des choses, que veus ne savez pas encore (Əvvəlcədən heç nə deyə bilməzsən. Əzizim, elə şeylər var ki, siz hələ bilmirsiniz. (Frans.) – Qadın Cipi əlindən yapışdı – Amma bir şeyə şübhə ola bilməz, belə gözlərlə sizin üçün hər şey irəlidədir!

Cip əlini geri çəkib başını yırğaladı, yox, o, məhəbbətə inanmırdı.

– Ah, siz çoxlarının başını gicəllədəcəksiniz! – qadın dedi. – Buna şübhə eləməyə bilərsiniz. Mən bu çox qəşəng qonur gözlərdə nə isə məşum bir şey görürəm!

Əgər bu sözlər ona ürəyəyatan gəlsəydi, gənc qız bunları üzürlü hesab edərdi, yox bir, onun gözlərində tale də görünürmüş! Kompliment Cipi həyəcanlandırırdı və bu günlərdə qız qeyri – iradi olaraq, şən əhvalda oldu, kişilər ona baxmaq üçün dönəndə, baxışları belə onu həyəcanlandırırdı. Yüngül hava, gözəl, şən şəhər, bol musiqi, bu adi, nəzərə çarpmayan adamların arasında seçilmək hissi, bütün bunlar əhvalını qaldırır, sanki, onu sərxoş eləyir, baronessanın dediyi kimi, «un peu folln» (Azca ağlını itirirdi (Frans.) Qız bütün günü ancaq gülürdü. Hər şey onun üçün məzəli, heyranedicidir. Bu qızın daxilində hansı zinətin gizləndiyini bilən, onun məftunediciliyini əvvəlcədən olduğu kimi qiymətləndirən baronessa da onu bütün arzu olunan, hətta arzu olunmayan adamlarla da tanış eləmək üçün əlindən gələn hər şeyi eləyirdi.

Hər şeylə maraqlanmaq – yaxşı hissdır. Kişi nə qədər qələbə qazanırsa, ona qalib gəlmək qadınlar üçün bir o qədər cazibədar olur. Çoxlarını ovsunlayan birisini ovsunlamaq – məgər birinin məftunediciliyinin yerdə qalan digərlərinin məftunediciliyini üstələməsinə dəlalət eləmir? Baronessanın Forsen haqqında dedikləri, – «qəbuledilməz insandır» – Cipi fikrini qətiləşdirirdi, amma bu vaxt ərzində hiss olunmadan onda tutqun bir həyəcanı da gücləndirirdi. Bir dəfə skripkaçı onu konsertdə bütün kütlənin içindən seçib ayıranda bu həyəcanı keçirmişdi. Bir qədər sonra isə baronessanın sözləri daha çox hiss olunan bəhrəsini verməyə başladı. Buna qədər isə çiçəklərlə bağlı qəribə bir epizod oldu.

Atla gəzintidən qayıdanda – bu, onun atası ilə birlikdə Şillerin heykəlinin yanında oturduğu vaxtdan bir həftə sonra baş verdi, – Cip öz tualet masasının üstündə «Qlyuar de Dicon» və «Lya Frans» qızılgüllərinin buketini gördü. Kağız yox idi. Qulluqçu alman qadın, yalnız bunu deyə bildi ki, çiçəkləri freyleyn Uinton üçün çiçək dükanının xidmətçisi gətirib. Cip çiçəkləri baronessanın göndərdiyini güman elədi. Nahar vaxtı, bir qədər sonra isə konsertdə onun yaxalığına donunun boz mirvari rəngi fonunda bir-biriylə tamamilə uyğun gələn cəhrayı və narıncı rəngli iki ədəd qızılgül yaraşıq verirdi, biri «Lya Frans», digəri isə «Qlyuar de Dicon». Konsert üçün proqramı almamışdılar, Uinton üçün bütün musiqilər eyni idi, Cip isə proqrama ehtiyac duymurdu.

Forsen səhnəyə çıxanda Cipin yanaqları mühüm bir şey gözləyirmiş kimi yüngülcə cəhrayı rəng aldı. O, əvvəlcə Motsartın menyeyini, sonra Sezar Frankın sonetasını çaldı, səhnəyə baş əyməyə çıxanda isə onun əlində iki ədəd qızılgül vardı: «Lya Frans» və «Qlyuar de Dicon». Cip mexaniki halda öz qızılgüllərinə toxundu. Onların baxışları rastlaşdı, o, bir az da aşağı əyilib baş əydi. Səhnədən çıxanda qızılgülləri dodaqları üstə qoydu və Cip əlini elə geri çəkdi ki, sanki, əlinə tikan batdı. Neyləsin, qızılgülləri qoparıb döşəməyə atsınmı? Atası görərdi, Forsenin də qızılgüllərini görmüşdü və onları müqayisə eləyə bilərdi. O, qızının təhqir edildiyini düşünərdi! Bəs qızı təhqir olunmuşdumu? Qız bu haqda düşünməyə özünü məcbur edə bilmirdi. Bu, sadəcə, bir diqqət idi, ifaçı təkcə onun üçün çaldığını demək istəyirdi. Qulaqlarında baronessanın sözləri səsləndi: «Ona özünü özündən xilas etmək lazımdır. Heyif! Böyük istedaddır!» Hə, onun böyük istedadı vardı! Əgər insan belə çala bilirsə, deməli, onda xilas edilməli nəşə var!.. Sonuncu solonu eşidəndən sonra onlar getdilər. Evdə o, ehtiyatla bu iki qızılgülü də o birilərin yanına qoydu.

Üç gün keçəndən sonra Cip baronessa fon Maysengilə qeyri – rəsmi qəbula getdi. Qız onu dərhal gördü, öz alçaqboylu, enlikürək dostu ilə birlikdə royalın yanında dayanmışdı və hansısa qadının çərənləməsinə qulaq asırdı. Onun görünüşü cansıxıcı və azacıq də həyəcanlandırıcı idi. Bütün gün tutqun, sakit olmuşdu, səmada yağışdan qabaq olduğu kimi qəribə bir parıltı var idi və Cip özündə deyildi. Qız birdən London üçün gizli bir qüسسəylə darıxdı və tədricən dirçəldi. Skripkaçının alçaqboylu tanışının baronessaya necə yaxınlaşdığını gördü və bir dəqiqədən sonra baronessa onu qızın yanına gətirib təqdim elədi: Qraf Rosek. O, qızın xoşunə gəlmədi, gözlərinin ətrafında qara ləkələr vardı. Ədaləti həddən artıq qüsursuzdu, hansısa soyuq şitliyi vardı. Ancaq diqqətli və nəzakətli idi, ingiliscə yaxşı danışdı. Görünür, polyak idi, ancaq Londonda yaşayırdı və musiqi haqqında bilməli nə varsa, hamısını bilirdi. O, ümid eləyir ki, missis Uinton onun dostu Forsenin çalğısını eşidib? Londonda yox? Bu qəribədir. Keçən sezon o, Londonda bir neçə ay çalmışdı. Bundan xəbəri olmadığına görə ovqatı yüngülcə təlx olan Cip cavab verdi:

– Hə, keçən il mən demək olar ki, bütün yayı kənddə keçirdim.

– O, böyük uğur qazandı. Mən onu yenidən Londona aparıram. Bu, onun üçün çox yaxşıdır. Sizə onun çalmağı xoş gəlirmi?

Qız sfinksə oxşayan bu adamın qarşısında öz hisslərini açmaq istəmədi və mızıldandı:

– Oy, əlbəttə, o, sadəcə, qəribədir!

O, başıyla təsdiq elədi və sonra nəyisə xatırlayıb, yüngül təbəssümlə gülümsəyərək dedi:

– Onu sizinlə tanış eləyə bilərəmmi? Qustav, bu missis Uintondur!

Cip geri döndü, o, artıq qızın arxasında dayanmışdı, baş əyirdi. Gözlərində itaətkar bir heyranlıq ifadəsi vardı, bunu gizlətməyə də çalışmırdı. Cip polyakın yenidən nəzərə çarpacaq dərəcədə gülümsədiyini sezdi. Bir azdan Forsenlə pəncərənin taxçasında yanaşı dayanmışdılar. O, yaxından qəfəsə salınmış heyvana çox az oxşayırdı və sözsüz ki, öz mənsubluğuna görə nəzakətli idi. Saçını diqqətlə qırıxdırmışdı, ondan, – saçındanmı, dəsmalındanmı hansısa ətirin xoş qoxusu gəlirdi. Əgər o, ingilis olsaydı, qız onun beləcə ətirlənməsini bəyənərdi. Barmağında briliyant üzük vardı və bu elə də pis təsir bağışlamırdı. Hündür boyu, enli almacıq sümükləri, sıx, qısa saçları, ifadəli üzü, elestiki bədəni, sərbəst hərəkətləri – onu ilk dəfə görərkən qızda yaranan təəsüratları bir xeyli yumşaldırdı. O, olduqca cəsarətli görünürdü. Qəribə, kobudtəhər ləhcə ilə dedi:

– Miss Uinton, siz burada mənim tamaşaçısınız. Mən sizin üçün çalıram, ancaq sizin üçün.

Cip gülümsədi.

– Siz mənimlə əylənirsiniz, – o, davam elədi, – ancaq xahiş edirəm, lazım deyil. Mən sizin üçün ona görə çalıram ki, sizə heyran olmuşam. Mən sizə son dərəcə məftun olmuşam. Mən o çiçəkləri sizə göndərəndə əsla sizi təhqir eləmək fikrim olmayıb. Bu sizin sifətinizi görmək xoşbəxtliyinin əvəzində minnətdarlıq ifadəsi idi.

Onun səsi titrədi, Cip başını aşağı salıb dedi:

– Bu sizin tərəfinizdən çox lütfkarlıqdır. Mən də sizə çalğınız üçün təşəkkür eləmək istəyirəm. Siz çox gözəl çalırsınız, doğrudan da, çox gözəl!

O, yenidən yüngülcə baş əydi.

– Mən Londona qayıdanda siz mənə qulaq asmağa gələcəksinizmi?

– Mən elə fikirləşirəm, hər bir adam sizə qulaq asmağa gələr, əgər buna nail olarsa.

– Burada mən ancaq pul xətrinə çalıram, – o qımışdı. – Mən bu yerlərə nifrət edirəm, qəlbimi kədərlə doldurur. Sizinlə yanaşı heykəlin yanında oturan atanız idimi?

Cip başıyla təsdiq elədi. Qız hələ Forsenin onların tərəfinə etinasızca baş əyməsini unutmamışdı. Forsen əlini sifətində gəzdirdi, sanki, üzündəki donub qalmış ifadəni silmək istəyirdi.

– O, həqiqi ingilisdır. Siz isə, yox, siz istənilən ölkədən ola bilərsiniz!

Cip istehza ilə baş əydi.

– Hə, hə, – o, təkidlə dedi, – mən sizin haradan, şimaldanmı, cənubdanmı olduğunuzu müəyyən eləyə bilmədim. Mən bura sizi görmək ümidiylə gəldim və olduqca xoşbəxtəm. Miss Uinton, mən sizin qulunuzam, həm də çox sadıq!

O, sürətlə, çox sakit, nədənsə həyəcanlı ciddiliklə danışdı, səsində əsla sünilik hiss olunmurdu. Sonra birdən mızıldandı: «Ax, bu adamlar!», – yenidən yüngülcə baş əydi və yoxa çıxdı. Baronessa artıq kimisə onunla tanış eləməyə gətirirdi. Bu görüşdən sonra Cip düşünürdü. «Doğrudanmı, o, hamıyla belə başlayır?» O, sadəcə, inana bilmirdi, səmimi həyəcandan qırılan səs, itaətkar, pərəstiş dolu baxışlar!

Kiməsə etibar eləməyəcək dərəcədə olduqca həssasdı, keçirdiyi aludəolma və nifrətləmə hisslərinin arasındakı uyğunluğu müəyyənləşdirə bilmirdi. Bu şərh olunmurdu, hər iki hiss hardasa onun qəlbini dərinliyində bir-birinə qarışır, eyni zamanda da bir-biriylə mübarizə aparırdılar. Bu, əlbəttə, məhəbbət deyildi, hətta məhəbbətin başlanğıcı da deyildi, bu uşaqların bütün sehrli, əlçatmaz, səy göstərərlərsə, hər halda, əldə eləyə biləcəkləri şeylərə olan təhlükəli marağına bənzər bir şeydi! Hələ burada musiqinin cəzbedici gücü və baronessanın onun xilas olması haqqdakı sözləri... Lakin bütün bu hisslər və düşüncələr hələlik, yalnız yaranmaq ərafəsindəydi. Qız ola bilsin, onu bir də heç vaxt görməyəcəkdi. Qız, hətta bunu istədiyini də bilmirdi.

IV FƏSİL

Cip hər səhər atası ilə birlikdə Koxbrunnenin mənbəyinə gedirdi, burada atası, o cümlədən, digər xəstələr də iyirmi dəqiqə ərzində müalicəvi sudan içməliydilər. Atası suyu içdiyi müddətdə qız hardasa parkın gözəl bir guşəsində oturub, praktika üçün alman dilində olan «Reklam» jurnalından hansısa bir romanı oxuyurdu.

Baronessa fon Maysenin yanında qeyri – rəsmi qəbulda olandan sonra da qız burada oturmuşdu. Onda Turgenevin «Bahar suları»nı oxuyurdu. Birdən qraf Roseki gördü, əlində bir stəkan su tutmuş halda, cığırda gedirdi. Onun hansı təbəssümlə Forseni ona təqdim etməsini xatırlayıb, tələsik çətilmə özünü gizlədi. Qız onun laklanmış yarımqəkməldəki qıçlarını, aşağısı dar olan rahat şalvarını, enli kəmərlə bağlanmış adama xas olan küt yerini görürdü. Düşünəndə ki, o, qadın hiyləgərliyi ilə öz tualetindən istifadə eləyir, ona qarşı qərəzi daha da artırdı. Kişi beləcə qadına oxşamağa necə cürət eləyə bilərdi? Düzdü, kimsə onun yaxşı at çapdığını, təcrübəli qılınca oynadan olduğunu və çox güclü olduğunu demişdi. Yanından keçəndə qız onun qayıdacağından qorxaraq, Turgenevin kitabını bağladı və qaçdı. Lakin qızın qamətini, yüngül yerini sezməmək mümkün deyildi.

Növbəti səhər qız həmin oturacaqda oturub nəfəsini tutaraq, pəncərə qabağında Cemlə Saninin arasındakı aydınlaşdırma mənzərəsini oxuyarkən arxadan Forsenin səsinə eşitdi:

– Miss Uinton!

Onun bir əlində suyla dolu stəkan vardı, o birisində isə şlyapasını saxlamışdı.

– Mən indicə sizin atanızla tanış olmuşam. Bir dəqiqəliyə yanınızda otura bilərəmi?

Cip oturacağın kənarına doğru çəkildi və o oturdu.

– Nə oxuyursunuz?

– Hekayə, «Bahar suları».

– Bu indiyə kimi yazılmışların ən yaxşısıdır! Haradasınız?

– Cemlə Sanin, tufan vaxtı.

– Gözləyin! İndicə madam Polozova gələcək! Gözəl yazıdır! Neçə yaşıınız var, miss Uinton?

– İyirmi iki.

– Bu hekayəni tamamilə başa düşmək üçün çox cavansınız, ancaq siz, sizsiniz! Siz hisslərinizlə dərk edirsiniz. Bağışlayın, adınız necədir?

– Qita.

– Qita? Elə də məlahətli səslənir.

– Məni həmişə Cip deyər çağırırlar.

– Cip? Ax, Cip! Hə! Cip!

O, qızın adını elə təkrarlayırdı ki, sanki, bunun ona heç bir dəxli yox idi, buna görə də Cip hirsələnirdi.

– Mən atanıza dedim ki, sizinlə görüşmək xoşbəxtliyinə nail olmuşam. O, mənə qarşı çox nəzakətli idi.

– Atam həmişə nəzakətlidir, – Cip soyuq tərzdə səsləndi.

– O, şampan şərabının dondurulmasında istifadə olunan buz kimidir. Elə düşünürəm, mənim haqqımda artıq sizə deyiblər, necə mauvais sujet (özünü pis aparan adam – (Frans.)...

Cip baş əydi. O diqqətlə qıza baxdı və dedi:

– Bu doğrudur, ancaq mən yaxşı da ola bilərdim, daha yaxşı.

Qız ona baxmaq istəyirdi, ancaq hansısa qərribə sevinclə çuğlanmış halda, bunu bacarmırdı. Bu insanda, hər halda, iradənin gücü vardı və özünü onun iradəsinə tabe eləməyə hazırıdı! Əgər qız istəsə, onu öz qulu, iti eləyə və cilov qayıqşında saxlaya bilərdi. Qıza əlini uzatmaq qalırdı ki, o, diz çöküb qızın əlini öpsün. Qız bircə dəfə desəydi, «bura!», o, harada olsaydı belə, qaçıb gələrdi. İlk dəfə qız öz gücünü hiss edirdi və bu, onun başını hərləndirirdi. Lakin Cip özünə elə də əmin deyildi, özünü qalib hesab elədiyi bu anlarda dərhal da şübhələr əhvalını korladı. Sanki, Forsen onun hisslərini oxuyaraq dedi:

– Mənə nəşə eləməyi əmr edin, dəxli yoxdur, nə olur, olsun. Mən yerinə yetirərəm, missis Uinton.

– Onda yubanmadan Londona qayıdın. Burada siz özünüzü, sadəcə, xərcləyirsiniz.

– Siz məndən mümkün olmayan şeyi xahiş eləyirsiniz, miss... miss Cip!

– Xahiş edirəm, məni belə çağırmayın... məni belə xidmətçilərim çağırırlar.

– Elə mən də sizin xidmətçinizəm.

– Ona görəmi mənim xahişimi yerinə yetirmək istəmirsiniz?

– Siz qəddarsınız!

Cip gülümsədi. O, gözlənilməyən qızgınlıqla dedi:

– Mən sizin yanınızdan heç yerə getməyəm. Heç bu haqda düşünməyin də! – Birdən o, cəld əyildi, qızın əlini dodaqlarına yaxınlaşdırdı və sərt dönüb getdi. Həyəcanlanmış və heyrtlənmiş Cip hələ də onun sərt bığlarının toxunuşu hiss olunan əlinə baxırdı. Sonra o, yenidən güldü, əcnəbilər kimi əl öpmək, hər halda, artıq idi. Qız yenidən kitabı oxumağa başladı, ancaq oxuduqlarının mənası ona

çatmırdı.

Kimsə bundan daha qəribə pərəstişkarlıq görmüşdümü? Cipə əvvəl olduğu kimi yenə də elə gəlirdi ki, cilovu əlində möhkəm saxlayıb və yalnız sədəqə verir, əl tutur. Eyni zamanda onu artıq azad olmadığı fikri təqib edirdi. Hətta düşündüyü kimi Forsen üçün dəfəndilməz olan məftunediciliyinin gücü də indi öz əleyhinə işləyirdi. Başlanğıcda tam şübhə, qız bundan artıq şübhələnə bilməzdi. Əgər qız ona gülümsəməirdisə, o, qaşqabaqlı olur və özünü bədbəxt hiss edirdi. Qız gülən kimi isə o canlanır, əhvalı düzəlirdi. Qız ona baxanda onun adətən, kinli və narahat olan gözlərinin ifadəsi də dəyişirdi, bu gözlərdə kədərli, itaətkar heyranedicilik işarırdı. Belə riyakarlıq olmazdı, amma belə dəyişkənliyi qız onda daima müşahidə edirdi. Qız harada olurdusa, o da orada olurdu. Qız konsertə gedirdi, o, artıq salonun girişindən beş-altı addım aralıda gözləyirdi. Şirni dükanına çay içməyə gedirdi, o da orada olurdu. Hər axşam qızın atla Neroberqə yola düşüb keçə biləcəyi yerdə dolaşırdı.

Əgər hörmətlə qızın yanında bir neçə dəqiqəliyə oturmağı xahiş elədiyi Koxbrunnendəki həmin görüş nəzərə alınmasa, o, qızı öz cəmiyyətinə bağlamadı və onu nəyləsə gözdən salmağa cəhd eləmədi. Yəqin, o, belə həssas qızla bunun təhlükəli olduğunu başa düşdü. Bu alovun ətrafında fırlanan başqa kəpənəklər də var idi və bu da onu özünü elə aparmağa məcbur eləyirdi ki, pərəstişini başqaları hiss eləməsin. Cip isə nə baş verdiyini görürdümü, başa düşürdümü ki, onun müdafiə mövqeyinin altını necə qazırlar, ona öz ətrafında görünməyə icazə verməyin necə təhlükəli olduğunu, bununla da geriye gedən yolunu bağladığını hiss edirdimi? İşin mahiyyətinə görə, yox. Bütün bunlar onu sərxoş eləyən həmin günlərin təntənəsini gücləndirirdi, qız həyata daha çox vurulur, daha möhkəm inanırdı ki, onu qiymətləndirir və heyran olurlar, o, başqalarının yaxın düşə bilmədiklərini belə idarə etmək bacarığına malikdir.

Forsen onu həyəcanlandırırdı. Axı kim belə narahat, şiltaq, qaynayan insanın yanında darıxa bilərdi? Bir dəfə o, qıza öz həyatının bəzi məqamlarından danışdı. Onun isveçli atası kiçik torpaq sahibkarı olub, fiziki cəhətdən olduqca güclüymüş, ancaq çox içirmiş. Anası isə rəssam qızıymış. Ona skripkada çalmağı anası öyrədibmiş, amma o, hələ uşaq olanda anası ölübmüş. On yeddi yaşı olanda atası ilə dalaşır və Stokholmun küçələrində skripka çalmaqla öz çörəyini qazanmağa başlayır. Necə olursa, məşhur bir skripkaçı onun çalğısını eşidir və ona dərs verməyə başlayır. Həddən artıq içən atası ölür və ona balaca bir malikanəni miras qoyur. O, dərhal da malikanəni satır, pulunu isə özünün kobud tərzdə dediği kimi «hər cür axmaqlıqlara» xərcləyir.

– Ah, miss Uinton, mən həyatımda çox səfəhliklər eləmişəm, ancaq bir daha sizi heç vaxt görə bilmədiyim həmin gün elədiyimin yanında, onlar hamısı boş şey olacaq

O, bütün bu sözləri həyəcanla deyib, dərhal da kənara çəkildi. Qız bir qədər şübhədən, bir qədər də şəfqətdən gülümsədi, ancaq onun qəlbində özünün də anlama bilmədiyi hansısa yeni hiss doğdu. Ümumiyyətlə, həmin günlər o, özünü başa düşməkdə çətinlik çəkirdi.

Uinton isə onda nələr baş verdiyini görürdümü? Düzünü demək lazımsa, o, təşvişə düşmüşdü. Ancaq hər şeydən çox öz narahatlığını düşünülməmiş hərəkətiylə aşkar eləməkdən qorxurdu, deyək ki, müalicəsinin bitməsinə iki həftə qalmış Cipi buralardan aparmaq kimi. Axı o, məhəbbətin əlamətlərini yaxşı bilirdi! Uzundraz, yırtıcı kimi olduqca yöndəmsiz, skripkayla atəş açan, enli almacıq sümükləri və nazik bakenbardları olan bu cənabın (Ey ədalət sahibi!) yaşıltəhər gözlərini Cipdən çəkmədiyini Uinton özlüyündə hiss eləmişdi və onun qorxusu güclənmişdi. Bəlkə də, ola bilsin ki, yalnız ingilisin əcnəbilərə anadangəlmə nifrəti onu həlledici addım atmaqdan saxlayırdı. O, bütün bunları ciddi qəbul eləyə bilməzdi. Cip, onun zərif Cipi məgər belə növdən olan tipə aludə ola bilərdimi? Heç vaxt! Bundan əlavə qız hər hansı çətinliyi olanda, ya tərəddüd eləyəndə mütləq onun fikrini soruşurdu. Bu

zaman Uinton qızın utanaraq sirr verməzliyini unudurdu, onu da yaddan çıxardırdı ki, o, özü də Cipi sevəndə hər cür mehribanlıq göstərməkdən qaçırdı, qız da onu sevrəkən öz qəlbi ona açmırdı. Ümumiyyətlə, o, nə qədər bəsirətli olsa da, görə bilməli olduğu şeyləri görə bilmirdi, təkcə Forsenin özgə bir niyyəti yoxmuş kimi açıq-aşkar elədiklərindən başqa. Onların getmək ərafələrində Uintonun haqqında heç bir şey bilmədiyi bir epizod nəzərə alınmazsa, bunlar elə də ciddi şey deyildi.

Sonuncu gün sakit, bir qədər qüssəli idi. Axşam yağış yağmışdı və nəm hompuş ağacların gövdələrindən, yerə tökülmüş yaş yarpaqlardan biyan kökünün küclə seziləcək qoxusu gəlirdi. Cipdə belə hiss yaranmışdı ki, buna qədər sevinclə dolu olan qəlbi birdən-birə boşalıb. Səhər yeməyindən sonra, Uinton hesabların ödənilməsi ilə məşğul olanda, qız vahəyə enən parka gəzib dolaşmağa getdi. Göyün üzü buludlarla örtülmüşdü, ağaclar məyus halda başlarını aşağı salmışdılar, bütün ətraf pərişan idi. Qız parkdan çıxıb çay boyunca getməyə başladı, kəndin kənarındakı palçıqlı dalanı keçib təpəyə qalxdı, oradan şosse yoluna qayıda bilərdi. Nəyə görə hər şeyin sonu olur? Həyatında ilk dəfə Mildenxem haqqında, ov haqqında sevinmədən düşünürdü. O indi Londonda yaşamaq istəyirdi. Orada musiqidən, rəqsdən, adamlardan, ona həzz verən xoş, sevinc dolu hisslərdən məhrum olmurdu.

Haradansa taxıldöyən maşının boğuş, yoğun fit səsi gəlirdi və bu səs onun əhvalını dəqiqliyi ilə ifadə eləyirdi. Qurğuşun rəngli buludların fonunda başı üzərindən ağappaq göyərçin ağararaq, uçub keçdi, artıq qızılı rəngə çalan ağcaqayınlar titrəyərək, yağış damllarını yerə tökürdülər. Bütün bunlar necə də yazıq görünürdü! Birdən yaşıl çəpərin arxasından iki balaca oğlan çıxdı, az qala onu vurub yerə sərəcəkdilər, yol boyunca qaçmağa başladılar. Cip sifətində yağışın ilk damlasını hiss elədi. Yağsaydı ən çox sevdiyi yeganə donu korlanacaqdı, belə havada göyümtül rəngli, məxməri bu donu geymək olmazdı! Qız yağışdan qorunmaq üçün ağcaqayınların altına qaçdı. Yağış, bəlkə də, tezliklə kəsəcəkdə. Məsəfəyə görə bir az zəifləsə də, taxıldöyən maşının şikayətli fit səsi hələ də eşidilirdi və bu səsə görə o, özünü daha da narahat hiss edirdi.

Oğlanların çıxıb qaçdıqları yaşıl çəpərin arxasından hansısa bir adam göründü, yolla geniş addımlayaraq, ona təfər gəlirdi. Budur, ağcaqayınların yanındakı arxın üstündən tullandı. Forsen! Tövşüyürdü, əzgin idi, həyəcədən ağarmışdı... Yəqin, ona çatmaq istəmişdi, buna görə də çayı keçmədən birbaşa təpənin ətəyindən dolanan cığırla bura qalxmışdı. Onun şıq kostyumu sərt yoxuşu qalxarkən çox əzilmişdi. Forsen güclə nəfəsini dərərək dedi:

– Demək, siz sabah çıxıb gedirsiniz və mənə bu haqda heç nə deməyibsiniz! Mənə bircə söz belə demədən xəlvətcə getmək istəyirsiniz! Siz həmişə belə qəddar olursuz? Yaxşı, onda mən də sizə aman verməyəcəyəm!

Birdən o, dizləri üstə çöküb qızın kəmərinin lentindən yapışaraq, üzünü ona söykədi. Cip diksindi və ayaq üstəcə dondu. O, qızın dizlərini qucaqlamışdı.

– Cip, mən sizi sevirəm... Mən sizi sevirəm, mənə qovmayın... İcazə verin, sizinlə olum! Mən sizin itinizəm, qulunuzam. Oy, Cip, mən sizi sevirəm!...

Onun səsi qızı təsirləndirdi və qorxutdu. Son iki ildə kişilər ona az deməmişdilər, «sevirəm sizi», ancaq o sözlərdə heç vaxt belə qarşısıalınmaz istək olmamışdı, belə həris və yalvarış dolu baxışları qız heç vaxt görməmişdi, belə narahat, dözümsüz və eyni zamanda da münasibətlərində belə ağciyər olan birisi ilə də rastlaşmamışdı. Qız güclə deyə bildi:

– Qalxın! Xahiş edirəm!

O isə ara vermədən təkrar eləyirdi:

– Sevin məni, azacıq da olsa, lap azacıq da olsa, sevin! Ah, Cip!

Ağlına gələn fikir qızı ildırım kimi vurdu: «Nəçəsinin qarşısında o, beləcə dizi üstə çöküb?» Onun sifəti özünü unutduğu bu anda gözəl idi, belə gözəlliyi ancaq şiddətli həvəs yarada bilərdi və qızın qorxusu birdən keçib getdi. Forsen qırıq-qırıq halda mızıldanırdı:

– Mən evsiz səfiləm, mən bunu bilirəm. Əgər siz məni sevsəniz, mən tamam başqa adam olaram. Mən sizin üçün böyük işlər görərəm. Oy, Cip, əgər siz nə vaxtsa mənim arvadım olmağa razılaşsınızsa! İndi yox. Nə vaxt mən sübut elərəm onda. Cip... elə sevimli, elə gözəlsiz!

Onun əlləri hey yuxarı qalxırdı, başını onun döşlərinin arasında gizlətdi. Nə elədiyinin fərqində olmayan Cip əliylə onun saçına toxunur və deyirdi:

– Ayağa qalxın, xahiş edirəm.

O, ayağa qalxdı və pıçıldadı:

– Mənə rəhm edin. Heç olmaya bir söz deyini!

Qız isə tutqun gözləri ilə həyəcanlanmış halda, ona baxırdı. Birdən o, qızı qucaqlayıb özünə sıxdı. Qız bütün gücüylə onu itələyib kənara sıçradı. O, xəcalətdən başını aşağı saldı və gözlərini yumdu, dodaqları titrəyirdi. Sarsıntıdan qızın ürəyi yenidən əsdi.

– Bilmirəm, – mızıldandı. – Mən sonra sizə deyərəm, İngiltərədə.

O, baş əyib, əllərini sinəsi üstə çarpazladı, sanki, bununla demək istəyirdi ki, heç nədən ehtiyat eləməsin. Sonra isə yağışın hələ kəsmədiyinə baxmayaraq, qız irəli getdi, o da itaətkar halda qızla yanaşı addımlayırdı, sanki, onun dodaqlarını öz məcburi öpüşü ilə təhqir eləməmişdi.

Öz otağına qayıdıb, islanmış donunu çıxardandan sonra Cip onun nə dediyini və ona necə cavab verdiyini xatırlamağa çalışdı. Qız heç nə vəd eləməmişdi, amma ona həm Londondakı, həm də kənddəki ünvanlarını vermişdi. Özünü başqa şey haqda düşünməyə məcbur eləyirdi, ancaq elə hey onun barmaqlarının toxunmasını, əllərinin möhkəmcə sıxmasını hiss edir, onu öpərkən gözlərinin necə olmasını görür, yenidən qızı qorxu və həyəcan bürüyürdü.

Bu axşam o, konsert verirdi, qızın axırıncı konsertini. Düzü o, heç vaxt hansısa ümitsizliyinin gücüylə, hansısa ağılsız sərxoşluqla belə çalmamışdı. Qız ona qulaq asır, varlığını yeni hiss bürüyürdü: bu taledir! İstədi, istəmədi, ondan qaça bilməzdi.

V FƏSİL

İngiltərəyə qayıdandan sonra Cip bu hissdən məhrum oldu, yaxud demək olar ki, məhrum oldu. Forsen başqası ilə tanış olar və onda Cipin ona bəxş etdiyi hər şeyi tapardı. Qızın onun üzərində hansısa

hakimiyyətinin olduğunu, qızın xatirinə özünün başıpozuq həyatına son qoyacağını düşünmək belə gülməliydə! Ancaq qəlbinin dərinliyində qız buna ümid eləyirdi.

Uinton yenidən azad nəfəs aldı və onu Mildenxeme getməyə tələsdirdi. Qıza yeni at almışdı və gənc tülküləri ovlamağın vaxtıydı. Ən azından bir həftə çöllər boyunca həvəslə at çapmaq və qaçan tazıların görünüşü ona hər şeyi unutduracaqdı. Amma sonra, əsl ov mövsümü başlayanda qız yenidən darıxmağa və narahat olmağa başladı.

Mildenxem qaşqabaqlı idi, payız küləkləri cansıxıcı tərzdə vıyıldıyırdı. Onun balaca, qəhvəyi iti Lass qocalıqdan öldü. Qız taqəti kəsilən itini uzun müddət tək qoyduğu üçün özünü bağışlaya bilmirdi. Hər zaman xatırlayır, yadına salırdı ki, Lass və sadə ürəklilərə xas olan xasiyyətlə yanıqlı oxşamalara həvəslə Betti onun qayıtmasını gözləyirlər. İndi Cip özünü qəddarlıqda günahlandırır. Belə hallarda o, başqalarına qarşı etinasız, özünə qarşı isə sərt olurdu. Bir neçə gün demək olar ki, xəstə oldu, özünü yaxşı hiss etməyə başlayanda isə təşvişə düşən Uinton onu Londona bibisi Rozamundanın yanına göndərdi. Düzdü, Cipsiz o, tənha qalacaqdı, amma əgər qız özünü paytaxtda yaxşı hiss eləsəydi və fikri dağılsaydı, o, çox razı qalardı. Üç gündən sonra, şənbə günü Uinton Londona gəldi və qızını hiss olunacaq qədər şən görəndə çox sevindi, qəlbi rahatlanmış halda, Mildenxemə qayıtdı. Atası gedəndən sonrakı gün isə Cip Forsendən məktub aldı, məktubu Beri-stritdən yola salmışdılar. Yazırdı ki, Londona qayıdır, qızın ona lütf elədiyi bircə baxışı, ona dediyi bircə sözü belə unutmayıb. Onu yenidən görəndə kimi rahatlıq tapmayacaq. «Uzun müddət, – məktub belə qurtarırdı, – sizinlə görüşənə qədər mən ölü kimi idim, məhv olmuşdum. Əlinizi öpür və sizin qulunuz olaraq qalıram. – Qustav Forsen». Bunu başqa kişi desəydi, qız yalnız nifrətlə gülümsərdi. İndisə bu məktub Cipdə onu təşvişə salan əvvəlki duyğunu, ondan qaça bilməyəcəyini dərk etmək kimi xoş və həyəcanlı duyğunu oyandırdı.

Cavabında qız yazdı ki, əgər o, hər hansı bir gün saat beşlə altı arasında gələrsə, bibisi onu görməyinə sevinəcək və imzasını qoydu. «Gita Uinton». Qız rəsmi qısalığı ilə xoşuna gələn bu məktubu yazmağa xeyli vaxt sərf elədi. Doğrudanmı, qız onun hökmdarı olurdu? Onu istədiyi kimi idarə eləyə bilərdimi? Məktub buna şübhə yeri qoymurdu. Ümumiyyətlə, götürəndə Cipin üzündən nə fikirləşdiyini oxumaq mümkün deyildi, hətta Uinton da tez-tez dalana dirənirdi. Rozamunda bibisini Forsenin gəlişinə hiyləgərcəsinə, ayaqüstü hazırlayırdı. Forsen gələndə isə görünür, ona aydın oldu ki, ehtiyatlı olmalıdı, o, hiss elətdirməməyə çalışaraq, yalnız Cipə baxırdı. Gedəndə isə onun qulağına pıçıldadı.

– Yox, belə yox! Belə yox! Mən sizi tək görmək istəyirəm! Tamam tək!

Qız gülümsədi və başını yırğaladı, ancaq yenidən onun sevincinin günahı oynamağa və alovlanmağa başladı.

Axşam Rozamunda bibiyə etinasız halda dedi:

– Mister Forsen atamın xoşuna gəlmir, bəlkə də, ona görə ki, atam onun musiqisini qiymətləndirə bilmir.

Bu ehtiyatlı irad aldığı tərbiyənin həddləri daxilində musiqini acgözlüklə sevən Rozamunda bibini qardaşına məktub yazanda, Forsenlə bağlı olanlar haqda susmağa məcbur elədi. Sonrakı iki həftə ərzində Forsen skripkasını da götürərək, az qala hər gün gəldi. Ehtiraslı baxışlar altında qız özündə olmasa da, onu müşayiyyət edirdi. Qız artıq bu baxışlardan ötrü darıxmağa başlamışdı.

Uinton Beri-stritə gələndən sonra qız çətin vəziyyətə düşdü. Boynuna alsınmı Forsenin bibisi ilə

gəldiyini? Axı qız atasına yazdığı məktublarda bu haqda söz açmamışdı. Boynuna almasa, o, bunu bibisindən öyrənə bilməzdimi? Təşviş içində olan qız nə onu elədi, nə də bunu, atasına dedi ki, sonsuz bir istəklə ov eləmək istəyir. Bunu xeyrə yozan Uinton qızı dərhal da Mildenxemə apardı. Qızda nə yüngülləşdirici, nə də təskinləşdirici qərribə bir duyğu var idi, sanki, qaçdığı şeyin onu geri qayıtmağa məcbur eləyəcəyini bilirdi. Ovçuların onların evindən uzaq bir yerdə yığılması qərara alınmışdı, ancaq Cip ov yerinə atla getməyi təkid elədi. O, hələ də Mildxenmdəki ata baxanlara yardım eləyən qoca jokey Pettensə əmr elədi ki, ora özünün ikinci atını gətirsinlər. Ürək açan sərin külək əsirdi, yağış yağacağı gözlənilirdi. Uinton özü və Cip üçün xəlvəti bir guşə tapdı. Onlar ora xoşbəxtçilikdən heç kim hiss eləmədən birbaşa getdilər, təcrübəli ovçu, ködəkçəsi bozarmış, öz arıq madyanında belə, cəsarətlə irəli atılmağı bacaran bu təkqollu atlıya həmişə güvənə bilərdi! Qalın pöhrəlikdən tazılara baxan ovçulardan biri, iti baxışlı, cod, batıq yanaqları olan, balaca, qarabuğdayı oğlan at belində çıxdı, onlara əl eləyib, yanlarından çaparaq keçdi və yenidən meşədə itdi. Zığ-zığ quşu qulaq deşən qışqırıqla uçaraq, havada dövrə vurdu və birdən də arxada yox oldu. Şumlanmış sahəylə sarıtəhər, yöndəmsiz, qonur torpaqdan güclə seçilən dovşan qaçırdı. Seyrək ağaclıqların arasından görünən yüksəklərdə göyərçinlər sürətlə uçurdular. Meşənin dərinliyindən it baxıcılarının sərt səsləri eşidilirdi, görünür, qoxunu hiss edərək, ayıdöşəklərinin və itburnu kollarının arasında dövrə vururdular.

Cip cilovu möhkəmcə sıxaraq sinə dolusu nəfəs alırdı. Ətrafda hər şey xoş, tünd ətir saçırdı, mavi səmada açıq-boz buludlar sürətlə süzürdülər, ancaq burada külək yuxarıdakından yarıbayarı zəif idi, yalnız iki gün bundan əvvəl şaxtanın vurub saldıdığı ağcaqayın və palıd ağaclarının yarpaqlarını qabağına qatıb qovurdu. Əgər tülkü onların tərəfinə qaçsaydı və onu tək-cə tazılarla birinci onlar ovlaya bilsəydilər! Uinton; «Triks, axtar!» deyərək qışqıranda təzi ağ xallı sarıtəhər başını qaldıraraq, məzəmmətlə sahibinin tutqun qəhvəyi gözlərinə baxırdı. Meşədən ovçu şeypurunun gurultusu eşidildi və təzi təzədən özünü itburnu kollarının içinə soxdu.

Cipin yeni kəhər atı qulaqlarını şəkələdi. Meşənin ətəyindən qara kəhər atlı, boz gödəkçə, minici şalvarı və uzunboğaz çəkmə geymiş cavan bir oğlan çıxıb onlara yaxınlaşdı. Bütün ovçuların bura yığılmasının mənası varmı? Cip tələsmədən çağrılmamış qonağı nəzərdən keçirdi, o isə şlyapasını yüngülcə qaldıraraq gülümsədi. Azacıq ötkəm olan bu təbəssüm nəse sirayətəddici idi və cavabında Cip ixtiyarsız olaraq, yumşalmış halda, güclə seziləcək tərzdə gülümsədi. Bu kimdi? Onun görünüşü şən və sakit idi. Qız onu qətiyyənlə xatırlamırdı, ancaq onda nə isə qıza tanış gəlirdi, – girdə sifəti, səliqə ilə qırılmış üzü, tutqun buruq saçları, olduqca işıqlı gözləri, cəsarətli, sakit baxışları. Ona bənzər birisini harada görmüşdü?

Uintonun qulaqbatıran harayı onu dönməyə məcbur elədi. Tülkü yaxınlıqdakı kolların arxasında gizlənirdi! Cipin gözləri atasının gözləri ilə rastlaşdı, atasının gözləri polad kimi sərt olmuşdu. Səs-səmir kəsilmişdi, sanki, insan və at metal yığınınə çevrilmişdilər. Nəyə görə o, «atu!» deyərək qışqırmırdı? Amma dodaqları aralandı və sözlər ağzından güllə kimi çıxdı. Cip minnətdarlıq hissiylə cavan oğlana gülümsədi, o, atasının qışqırmasına imkan verdi və cavabında yenə də oğlan ona gülümsədi. Elə bu an hürərək izlə gələn ilk tazılar irəli cumdular, biri, o birisi, üçüncüsü, – havaya tüstü burumları qaldırdılar! Bəs atası niyə yerindən tərpənmirdi?

Yanından qara at keçib getdi, arxasınca da Cipin kəhəri cumdu. Gənc oğlan qara atıyla onu soldan keçdi. Yalnız baş itəbaxan, tazıları idarə eləyən və onlar üçü idilər. Cipin kəhəri olduqca sürətlə birinci çəpəri aşdı və Uinton geri dönərək qışqırdı: «Cip, sakit ol! Dayan!» O isə bacarmırdı, həm də niyə dayanmalıydı? Otlar, daha üç otlaq, tülkü xalis möcüzəydi, elə bil, ipin üzəriylə qaçırdı! Hər dəfə kəhər irəli sıçrayanda, qız fikirləşməyə macal tapırdı. «Necə də gözəldir! Mənə necə də xoşdur!» Yer üzündə buna bənzər ikinci bir duyğu yoxdur! Üstəgəl burada başçı atasıdır, itlər onlarla bərabər qaçır, öz istədikləri kimi, otlağın sonu yoxdur! Rəqs boş şeydir! Bu, həttə yaxşıdır, hə, musiqiyə qulaq

asmaqdan belə yaxşıdır! Bütün həyatın boyu çəpərlərin üstündən keçərək beləcə çapasan! Yeni kəhəri cilovu dartsa da, əla idi...

Qız qara atı çox gözəl qaçan gənc oğlanla eyni vaxtda növbəti çəpərin üstündən aşdı. Oğlan indi şlyapsını qulaqlarının üstünə basmışdı, sifəti gərginləşmişdi, ancaq dodaqlarında həmin təbəssümdən azca da olsa qalmışdı. Cip düşündü: «At belində yaxşı oturur, çox inamlı, ancaq özünü yəhərə çox basır. Atam kimi heç kim gözəl və sakit at çapmır!» Əslində də, Uintonun yəhərdə özünü saxlaması qüsursuz idi. Tazılar qaçaraq, sürüylə döndülər, indi qız da, sanki, onlara qarışmışdı! Bax bu, at çapmaq idi! Heç bir tülkü çox duruş gətirə bilməzdi!

Birdən o, tülkünü otlağın uzaq qurtaracağında gördü, quyruğunu sıxıb qaçırdı və qız ani fikirdən alovlandı. «Oy! Bunların əlinə düşmə! Qaç, tülkü, kaç! Uzaqlaş!» Doğrudanmı, biz hamımız yorulub əldən düşmüş çarəsiz heyvanı qovuruq? Özündən yüzlərlə dəfə böyük atlar, kişilər və qadınlar, itlər hamısı balaca bir tülkünün üstünə düşmüşdülər? Qarşısında daha bir çəpər yüksəldi, daha biri. Vəcdlə çəpərlərin üzərindən uçub keçəndə indicə onu bürüyən xəcalət və insaf hissini itirdi. Bir dəqiqə sonra tülkü yüz yard aralıda olan irəlidəki itin qabağında yerə sərilmişdi və bu Cipi çox sevindirirdi! Qız dəfələrlə ovlanan tülküləri görmüşdü, qorxunc mənzərəydi! Əvəzində isə belə gözəl at çapmaq! Təngənəfəs olmuş qız təntənə ilə gülümsəyərək, düşünürdü ki, çəmənliyin kənarına çatana qədər gənc oğlan hiss eləmədən üzünü silə biləcəkm.

Qız atası ilə oğlanın necə söhbət elədiyini gördü, onlar geri yola düşəndə isə oğlan birbaşa qızın sifətinə baxıb, şlyapasını qaldıraraq dedi:

– Siz necə də çapırdınız!

Onun səsi xoş, musiqili idi. Cip başını tərpədən, minnətdarlığını bildirdi.

– Siz, yəqin, mənim yeni atımı nəzərdə tutursunuz?

Qız hələ də baş sındırırdı: «Mən bu adama bənzər birisini, hər halda, harada görə bilərəm?»

Onlar daha iki dəfə at çapdılar, ancaq birinci dəfə olduğu kimi ləzzət vermədi. Qız daha cavan oğlanı da görmədi, deyəsən, onun adı Sammerxey idi, Mildenxemdən on mil aralıda olan Uidrinqtondakı hansısa ledi Sammerxeyin oğlu idi.

Ciplə Uinton batan günün işığında tələsmədən geri qayıdırdılar. Hər ikisi susurdu. Sərin küləyin təsirindən əla əhvalda olan qız özünü xoşbəxt hiss edirdi. Hər şey toranlığa qovuşurdu – ağaclar, tarlalar, ot tayaları, çəpərlər, yolun kənarındakı gölməçələr. Kənd evlərinin pəncərələrində artıq işıq görünürdü, havadan qətran tüstüsünün qoxusu gəlirdi. Bütün gün ərzində o ilk dəfə olaraq, Forseni xatırladı, az qala qüssə ilə xatırladı. Əgər o, qədim, rahat qonaq otağına gəlib qız üçün çalsaydı, qız isə sobanın yanında mürgüləyərək, oturub yanan sidr budaqlarının qoxusunu ciyərlərinə çəksəydi, necə gözəl olardı! Motstartın menyetini və ya Pyazın (Pyaz Jan, fransız bəstəkarı, aratoriyaların və komik operaların müəllifi, 1828-1892) qəlb titrədən mahnısını çalsaydı, – qız ilk dəfə onun ifasında bunlara qulaq asmışdı, – ya da müşaiyyətsiz çaldığı onlarla digərlərini! Bu, ən gözəl günün ən gözəl sonluğu olardı! Hər şeyin gözəl olması üçün bircə bu istilik çatmırdı, musiqinin və pərəstiş istisi!

Dabanlarıyla atı yerindən tərpəlib, ah çəkdi. Musiqi və Forsen haqqındakı fantaziyaları, yalnız ondan uzaqlarda özünə rəva görə bilərdi. Əgər o, yenidən özünü Bisbadəndə, yağışlı gündə ağcaqayın ağacının altında apardığı kimi aparsaydı, bəlkə də, heç etiraz eləməzdi. Sənə pərəstiş edilməsi necə də

xoşdur! ... Qız indi altı il onu gəzdirən qoca madyanını minmişdi və madyan tövlənin qoxusunu hiss edib fınxırırdı. Bu da axıncı döngə, öz cizgiləri ilə tanış olan, – köhnə mülkədar evinə, geniş, olduqca tutqun, rahat pilləkənli evə aparən fıstıq xiyabanı. Qız yorulmuşdu, yağış çiləyirdi. Sabah bütün bədəni sızıldayacaqdı. Qız işıqlandırılan qapının ağzında dayanmış Markini gördü, cibindən madyanlar üçün qənd çıxardarkən onun dediklərini eşitdi:

– Ser, mister Forsen, Bisbadenli centlmen təşrif gətirib.

Qızın ürəyi döyünməyə başladı. Bu nə deməkdi? O, niyə gəlmişdi? Buna necə cürət eləmişdi? O, belə satqıncasına necə hərəkət eləyə bilərdi? Ah, o, əlbəttə, qızın atasına heç nə demədiyini bilmir. Bu, onun cəzası idi! Qız evə qaçdı və birbaşa yuxarı qalxdı. Bettinin dediklərini eşidə bildi. «Vanna hazırdır, miss Cip!»

– Oy Betti, əzizim, mənə yuxarı çay gətir! – qız qışqırdı və vanna otağında yox oldu. Burada o, təhlükəsiz yerdə idi. Həm də vannanın sirayətedici istisində vəziyyəti götür-qoy eləmək daha asan idi.

Yalnız belə ola bilərdi, Forsen atasından onu istəməyə gəlmişdi. Birdən o, tamam sakitləşdi. Belə daha yaxşıdır, daha atasından gizlin sirri olmayacaqdı! Əgər özü ona ərə getməyə qərar verməsəydi, atası onunla Forsen arasında dayanacaqdı. Bu fikir onu sarsıtdı. Doğrudanmı, o, bunları düşünmədən belə uzağa getmişdi? Nə olacaq? Əgər, hətta o, yox deyərsə belə, Forsen ondan əl çəkməyəcəkdə. Bəs ona yox demək istəyirdimi?

Qız isti vannanı çox sevirdi, amma indiyə kimi suda belə çox qaldığı olmamışdı. Burada ona asan idi, amma orada necə də çətin olacaqdı! Qapını döydülər və bu, onu məcbur elədi ki, vannadan çıxıb onun üçün çay gətirən Bettini içəri buraxsın.

– Miss Cip, nə vaxt hazır olarsınızsa, aşağı düşməni xahiş edirlər.

VI FƏSİL

Baxışları ilə qızını ötürən Uinton Markidən soruşdu:

– Siz bu centlmeni neynəmişiniz?

Təkcə «bu» sözü onun həyəcanını bürüzə verdi. Amma dəhlizi keçənə kimi onun başında çoxlu qeyri – adi fikirlər yaranırdı. Kabinetində başını olduqca nəzakətlə əyib, Forsenin nə deyəcəyini gözləyirdi. «Skripkaçı» xəz paltoda idi, əlində fətr şlyapasını oynadırdı. Niyə birbaşa onun gözlərinə baxmırdı? Baxanda da, sanki, adamı gözləriylə yemək istəyirdi.

– Mayor Uinton, yəqin, siz mənə Londona qayıtdığımı bilirsiniz?

«Demək, Cip onunla görüşüb və mənə heç nə deməyib – o, qəlb ağrısıyla düşündü. – Ancaq onu ələ vermək lazım deyil». O, yenidən başını nəzakətlə əydi. Buz soyuqluğu ilə qonağını qorxutduğunu hiss edir, amma Forseni bu qorxudan xilas eləməyi ağılına da gətirmirdi.

Forsen otaqda gəzişməyə başladı. Sonra dayandı və həyəcanlanmış halda dedi:

– Mayor Uinton, sizin qızınız yer üzünün ən gözəl varlığıdır. Mən onu dəlicəsinə sevirəm. Mən gələcəyi olan adamam. Əgər qızınızla evlənsəm, sənətimlə çox şeyə nail olacağam. Mənim bir az da sərvətim var, ancaq qızınızın arzuladığı əsas sərvətim skripkamdır.

Uintonun sifətindən yalnız soyuq nifrət oxumaq mümkün idi. Demək, bu tip elə düşünür ki, o, Uinton, qızından söhbət gedəndə pul haqqında düşünə bilər! Bu sadəcə, onu təhqir edirdi. Forsen davam elədi:

– Mən sizin xoşunuza gəlmirəm. Bunu ilk andaca hiss elədim. Siz ingilis centlmenisiniz, – bu sözləri o, ironiya ilə dedi, – mən sizin üçün heç kiməm. Ancaq öz dünyamda mənim nəşə bir dəyərim var. Mən avantürist deyiləm. Siz icazə verərsinizmi, qızınızdan mənim arvadım olmasını xahiş edirəm?

O, əlini qaldırdı və dua edirmiş kimi ayaq üstəyə dondu. Bir anlığa Uinton bu adamın əzab çəkdiyini hiss elədi. Bununla belə yenə də həmin buz soyuqluğu ilə cavab verdi:

– İlk olaraq mənə müraciət elədiyiniz üçün sizə çox borcluyam, ser. Öz evimdə nəzakətsiz olmaq istəmirəm, mənim qeydsiz-şərtsiz sizin arzuunuza son imkanlarıma qədər müqavimət göstərəcəyimi nəzərə alaraq, lütfkarlıq eləyib, yox olarsınızsa, mən çox şad olaram.

Forsenin sifətindəki az qala uşaq məyusluğu və çaşqınlığı dərhal öz yerini qəzəb, inamsızlıq, ələsalma və nəhayət, ümitsizlik ifadəsinə verdi.

– Mayor Uinton! – o səsləndi. – Axı siz də sevibsiniz! Siz, yəqin ki, onun anasını sevibsiniz. Mən əzab çəkirəm.

Uinton buxarıya tərəf çəkilib, sərt halda döndü:

– Ser, mən qızımın hisslərinin sərəncamçısı deyiləm. Ona necə xoşdursa, elə də hərəkət eləyə bilər. Mən yalnız deyirəm, əgər o, sizə ərə gedərsə, bu mənim ümidlərimin və baxışlarımdan əleyhinə olacaq. Mən təssəvvür edirəm ki, siz ümumiyyətlə, mənim icazə verəcəyimi elə də gözləməyirsiniz. Mister Forsen, mən kor deyiləm və Bisbadəndə onun ətrafında necə fırladığınızı görürdüm.

Forsen yazıq bir təbəssümlə cavab verdi:

– Bədbəxtlər əllərindən nə gəlirsə, onu da eləyirlər. Siz mənə icazə verərsinizmi onu görüm?

Qızı bu oğlanla onun icazəsi olmadan görüşürmüş, hər şeyi ondan gizləyib – ondan. Necə olmasından asılı olmayaraq, bütün bunlar onun öz sarsıntıları idi!

– Mən onun arxasınca adam göndərərəm, – Uinton dedi. – Hələlik çay, ya da viski içmək istəmirsinizmi?

Forsen başını yırğaladı. Tam yarım saat sükut içində, xoşagəlməz şəraitdə keçdi. Palçığa bulaşmış, əzilmiş paltarlarında buxarının qabağında dayanmış Uinton bu sükuta daha yaxşı dözürdü, nəinki onun qonağı. Bu anadangəlmə uşaq ev sahibi ilə yarışmağa cəhd etmək üçün çox çətin sərf eləyirdi. Forsen görünür, bütün nəzakətləri bir qırağa qoydu, hirsli otaqda addımlayıb pəncərəyə yaxınlaşdı, pərdələri kənara verib, qaranlığa baxmağa başladı. Sonra yenə də nə işə qərara alıbmiş kimi

Uintonun əks tərəfində dayandı, sanki, bu hərəkətsiz adam tərəfindən oda atılmış kimi oturacağa çökdü və divara tərəf döndü. Uinton təbiəti etibarıyla qəddar adam deyildi, ancaq Cipin xoşbəxtliyini hədələyən bu tipin necə qıvrıldığına baxdıqca əylənirdi. Hədələyən? Hə, məlum işdir, qız onun təklifini qəbul eləməz! Bəs onda qız niyə onunla görüşməsinə gizlin saxlayırmış? Uinton da əzab çəkirdi

Sonra Cip daxil oldu. Qız gülümsəyirdi, ancaq onun sifətində hansısa bir çəkindirici qapalılıq var idi. Qız Forsenə yaxınlaşdı və əlini ona uzadaraq, sakitcə dedi:

– Nə yaxşı lütf edib gəlibsiz!

Uinton qəlb ağrısı ilə burada artıq olduğunu hiss elədi! Yaxşı, o, kəsə danışacaqdı, görünür, onun arxasında çox işlər olubmuş.

– Mister Forsen səni istəməyə gəlib. Mən ona belə məsələləri sənin özünün həll elədiyini dedim. Əgər sən onun təklifini qəbul eləyərsənsə, təbii ki, bu mənim istəyimin əksinə olacaq.

O, danışdıqca da sifəti daha çox pörtürdü, qız isə nə ona, nə də Forsenə baxmırdı. Uinton onun döşləri üzərindəki krujevanın necə enib qalxdığını hiss elədi. Qız güclə seziləcək tərzdə çiyinlərini çəkdi və qəlbinin dərinliklərinə qədər sarsılmış Uinton birdən dönüb qapıya doğru getdi. Ona aydın oldu ki, qızı onun nəsihətlərinə ehtiyac duymur. Doğrudanmı, onun atasına olan məhəbbəti bu skripkaçıya olan məhəbbətindən azdı? Amma elə buradaca qəlbindəki incikliyi də, qəzəbi də boğdu, qızı olmadan yaşaya bilməzdi! Qoy o, lap ən axırıncı əclafa ərə getsin, bütün hallarda qızı ilə olacaqdı, o, qızının məhəbbətinə və sevgisinə möhtacdı. Qızı onun indiki həyatı üçün də, keçmiş həyatı üçün də çox dəyərli idi. O, öz otağına ürək ağrısıyla getdi.

Yemək üçün aşağı düşəndə Forsen artıq yox idi. Bu adam nə dedi, qızı ona nə cavab verdi, həyatında belə şeyi soruşmazdı. Qürurun yaratdığı körpünün üstündən keçmək asan deyil. Cip ona xeyirli gecələr arzulamaq üçün ayağa qalxanda, hər ikisinin sifəti, sanki, mum manikenlərin sifətiydi.

Sonrakı günlərdə qız özünü heç nə ilə ələ vermədi, atasının iradəsi əleyhinə getməyə hazırlaşdığını göstərən bircə söz də demədi. Forsen, sanki, olmamışdı, onu, sadəcə, xatırlamırdılar. Uinton isə onun incik olduğunu, qəlbində ona qarşı nəsə kin saxladığını yaxşı bilirdi. Bir dəfə nahardan sonra o sakitcə soruşdu:

– Cip, mənə açıqca de, bu adam sənə xoşuna gəlirmi?

– Hardasa, hə, – qız da eyni sakitliklə cavab verdi.

– Bu kifayətdirmi?

– Ata, mən bilmirəm.

Qızın dodaqları titrədi və onu həyəcanlı görərkən həmişə olduğu kimi Uintonun ürəyi yumşaldı. Əlini uzadıb qızının barmaqları üstə qoydu və dedi:

– Mən sənə xoşbəxtliyinə heç vaxt əngəl olmayacağam, Cip. Ancaq bu xoşbəxtlik olmalıdır. Xoşbəxtlik olacaqmı? Düşünmürəm. Sən yəqin bilirsən onun haqqında nələr danışdırlar?

– Hə.

Bunun qıza məlum olduğunu bilmirdi, onun ürəyi düşdü.

– Bu çox iyrəncdir, başa düşürsənmi? O, tamamilə bizim təbəqənin adamı deyil.

Cip başını qaldırıb ona baxdı:

– Ata, sən düşünürsən ki, mən «sizin təbəqənin» adamıyam?

Uinton üzünü döndərdi. Qız onun əlinin üstünə qoyduğu barmaqlarını oynadaraq, davam elədi:

– Mən səni incitmək istəmirdim. Ancaq bu belədir ki var, elə deyilmi? Mən sənə təbəqəyə məxsus deyiləm. Həmişə, nə vaxt ki, sən mənə bu haqda deyibsən, mən bu adamlardan nə qədər uzaq olduğumu hiss etmişəm. Mən ona yaxınam. Musiqi mənim üçün həyatda hər şeydən qiymətlidir!

Uinton ürpəşirmiş kimi onun barmaqlarını sıxdı.

– Cip, əgər sənəin xoşbəxtliyin arzu edilən olmazsa, bu mənim üçün ən qorxunc fəlakət olar.

– Ata, mən nəyə görə xoşbəxt olmamalıyam?

– Sənəin xoşbəxtliyin nəminə mən kiminlə lazımsa barışa bilərəm. Ancaq mən buna inana bilmərəm. Əzizim, mən xahiş edirəm, Allah xatirinə, bir də düşün. Mən sənəinlə pis rəftar eləyən adamı güllə ilə vuraram.

Yatmamışdan əvvəl o dedi:

– Sabah Londona gedirik.

Olsun ki, onsuz da baş verəcəklərdən qaçmağın mümkün olmayacağını başa düşdü, ya da qızının bu skripkaçı ilə tez-tez görüşərsə, ondan ayrılacağına zəif də olsa, ümid bəslədi, hər nəydisə, daha əngəl yaratmamağı qərar aldı.

Qeyri – adi pərəstişləmə yenidən başladı. Hələ də özünün quş yox, pişik olduğuna, kölə yox, hökmdar olduğuna inanan qız milad bayramına yaxın razılıq verdi. Bir, ya iki dəfə Forsen öz hisslərinə azadlıq verəndə və onun ədəbsiz öpüşlərindən qız özünü təhqir olunmuş hesab eləyəndə, az qala qorxu içində hara getdiyini düşünürdü. Ümumilikdə isə onun heyranlığından və musiqisindən sərxoş olmuş qız şən əhvalda idi, baxmayaraq ki, bəzən atasını incitdiyini bildiyinə görə vicdan əzabı çəkirdi. Təsadüfi hallarda Mildənxiemdə olurdu, onu dərdin əzdiyi bacısının himayəsinə verən atası isə bütün vaxtını orada keçirirdi və az qala yəhərdən düşmürdü. Rozamunda bibi Forsenin çalğısına məftun olsa da, qardaşıyla razıydı ki, o «dözülməzdir». Ancaq o, nə desə belə sözləri Cipə heç cür təsir eləmirdi. Bu yeni və sarsıdıcı kəşf idi, – həssas və yumşaq qızın inadkarlıq damarı! Etirazlar görünür, yalnız qızın qətiliyini möhkəmləndirirdi. Nəhayət, xeyirxah qadının təbii nikbinliyi Rozamunda bibiyə təlqin eləməyə başladı ki, Cip, hətta belə subyekti də adam eləyə bilər. Nə deyirsən de, o da özlüyündə məşhur adamdır!

Toy fevral ayına təyin olundu. Sent-Cons Vudda bağı olan ev alındı. Toydan əvvəlki ay həmişə olduğu kimi nəşəli bir vurnuxmada keçdi, mebel, paltarlar almaq. Əgər bunlar olmasaydı, kim bilir,

nişanla bir-birinə bağlanmış neçə düyünlər açılmış olardı.

Nəhayət, bu gün onlar evləndilər. Sonuncu günə qədər Uinton bu toyun olacağına inanmırdı. Məyusluğunu və acılarını sezdirməməyə çalışaraq, yeznəsinin əlini sıxdı, ancaq bununla heç kimi aldada bilməyəcəyini yaxşı bilirdi. Allaha şükürlər olsun ki, kilsəsiz, toy piroqu, dəvətlər, təbriklər və bu kimi cəfəngiyyatlar olmadan keçinə bildilər, yoxsa o dözməyəcəkdi. Hətta Rozamunda da olmadı, xəstəydi, uzanmaqdan ötrü də kömək istəyirdi!

Köhnə kreslonun arxasına söykənərək, buxarının alovuna baxdı. İndi onlar Torkiyə getmək üzrəydilər, hə, məhz indi. Musiqi! Simlərdən və ağaclardan qopan səslərin qızını ondan oğurlaya biləcəyi kimin ağına gələ bilərdi? Hə, yaqın, onlar indi artıq Torkidə, oteldədirlər. Uintonun dodaqlarından uzun illər ərzində ilk dəfə dua eşidildi:

– Qoy qızım xoşbəxt olsun! Qoy onlar xoşbəxt olsunlar!

Markinin qapını açdığını eşidib gözlərini yumdu və özünü yatmışlığa vurdu.

İKİNCİ HİSSƏ

I FƏSİL

Cip fikirli halda özünün açıq sarı rəngli, məxmər donuna baxırdı. Onun ətrafındakı qızlardan atasının dediyi kimi, toy «cəfəngiyyatları» olmadan ərə gedəni çətin tapırdı. Qatarda səfəri ərzində onların çox az qismi indi birinci dərəcəli kupədə oturub, heç olmasa, qəlbini sevinclə dolduran unudulmaz bir neçə saat ərzində hamının heyranlığının və pərəstişinin diqqət mərkəzində olduğunu xatırlamaqdan heç bir ləzzət almazdı. Bir küncdə otursan, hətta xatırlamaq imkanın olmaya ki, dostların özlərini necə aparırdılar, kim nə deyirdi, kim necə görünürdü və qüssəli fikirləri dağıtmaq üçün bütün bunlar haqda öz gənc ərinə necə danışırıdın? Bəs onun nəyi vardı? Təzə, ilk dəfə bu gün geydiyi donu, bir də Bettinin göz yaşlarını, nigahı qeydə alanın şlayapanın dibini andıran sifətini və öz köməkçisini xatırlaya bilərdi. Qız gizləncə qarşısında oturmuş, nazik parçadan tikilmiş boz kostyum geyən Forsenə baxdı. Onun əri! Missis Qustav Forsen! İndi onu belə çağıracaqdılar, ancaq o, özü üçün əvvəlki kimi Gita Uinton kimi qalacaqdı. Başqa ad heç vaxt ona yaraşmazdı. Özünə etiraf eləməsə də, qız qorxurdu, onun baxışları ilə rastlaşmaqdan çəkinirdi və pəncərədən çölə baxmağa çalışırdı. Qaşqabaqlı, fərəhsiz gün idi, nə istilik, nə də günəş vardı, nə də boz qurğuşun rəngli, sahillərində kədərli söyüdlər olan Temzanın şırıltısı eşidilirdi...

Birdən qız əlinə toxunulduğunu hiss elədi. Əvvəllər ifa edərkən onun sifətini heç vaxt indiki kimi qeyri – adi dərəcədə ilhama gəlmiş halda görməmişdi. Qız birdən özünü inamlı hiss elədi. Hər şey onda olduğu kimi qalacaqsansa!... Onun əlləri qızın dizləri üstündəydi, sifəti azacıq dəyişmişdi, ilhamı solmuş, sönmüşdü, dodaqları şişkin idi. O, ayağa qalxıb qızın yanında oturdu. Qız sonsuz sevinclə düşündü ki, dəhliz yanlarındadır və dərhal da yeni evləri haqda danışmağa başladı. Bu günəcən, nə qədər bir

yerdəydilər, o, təsadüfən əlinə düşən yeməyin üstünə atılan ac adama oxşayırdı. İndisə, qız tamamilə ona məxsus olandan sonra tamam dəyişmişdi, sanki, məktəbdən qayıdan uşaq idi.

O, məşq skripkasını çıxarıb, səszaldan aləti qoşdu və çalmağa başladı. Başını döndərəndə qız ona baxdı. O indi nazik bakenbardlu vaxtlarından daha yaxşı görünürdü. Bir dəfə necə oldusa, qız bu bəklərə toxunub dedi: «Əgər bu qanadçıqların yox olasıydılar!» Növbəti səhər onlar artıq yox olmuşdular. Ancaq qız hələ də ona, ən çox da onun nəvazişinə alışa bilmirdi.

Torkidə səma tərtəmiz və ulduzlu idi, taksinin pəncərəsindən içəri dolan külək dəniz qoxusunu gətirirdi. Uzaq körfəzdə işıqlar sayrışırdı, balaca buxtanın tünd göy rəngə çalan suyunda qayıqlar, sanki, ördəklər kimi yırğalanırdılar. Maşın dayanandan və onlar otelin holluna girəndən sonra Cip pıçıldadı:

– Lazım deyil, qoy onlar heç nə hiss eləməsinlər!

O sakitcə qızı qabağa buraxdı.

– Heç kim heç nə başa düşmür, mənim Cipim! Tamamilə heç nə! Biz çoxdan evlənmiş ər-arvadıq və bir-birimizi artıq təngə gətirmişik!

Nahar vaxtı hər ikisini bu etinasızlıq oyunu əyləndirirdi. Ancaq arada bir o gizlədilməsi mümkün olmayan nifrətlə gözlərini onlara maraq göstərən dinc müştəriyə elə dikirdi ki, Cip həyəcanlanırdı. Qız azacıq, o isə həddən artıq çaxır içəndən sonra etinasızlıq oyununa son verildi. Həddən artıq çox çərənləməyə başladı, yeməkpaylayanlara ləqəblər verir, restoranın müştərilərinə sataşırdı. Cip gülümsəyirdi, ancaq başqalarının onun bu hərəkətlərini sezəcəyindən ehtyatlanıb daxildə titrəyirdi. Onların başları az qala balaca masanın üstündən bir-birlərinə toxunurdu. Sonra onlar holla çıxdılar, o, hökmən qızın da onun kimi siqaret çəkməsini istəyirdi. Qız adam içində heç vaxt siqaret çəkməmişdi, ancaq etiraz eləyə bilmədi, bu yaxşı çıxmaz, qızlıq işvəsi kimi başa düşülərdi. Özünü onun ətrafında qəbul olunan kimi aparmalıydı. Qız pərdəni kənara çəkdi və onlar pəncərənin qabağında yanaşı dayandılar. Parlaq ulduzların işığında dəniz tamam göy rəngə çalır, körfəzin üzərindən yüksələn qollu-budaqlı şam ağaclarının arasından ay boylanırdı. Cipin boyunun beş yarım funt olmasına baxmayaraq, güclə onun çənəsindən gəlirdi. O. ah çəkdi və dedi:

– Mənim Cipim, çox gözəl gecədir!

Birdən ani fikirdən həyəcanlandı, axı bu adam onun əriydi, qız isə onu tamam tanımırdı! «Ər»... Qərribə, çirkin sözdür! Qız özünü qaranlıq otağın qapısını açan uşaq kimi hiss elədi və onun əlindən yapışıb pıçıldadı:

– Bax! Yelkənli qayığı görürsən? Gecə o, dənizdə neyləyir?

Yuxarıda, onların qonaq otağında royal vardı, ancaq yararsız imiş. Sabah başqasının bura qoyulmasını xahiş eləyərdilər. Sabah! Buxarıda gur alov yanırdı. Forsen skripkasını götürdü və pencəyini çıxartdı. Köynəyinin qolu cırılmışdı. «Mən tikərəm!» – qız hansısa təntənə ilə düşündü. Bax, onun üçün artıq iş vardı. Otaqdakı qərənfillərdən güclü, tünd qoxu gəlirdi. O, azından bir saat çaldı və öz açıq sarı rəngli məxməri donunda olan Cip, oturacağı yayxanaraq qulaq asdı. Yatsaydı necə də yaxşı olardı! Qızın ağzının kənarlarında balaca kədərli qırıqlar hiss olunurdu, gözləri dərinləşir və tutqunlaşırdı, qız indi incidilmiş uşağı xatırladırdı. Forsen gözlərini onun sifətindən çəkmirdi. Nəhayət, skripkanı yerinə qoydu.

– Cip, sənin yatmaq vaxtıdır, sən yorulubsan.

Qız itaətlə ayağa qalxdı və yataq otağına getdi. Həddən artıq tələsərək, daima ürəyində hansısa ağrılı sancılar hiss edərək, buxarının yanında soyundu və yatağına uzandı. Soyuq yorğan-döşəkdə, nazik gecə köynəyində qız üşüyür, isinə bilmirdi, uzanıb gözlərini şölələnən alova dikmişdi. Heç nə haqda düşünmürdü, sadəcə, sakitcə uzanmışdı. Qapı cırıldadı. Qız gözlərini yumdu. Onun ürəyi varmı? Sanki, artıq dayanmışdı, vurmurdu. Qız nə qədər bacarırdısa, gözlərini açmadı. Buxarının işığında çarpayının yanında onun diz çökdüyünü gördü... Cip onun sifətini aydın görə bilirdi. Bu sifət oxşayırdı... oxşayırdı... bu sifəti harada görmüşdü? Ah, bəli, şəkildə görmüşdü! İfqenin ayaqlarına döşənmiş, ayrı düşmüş, lal baxışları bir nöqtədə donmuş ac vəhşi heyvanın sifətiydi. Qız dərindən qısa ah çəkdi və əlini ona uzatdı.

II FƏSİL

Cip özünü bütünlüklə ərinə verməyəcək qədər məğrur idi. Bu ilk günlərdə o, Forsenə hər şeyi, hər şeyi verdi, bircə ürəyindən başqa. O, qəlbən ürəyini də vermək istəyirdi, ancaq ürəyə əmr eləyə bilməzsən. Əgər Forsen qızın gözəlliyinin gücü ilə özündəki azgınlıq həddinə çatan vəhşiliyin öhdəsindən gələ bilsəydi, qızın ürəyi də dodaqları ilə birlikdə ona doğru can atardı. Qızın ona məxsus olmadığını başa düşürdü və özünə xas olan şəhvətpərəstliklə, azgınlıqla yalan yol seçirdi – qızın qəlbində hissləri yox, həssaslığı oyatmağa çalışırdı.

Əgər varlığını çaşqınlıq bürüyən, sanki, elə hey sürüşkən bir şeyi tutmağa cəhd edirmiş kimi yaşadığı anlar nəzərə alınmazsa, qız, hər halda, bədbəxt deyildi. Nə vaxt ki, o çalırdı və sifətini ilham işığı şəfəqləndirirdi, qız öz-özünə deyirdi: «Bax belə, bax belə, indi o, mənə yaxın olacaq!» Amma ilham yavaş-yavaş yoxa çıxırdı və özü də, hissləri də yoxa çıxan qız onu necə saxlayacağını bilmirdi.

Onların sərəncamına verilən bir neçə otaq otelin ən uzaq başında idi və o istədiyi qədər çala bilirdi. O, səhərlər məşq eləyəndə, qız qayalıq terrasları dənizə kimi enən parka gedir, burada xəzə bürünərək, oturub kitab oxuyurdu. Tezliklə buradakı hər bir həmişəyaşıl bitkini, gülü tanıdı. Bax, bu payız gülüdür, bu isə məxmərəkdir, bu çiçəyin adı isə ona məlum deyildi, bu isə ulduzlu cəzayir bənövşəsidir. Günün əksər hissəsi yaxşı olurdu, artıq quşlar oxuyurdular, yuva qurmağa hazırlaşırıdılar və bahar onun qəlbində iki qat, üç qat daha artıq hiss olunurdu, oyanan torpaqdakı yeni cücərtiləri açıq-aydın görürdü. Belə duyğular hələ bahar gəlməyəndə yaranır. Başı üzərindən tez-tez dimdiklərini acgözlüklə uzadan qağayılar uçuşurdu, onların qışqırtısı eynən pişik miyoltusunu xatırladırdı.

O, hətta bu bir neçə gündə necə böyüdüyünü, yüngül musiqinin müşaiyyəti ilə bu yoğun səsin onun həyatına necə möhkəm daxil olduğunu da dərk eləyə bilmirdi. «Kişi təbiəti»nin dərkindən əlavə, Forsenlə yaşamaq onun gözlərini çox açdı, qız artıq onun həyat fəlsəfəsini canına hopdurmuşdu, ola bilsin ki, qəti vurulmuş həssas birisi kimi bu, onun üçün qaçılmaz olmuşdu. Forsen şeyləri olduğu kimi qəbul eləmək istəmirdi, yalnız ona görə ki, başqaları onları elə görürdülər. Bir çox artistlər kimi onun möhkəm inamı yox idi, yalnız arada başqaları qanını qaraldanda dözmür, təpik atırdı. Onun bütünlüklə günəşin qürubuna dalmaq, çiçəklərin ətrinə, melodiya, indiyə kimi öyrəşmədiyi nəvazişə sevinmək, gözlənilmədən dilənçiyə, kora sonsuz mərhəmət göstərmək və tam əksinə, olduqca böyük ayaqları və ya uzun burnu olan kişiye, ya da yastı sinəsi, övliya sifəti olan qadına dərindən nifrət

bəsləmək qabiliyyəti vardı. O, gümrahlıqla addımlaya və ya ayaqlarını güclə sürüyə bilərdi. O, tez-tez oxuyur və sirayətedici tərzdə gülümsəyərək, onu da yıxılana qədər gülməyə məcbur edirdi, yarım saatdan sonra isə ağır düşüncələrdən əzgin halda, gözlərini dibsiz, qara bir boşluğa dikibmiş kimi ayaq üstəcə donub qalırdı. Qız özü də hiss eləmədən onunla birlikdə bu hisslər dünyasına dalmağa başladı, ancaq bu vaxtlar da gözəl, zərif, həssas olur, başqalarının iztirabalarını heç vaxt unutmurdu.

O, özünü sevən kimi göstərməyə çalışırdı, ancaq qızı çox da təngə gətirmək istəmirdi, baxmayaraq, bircə dəfə də elə olmamışdı ki, gözəlliyinə pərəstiş elədiyini qıza hiss elətdirsin. Onun kələyi qızı ona görə şoka salmırdı ki, qız özünü daima ləyaqətli təbəqədən kənarda hiss edirdi – qız, hətta bir dəfə bunu atasına da izah eləməyə çalışmışdı. Amma başqa cəhətləriylə, o, hər halda, qızı şoka sala bilirdi. Qız onun başqalarının hisslərinə xor baxmasına, onların ünvanına astadan nəsə deyərək, onu qıcıqlandıran adamlara qarşı dərin nifrətinə alışı bilmirdi. O, özünü qraf Roseklə Şillerin heykəlinin yanından keçərkən qızın atasına qarşı belə aparmışdı. Arabir qız onun bəzi iradlarından sıxılmalı olurdu, baxmayaraq ki, bu iradlar o qədər məzəli olurdu, qız gülməyini saxlaya bilmirdi. Qız görürdü ki, bu, onu qəzəbləndirir, daha azğın halda adamların üstünə atılır. Bir dəfə qız masanın arxasından qalxdı və çıxıb getdi. O, qızın arxasınca qaçdı, döşəmənin üzərində onun ayaqları yanında nəhəng pişik kimi diz çökərək, alnını onun əlinə sürtməyə başladı.

– Mənim Cipim, məni bağışla, ancaq onlar əsl heyvandırlar. Kim özünü saxlaya bilərdi? Hə, de mənə, mənim Cipimdən başqa kim özünü saxlaya bilərdi?

Qız da onu bağışlamalı olurdu. Ancaq bir dəfə, nahar vaxtı o, özünü xüsusilə həyasızcasına aparanda qız dedi:

– Yox, mən bacarmıram. Heyvan sən özünsən.

O, ayağa qalxdı və tutulmuş, qəzəblənmiş halda, otaqdan çıxdı. Bu, onun qıza olan qəzəbini beləcə büruzə verdiyi birinci hadisəydi. Cip buxarının yanında həyəcanlanmış halda, oturmuşdu, ancaq, hər şeydən əvvəl, əslində, onu incitdiyinə görə əzab çəkmirdi. Məgər bu özünü bədbəxt hiss eləmək üçün yetərli deyildimi?

Amma o, saat onda qayıtmayanda qız özünü itirdi. Yəqin, nəsə qorxulu bir söz demişdi! Düzdü, qəlbində öz dediklərindən imtina eləmirdi. İlk dəfə olaraq, qız atasının da Forsendə qeyd elədiyi bayağılığı açıq mühakimə elədi. Əgər o, ingilis olsaydı, qız heç vaxt başqalarının hisslərini beləcə tapdalamağa qadir olan birisinə rəğbət hiss eləməzdi. Bəs onda qızı cəzb eləyən nə vardı? Təbiilik, azğınlıq, yüksəlişin hipnozçu gücü, musiqinin ustalığı? Bütün bunları ondan qopara bilməzsən. Qolaylanmaq, yüksəliş, kədər – Forsenin musiqisindəki bütün bunlar ona pəncərədən görünən, qayalara çırpılan tutqun ləpədən, zolaqlarla dövrələnmiş dənizi, yaxud günəşin parlaq işığında göm-göy olan, üzərində ağ qağayıların dövrə vurduğu dənizi, ya da axının zol-zol elədiyi, zərif, gülümsəyən, sakit, narahatlığı dəfolunmaz dərinliklərdə əriyən və həmin dərinliklərdən baş vurub yenidən qalxmağa və genişliklərə tökülməyə can atan dənizi xatırladırdı. Qız ondan nə onu qucaqlamısını, nə ona səcdə eləməsinə, nə fərasətli və qeyri – adi olmasını, nə də pişik hiyləgərliyini xatırladan tülkülüyünü gözləyirdi. Ondən qəlbinin elə hədiyyələrini gözləyirdi ki, barmaqlarının arasından göylərə can atsınlar və arxalarınca qızın da qəlbini çəkib aparsınlar!

Təki o gəlsin, qız onun üstünə atılacaq, boynunu qucaqlayacaq, ona sığınacaq, onda əriyəcəkdə. Nəyə görə də olmasın? Bu qızın borcu idi və həm də məgər sevinc deyildimi? Ancaq birdən onu əsməcə tutdu. Qəlbinin gizlinlərində gizlənən, həddən artıq dərin olduğu üçün ayırd edilməsi çətin olan bir instinkt onu geri çəkməyə məcbur elədi. Axına, sevgiyə təslim olmaq, sanki, ona qorxulu gəldi,

vahiməyə düşəcək qədər qorxulu oldu. Hiss olunmayan özünüqoruma instinkti onu naməlum bir istiqamətə apara biləcək hansısa fəlakətə qarşı üsyan elədi. Bu uçurumun kənarında dayanan insanın dərkolunmaz hissi idi, bir az da yaxına addımlamaq qorxusu və eyni zamanda bu addımı atmağa olan şiddətli bir istək.

Qız yataq otağına getdi. Onun harada olduğunu, neylədiyini, nə fikirləşdiyini bilmədən uzanıb yatmaq mümkün deyildi. Gümüşü çərçivə salınmış güzgüdə saçını daramağa başladı. Güzgüdən ona solğun sifət, iri, tutqun gözlər baxırdı. Nəhayət, ağına belə fikir gəldi: «Mən heç nə eləyə bilmərəm! Mənim üçün heç fərqi yoxdur!» Çarpayuya uzanıb işığı söndürdü. Narahat və yalqız idi, buxarı yanmırdı. Başqa heç nə haqda düşünməyərək, yuxuya getdi.

Yuxuda gördü ki, dəmir yolu vaqonuyla dənizdə gedir, atası ilə Forsenin arasında oturub. Dalğalar yüksəyə qalxdıqca qalxır, vaqonun divarlarına çırpılıb sakitləşirdilər. Qız həmişəkitək gözətçi iti kimi dərhal oyandı və onun qonaq otağında çalığını başa düşdü. Görəsən, indi saat neçəydi? Uzanıb, titrək, o qədər də yaxşı eşidilməyən musiqiyə qulaq asırdı. İki dəfə yerindən qalxmaq istədi, ancaq, sanki, tale ona işarə verirdi, tərpənmə. Və hər dəfə də düşünürdü. «Yox, mən bacarmıram! Yenə də həmin şey. Onun üçün musiqisi ilə neçə adamı yuxudan oyatmağın fərqi yoxdur. Öz xoşuna gələn işi görür və başqa heç nə haqda düşünmür». Qulaqlarını tutaraq uzanmaqda davam elədi.

Qız bir də əllərini qulaqlarından çəkəndə, o, artıq çalğısına ara vermişdi. Sonra qız onun otağa necə girdiyini eşitdi və özünü yatmışlığa vurdu. Səhər o, özünü hər şeyi unudubmuş kimi aparırdı, Cip isə unutmamışdı. Çox istəyirdi, onun nələr hiss elədiyini, hara getdiyini öyrənsin, ancaq qüruru bunu soruşmağa imkan vermirdi.

Birinci həftə atasına hər gün iki dəfə məktub yazırdı, sonra isə təsadüfən açıqcalar göndərməyə başladı. Sevmədiyi adamın yanında həyatının necə keçdiyini ona necə danışasan? Doğrudanmı, atası haqlı idi? Bunu etiraf eləmək – qızın qururuna olduqca toxunmuş olardı. Qız London üçün darıxmağa başladı. Yeni evi hələ hazır deyildi. Nə vaxtsa ora köçsəydilər, başqalarının yaşayışına mane olmaqdan qorxmadan ürəkləri istəyən kimi yaşasaydılar, bəlkə də, həyat tamam başqa cür davam elərdi? O, yenidən işləməyə başladılar, qız ona kömək edər və hər şey yaxşı olardı. Yeni ev, yeni bağ, tezliklə çiçəkləməli olan ağaclar! Qız pişik və it saxlayacaqdı, atası Londona gələndə at çapmağa başlayacaqdı. Rozamunda bibi, dostları gələcəkdi, musiqili gecələr təşkil eləmək olardı, hətta rəqs də – axı qız çox gözəl rəqs eləyirdi. Axı konsertlər, sevinc və qələbə gətirən konsertlər, onun uğuru idi, onun və qızın uğuru! Başlıcası isə öz evinlə məşğul olmaq necə də xoş olacaqdı, orada hər şey rənginə və görünüşünə görə qəşəng və təbii olmalıydı! Hər halda, qəlbinin dərinliklərində indidən gələcək haqda fal açmağın xeyrə olmadığını düşünürdü.

Hər nə olmuş olsa belə yelkənli qayıqda üzmək onu sevindirirdi. Aydın günlər idi, mart günəşi havanı isindirməyə başlamışdı, yüngülcə külək əsirdi. Forsen icarəyə götürdüləri qayığı, «dəniz canavarını» çox gözəl idarə edirdi, ümumiyyətlə, o, sadə adamların əhatəsində özünü daha yaxşı hiss edirdi.

Bu saatları Cip bütünlüklə poeziyaya və romantikaya verirdi. Dəniz göyü idi, qayalıqlar və cənub sahillərinin meşəli ətəkləri, sanki, yüngül tüstünün içində mürgüləyirdi. O, «Dəniz canavarı»nı yaddan çıxarıb qızı qucaqlayırdı və qız bu mənəvi yaxınlaşmanın qısa anları üçün ona minnətdar olurdu. Qız ilk məyusluğun acısını daddığı bütün bu üç həftə ərzində onu olduğu kimi başa düşməyə çalışdı. Ərə getdiyi ilk vaxtlara uyğun olan adi çətinliklər onu qorxutmurdu, özü qızğın məhəbbət hiss eləmədiyindən, onu da nədəsə qınaya bilmirdi. Həyəcanının səbəbi dərinlikdəydi – qız elə hey qarşısına dəfəlməz bir sədd çəkildiyini və özünü daima cilovda saxlamalı olduğunu hiss edirdi. Qız qəlbinə

bütünlüklə onun üçün açmamışdı və onu da tanıya bilmirdi. Nəyə görə bəzən qızın gözünə baxır və sanki, onu görmürdü? Hansısa ciddi bir parçanı çalanda onu birdən şux və ya qəmli melodiya keçməyə, ya da ümumiyyətlə, skripkanı bir tərəfə qoymağa nə məcbur eləyirdi? Coşqun sevinclərdən sonra məyusluqla dolu uzun saatları nə ilə izah etmək olardı? Ən başlıcası isə musiqi onun qəribə, solğun sifətini dəyişdirən həmin təsadüfi anlarda o, nə düşünürdü? Ya bu, sadəcə, görmə illuziyası idi? Ümumiyyətlə, o, nəyə arzulayırdımı? «Özgə ürəyi – qaranlıq meşə...» Hamı üçün, ancaq bircə sevnə adamlar üçün yox!...

Bir dəfə səhər Forsen məktub aldı.

– Aha! Pol Rosek bizim evə baxmağa gedib. «Göyərçinlər üçün füsunkar yerdir» – evimizi belə adlandırır.

Cip üçün arıq, yaltaq görünüşü olan Roseki və onun, sanki, çoxlu sirdən xəbərdar olan gözlərini xatırlamaq həmişə arzuolunmaz idi. Qız sakitcə soruşdu:

– Qustav, onun nəyi sənəin xoşuna gəlir?

– Oy, o, xeyirli insandır! Musiqidən və... çoxlu şeylərdən yaxşı baş çıxarır.

– Məncə, o, iyrəncdir.

– Nəyə görə iyrəncdir, mənim Cipim? – Forsen gülümsədi. – O, yaxşı dostdur. O, sənə heyran olub, çox heyran olub! Il dit qu'il a une technique merveilleuse (O, özünün çox gözəl texnikası olduğunu deyir (Frans.) qadınlara müraciət etmək üçün.

– Mənə elə gəlir, o, quru qurbağasına oxşayır.

– Eləmi, mən bunu ona deyərəm! O, məmnun olacaq.

– Əgər sən belə eləyərsənsə, mən...

Forsen ayağa sıçrayıb onu ağuşuna aldı, sifəti peşmanlığını elə komik ifadə eləyirdi ki, qız dərhal da sakitləşdi. Nəticədə Roseki elə adlandırdığı üçün təəssüflənməli oldu. Ancaq, hər halda, Rosekin casus, soyuq şəhvətpərəst olduğuna əmindir! Təkcə onu düşünəndə ki, Rosek onların balaca evi ətrafında casusluq eləyir, evləri nəyə gözündən düşürdü.

Üç gündən sonra onlar Londona gəldilər. Taksilər Kriket-qraunda dönənə kimi Cip Forsenin əlindən yapışmışdı. Qız son dərəcə həyəcanlanmışdı. Parkdakı ağacların tumurcuqları artıq şişirdi, badamın çiçək açmağına lap az qalmışdı. Hə, bu da onların küçəsi. Beşinci ev, yeddinci, doqquzuncu... on üçüncü, daha ikisi! Budur, kənarlarına yasəmən kolları əkilmiş yaşıl hasara ağ rənglə yazılmış «19» rəqəmi, onların bağında badam artıq çiçəklənmişdi! Hasarın arxasında isə pəncərə taxtaları yaşıl rənglə rənglənmiş, elə də hündür olmayan ağ ev görünürdü. Qız maşından yerə sıçradı və birbaşa bütün geniş, qızarmış sifəti ilə gülən Bettinin ağuşuna düşdü, onun hər bir əlindən qulaqlarını şəkllənmiş, gözləri almaz kimi parlayan balaca qara burunlar boylanırdı.

– Betti! Bu qəşənglər nədir belə?

– Əziz mem, mayor Uintonun hədiyyəsidir!

Cip onun yumşaq çiyinlərini möhkəmcə qucaqlayaraq, hər iki skoç-teryerləri ondan aldı, küçükləri sinəsinə sıxaraq, hər iki tərəfinə sırayla ağaclar əkilmiş cıdırıla qaçmağa başladı, küçüklər karıxmış halda onun burnunu, qulaqlarını yalayırdılar. Dördkünc giriş otağından keçib, pəncərəsi çəmənliyə açılan qonaq otağına girdi, eyvanın qapısı qabağında dayanıb bu bəzəkli, təzə otağa baxmağa başladı, burada hər şey onun arzuladığı kimi döşənməmişdi. Qara atlas ağacı ilə işlənmiş divarlar ağ idi, hətta onun ümid elədiyindən də yaxşı görünürdülər. Bağda, onun bağında isə armud ağacları tumurcuqlamışdı, ancaq hələlik çiçək açmamışdılar. Evin ətrafında bir neçə nərgizgülü açmağa başlamışdı, hətta birinin artıq qönçəsi də var idi. Qız hələ də küçükləri özünə sıxıb, onların yumşaq bədənlərinin istiliyindən həzz alırdı. Sonra da qonaq otağından qaçıb, pilləkənlərlə yuxarı qalxmağa başladı. Oy, necə də gözəlmiş öz evində olmaq... Birdən qız arxadan kiminsə onu qucaqlayıb yuxarı qaldırdığını hiss elədi, qız beləcə bir azacıq dəmdəməki halda gözləri ilə şəfəq saçaraq geri döndü, elə əyildi ki, ərinin dodaqları onun dodaqlarına çata bilsin.

III FƏSİL

Öz yeni evində ilk səhər Cip sərcələrlə, ya da əvvəlcə cürətsiz halda civildəməyə, cikkildəməyə başlayıb, sonradan nələri var ortalığa qoyub oxuyan hansısa quşlarla eyni vaxtda yuxudan oyandı. Sanki, Londonun bütün qanadlılar çarlığı onun bağına toplaşmışdılar və yaddaşında qədim bir şeirin misraları canlandı.

Təbiətin bütün gözəl övladları

Yeni evlənənlərin yanındadırlar

Onlara xeyir-dua verirlər...

Ahəngdar quş xoru da,

Səhərin necə açıldığını

Onlara xəbər verirlər!

Qız çevrilib Forsenə baxdı. O, başını balıqda gizlədib uzanmışdı, yalnız sıx pırtlaşıq saçları görünürdü. O, həmişəlik qızın, qız da onundumu? Bəs bu ev kimindi? Onların ümumi eviydimi? Bu yad, ancaq artıq daimi otaqlarında, çarpayılarında hər şey ona daha ciddi və həyəcanlı görünürdü. Onu oyatmamağa çalışaraq, qız sürüşüb odeyalın altından çıxdı və pəncərənin qabağında dayanıb pərdəni kənara çəkdi. Hələ toran çəkilməmişdi, yalnız uzaqlarda, haradasa ağacların arxasında cəhrayı üfüqlər işarırdı. Əgər London səhərini bürüyən alçaqdan sürünən duman tüstüsü və yatan paytaxtın zəif səsləri olmasaydı, hər şey kənd səhərini xatırladardı. O, bu evin sahibəsi idi, burada sərəncam verməliydi, hər şeyə baxmalıydı! Bəs küçüklər! Onlara nə yedizdirsin?

Bu, onun insafla düşündüyü çoxlu saatlardan birincisi idi. Onun incə zövqü hər şeyin mükəmməl

olmasını istəyirdi, ancaq bunu başqalarından, xüsusilə də xidmətçilərdən tələb etməyə üzü gəlmirdi. Onları bizləməyəcəkdi ki!

Forsenin səhmana salınmış həyat haqda azacıq belə təsəvvürü yox idi. O, hətta qızın ev işlərini qadaya salmağa səy göstərməsini də qiymətləndirə bilmirdi. Qız ondan kömək istəməyəcək qədər məğrur, bəlkə də, olduqca ağıllı idi, əgər lap istəsəydi də, o, açıq-aydın etiraz etməyə qadir deyildi. «Dərd-sər bilmədən yaşamaq!» – onun devizi belə idi. Cipin özü də başqa cür arzulamırdı, ancaq bu gün ərzində bir neçə dəfə süfrə açılan, üç xidmətçisi olan evdə mümkündürmü? Hələ bir iki küçüyü də bu yandan? Əgər kimsə sənə heç olmaya məsləhətlə də kömək eləmirsə, bütün bunları necə idarə eləyəsən?

Qız öz qayğılarını kiminləsə bölüşmürdü. Özünü olduqca ehtiyatlı aparmalıydı. Təpədən dırnağa kimi mühafizəkar olan Betti nə vaxtsa Uintonla olduğu kimi, Forsenlə də çətinliklə yola gedirdi, ancaq hamısından çətinini atası ilə idi. Qız onun üçün darıxırdı, ancaq, əslində, onunla görüşməkdən qorxurdu. Birinci dəfə qız uşaq olanda o gəlmişdi, daha doğrusu, gəlməli olmuşdu. İndi də gəlişini artıq qızının məxsus olduğu «bu tipin» evdə olmamasına hesablayaraq gəlirdi. Qız özü qapını açdı və atasının iti gözləri sifəti görməsin deyər, onun üstünə atılıb boynunu qucaqladı. Dərhal da Don və Daff adlandırıldığı küçüklərindən danışmağa başladı. Onlar, sadəcə, qəşəngdilər! Onlardan heç nəyi qorumaq olmur, onun ev başmaqlarını cırıq-cırıq eləmişdilər və çini qablar olan dolaba dırmaşaraq, orada yatmağa dadanmışdılar! Amma hər şeyə o, özü baxmalıdır!

Danışığına ara vermədən qız atasını pilləkənlə yuxarı, sonra isə aşağı endirib bağa, sonra da musiqili otağa, – ya da studiyaya, döngəyə ayrıca çıxışı olan evciyə apardı. Studiya ilə qız fəxr eləyirdi. Forsen burada sakitcə məşq eləyə bilirdi. Uinton dinmədən onunla birlikdə evi dolaşır, aradabir dəqiq iradlarını bildirirdi. Bağın uzaq küncündə, onları qonşudan ayıran hasara baxaraq, Uinton birdən onun əlini sıxdı.

– Hə, Cip, özün necəsən?

– Oy, mən, sadəcə, deyər bilərəm, çox gözəl! – Ancaq o, atasına, atası da ona baxmırdı. – Ata, bir bax! Pişiklər buradan özlərinə cığır açıblar!

Uinton dodaqlarını sıxdı və geri döndü. Skripkaçı haqqındakı fikri yenidən onun qəlbini ağrıtdı. Qızı görünür, özünü şən və qayğısız göstərərək, ona heç nə deməməyi qərara almışdı, ancaq onu aldada bilməzsən!

– Bir mənim çiçəklərimə bax! Bu gün əsl bahardır!

İki-üç arı uçuşurdu. Tər yarpaqlar elə nazik və şəffafdılar ki, günəş şüaları onları asanlıqla dəlib keçirdi, al-qırmızı krokuslar zərif damarcıqları, qönçəsinin ortasındakı cəhrayı işartıyla içinə günəş işığı yığılan vazı xatırladırdılar. Mülayim külək budaqları tərpədirdi, gah orada, gah da burada ayaqları altında quru yarpaqlar xışıldayırdı. Hər şeydə, otlarda, mavi səmada, badam ağacının çiçəklərində artıq baharın nəfəsi hiss olunurdu.

Cip əllərini yumdu.

– Baharı hiss etmək necə də gözəldir!

Uinton isə düşünürdü: «O dəyişib!» Qız mehriban, cəld, daha müdrik, ciddi olmuşdu,

hərəkətlərində özünə inam, gülüşlərində sevinc hiss olunurdu. Amma o, xoşbəxt idi mi?

Yanlarında kimsə səsləndi:

– Aha! Çox xoşdur!

Bu adam yırtıcı kimi xəlvəti yaxınlaşmışdı, hə, o, elə yırtıcıydı ki, vardı! Uintona elə gəldi ki, Cip diksindi.

– Qustav, atam hesab eləyir ki, studiyada tünd pərdələr asmaq lazımdır.

– Hə, hə, – Forsen baş əyib dedi, – London klubunda olduğu kimi.

Uinton Cipun sifətini izləyirdi, qızın sifətində itaətkar bir yalvarış ifadəsinin canlandığını gördü. O, özünü gülümsəməyə məcbur elədi və dedi:

– Belə görünür, siz burada rahatsız. Sizi yenidən gördüyümə sevindim. Cip çox gözəl görünür.

Skripkaçı daha bir dəfə də baş əydi, onun bu ədasına Uinton dözə bilmirdi! Oyunbaz! Yox, yox, heç vaxt, heç vaxt bu adamla barışa bilməyəcəkdi! Ancaq bürüzə verə bilməzdi. Nəzakət qaydaları imkan verən kimi Uinton vidalaşib ayrıldı. Təkcə Lord Kriket-qraundunu tanıdığı şəhərin bu hissəsi ilə evə qayıdarkən o, yenidən şübhələrdən və acılardan əzab çəkirdi. Nəhayət, o, qərara aldı, əgər Cip kömək istəyərsə, həmişə özünü çatdırı biləcək qədər yaxında olsun.

Onun gedişindən on dəqiqə sonra Rozamunda bibi gəldi, çəliyə söykənərək, həqiqi aristokrat ləyaqəti ilə axsayırdı. Rozamunda bibi həm də podaqra idi. Yalnız indi Cip ərə gedəndən sonra xeyirxah qadın qardaşı qızına necə bağlandığını başa düşmüşdü. O istəyirdi ki, Cipi geri qaytarsın, onunla gəzib dolaşsın, əvvəllər olduğu kimi onu əzizləsin. Rozamunda bibi həmişə olduğu kimi sözləri uzadaraq, ağır-ağır danışdı, ancaq bu, onun kükrəyən hisslərini gizləyə bilməzdi.

Cip Forsenin gizlicə Rozamunda bibini yamsıladığını gördü və qızın qulaqları qızarmağa başladı. Küçüklər haqda, onların vərdisləri, hissləri, qaba davranışları, yedizdirilmələri haqda ki söhbət bir neçə dəqiqəliyə yaxınlaşan tufanı təxirə saldı. Amma sonra yenidən Forsen ağız-burnunu əyməyə başladı. Rozamunda tələsik vidalaşib gedəndən sonra Cip qonaq otağında pəncərənin qabağında dayandı, onun sifətində artıq maska yox idi. Forsen yaxınlaşıb onu qucaqladı və köks ötürərək dedi:

– Onlar, bu əziz insanlar tez-tezmi gələcəklər?

Cip kənara çəkildi.

– Əgər sən məni sevirənsə, nəyə görə məni sevən insanları təhqir eləyirsən?

– Ona görə ki, qısqanıram. Mən səni, hətta küçüklərinə də qısqanıram.

– Sən onlarıdımı incitmək istəyirsən?

– Əgər onların sənə həddən artıq əziz olduğunu görürəmsə, hə.

– Doğrudanmı, elə güman eləyirsən ki, sən adamları, yalnız məni sevdiklərinə görə incidəndə mən

xoşbəxt olacağam?

İlk dəfə ən yaxın adamları onun yeni evinə gəldilər! Yox, bu lap ağ oldu!

Forsen xırıltılı səslə dedi:

– Sən məni sevmirsən. Əgər məni sevsəydin bunu sənin dodaqlarından hiss elərdim. Bunu sənin gözlərində görərdim. Oy, Cip, sev məni! Sən məni sevməlisən!

Bıçağı boğaza dirəyib məhəbbət tələb eləyəsən, bu bayağılığın və kütlüyün əlaməti deyildimi? Cipun qəlbi daha da soyudu. Əgər qadın tam səmimi olaraq, sevmədiyi birinə heç nədə etiraz eləmirsə, bu o deməkdir ki, təzə evlənələrin ocaqları üzərində artıq qara buludlar toplaşır. Forsen də bunu başa düşürdü, ancaq onun özünü idarə eləmək bacarığı bu küçüklərdə olduğundan da az idi.

Ümumilikdə isə təzə evdə ilk həftə qayğılar və iş-güc elə aşib-daşırdı ki, qızın qüssələnməyə və ya düşünməyə, sadəcə, vaxtı qalmırdı. May ayına bir neçə ciddi konsert təyin olunmuşdu. Cip konsertləri böyük səbirsizliklə gözləyir və Forsenin onlara hazırlaşmasına mane ola biləcək hər şeyi səylə aradan qaldırırdı. Sanki, ürəyini ona verə bilməməyinin, – qız bunu şüurlu olaraq həmişə hiss edirdi, – əvəzini çıxırmış kimi bu günlərdə öz enerjisini və qayğılarını səxavətlə ona bağışlayırdı. Hər gün səhərdən axşama kimi onu müşaiyyət eləməyə hazır idi. Düzdü, səhər saatları qızın özünə məxsus olurdu, Forsen yataqdan saat on birə kimi qalxmırdı və günün yarısından əvvəl məşqlərə başlamırdı. Bu erkən saatlarda qız sifarişlər verir və bazarlıq eləməyə gedirdi, bir çox qadınlar üçün bu yeganə idman idi. Burada hər şey, idealın arxasınca qaçmaq, zövq üstündə bütün digər ətrafınla çəkişmək, hamıdan gözəl görünmək üçün hər kəsin gizli arzusu idi. Cip həmişə bazarlıq eləməyə hansısa əsəb gərginliyi içində gedirdi. Qız yad əllərin ona toxunmasına dözə bilmirdi. Hətta bu da onu nəhəng güzgünün qabağında dayanıb o tərəf, bu tərəfə fırlanan və bütün bu vaxt ərzində barmaqlarının ucuyla ona toxunub, sancaqları batıraraq, «madam» sözünü təkrarlayan satıcı qız qədər hövsələdən çıxartmırdı...

Bəzən o, atla atasının yanına gedirdi. Bir dəfə Riçmon-parkda gəzintidən sonra onlar bir otelin eyvanında nahar elədilər. Onlardan aşağıda bir neçə meyvə ağacı artıq çiçəkləmişdi, günəş çayın girinti-çıxıntısını gümüşü rəngə, palıd ağacının yenicə açan tər yarpaqlarını isə qızılı rəngə boyamışdı. Uinton siqaret çəkirdi və ağacların başı üzərindən çaya baxırdı, Cip onu gizləncə süzərək dedi:

– Ata, sən nə vaxtsa anamla birlikdə atla gedibsənmi?

– Yalnız bir dəfə, məhz bu gün səninlə birlikdə keçdiyimiz həmin yolla. O, qara madyanda idi, mənə kəhər atı minmişdim...

Demək, onların səhər keçdikləri təpədəki həmin meşəliklə, o, tələsirdi və qızının yanında idi.

Cip əlini masanın üstündən ona uzatdı.

– Mənə anam haqda danış. O, gözəldimi?

– Hə.

– Qarabuğdayı idi? Uca boyluydu?

– Cip, sənə çox oxşayırdı. Azacıq... azacıq... – O, bu fərqi heç cür izah eləməyi bilmirdi... – Onda

bir azacıq əcnəbilərə məxsusluq var idi. Onun nənələrindən biri, sən bilirsən də, italyan olub.

– Sən onu necə sevdin? Birdən birə?

– Hə, birdən birə... – o, əlini eyvanın sürahisinə söykədi, – ... bax, bu günəş işığı indi mənim barmaqlarımın üstündə olan kimi.

Cip, sanki, özü-özüyə danışmış kimi dedi:

– Bilmirəm, mən bunu başa düşürəmmi... hələlik. Bəs anamdamı sənə elə ilk baxışdan vuruldu?

– Hər kəs inanmaq istədiyinə inanır... Amma o, məhz belə olduğunu deyirdi.

– Bu çoxmu davam elədi?

– Cəmi bir il.

– Ax, ata! Mən unuda bilmirəm ki, onu mən öldürmüşəm... Mən bununla barışa bilmirəm.

Uinton sərt halda ayağa qalxdı, kolluqda qorxmış sığırçın susdu. Cip qaşqabaqlı halda davam elədi.

– Mən istəmirəm, uşağım olsun. Mən istəmirəm... mən istəmirəm, elə sevim. Mən bundan qorxuram.

Uinton qaşlarını çatıb ona baxaraq, keçmişi haqda düşündü.

– Əzizim, – dedi, – bu, səni birdən yaxalayır və sən artıq başqa heç nə haqda düşünməyərək sevirsən. Nə vaxt məhəbbət gəlir, sevinirsən, mühüm deyil, o, səni öldürəcək, ya yox?

Qız hələ günorta olmamış evə döndü. Tələsik vanna qəbul elədi, paltarını dəyişib studiyaya qaçdı. Studiyanın divarlarına uillsdenov parçası tarım çəkilmişdi, pərdələr boz gümüşü rəngdəydi, divana da gümüşü-qızılı rəngli parçadan üzlük çəkilmişdi, buxarı döyülmüş mislə ayrılmışdı. Bütün otaq gümüşü və qızılı rənglər içində işıldayırdı, yalnız tovuz quşu lələkləri ilə çox gözəl bəzədilmiş royalın yaşıl ekranı və qırmızı rəngli çalarları olan göy İran güldanı istisna təşkil eləyirdi.

Forsen pəncərənin qabağında dayanıb siqaret çəkirdi, geri dönmədi. Cip yaxınlaşıb onun əlindən yapışdı.

– Məni bağışla, ancaq indi yalnız birin yarısıdır.

Onun sifəti eləydi ki, sanki, bütün dünya onu təhqir eləmişdi.

– Çox heyfisləndim ki, sən qayıtmalı olubsan! Yəqin, atla gəzmək çox xoşdur?

Məgər onun atası ilə gəzməyə çıxmağa ixtiyarı yoxdumu? Necə də kor qısqanclıq, necə də eqoistlik! Qız heç nə demədən royalın arxasına keçdi. O, ədalətsizliyə dözə bilmirdi, həm də Forsendən çaxır qoxusu gəlirdi. Səhər içmək iyrəncdi, qorxuncdu! Qız royalın arxasında oturmuşdu və gözləyirdi. Öz çalğısı korlanmış əhvalını düzəldənə kimi o, belə də olacaqdı, sonra ona yaxınlaşacaq, çiyinlərini

sığallayacaq və dodaqları ilə boynuna toxunacaqdı. Yox, əgər o, özünü belə aparacaqdısa, qız özünü sevməyə onu məcbur eləməyəcəkdi. Gözlənilmədən dodaqlarından bu sözlər qopub çıxdı:

– Qustav, mən neyləmişəm? Sənin xoşuna gəlməyən nədir?

– Sənin atanın olması.

Cip gülümsədi. O, incidilmiş uşağa oxşayırdı. Cəld çevrilib əliylə qızın ağzını tutdu. Qızın ürəyində "grand ecart" (ciddi dönüş (Frans.) oldu, qəzəbi və vicdanı arasında tərəddüd elədi. O, qızın baxışları altında başını aşağı saldı və əlini çəkdi.

– Nə deyirsən, başlayaqlımı? – qız dedi.

– Yox, – o, boğuş səsə cavab verdi və başa çıxdı.

Necə oldu ki, qız bu qorxulu, zavallı səhnədə iştirak elədi! Qız elə hey bir parçanı təkrarlayaraq, hətta nə çaldığını belə başa düşmədən royalın arxasındaca oturub qalmışdı.

IV FƏSİL

Onlar hələlik Roseklə görüşməmişdilər. Maraqlıydı, Forsen qızın sözlərini ona çatdırmışdı mı? Cip bunu soruşmadı, əmin olmuşdu ki, yalnız özünə xoş olanda əri düz danışır və başqalarına pislik eləmir. Yalnız onun musiqi və sənət haqqdakı baxışlarına inanmaq olardı, amma əsəbləşəndə onun ədəbsiz mühakimləri adamı özündən uzaqlaşdırır və hirsəndirirdi.

Birinci konsertdə qız Roseki gördü, girişin o biri tərəfində, onların oturacaqlarından iki sıra uzaqda durmuşdu. Cavan bir qızla danışdı, sanki, qızın sifəti nazik, tutqun rəngli kəcdən tökülmüşdü, Rosekə zillənmiş girdə, mavi gözləri, yarı açıq ağzı ona bir azacıq gicbəsər görünüşü verirdi. Qızın gülüşündən də gicbəsərlik yağırdı. Amma, hər halda, sifəti elə gözəl, saçları elə qəşəng və ışıltılı, üzünün dərisi elə təmiz və zərif, boynu elə ağ və yumru, qaməti elə nöqsansız idi ki, Cip gözlərini ondan çətinliklə çəkdi. O vaxt Bisbadendə onu çuğlayan hisslərin təzədən varlığına hakim kəsilməsini şiddətlə arzulayan Cip tək oturmuşdu. Bu qədər insanı lərzəyə gətirən musiqinin yaranmasında onun da rolunun olması qızda təntənəli bir fikir yaradırdı. Dünyadakı hər şeyi unudaraq, sakit və mülayimcəsinə oturmuşdu.

Forsenin həmişə ilk dəfə səhnəyə çıxanda olduğu kimi soyuq, ehtiyatlı, narahat, hər şeyə meydan oxuyurmuş kimi qorxunc görkəmi vardı. Bir kənara çəkilərək, uzun barmaqları ilə aşıqları burur, simləri yoxlayırdı. Bisbaden? Yox. Bu tamam Bisbadənə oxşamırdı! O çalanda qızda gözlədiyi ruh yüksəkliyi təkrar olmadı. İndi bu musiqini olduqca tez-tez eşidirdi, bu musiqinin necə yarandığını yaxşı bilirdi, bilirdi ki, bu musiqidəki alovu, şirinliyi, nəcibliyi o, qəlbi ilə yox, beyni və musiqini düzgün duymaq bacarığı sayəsində barmaqları ilə yaradır. Bu səsin yaratdığı dalğalar artıq qızı yeni dünyalara aparmır, qız sübh vaxtı çalınan zəng səslərini eşitmir, axşamqabağı torpağa düşən şəhi görmür, günəş şüasının istiliyini və küləyin tərəvətini hiss eləməirdi. Əvvəlki vəcdə gəlmə və romantika yox idi. Qız üzərində onun çox çalışdığı, birlikdə işlədikləri, ancaq elə də uğura nail ola bilmədikləri yerləri, parçaları həyəcanla gözləyirdi. Onun gözlənilməyən nəvazişləri, əhvalının diltor tutmaları,

şıltaq tündməcazlığı qıza o anları xatırlamağa mane olurdu. Birdən baxışları rastlaşdı. O, Bisbadendəki kimi idi və... həm də elə deyildi. Onda pərəstişkarlıq yox idi və qız fikrə getdi: «Bu mənim günahımdır mı? Bəlkə, bunun səbəbi onun mənimlə nə istəsə eləyə bilməsidir?» Daha bir ümitsizlik, həm də ən güclüsü! Alqışlar səsləndi və qız aldığı məmnunluqdan pörtdü, yenidən onun qələbəindən xumarlandı. Fasilədə Cip artistlərin otağına getdi. Forsen axıncı dövətdən sonra pilləkənlə düşürdü, onun sifətindən nifrətli üzüntü ifadəsi yoxa çıxmışdı, qızın əlindən yapışb dodaqlarına apardı. Qız pıçıldadı:

– Çox gözəldi!

O da pıçılıyla soruşdu:

– Cip, sən məni sevirsənmi?

Qız başıyla təsdiqlədi, bu an dediyinə inanırdı. Onlara tanışları yaxınlaşmağa başladı, aralarında qoca musiqi müəllimi mosye Armo da vardı. Forsenə: "Merveilleux, tres fort"

(Çox gözəldir, məharətlə ifa elədin! (Frans.) deyərək, arxasını ona çevirib, Ciplə danışmağa başladı.

Demək, O, Forsenə ərə gedib! İnanılası deyil, sadəcə, inanılası deyil! Bunu necə deyim... bir qədər məzəlidir, elə deyilmi? Bu, onun musiqi ilə məşğul olmasına bir qədər əngəl törədəcək, heyif, çox heyif! Yox? Onda qız yenidən onun yanına gəlməlidir, yenidən! Qoca danışaraq royaldə çalır mış kimi elə hey barmaqlarını onun əlinə vurur, sanki, qızın əlinin möhkəmliyini yoxlayır və fikirləşirdi, qız onların tamam sıradan çıxmasına yol verərmi? Oxşayırdı ki, qoca doğrudan da, köhnə şagirdini görməsinə sevinirdi və doğrudan da, onun üçün darıxmışdı, Cip isə heç vaxt qocanın ona olan mərhəməti və diqqəti qarşısında dayana bilməzdi. Tamam yeni adamlar yaxınlaşırdılar. Qız əriylə nəsə danışan Roseki, yanında isə sakitcə dayanmış kəc sifətli, yarı açıq ağzı olan qızı gördü. Boyu, bəlkə də, bir az alçaq olan qüsursuz qamətli qız göyərçinə oxşayırdı, çox gözəl çevrələnmiş yarıaçıq dodaqları, sanki, ağzına nabat qoyulmasını xahiş edirdi. On doqquzdan çox yaşı olmazdı. Bəs bu qız kimdi belə?

Birdən Cip ona müraciət edildiyini eşitdi:

– Missis Forsen, necəsiniz? Mən nəhayət ki, sizi yenidən görə bildiyim üçün xoşbəxtəm.

Hətta Qustav qızın sözlərini ona çatdırmış olsa belə, əbədi maskası olan bu Rosek onsuz da heç nəylə özünə ələ verməz, tülkülük, ehtiyatlı sakitlik, yaltaq danışiq. Onda nə qızın xoşuna gəlmirdi? Cipin çox dərin hiss eləmə qabiliyyəti və anadangəlmə fərasəti vardı, onun hissələrinin barmaqları olduqca incəydi, onları aldatmaq olmazdı.

Rosekin baxışlarını müşahidə eləyən Cip həmin qızla söhbət eləyən ərini gördü, qızın dodaqları nabatı gözləyirmiş kimi tamam açılmışdı.

– O, balaca rəqqas qızı görürsünüzmü, madam? Onun adı Dafna Uinqdir. Oy, özünə ad-san qazanacaq! Uçan göyərçindir!

– Hə, o, çox zərifdir, onun necə gözəl rəqs elədiyini təsəvvür edirəm.

– Bir dəfə ona baxmağa gəlin. O, hələ öz debütünə hazırlaşır.

– Təşəkkür edirəm, – Cip cavab verdi.

Özlüyündə isə düşünürdü. «Səninlə bağlı olan heç nəyi istəmirəm! Nəyə görə mən ona baletə nifrət elədiyimi demədim?»

Zəng çalındı və tamaşaçılar tələsik dağılışmağa başladılar. Qız onlara yaxınlaşdı.

– Miss Dafna Uinq – missis Forsen.

Cip gülümsəyərək əlini uzatdı. Miss Dafna Uinq də gülümsədi və tələffüzü üzərində diqqətlə işlədiyi hiss olunan bir şagird intonasiyası ilə dedi:

– Ah, missis Forsen, əriniz necə də gözəl çalır, elə deyilmi?

Bu, diqqətli, elə ona görə də nitqin hansısa çatışmazlığına uyğun gələn danışığı eşidən Cipin qıza yazığı gəldi, xəstəlik düşmüş gözəl çiçəyə yazığı gələn kimi. Başıyla razılığını bildirib səhnəyə çıxmağı gözləyən ərinə tərəf döndü. O, kimə baxırdı, ona, ya bu qıza? Foyedə Rosek dedi:

– Bu gün Qustavla birlikdə bizə gəlin. Dafna sizin üçün rəqs elər. Madam, o, sizə heyran olub.

Cip çox istəyirdi, sadə və kobud cavab versin: «Mən sizə gəlmək istəmirəm». Əvəzində isə, yalnız:

– Çox sağ olun. Mən Qustava deyərəm, – deyə bildi.

Öz yerinə qayıdandan sonra Cip Rosekin nəfəsi toxunan boynunu sildi. İndi kənc müğənni qız çıxış eləyirdi, belə qızlar həmişə Cipin çox xoşuna gəlirdilər, – mavi gözlər, sarı-qızılı saçlar, bir sözlə, özünün tamam əksi! «Yuredə daxma» mahnısını oxuyurdu – sevgilə dolu ürək hisslərini özünə məxsus tərzdə ifadə eləyirdi:

Mənim ürəyimdə günəş də sönüb...

Cip titrədi, bu sözlərdən onun qəlbində nəsə tərpəndi. Atası deyirdi: «Bu, səni birdən yaxalayır və sən sevirən». Yox! Qız özü belə məhəbbətin meyvəsiydi, amma özü belə sevmək istəmirdi!

Qız ifasını qurtardı. Seyrək alqışlar səsləndi. Axı qız yer üzündəki ən yaxşı mahnılardan birini çox gözəl ifa elədi! Bəlkə, qız olduqca faciəli, qüssəli, çətin başa düşüləndi, kifayət qədər nəzakətli deyildi? Cipin müğənniyə yazığı gəldi. Hiss elətdirmədən getmək istədi, ancaq cəsarəti çatmadı, Roseklə olan bu axşama dözmək lazım gələcəkdi. Neyləməli, qız öz iradəsiylə bu həyatı seçmişdi, daha nə etibarlı keçmişinə, nə də doğma evinə ümid eləyə bilməzdi. Qəfəsə salınmasına özü razılıq vermişdi.

Onlar Rosekgilə gedəndə Cip Forsendən başının ağrıdığını və əhvalının korlandığını gizlətdi. Forsen isə məktəbdən buraxılıb azadlığa çıxan şagirdə oxşayırdı, alqışlardan ruhlanmış halda, qızın qoca müəllimini, özünün heyranlıqdan başlarını itirən pərəstişkarlarını, Roseki, yarı açıq ağızlı rəqqasəni ələ salırdı. Cipi qucaqlayıb özünə sıxılmışdı və çiçək qoxulayırmış kimi onu qoxulayırdı.

Rosek Rassel-skverdə köhnə malikanənin ikinci mərtəbəsini tutmuşdu. Evdə nə isə tənbəkininmi,

ya çəkilən başqa nəyinsə qoxusu vardı. Tutqun hollun divarlarında, yəqin ki, şərqdən gətirilmiş kəc qablarda elektrik lampaları yanırdı. Onda bura kolleksionerin ibadətگاهی imiş. Ev sahibinin, heç şübhəsiz, qara rənglərə rəğbəti vardı, divarlar, divanlar, şəkillərin çərçivələri, hətta kaşılar da qara rəngdə idilər, hər yerdə qızıl, fil sümükləri, şəkillər, bəzəklər donuq şəfəqlə işarırdılar. Dairəvi qara masanın üstündəki qızıl güldana məxməri budaqlı bədmüşk və ayotu qoyulmuşdu, qara divarda fil sümüyündən hazırlanmış meşə Allahının maskası, taxçada isə rəqqasə qızın gümüş heykəli görünürdü. Bütün bunlar gözəl idi, ancaq hardasa ölü, cansızdılar. Yeniliyi sevən, gözəlliyə həssas olan Cip isə təmiz hava və günəş işığı üçün darıxmağa başlamışdı. Qız qara pərdəli pəncərələrdən birinə yaxınlaşdı və qəlb rahatlığıyla sonuncu şəfəqlərini salıb Skver-qardendəki ağacları işıqlandıraraq, batan günəşi gördü. Onu mister və missis Qellantlara təqdim elədilər, kişi əsmər idi, ağıllı və arsız sifəti, bədxah gözləri vardı, çiçək açbmış kimi görünən qadının isə parlaq gözləri mavi rəngdəydi. Rosekin dediyinə görə balaca rəqqasə hər ehtimala qarşı paltarlarını geyinməyə getmişdi.

Rosek Cipi öz xəzinəsinə baxmağa apardı, böcək fiqurlarını, Ropsun (Rops Felisen (1833-1898), belqiya rəssamı) miniatürlərini, ölümündən sonrakı maskalarını, Çin şəkillərini, məzəli qədim fleytaları qıza elə göstərirdi ki, sanki, qız bu sənət əsərlərini həqiqi dəyərinə görə qiymətləndirə bilərdi. Hər şeyin zövqün təkmilləşməsinə qurban verildiyi bu evdə qız özünü öz qabında hiss eləmirdi. Qız ilk dəfə olaraq, əsl ilahələrə xas olan mənəvi səxavətdən, elans (hiddət (Frans.), mübahisələrdən uzaq olan qızıl suyuna çəkilməmiş ilahələrin həyatı ilə tanış olurdu, burada ancaq kahinlərin dolaşa biləcəyi mühit vardı. Ancaq Cipə nəzər salan kimsə deməzdi ki, onun əsəbləri axırıncı həddə qədər gərilib, sanki, qız meyidə toxunmuşdu. Qıza kəc qabları göstərəkən Rosek ehtiyatla pişik pəncəsi kimi yumşaq əlini onun biləyinə və barmaqlarının üstünə qoydu, qızın əlini sıgalladı və birdən öpdü. Technique! (Texnika! Frans.) Cip güclə gülməyini saxladı. O, bunu hiss elədi. Qıza nəzər salıb, əlini sifətində gəzdirdi və birdən əvvəlki tək təmkinli oldu, sifəti heç nəyi ifadə eləmirdi. Zavalı insancığaz!

Onlar «salon»a qayıdanda, – bu otağı belə adlandırırdılar, – qara kimano geymiş, bu halda sifəti və əlləri daha çox kəci xatırladan miss Dafna Uinq divanda Forsenlə yanaşı oturmuşdu. Qız dərhal da ayağa sıçrayıb Cipi yanına qaçdı.

– Ax, missis Forsen! – Nəyə görəsə qız nə danışırıdlsa, hamısına bu «ax!»la başlayırdı. – Bu otaq çox gözəldir, elə deyilmi? Sanki, rəqs üçün yaranıb. Mən özümlə ancaq açıq sarı və qırmızı kostyumlarımı götürmüşəm, onlar qara rəngə uyğun gələcəklər.

Qız kimanosunu açdı ki, Cip onun necə geyindiğini görə bilsin, – açıq sarı rəngli, kəməri olan alt köynək geymişdi və ağzını elə açmışdı ki, sanki, kiminsə ora nabat qoyacağını gözləyirdi.

– Mən qraf Rosekdən bir az qorxuram, – qız dedi.

– Nəyə görə?

– Ax, o, çox ciddi tənqidçidir. Həm də elə cəliddir, elə yaxınlaşır, eşitmirsən. Mən əminəm ki, əriniz çox gözəl çalır. Missis Forsen, siz gözəlsiniz, deyilmi? İlk növbədə mənim rəqslərimdən hansını görmək istərdiniz? Bəlkə, Şopenin valsını?

– Mən Şopeni sevirəm.

– Onda mən valsı rəqs edəcəyəm. Sizin xoşunuz gəldiyinə görə, mən sizə heyran olmuşam və sizin son dərəcə incə məxluq olduğunuzu hiss edirəm. Hə, mən bunu görürəm! Əriniz də sizə coşqunluqla vurulub! Bilirsiniz, mən beş il oxumuşam, ancaq heç vaxt çıxış eləməmişəm. İndisə Qraf

Rosek məni dəstəkləyəcəyini vəd eləyir və mən ümid edirəm ki, mənim debütüm olacaq. Siz mənim ilk konsertimə gələrsinizmi? Anam deyir, mən son dərəcə ehtiyatlı olmalıyam. O, sizin burada olacağınızı bildiyinə görə mənə bu gün bura gəlməyə icazə verdi. İstəyirsinizmi, başlayım?

Qız Rosekin yanına qaçdı.

– Ax, missis Forsen mənim başlamağımı istəyir, Şopenin valsı, lütfən. Həmin, hansı ki....

Cip Forsenlə yanaşı oturdu, Rosek isə gözlərini qızdan çəkmədən çalmağa başladı. Onun adi halda kip olan dodaqlarında yaltaq bir təbəssüm vardı. Miss Dafna Uinq barmaqlarının ucunu sinəsinin üstünə qoyaraq, qara ağacdən və mumdan hazırlanmış heykəl kimi donmuşdu. Qız birdən qara kimanonu tulladı və Cip həyəcədən titrədi. Bu bayağı, balaca qız rəqs eləməyi bacarırdı! Onun əlinin və ayağının hər bir üzən hərəkətində yaxşı məktəbin cilaladığı anadangəlmə istedadın sərxoşluğu və sevinci hiss olunurdu. «Uçan göyərçin!» Sifətindən artıq gicbəsər ifadə silinmişdi, daha doğrusu, gicbəsərlik birdən-birə yerini ilhama vermişdi. Baxışları artıq dağınıq deyildi, sanki, rəqsin tələb elədiyi kimi yüksəkliyə can atırdı. Cipin gözləri yaşla doldu. Bu möcüzə idi – sanki, doğrudan da, göyərçin sinəsi ilə küləyi qarşılayaraq, geri бүkүlmüş qanadlarını çalaraq, havadaca donmuşdu.

Rəqs qurtarandan sonra qız yaxınlaşıb Ciplə yanaşı oturdu, Cip onun isti əlini sıxdı, nəvaziş onun sahəsinə aid olan sənətdi, daha bu yarıaçıq ağzı ilə nabat udmağa hazırlaşan azacıq qızışdırılmış varlığın yox.

– Ax, sizin xoşunuza gəldim? Mən elə şadam. İndi mən gedib qırmızı kostyumumu geyəcəyəm, yaxşıımı?

Qız gedən kimi də hamı onun rəqsini müzakirə eləməyə başladı. Qaşqabaqlı və arsız Qellanta bu rəqsı nə vaxtsa Moskvada gördüyü hansısa Naperkovskayanı xatırlatdı, ancaq onda daha çox alov var imiş! Mütləq Dafna Uinq bir az da çılğınlıq əlavə eləməlidir. Ona məhəbbət lazımdır! Məhəbbət!

Cipə birdən elə gəldi ki, yenidən konsert salonunda oturub və sınıq qəlblər haqda oxuyan qıza qulaq asır.

Sənin öpüşün çay otudur,

Sərin şırıltının saflığını saxlayır...

Məhəbbət? Məşə Allahının başı, yumşaq divanlar, balıncılar, gümüş heykəllər olan bu kahada? Qız birdən özünü dərinləndən təhqir olunmuş hiss elədi. Onun sifəti! ... Amma ola bilərdimi? Bax, Cip görür ki, o, necə həyəcanlanır, canlanır, amma ona... ona heç fərq eləmir! Əgər Cip onu, həqiqətən də, sevsəydi, özünü təhqir olunmuş hesab elərdi, ancaq qız hələ də onu başa düşə, bağışlaya bilərdi. İndisə onun nə bağışlamağa, nə də başa düşməyə həvəsi yox idi.

Gecə Cip pıçıldadı:

– İstərdinmi mən həmin qız olum?

– Həmin qız? Mən onu bir dəfəyə içərdim. Cip səni isə, mən əbədi içmək istəyirəm!

Bu doğrudumu? Əgər qız onu sevsəydi, bunu eşitmək necə də xoş olardı!

V FƏSİL

Bu gündən də başlayaraq, Cip teatr, musiqi, poeziya adamlarının əhatə elədiyi, cəmiyyətin rəngli və məşhur təbəqəsindən ibarət olan ziyalıların dünyasında daha yaxından iştirak eləməyə başladı. Bu dünyaya tamam yad olduğunu başa düşürdü, əslinə qalarsa, Forsen də bu adamlara eyni münasibəti bəsləyirdi. Bu təbəqənin əsl nümayəndəsi o, özü idi və buna görə də Qellantların və Roseklərin həyat tərzini lağa qoyurdu, Uinton və Rozamunda bibi onun ətrafını lağa qoyan kimi. Ərli olması Cipi indiyə qədər tanıdığı, lakin özünü heç vaxt aid etmədiyi, – xüsusi ilə də dünyaya necə gəldiyini biləndən sonra, – yeganə köhnə, ortodoks aristokrat təbəqədən daha çox ayırırdı. O, zahiri əxlaqın və həmişəlik müəyyən edilmiş yaşam qaydalarının mühafizəkarlığı ilə barışmayacaq qədər həssas və yaxşını yamandan ayıran idi. Düzdü, öz səyi ilə bu dairədən çətin çıxı biləydi. Öz köklərindən qopmuşdu, təzə torpaqda isə yeni köklərini ata bilmirdi. Bundan əlavə də əriylə heç cür mənəvi yaxınlaşma yaranmırdı, qız getdikcə özünü daha çox tənha hiss edirdi. Ən xoşbəxt saatları royal arxasında və ya Uintonla keçirdiyi saatlar idi. Ara vermədən özü – özündən soruşurdu, o, öz həyatıyla neylədi? Əzab çəkərək, onu bu addımı atmağa məcbur eləyən inandırıcı və əsas səbəbi tapmaq istəyirdi. Ancaq nə qədər çox özünü üzür və darıxırdısa, qəfəsdə olması haqda çaşqınlığı və ağrılı etirafi bir o qədər artırdı. Sonralar bunlara daha çox müəyyən olunmuş nasazlıqlar da əlavə olundu.

Vaxtının çoxunu bağda keçirirdi. Bağdakı ağacların çiçəkləri artıq tökülmüşdü, yasəmənlər də çiçəklərini tökmüşdülər, akasiyalar isə çiçək açmaq üzrəydilər, qaratoyuqlar susmuşdular.

Uinton çox diqqətlə müşahidə eləyəndən sonra müəyyən elədi ki, saat dördün yarısı ilə altı arasında yeznəsiylə rastlaşa bilməz və demək olar, hər gün bu vaxtlar gəlməyə başladı, çay içir, çəmənlikdə oturub siqaret çəkirdi. Burada Ciplə oturmuşdu ki, Betti Cipə vizit vərəqəsini verdi. Orada «Miss Dafna Uinq» yazılmışdı.

– Betti, xahiş edirəm, onu bura gətir və təzə çay, daha çox da yağda qızardılmış çörək ver. Betti, əzizim, şokolad da, başqa şirnilər də gətir.

Betti ona «əzizim» deyiləndə sifətində yaranan həmin təntənəli ifadə ilə də çıxıb getdi. Cip atasına dedi:

– Bu həmin balaca rəqqasədir, mən onun haqqında sənə danışmışam. Sən indicə onu görəcəksən, mükəmməldir. Onun əynində adi don olacaq. Çox heyif!

Dafna Uinq parlaq yaşıl rəngli ipək parçayla bəzədilmiş, qurşağının üstündə balaca yarpaqlar olan, fil sümüyü rəngli don geymişdi. Başında da yaşıl yarpaqlardan hörülmüş çələng vardı. Qız sarmaşık bürümüş köşkdən boylanan ilahəyə oxşayırdı. Bütün bunlar bir az gözə girirdi, ancaq qız özü heyranedici idi və heç bir don onun qamətinin gözəlliyini gizləyə bilməzdi. Qız olduqca tutqun görünürdü.

– Ax, missis Forsen, elə düşünürəm, mənim gəlişimin əleyhinə olmazsınız. Sizi təzədən elə də

görmək istəyirdim. Qraf Rosek görüşə biləcəyimi dedi. Mənim debütümlə bağlı bütün işlər artıq qurtarıb. Bəs siz necəsiniz?

Onun gözləri girdələnmiş, ağzı açılmışdı və Uintonun ona tərəf itələdiyi stula özünü heysiz halda saldı. Cip atasının sifətindəki ifadəni hiss elədi və güldü. Atası və...Dafna Uinq!

– Siz o vaxtdan qraf Rosekin evində rəqs eləyirsiniz?

– Ah, hə, hə! Məgər siz.... Məgər siz bil... Ah, hə, anlaşılandır!

Cip ani olaraq düşündü: «Demək, Qustav onun rəqslərində olub və mənə heç nə deməyib!»

– Hə, əlbəttə! – dərhal da cavab verdi. – Az qala unutmuşdum. Debütünüz harada olacaq?

– Beşinci gün, «Oktaqone»də. Bu misilsizdir, eləmi? Onlar mənimlə yaxşı müqavilə imzalayıblar! Mən sizin mister Forsenlə gəlməyinizi elə istəyirəm!

– Əlbəttə, gələrik. Atam da rəqs sənətini sevir. Doğrudumu, ata?

– Əgər o yaxşıdasa, – Uinton düşünülmüş cavab verdi.

– Ah, mənim rəqslərim yaxşıdır! Elə deyilmi, missis Forsen? Mən demək istəyirəm... Mən on üç yaşımdan məşq eləyirəm, axı siz bilirsiniz! Mən, sadəcə, rəqsə məftun olmuşam. Elə bilirəm, siz də çox gözəl rəqs eləyərdiniz, missis Forsen! Sizin elə qüsursuz qamətiniz var. Mən, sadəcə, sizin yerinizi sevirəm.

– Bu konfeti götürün, miss Uinq – Cip qizararaq dedi, – içində moruq var.

Balaca rəqqasə konfeti ağzına qoydu.

– Ah, xahiş edirəm məni miss Uinq çağırmayın! Mənə Dafna deyin. Mister For... hamı məni elə çağırır.

Atasının baxışlarını öz üzərində hiss eləyən Cip mızıldandı:

– Dafna çox gözəl addır. Yenə konfet istəyirsinizmi? Bu əriklidir.

– Çox ləzzətlidilər! Bilirsiniz, mən ilk rəqsi narıncı rəngli donumda eləyəcəyəm. Mister Forsen belə məsləhət gördü. Elə düşünürəm, bunu sizə deyib? Ola bilsin, siz özünüz bunu fikirləşibsiniz?

Cip başını yırğaladı.

– Qraf Rosek deyir ki, hamı mənim debütümü gözləyir. – Qız susdu, onun yarı açıq ağzı, sanki, yeni konfeti gözləyirdi. – Siz necə düşünürsünüz, doğrudanmı, mənim rəqslərimi hamı gözləyir?

– Ümid eləyirəm ki, hə, – Cip dedi.

– Qraf Rosek deyir ki, məndə nəşə bir təbiilik var. Əgər belədisə, necə də xoşdur! Axı onun çox gözəl zövqü var. Mister Forsenin də eləcə, deyilmi?

Atasının siqaretini necə acıqla sümürdüyünü görən Cip yalnız başıyla təsdiqlədi. Balaca rəqqasə ağzına yeni konfet qoydu.

– Gəlsin hələ bir olmasın, axı o. sizinlə evlənib!

Nəhayət, Uintonun baxışlarını ondan çəkmədiyini hiss eləyən Dafna Uinq karıxdı və üyüdüb tökməyə başladı:

– Bura möcüzədir, lap elə bil, kənddəsən! Düşünürəm, daha getməliyəm. Artıq məşq vaxtıdır. Axı mən indi bircə məşqi belə keçirməməliyəm, elə deyilmi?

Qız qalxdı, Uinton da durdu. Onun hərəkətsiz qolunu görən Dafna Uinqin gözləri tamam girdələndi, atası onsuz da sakit olan və tədricən sönən səslə dedi:

– Mən elə ümid eləyirəm...– qalan sözləri eşidilməz oldu.

Cip hərəkətsiz halda oturmuşdu. Çiçəklərin arasında arılar vızıldaşır, ağacların üzərində göyərçinlər uçuşurdu. Günəş onun dizlərini və şəkəli corabda olan ayaqlarını qızdırırdı. Mürəbbiyənin gülüşü, mətbəxdə oynayan küçüklərin mırıltısı bağda eşidilir, keçib gedən südsatanın uzaq çağırışlarına qarışırdı. Bütün ətraf çox rahat idi, ancaq onun qəlbində əvvəllər hiss eləmədiyi bir duyğu doğurdu. İndi o, artıq ərinin ona qarşı səmimi olmadığını bilirdi, ancaq bu hələ əvvəllər elədiyi kəşfin arxasınca gələn duyğu idi. Nə vaxtsa Uintona uşaq istəmədiyini demişdi. Onun dünyaya gəlməsi anasının ölümü ilə nəticələnmişdi və uşaq haqqında fikir onda instinktlə igrəh dolu bir hiss doğururdu. İndi isə dəqiq əmindir ki, uşağı olacaq və onu da bilirdi ki, heç vaxt əriylə mənən yaxın olmayacaq, məhz bu da onda analıq sevinci haqda fikir yaratmışdı. Bu düzəlməz səhvə yol verərkən, atdığı tora özü düşmüşdü. Bir neçə ay ərdə olmuşdu və ona artıq aydın idi ki, səhvini düzəldə bilməz və gələcəyə də ümidi yoxdur. Ancaq onun çəşqinlik içində olan üzgün ürəyinin bütün həqiqətləri qəti olaraq bilməsi üçün bu sərt zərbə də lazım olmuş. Ümidlərin boşa çıxmasını hiss eləmək çox çətin, xüsusilə də bu sənin özünün və başqa bir adamın da ümidlərinin boşa çıxmasıdır. Necə də can atırdı... ancaq nəyə? Forsenin özünü özündən xilas eləməyə... Gülməliydi! O, ancaq özünü itirdi. İndi də, sanki, həbsdə yaşayırdı, uşaqdan sonra isə əlini və qolunu qandallamış kimi olacaqdı. Bəzi qadınları ana olmaqdan qaça bilməyəcəkləri fikri sakitləşdirir, Cip isə bu qadınların tamam əksi idi. Onu zorla nəyəsə bağlayan kiçik bir duyğu belə, həmişə onda təzad oyandırır.

Göyərçinlər quruldaşırdılar, günəş ayaqlarını isindirirdi, amma o, həyatının ən acı dəqiqələrini yaşayırdı, ən acı... hələlik! Ona, ancaq məğrurluğu kömək eləyəcəkdi! Heç kim heç nə bilməyəcəkdi, hətta bacardığı qədər ona xəbərdarlıq eləyən atası da! Nə əkərsən, onu da biçərsən!

Uinton qayıtdı.

– Cip, mən onda xüsusi bir heyranedicilik görmədim, – o dedi.

– Məgər onun sifəti çox gözəl deyildimi?

– Yox, bayağıydı.

– Hə, amma o, rəqs eləyəndə bayalığını sezməzsən.

Uinton ona yarı endirilmiş kipriklərinin altından baxdı.

– Bəs Forsen onun haqqında necə fikirləşir?

– Məgər Forsen onun haqqında fikirləşir? Mən bilmirəm...

Onun həyəcanlanmış sifətinə görə Cip atasının necə narahat olduğunu başa düşdü.

– Dafna Uinq! Mərhəmətli xudaya!

Bu sözlərdə onun bütün qıcıqlanması və həyəcanı özünü bürüzə verirdi. Onun qızı bu kimi xanımlardan qorunmalıydı!..

Atası getdi, amma Cip bağda günəş qüruba enənə kimi oturdu. Artıq rütubət özünü hiss elətdirirdi, onun əynində isə nazik don vardı. Nə vaxtsa deyirdilər ki, özün xoşbəxt olmaq üçün başqalarını xoşbəxt eləməlisən. Nə demək olar, o, bir sınayardı. Bax, elə biri gombul, revmatizmadan ayaqları şişmiş Betti, məgər o, nə vaxtsa özü haqqında düşünübümü? Ya da elə hey küçələrdən sahipsiz itləri yığan, kasıb musiqiçilərə kömək eləyən Rozamunda bibi?

Bəs atası, o, kübar dairələrin adamıydı, amma məgər o, öz polkunun əsgərlərinə qarşı xeyirxah deyildimi? Elə qızının da daima qayğısına qalır, ona xoş olsun deyə hər cür səy göstərir. Adamları sevmək, onlara xoşbəxtlik bəxş etmək! Bu mümkündürmü? Adamları sevmək çətin, quşları, heyvanları və gülləri sevmək isə daha asan və rahat idi.

Yuxarı qalxıb şam yeməyi üçün geyinməyə başladı. Hansı don daha çox xoşuna gəlirdi? Ətəyi kəsik olan saman rəngli donu, ya ağ, yumşaq, qonur rəngli krujevalardan hazırlanmış donumu? İkincisini seçdi. Güzgüdəki əksinə baxanda diksindi, tezliklə belə görkəmdə cəsərlə adam arasına çıxmaları ilə onu heyrləndirən başqa qadınlara oxşayacaqdı. Nəyə görə dünyaya yeni canlı varlıq gətirmək üçün eybəcər olmalıydı? Hətta bəzi qadınlar bununla fəxr edirdilər. Yox, o, heç bir halda bu vəziyyətdə kiminsə gözüne görünməyəcəkdi!

Geyinməyi qurtarıb aşağı düşdü. Forsen hələ qayıtmamışdı. Yüngülləşmiş halda pəncərədən çəkilib yeməxanaya yola düşdü. Hər iki küçüyü ilə birlikdə şam eləyib, küçükləri buraxdı və royal arxasına keçdi. Şopenə hədsiz rəğbəti olan Betti arxa otağa açılan qapının yanında oturdu, qadın öz «gözəlçə»si ilə fəxr edirdi. Şam işığının şəfəqlərində, gur çiçəkləmiş gözəl zanbaqların yanında oturmaş Cip bu donda valehedici idi. Həddən artıq yaxınlaşan xidmətçilərdən birinə Betti uzaqlaşmasını işarə elədi.

Artıq gec idi. Qızlar yatmağa getmişdilər. Cip çoxdan çalmağına ara vermişdi və pəncərənin qabağında dayanaraq, qaranlığa baxırdı. Çöldə isti idi, bağın hasarı tərəfdən yasəmən qoxusu gəlirdi, göydə bircə dənə də ulduz görünmürdü. Ona həmişə elə gəlirdi ki, London üzərində ulduz az olur. Açıq qapının fonunda hündür boylu birisi göründü. Cip qorxmuş halda səsləndi:

– Qustav, sənsən?

O, nəşə mızıldandı, ancaq qız onun nə dediyini ayırd eləyə bilmədi. Eyvanın qapısını tələsik örtərək, ərinin yanına getdi. Dəhlizdən onun üzünə işıq düşürdü. Sifəti solğun idi, gözləri qərribə tərzdə işıldayırdı, əlləri palçığa batmışdı. Anlaşılmaz tərzdə dedi:

– Balaca kabus!

Həyatında ilk dəfə Cip sərxoş adamla üz-üzə qalırdı. Bu necə də dəhşətli idi, birdən kimsə görə bilirdi! Dəhlizə qaçıb içəridəki otağın qapısını bağlamaq istədi, ancaq o qızın çiyinindən yapışdı. Onun yıxılacağından və evdəkilərin səs eşidəcəyindən qorxan qız yerindəcə donub qaldı. O, qızın o biri çiyinindən də yapışdı, bütünlüklə ona söykənərək dayanırdı. Qız hirsənməmişdi, yalnız bir şey haqda düşünürdü: «Neyləməli? Heç kim bilmədən onu necə yuxarı apara bilərəm?» Birbaşa ərinin sifətinə baxdı, gözəl gözləri, qorxuducu solğunluğu onu mütəəsir elədi və qız nəvazişlə dedi:

– Boş şeydi. Boş şeydi. Mənə söykən, yuxarı qalxaq.

Qız ikrah hiss eləmirdi, əzabverici rəhm hissi qəlbindən hər şeyi vurub çıxarmışdı. Onun belini qucaqlayaraq, onunla birlikdə pilləkənə doğru yönəldi. Bircə heç kim eşitməsəydi! Bircə onu hiss olunmadan yuxarı apara bilsəydi!

– Danışma, mənə söykən! – qız pıçıldadı.

Onu bütün gücü ilə saxlayaraq, qız pillələri qalxmağa başladı. Bu, onun düşündüyündən də asan oldu. Meydançıqı da keçdilər ... və yataq otağı, təhlükə keçdi! Vəssəlam! O, çarpayuya köndələninə uzanıb, qapı bağlıdır. Yalnız indi bütün bədəninin titrədiyini hiss elədi, bir-birinə dəyən dişlərinin şaqqıltısı belə eşidilirdi. Böyük güzgüdə özünə ani bir nəzər saldı. Müavizinətini saxlamaq üçün ərinin çiyinlərindən yapışdığı donunun gözəl krujevaları cırılmış, barmaqlarının yeri qırmızı ləkə kimi qalmışdı. Çiyinə xalat atıb ərinə yaxınlaşdı. O, hərəkətsiz halda uzanmışdı və qız onun oturub, belini çarpayının arxasına söykəməsi üçün heç də az əziyyət çəkmədi. Qız baş sındırırdı, ona nə versin? Qoxulamaq üçün olan duzmu? Bəlkə, bu kara gəldi... Onu nəhayət, yatağına uzadandan sonra sifətinə bir xeyli baxdı. Gözləri qapalı idi, əgər birdən qız təqətsizləşsəydi, görməyəcəkdi. Amma o ağlamayacaqdı! Özünün də yatağa uzanmasından başqa əlindən bir şey gəlmirdi. Soyunub işığı söndürdü. Əri ağır və bərkədən nəfəs alaraq yatırdı. Cip qaranlığa baxaraq, istehza ilə gülümsədi. Qız romanların səhifələrindən oxuduğu yeni evlənən, xəcalətdən qızarmış halda və izzətə çəkərək öz gənc ərlərinin qulağına: «Demək istəyirəm, bizdə nəşə... belə!» pıçıldayan bütün təzə ərə getmiş qızları xatırladı

VI FƏSİL

Sübh şəfəqlərində Cip dərin yuxuya dalmış Forsenin sifətinə baxanda ilk fikri bu oldu: «Onun görünüşü elə axşamkı kimidir» və birdən düşündü, qərībədir, nə axşam, nə də indi onda ərinə qarşı ikrah hissi yoxdur. Yeni kəşfini – ərinin başıpozuqluğunu sakit qarşıladı. Bundan əlavə onun bu xasiyyətini çoxdan bilirdi, konyakı elə içə bilmirdi ki, bunu başqaları hiss eləməsin.

Ehtiyatla ayağa qalxıb ərinin kətilin üstünə atılmış paltarlarını yığışdırdı, ayaqqabısını götürüb hamama getdi və orada, pəncərədən güclə süzülən səhər şəfəqlərində onları təmizləməyə başladı. Sonra səs salmadan çarpayuya yaxınlaşıb, donunun qoparılmış krujevasını tikmək üçün iynə və sap götürdü. Heç kim heç nə bilməməliydi, hətta əri də. Cip bir müddət daha qorxulu olanı da unutdu, ancaq

gözlənilmədən ürək bulanması yenidən özünü hiss elətdirdi. Hələlik hamılə olduğunu gizlin saxlayacaqdı, heç kim bilməyəcəkdi, ən axırda da əri biləcəkdi!

Səhər həmişə olduğu kimi keçdi, ancaq günorta çağı Cip studiyaya gələndə ərini orada görmədi. Səhər yeməyi yemək üçün masa arxasına keçəndə isə xidmətçi gəlib məlumat verdi:

– Qraf Rosek.

Cip tərəddüd içində ayağa qalxdı.

– Deyin mister Forsen evdə yoxdur. Yox... qonaqdan soruşun, səhər yeməyi yemək istəyirmi? Bir şüşə də ağ şərab gətirin.

Bu qısa anlarda, Rosek gələne kimi qızın sifətində cöngələrin otarıldığı otlağa girən adamın sifətindəki ifadə vardı. Hətta ən ciddi tənqidçi belə Roseki nəzakətinin çatışmazlığında qınaya bilməzdi. Qustavı görməyə ümid eləyirmiş və səhər yeməyinə dəvət olunması Cipun tərəfindən ona göstərilən çox böyük diqqətdir.

O, görünür, korsetdən istifadə eləməmişdi, ancaq nəse sırtıqcasına görünüşü vardı. Sifəti yüngülcə qaralmışdı, sanki, açıq və günəşli havada çoxlu günlər keçirmişdi. Arsız iradlarına yol vermədən danışır, onların «möcüzə evlərini» tərifləyirdi, sənətdən və musiqidən söz düşəndə isə müzakirəyə qızğıncasına qoşulurdu. O indi Cip üçün elə də usandırıcı deyildi. Səhər yeməyindən sonra onlar bağdan keçib studiyaya getdilər və Rosek royala arxasında oturdu. Onun royala toxunma tərzı dərin, nəvazişli idi, dəmir barmaqlardan və təmiz çalmağa olan həvəsindən xəbər verirdi. Cip divan üstə oturdu. Rosek Şumanın «Uşaq səhnəsi»ni çalırdı.

Belə gözəl səslər çıxaran insan axmaq hərəkətlərə yol verə bilərdimi? Cip birdən səsləndi:

– Qraf Rosek!

– Hə, madam?

– Deyə bilərsinizmi, dünən nəyə görə Dafna Uinqi bura göndərmışdiniz?

– Mən?!

– Hə.

O, kətildə dönüb, geniş açılmış gözlərini qıza zillədi:

– Bir halda məndən soruşursunuz... Elə zənn eləyirəm, Qustavın onunla tez-tez görüşdüyü sizə məlumdur?

O, Cipun qabaqcadan bildiyi cavabı verirdi.

– Bəs mən nəyə görə buna etiraz eləməliyəm?

O qalxdı və soyuq tərzdə dedi:

– Çox şadam ki, siz etiraz eləmirsiniz.

– Niyə şadsınız?

Cip də ayağa qalxdı, Rosekin onunla bir boyda olmasına baxmayaraq, qız onun şıq kostyumunun altında necə möhkəm əzələlərinin gizləndiyini, hansı ilan xislətinin yatdığını hiss edirdi. Qızın ürəyi çırpınırdı.

Rosek ona doğru bir addım atdı.

– Mən şadam siz başa düşürsünüz ki... Qustavla hər şey... bitmişdir...

O, bir anlığa danışmağa söz tapa bilmədi, görünür, səhvə yol verdiyini başa düşdü, ancaq hansı səhvə yol verdiyini anlamadı... Cip, yalnız gülümsədi. Onun yanaqlarını zəif qızartı bürüyürdü.

– Qüstav tezliklə sönəcək vulkandır. Sizi inandırırıram, mən onu yaxşı tanıyıram. Sizin də onu yaxşı tanımanız lazım gəlirdi.

– Niyə?

– Boş yerə vaxt sərf eləməmək üçün. Sizi başqa məhəbbət gözləyir, – Rosek dişlərinin arasından dedi.

Cip yenidən gülümsədi.

– Mənə olan sevginizə görəmi dünən onu elə içirtmişdiniz?

– Cip! – qız irəli getmək istədi, ancaq Rosek qapı ilə onun arasında dayanmışdı. – Siz heç vaxt onu sevməyibsiniz. Bu da mənə haqq qazandırır. Siz ona layiq olduğundan da artıq çox şey bəxş eləyibsiniz. Aman Allah! Siz mənə əzab verirsiniz... Mən, sadəcə, dözə bilmirəm...

O, birdən ağappaq ağardı, onun sifətində, sanki, bircə alışıb yanan gözləri qaldı. Cip vahiməyə düşdü və elə ona görə də tamamilə özünü ələ aldı. Döngəyə açılan yan qapıdan çıxıb qaçsınmı? Görünən bu idi ki, Rosek ondan qorxduqlarını hiss edən hipnozçu kimi, onun müqavimətini öz baxışlarının gücü ilə qırmaq istəyirdi.

İrəlimi addımladı, ya Cipə elə gəldi ki, o, yaxınlaşır. Onu ikrah hissi bürüdü, sanki, Rosekin əlləri ona toxunurdu.

Qız baxışlarını qaçırtmışdı və birdən gözlərinə onun qıvrım saçları sataşmışdı. Əlbəttə, hə, əlbəttə ki, sancaqlarla burulmuşdu! Və onun dodaqlarından az qala güclə eşidilən sözlər çıxdı:

– Technique merveilleuse! (Çox gözəl texnika! (Frans.))

Rosekin gözləri vurnuxurdu, dodaqları sallanmışdı. Cip otağı keçib əlini zəngin düyməsinin üstünə qoydu. Sanki, heç bir qorxusu yox idi. Rosek heç bir söz demədən geri döndü və bağa çıxdı. Cip sükut içində onun cığırda necə getməsinə tamaşa edirdi. Onu qarşısında heç kimin, hətta ən şiddətli ehtirası olanların belə duruş gətirə bilmədiyi silahla, gülüş silahı ilə məğlub elədi. Qız əsl qorxu hiss keçirdi, bu necə ola bilərdi, o, əslində, az qala bu əlbəyaxa döyüşdə məğlub olacaq, yaxınlıqda bir belə

xidmətçisi olan öz evində bu adamın hakimiyyəti altına düşəcəkdə!

Bağdan onu yayın ilk isti qoxusu vurdu. İyunun ortası idi! Mürgülü hava həşəratların vızıltısı və qoxularla dolu idi.

Cip kölgədə oturdu. Küçüklər otun üzərində mayallaq aşır, zingildəyirdilər, o, isə özünün balaca dünyasında hansısa bir mənə, özü üçün hansısa bir müdafiə axtarırdı. Ona elə gəlirdi, ətrafı nə isə qorxulu bir şeyin gizləndiyi isti, ağır dumana bürünüb. Məğrurluğu və iradəsi, yalnız bunlar ona öz qorxusunu kiməsə bürüzə verməməyə kömək elərdi.

Evdən çıxandan sonra Forsen taksiylə rastlaşana kimi uzun müddət piyada getdi. Oturacağı arxasına söykənərək, şlyapasını çıxartdı və taksiyə nə qədər bacarırsa iti sürməsinə xahiş elədi. Əhvalı pis olanda o, belə eləməyə alışmışdı. İti sürət onu sakitləşdirirdi. Bu gün isə ona sakitləşmək daha vacibdi. Öz cərpayında oyanasan və hətta harada olduğunu başa düşməyəsen! Bu, onun üçün hər bir iyirmi səkkiz yaşlı kişilərdə olduğu kimi yeni şey deyildi, ancaq evləndəndən sonra ilk dəfə belə olurdu. Əgər o, heç nə xatırlamasaydı bir az rahatlanardı. Ancaq tutqun halda qaranlıq qonaq otağını və yanında dayanmış xəyala oxşayan Cipi xatırlayırdı. Bu nəyə görə onu çox qorxudurdu. O, bir çoxları kimi qorxurdusa, demək, işləri pis idi.

Əgər Cip onun kefə qurşandığı o biri qadınlar kimi olsaydı, o, özünü bu qədər əzilmiş, təhqir olunmuş hiss eləməzdi. Əgər Cip onlara oxşasaydı, çoxdan onlarla Rosekin dediyi kimi «qurtarardı». O, yaxşı bilirdi ki, qurtara bilməz. O, içə bilərdi, başıpozuq həyat sürə bilərdi, ancaq Cip onun qəlbinə yol tapmışdı. Cipi hakimiyyətinin cazibəsi, gücü, sirri onun itaətində idi. O, artıq Cipdə bu anlaşılmaz anadangəlmə həssaslığa bələd idi və hətta Cip hisslərinin çılgınlığında ona uduzurdusa da, bütün hallarda öz zəif, sezilməyən gülüşü ilə kənarda qalırdı. Belə dərk edilməyən gülüşlə gecə və gündüz meşə, tarla gülürdü, bu gülüş çiçəklərin, ağacların, axan çayların, quş nəğmələrinin qısa, iztirablı etinasızlığında, ay və günəş işığında, təbiətin əbədi hərəkətində də özünü bürüzə verirdi.

Qızın qara, yumşaqca gülümsəyən gözləri onu özünə çəkir, onda söndürülməyən bir atəş yaradırdı. O, elə adamlardan idi ki, belələri ağır mənəvi iztirablara düşər olanda, dərhal onlardan üz döndərər, dinclik axtarırlar. Bütün düşüncəsiz hərəkətləri ilə eqoizmin onlara vurduğu yaraları sağaldırırlar. Sözün qıساسı, şiltaq, eyni zamanda şöhrət həvəsindən də məhrum olmayan, bəzən hamını özündən uzaqlaşdıran, bəzən də bütün başqa adamlar kimi nəyləsə hamını cəlb eləyən tərbəyisiz uşaqlara bənzəyirlər. O, ayı əldə eləmək istəyirdi, əldə elədi, indi onu neyləyəcəyini bilmirdi, hələ də Cipdən möhkəm-möhkəm yapışırdı, ancaq zaman keçdikcə də, onun daha çox uzaqlaşdığını da hiss edirdi. Hərəkətlərində məruz qaldığı uğursuzluqların qızda mənən qaynayıb qarışması onu aqlını itirmək həddinə qədər gətirib çıxarırdı.

Onda mükəmməlliyə nail olmaq üçün hər şey var idi, hər şey, bircə onun özünün düşündüyü kimi yalnız başqaları üzərində üstünlüyün verə biləcəyi mənəvi dayanıqlıqdan başqa. Tez-tez yaşlıdlarının ona nisbətən böyük uğurlar qazandığını eşidəndə heyrətlənir və qıcıqlanırdı.

Taksidə oturaraq düşünürdü. «Bəlkə, gecə mən özümü nəşə artıq-əskik aparmışam ki, o, belə hiddətlənib? Mən nəyə görə onu gözləmədim ki, hər şeyi öyrənir, hətta ən pisini də?» Qıyqacı gülümsədi, lap pisi də öyrənməyi elə də xoşlamırdı. Düşüncələr içində onu bu vəziyyətə salan Rosekin üzərində dayandı. Qadınlara tez bənd olan hər bir xudbin kimi Forsenin dostları az idi. Rosek isə daimi dostlarından idi. Amma Rosekə də həqarətlə baxır, eyni zamanda da ondan qorxurdu. Böyük istedadı,

ancaq zəif iradəsi olan adamlar həmişə az istedadı, ancaq güclü iradələri olan adamlara belə münasibət bəsləyirlər. Forsen onunla dayəsi olan şıltaq uşaq kimi rəftar edirdi, ancaq pul kisəsi dolu olan, sənətə hamilik eləyən bu adamsız da keçinə bilmirdi.

«Lənətə gəlmiş Pol! – xəyala daldı. – O bilməliydi və bilir ki, konyakı içmək asandır, lap su kimi. Mənim sərxoş olduğumu görürdü. Bəlkə, o, nə isə eləmək istəyirdi? Mən sonra hara getdim? Evə qədər necə gedib çıxdım? Doğrudanmı, mən Cipi incitdim? ... Əgər bu xidmətçilərin yanında olubsa, bu, onu son dərəcə məyus elər!» Qorxunun yeni dalğasını hiss elədi. Cipə tam bələd deyildi, heç vaxt onun nə düşündüyünü, nə hiss elədiyini bilmirdi, ümumiyyətlə, onun haqqında heç nə bilmirdi. Bu haqsızlıq idi! O, özü heç nəyi gizlətmirdi. O, arvadı üçün gün işığı kimi açıq idi – buyur, bax! O, hər halda, gecə neyləmişdi? Xidmətçi səhər ona bir cür, qərribə baxırdı... Və birdən sürücüyə əmr elədi:

– Beri-strit, Sent-Ceyms!

Hər ehtimala qarşı öyrənməliydi, Cip atasının yanına gedibmi? Maşın bu balaca küçəyə çatana kimi bir neçə dəfə fikrini dəyişdi. Zəngi basıb qapının onun üçün açılmasını gözləyəndə alnını soyuq tər basmışdı.

– Missis Forsen buradadır?

– Yox, ser.

– Bu gün bura gəlməyib?

– Yox, ser.

O, bura gəlməsinin səbəbini necə izah eləyəcəyini düşünməmişdi, yenidən maşına oturdu və sürücüyə Kerzon-stritə sürməsinə göstəriş verdi. Əgər bu Rozamunda bibigildə də deyilsə, onda hər şey qaydasındadır, Cip başqa heç yerə gedə bilməzdi. Rahatlanmış halda köks ötürdü və harada yemək haqda düşünməyə başladı. Hə, Rosekin yanına getmək lazımdı, ondan sürücüyə vermək üçün və qarnını doyuzdurmaq üçün pul alardı. Amma Rosek də evdə deyildi. Sürücüylə hesablaşmaq üçün evə getməli oldu. Sürücü, sanki, onun çətinliyini başa düşərək, çəp-çəp baxırdı.

Öz evinin hasarı yanında o, əlində iri konvert olan bir adamla rastlaşdı.

Cip isə öz otağında oturub çek kitabçalarının kötüklərini vərəqləyirdi, hətta geri belə dönmədi.

– Mən yemək yeyə bilərəmmi?

Cip əlini düyməyə uzadıb zəng elədi. Bu an onun Cipə yazığı gəlirdi. O, qızı qucaqlayıb: «Bağışla mənə, Cip, mən olduqca günahkaram!» deməyə hazır idi. Ancaq elə bu an Betti içəri daxil oldu.

– Xahiş edirəm, mister Forsenə səhər yeməyi verin.

O, gombul qadının çıxarkən burnunun altında nəsə donquldadığını eşitdi və hislənmiş halda dedi:

– Əgər ərin yeməyə gecikibsə, sən onun acından ölməyini istəyirsən?

Cip çek kitabçasını ona uzatdı, kötüyündə yazılmışdı: «Travers və Senborn, dərzilər. Hesab

ödənilmişdir: 54 funt 3 şilling 7nens».

Forsen qızardı, ancaq dərhal da ləyaqəti təhqir olunubmuş kimi görkəm aldı.

– Sən ödədin? Mənim hesablarımın sənə dəxli yoxdur.

– Gətirən dedi ki, əgər hesab dərhal ödənilməsə, məhkəməyə verəcəklər. Mən borcu ödəməməyin ədəbsizlik olduğunu hesab edirəm. Çoxmu borcun var?

– Onu sənə deməyəm.

– Mən təsərrüfatı idarə eləməli, xidmətçilərin pulunu verməliyəm və bilməliyəm ki, nəyə ümid eləyə bilərəm. Mən borc götürməyə hazırlaşmıram.

Cipin sifətində onun əvvəllər görmədiyi amansız bir ifadə canlandı. Bu, onun dünən səhər, elə bu vaxt öz hakimiyyətini tam hiss elətdirərək, danışdığı Cip deyildi. Bu üsyan onun heysiyyətinə toxundu, onda anlaşılmayan bir həyəcan yaratdı və eyni zamanda da, sanki, nəyləsə onu silkələdi. O, sakitcə dedi.

– Pul! Lənətə gəlmiş pul! Öp məni.

– Pulu lənətləmək uşaqlıqdır. Mən öz gəlirimini hamısını xərcləməyə hazıram, daha artıq yox. Atamdan da borc istəyən deyiləm.

O, özünü oturacağa yıxdı.

– Ha, ha! Comərdlik!

– Yox, qürur.

– Demək, sən mənə inanmırsan, – o, qaşqabaqlı halda dedi. – İnanmırsan ki, mən səndə olandan çox qazana bilərəm? Sən heç vaxt mənə inanmayıbsan!

– Mən elə gəlir, sən indi qazanmağa qadir olduğun qədər qazanmırsan.

– Sən beləmi düşünürsən? Yaxşı! Mənə sənənin pulların lazım deyil.

– Sak...i..t!

O, geri döndü, qapıda xidmətçi qız dayanmışdı.

– Bağışlayın, ser! Sürücü soruşur, siz onun haqqını ödəyəcəksinizmi, o, sizə daha lazım deyilmi?

Forsen ona elə baxırdı, xidmətçilərin dediyi kimi bu baxışlardan «ağlını itirmək olardı».

– Yox, o, mənə lazım deyil. Onun pulunu verin.

Qız Cipə baxdı, «oldu, ser» dedi və yoxa çıxdı.

Forsen gülümsədi. Bu, onun özünə inamlı bəyanatına məzəli əlavə idi.

– Cip, pis deyil, hə?

Cipin sifəti hərəkətsiz idi, onun mənasız cəfəngiyyatlara daha çox güldüyünü bilən Forseni yenidən qorxu hissi bürüdü. Nə isə dəyişmişdi. Hə, əslində də onda nəşə dəyişmişdi.

– Mən səni keçən axşam incitdim?

Cip çiyinlərini çəkdi və pəncərəyə tərəf çəkildi. O, tutqun halda Cipə baxıb bağa qaçdı və dərhal da studiyadan güclə eşidilən skripka səsləri çəmənlik boyunca yayılmağa başladı.

Cip dodaqlarına acı təbəssüm qonmuş halda, qulaq asırdı. Bax indi də pul! Onsuz da fərqi yox idi, Artıq bunlardan qaça bilməzdi. Heç vaxt qaça bilməzdi. Gecə əri onu öpəcəkdə və o da özünü elə göstərəcəkdə ki, guya, bundan xoşlanır. Həmişə də belə olacaqdı! Neyləməli, özü günahkardı. Pul qabından on iki şllinq çıxarıb masanın üstünə qoydu ki, xidmətçi qıza versin. Birdən gözlənilmədən ağlına belə bir fikir gəldi: «Bəlkə, mən onu bezdirmişəm? Əgər mən onu bezdirə bilsəydim!» Amma qabaqda uzun yol var idi, onun indiyə qədər getdiyindən də uzun yol.

VII FƏSİL

O adam ki, heç olmaya ömründə bircə yol dənizin tam sakit halında ekvatorada hərəkətsiz halda asıla qalan və hər gün də xilas edilməsinə ümidi itirilən yelkəni görübsə, Cipin indiki həyatını asan başa düşərdi. Hər şey dəyişir, dənizin sakitliyinə də son qoyulur, ancaq iyirmi üç yaşında ərə gedəndə seçimində səhv eləyən və bundan ötrü özündən başqa heç kimi danlamağa haqqı olmayan, – əgər o, Cipin heç vaxt olmadığı kimi «müasir» qadın deyilsə, – gənc qadında nə dəyişə bilərdi? Heç kimə öz uğursuzluğunu etiraf eləməmiyi qərara alan və dişlərini bir-birinə sıxaraq, uşaq gözləyən Cip öz vəziyyətini hamıdan, o cümlədən, Uintondan da gizlətməyə davam edirdi. Forsenlə həmişəki münasibətini qoruyub saxlayırdı, həyatın zahiri tərəfini yenə də onun üçün yüngül və xoş eləmək istəyir, onu müşaiyyət edir, ləzzətli yeməklər yedizdirir, sevgisini izhar eləməsinə dözürdü. Özündən qurban düzəltmək ağılsızlıq olardı! Ee malaise (Ruh düşkünlüyü (Frans) o, elə uğurla gizlədirdi, bunun daha çox dərin səbəbləri vardı, bu özü öz qanadlarını kəsən insanın qaçılmaz ruh düşkünlüyü idi.

Rosekə gəlincə isə Cip onunla özünü elə aparırdı ki, sanki, aralarındakı həmin balaca səhnə olmamışdı. Çətin anlarda ərinə müraciət eləmək ümidi o, evə sərxoş qayıdandan sonra birdəfəlik yoxa çıxmışdı. Rosek haqda atasına danışmağı da hələ qərarlaşdırmamışdı. Öleyhinə gülüş silahından istifadə edilməsinə, Rosekin heç vaxt ona bağışlamayacağını bildiyindən, həmişə ehtiyatlı olmağa çalışırdı. Onun Dafna Uinq haqdakı işarələrini isə, sadəcə, başından çıxartdı, əgər Forseni sevsəydi, bunu heç vaxt eləyə bilməzdi. Cip özü üçün bir məğrurluq bütü ucaltmışdı və ona səcdə eləməyə başlamışdı. Təkcə Uinton, bir də Betti onun xoşbəxt olmadığını hiss eləyə bilərdilər. Forsenin pula qarşı yüngülbeyinliyi onu elə də qorxutmurdu, evin bütün xərclərini, icarə haqqını, xidmətçilərin əmək haqqını, öz paltarlarının pulunu özü ödəyirdi və hələlik bunun öhdəsindən çətin də olsa, gəlirdi. Onun evdən kənar xərcləri üçünsə heç nə eləyə bilməzdi.

Yay ağır keçirdi. Konsert mövsümü qurtarmışdı və Londonda qalmağın mümkün olmadığı aydın oldu. Ancaq o, öz balaca, sakit evindən getməyə qorxurdu. Məhz bu səbəb oldu ki, bir dəfə axşam öz sirrini Forsenə açdı. Onun solğun, London həyatından arıqlamış sifətində qəribə sönük bir ifadə

canlandı, dik oturdu və gözlərini ona zillədi. Cip ixtiyarsız halda geri çəkildi.

– Boş yerə mənə elə baxma. Bu həqiqətdir.

O, başını qucaqladı və söz axını qopub töküldü:

– Yox, mən istəmirəm! Mən uşaq istəmirəm!... O, mənim Cipimi korlayacaq!

Birdən qorxudan sifəti dəyişmiş halda, Cipin yanına sıçradı:

– Mən istəmirəm! Mən qorxuram! Uşaq lazım deyil!

Cip o, burada, divarın yanında sərxoş halda dayanarkən keçirdiyi hisslərə bərabər hisslər keçirirdi, daha doğrusu, bu, onun uşaq hərəkətlərinə nifrət yox, şəfqət idi. Onun əlindən yapışaraq dedi:

– Qustav, yaxşı. Qoy bu səni narahat eləməsin. Mən o, vəziyyətdə olanda Betti ilə gedərəm, hər şey qurtarmayana qədər də qayıtmaram.

O, qızın qarşısında dizləri üstə çökdü.

– Ah, yox! Yox, yox! Mənim Cipim gözəldir!

Özünün də «Ah, yox!» deyəcəyindən qorxaraq, Cip hərəkətsiz halda oturmuşdu. Pəncərə açıq idi, içəri kəpənəklər uçuşurdu. Onlardan biri buxarının üstündəki dibçəkdəki gülə qondu. Cip zərif, yumşaq, yaşıl yarpaqlar arasında gizlənmiş, çiçəkləri bayquşun başına oxşayan gülə, buxarının bənövşəyi rəngli kaşılmasına, lampa işığında yumşalan parçalarının parlaq rənglərinə baxırdı və onun «Ah, yox!» qışqırıqlarından oyadılan sevgisi gözəlliyə üsyan edirdi. Tezliklə eybəcər olacaqdı və əzab çəkəcəkdə, ya da ola bilsin ki, öz anası kimi öləcəkdi...

Həmin axşam və sonrakı gün Cip Forseni bu qədər həyəcanlandıran yeniliyə onun necə alışmasını müşahidə eləyirdi. O, nə vaxt təbiətə tabe olmağın lazım gəldiyini başa düşdü, gələcək uşağı ona xatırladacaq hər şeydən qaçmağa başladı. O, Roseklə birlikdə Ostendə gedəndən sonra Cip rahat oldu. Hər dəqiqə evdə ona yad olan, nizam-intizamsız adamı hiss eləmək! Sonrakı gün yay səhərinin sakitliyində yuxudan oyananda, özünü inandırmağa nə qədər çalışsa da, onun yerinin göründüyünü etraf eləməli oldu. Ürəyində nə boşluq, nə də ağrı vardı, o, yalnız bir şeyi hiss edirdi, beləcə tək uzanmaq necə də xoş və rahatdır! Bir xeyli yataqdan durmadı. Bu çox gözəl idi, pəncərələr və qapılar taybatay açılmışdı, otağa elə hey küçüklər qaçıb gəlirlər, sənsə mürgü içində uzanıb göyərçinlərin qurultusunu, şəhərdəki hərəkətin uzaq səslərini eşidirsən və yenidən özünün, öz qəlbinin və bədəninin sahibi olduğunu hiss edirsən. Cip atasına zəng eləyib tək olduğunu dedi.

Uinton Londondan getməmişdi. Qudviddə, sonra da Donkasterdə keçirilən at yarışlarında diqqət cəlb eləyən bir yarış iştirakçısı yox idi, həm də ilin bu vaxtı ov mövsümü də deyildi, Londonu tərk eləmək üçün bir səbəb yox idi. Paytaxtda o, ən çox avqust ayını sevirdi, klub adamsız olurdu, orada hansısa bir zəhlətökən qocanın yaxandan yapışıb səni uzun söhbətə çəkəcəyindən qorxmayaraq, istədiyini qədər otura bilərdin. Qılıncoynatma müəllimi balaca Bonkart həmişə onun xidmətində idi. Uinton artıq çoxdandı bir vaxtlar sağ əli ilə silahı necə tuturdusa, sol əliylə də elə tutmaq istəyirdi. Cermi-stritdəki türk hamamı da demək olar ki, boşalmışdı, kök müştərilər çıxıb getmişdilər. Kovent-qardəndə gəzmək, yemiş alıb evə aparmaq və bu zaman kimləsə rastlaşmamaq olardı, yalnız hansısa düşkün hersoqinya Pikadilla nəzərə alınmazsa. İsti axşamlarda isə, sadəcə, siqaret çəkərək, parklarda

və küçələrdə dolaşmaq, dumanlı fikirlərə, dumanlı xatirələrə dalmaq olardı. Qızının evdə tək olduğunu, o şəxsin evdə olmadığını eşitmək çox xoş oldu. Ona harada nahar versin? Missis Marki məzuniyyətdə idi. Bəs nəyə görə də Blefardda yox? Orada sakitlikdi, balaca salonları elə də hörmətə layiq deyildi, amma həmişə sərin olurdu. Qərara alındı, Blefardda!

Qızı Beri-stritdəki evə yaxınlaşanda o, artıq hazır idi və özünü məktəbdən bir neçə günlüyə buraxılmış uşaq kimi hiss edirdi. Qızı necə də məftunedicidir, düzdü, bir balaca solğundu, qara gözləri, təbəssümü necə də yaxşıydı! Və cəld maşına yaxınlaşaraq dedi:

– Yox, düşmə. Mən də minirəm. Blefordda nahar elərik. Cip, bu gecə əylənmək gecəsidir!

Qızının arxasınca balaca restorana daxil olmaq, restoranın alçaq, qırmızı rənglə rənglənmiş salonuyla gedərkən, müştərilərin onları həsəd dolu baxışlarla ötürməsi ona əsl ləzzət bəxş eləyirdi. Cipi pəncərənin yanındakı uzaq küncdə oturtdu, buradan onu görmək olurdu, o, da istədiyini görə bilərdi. O, çox istəyirdi ki, qızına tamaşa eləsinlər, özü isə müştərilərə çağlanmış boynunun arxasını seyr etməyə imkan yaradaraq, arxası zala doğru oturmuşdu. O, ümumiyyətlə, şampan şərabı içib, buğa verilmiş ət aşırıan bu alabəzək kütləyə baxaraq, öz məmnunluğunu korlamaq fikrində deyildi. Ya da gizlicə olaraq, təkcə bu gecəylə yox, həm də qızın anasıyla burada oturub şam elədiyi axşamın da xatirələrindən həzz almaq istiyirdi. O vaxt baxışlar ona hücum eləyirdi, qadın isə üzünü gizləmişdi. Ancaq bu haqda Cipe heç nə demədi.

Qızının dediyi yeniliyi o, dodaqlarını sıxaraq və harasa yuxarılara baxaraq, sifətində qızına çox yaxşı tanış olan ifadəylə qarşıladı.

– Nə vaxtdır? – o soruşdu.

– Noyabrda.

Həmin ay! Əlini masanın üstündən uzadaraq, qızının barmaqlarını möhkəmcə sıxdı.

– Hər şey yaxşı olacaq, mənim balam. Mən şadam.

Cip onun əlindən yapışaraq mızıldandı:

– Mənsə yox. Ancaq qorxmayacağam, söz verirəm!

Onların heç biri heç nəyi yalan demirdilər. Hər ikisi hər cür şəraitdə öz sakitliklərini qoruya bilərdilər. Bundan əlavə həm də bu gecə «əyləncə gecəsi»ydi – qız ərə gedəndən bəri ilk azad gecəsiydi. Uintonun: «Demək, o, Ostendə getdi?» deməsindən və «Hələ bir!» deyə səslənməsindən sonra Forseni bir daha xatırlamadılar. Mildenxemdəki atlardan danışdılar. Cipe elə gəlirdi, onun oradakı uşaq dəcəlliklərini xatırladan illərin üstündən çox keçib. Atasına bic-bic baxaraq soruşdu:

– Ata, sən özün uşaqlıqda necəydin? Rozamunda bibi deyir, sən bəzən elə qəzəbli olurmuşsan, sənə yaxın düşmək olmurmuş. Deyir, ağaclara dırmaşır, quşvuranla daş ataraq hamını cırnadırmışsan və elə hal olmayıb ki, sən demək istəmədiyin sözü deyəsən. Hələ bir, öz mürəbbiyənə də vurulubmuşsan, bu doğrudurmu?

Uinton gülümsədi. Missis Xantli! Hörülmüş şabalıdı saçları, mavi gözləri olan, həmişə zərif geyinən qadın!

– Hə, hə, – o dedi. – Aman Allah, bu haçan olub! Atam onda Hindistana getmişdi. Bir daha oradan qayıtmadı, onu birinci əfqan kampaniyasında öldürdülər. Mən uşaqılıqda vurulanda, başımı itirmişdim! Ancaq mən sənın yarın qədər də fərasətli deyildim. Sənə azacıq da oxşamırdım, Cip.

Uinton ətrafda baş verənləri yaddaşına köçürürmüş kimi yemək paylayanların hərəkətlərini qeyri – şüuru izləyən qızına baxıb düşündü: «Yer üzündəki ən heyranedici varlıq!»

– Hə, – o dedi, – sonra neyləyəcəyik? Bəlkə, teatra gedək, ya da muzik holla?

Cip başını yırğaladı, çox istiydi! Nəyə görə məşında gəzməsinlər, sonra da parkda oturmasınlar? Axşam düşürdü, bürkü elə də güclü deyildi, bulvarlarda və parklarda əsən külək toz və benzin qoxusu gətirirdi. Uinton sürücüyə o uzaq və keçən gecədəki ünvanı dedi: Naysbricsk qapısı. Onda onlar ekipajla getmişdilər və gecə küləyi birbaşa sifətlərinə vururdu, daha indi taksidə olduğu kimi boyunlarının dalına yox. Onlar məşından düşüb Royu keçdilər, Lonq-Uoterin yanından ötdülər və ağacların arasıyla uzanan cığırda yuxarı qalxdılar. Burada oturmaqlarda yanaşı oturaraq, Uintonun paltosuna büründülər. Hələ şəh düşməmişdi. Ağacların yarpaqları istidə yüngül və hərəkətsiz halda dayanaraq, havanı ətirlərlə doldururdu. Otluqda, ağacların arasında sakitcə oturmuşdular, qaranlıqda onlardan başqa heç kim görünmürdü. Uintonun siqaretindən halqavari tüstü qalxırdı. O, tamamilə xatirələrə dalmışdı. Siqaretinin külü kostyumunun üstünə düşdü və külü çırpmaq üçün əlini qaldırdı. Cip onun qulağına pıçıldadı:

– Qaranlıqda çiçəklərin istisi və qoxusu necə də gözəldir!

– Sadəcə, çox əladır! – Uinton səksəndi. – Ancaq mənim siqaretim söndü, spicəkam da yoxdur.

Cip onun əlindən yapışdı.

– Qaranlıq, sevənlərin bu pıçılıtsı, sanki, biz hansısa sehrli dünyadayıq. Sənə elə gəlmirmi?

Küləyin ani şiddəti yarpaqları titrətdi və bir anlığa gecə pıçılıtlarla doldu, sonra kiminsə qəhqəhəsi eşidildi. Cip ayağa qalxdı.

– Artıq şəh üşüdür. Bəlkə, gedək?

Füsunkarlıq yoxa çıxdı. Gecə yenidən adi London gecəsi oldu. Park yenidən satıcıların və ruhanilərin axşam gəzintisinə çıxdıqları tozlu otlarla və çınqılla örtülən torpaq sahəsinə çevrildi.

VIII FƏSİL

Forsendən uzun-uzadı məktublar gəlməyə başladı. O, Cip üçün olduqca darıxırdı, ancaq hər şey nəzərə alınarsa, heç də pis əylənmirdi. O, pul istəyir, ancaq onları nəyə xərclədiyini bildirməyi unudurdu. Onsuz da azaldılmış büdcədən kənara çıxaraq, Cip ona pul göndərirdi, bu eyni zamanda onun özünün də məzuniyyəti idi və bunun üçün Cip özünə ödəmələr eləməyə icazə verirdi. Bir dəfə o, bahalı şeylər alan dükən axtarır, satdığı şeylərin pulunun hamısını ona göndərdi. Bu Cipə daha bir

həftə verdi.

Bir dəfə Uintonla hələ də Dafna Uinqin çıxış elədiyi «Oktaqon»a getdilər. Cip qızın onun bağına necə heyran olduğunu xatırlayaraq, ona məktub yazdı və qızı səhər yeməyinə dəvət elədi ki, gəlib axşama kimi istirahət eləsin.

Miss Dafna acgözlüklə dəvətnaməni qəbul elədi, ağarmış, istidən yorulmuş halda gəldi, geniş kənarları olan sadə həsir şlyapa qoymuş, ipək parçadan tikilmiş don geymişdi. Səhər yeməyindən sonra onlar bağın ən kölkəli küncünə çəkildilər, Cip hörmə kresloda, Dafna isə otların üzərinə qoyulmuş balış üstə oturmuşdu. Uzun sürən ah seriyalarından sonra balaca rəqqasə ürəyini açmağı qərara aldı. Diqqətli dinləyici olan Cip, onun özündən daha maraqlı olan bu söhbətlərə maraqla qulaq asmağa başladı.

– Əlbəttə, imkan eləyən kimi mən evdən gedəcəyəm. Orada nələrin baş verdiyindən xəbərsiz olduğun həyata daxil olmaq, – bu ifadəni o, tez-tez işlədirdi, – yaxşı deyil. Mənim sənətimdə çox ehtiyatlı olmalısan. Doğrudu, çoxları onun əslindəkindən pis olduğunu düşünürlər, atam, hətta bəzən özündən çıxır. Düz deyilmi, missis Forsen, evdə dəhşətdir! Biz qoyun əti yeyirik, amma görünür, siz qoyun ətinin nə olduğunu bilirsiniz! Sadəcə, yayda qoyun əti iyi verən otaqda yatmaq mümkün deyil. Hələ bir məşq eləmək də lazım gəlir. Bilirsən, mən nə istəyirəm, studiyamın olmasını. Misilsiz olardı, haradasa çayın sahilində olsaydı, ya da yuxarıda. Sizin yanınızda! Doğrudan da, misilsizdir! Bilirsiniz, mən kənara bir az pul qoyuram. İki yüz funt yığan kimi qaçacağam. Musiqiçiləri, rəssamları maraqlandırmaq lap möcüzə olardı. Mən adicə «nömrə» olmaq istəmirəm, ildən ilə balet çağırışları və sair. Mən nə isə müstəsna olmaq istəyirəm! Anam isə axmaqcasına belə düşünür, o, hesab eləyir ki, mən heç bir halda risk eləyə bilmərəm. Mənsə onunla razı deyiləm... Sizinlə söhbət eləmək necə də xoşdur, missis Forsen, ona görə ki, siz hələ gəncsiniz, məni başa düşürsünüz və mən əminəm ki, sizdən bəzi şeyləri soruşsam inciməzsınız. Bax, kişilər haqqında, siz necə düşünürsünüz, ərə getmək lazımdır, ya məşuq əldə eləmək? Deyirlər, ehtirasın nə olduğunu hiss eləməsən, yaxşı artist ola bilməzsən. Əgər ərə gedərsənsə, onda yenidən qoyun əti, bəlkə də, ola bilər, uşaqlar, bəlkə, birdən qismətimə pis ər çıxdı? Uf! Hər halda, mən pozğunluğun ələhinəyəm. Mən pozğun adamlara nifrət edirəm, sadəcə, nifrət edirəm. Siz necə hesab edirsiniz? Bütün bunlar son dərəcə çətinidir. Deyilmi?

Cip tam ciddi cavab verdi:

– Belə şeylər öz – özünə qaydaya düşür. Mən sizin yerinizə olsaydım, darıxmazdım.

Dafna Uinq əlini çənəsinə söykədi.

– Hə, mən özüm də elə düşünürəm. Əlbəttə, mən indi bunu da, o birisini də eləyə bilərəm. Ancaq bilirsinizmi, məni heç nə ilə nəzərə çarpmayan adi kişilər cəzb eləmirlər. Mən ancaq görkəmli kişiylə vurulacağıma əminəm. Axı siz də belə eləmisiniz, düz deyilmi? Buna görə də siz məni başa düşməlisiniz. Mən hesab edirəm mister Forsen heyranedicə dərəcədə görkəmlidir!

Yarpaqların arasından süzülən günəş işığı birdən Cipin açıq boynuna düşdü. O, əvvəlki tək Dafna Uinqə ciddi qulaq asırdı.

– Əlbəttə, əgər mən anamdan bu haqda soruşsam, vay-şivən qoparar, atamdan isə danışmağa dəyməz. Amma bu olduqca mühümdür, deyilmi? Əvvəl başlayanda səhvə yol vermək olar, amma mən elə də irəli getmək istəyirəm... mən, sadəcə olaraq, öz işimə pərəstiş edirəm. Mən məhəbbətin işimə mane olmasını istəmirəm, məhəbbətin işimə kömək eləməsinə istəyirəm, başa düşürsünüzmü? Qraf Rosek deyir ki, mənim rəqslərimdə ehtiras çatmır. Mən istəyirəm, siz deyəsəniz, elədirmi? Mən sizə

inanıram.

Cip başını yırğaladı.

– Mənim bu işdən başım çıxmaz.

Dafna Uinq ona məzəmmətlə baxdı.

– Ah, mən əminəm ki, bu elə deyil! Mən kişi olsaydım, çılgınlıqla sizə vurulardım. Mənim yeni rəqsim var – favnın müşaiyyət elədiyi nimfanın rəqsi, ancaq favnın vur – tut baletmeyster olduğunu biləndən sonra özünü nimfa hiss eləmək olduqca çətinidir. Siz hesab eləyirsiniz, mən bu rəqsimə ehtiras qoymalıyam? Başa düşürsünüz, mən bütün günü qaçmalıyam, ancaq mənim özüm tutulmaq istəyən birisinin təəsüratını yarada bilsəm, bu azacıq asan olardı. Siz mənimlə razısınızmi?

Cip gözlənilmədən səsləndi:

– Hə, mən düşünürəm, əgər siz sevsəniz, bunun sizə xeyri dəyər.

Dafna Uinqin ağzı yüngülcə açıldı, gözləri girdələndi.

– Siz məni qorxutdunuz, – o mızıldandı. – Sizin elə baxışlarınız vardı... elə... siz bunu deyən zaman.

Doğrudan da, Cipin qəlbində hansısa qığılcım alovlanmışdı. Məhəbbət haqqındakı bu boş, məzmunsuz söhbət onun qəlbini yerindən oynatdı. O, sevgi istəmirdi, sevməyi bacarmırdı. Sevgi nə olmuş olsa belə, o, özü haqqındakı çərtləmələrə dözməzdi. Hələ baş barmaqları üstə dayanmağı təzəcə öyrənən, şəhər kənarından olan bu qız onun zəif damarını tutub, onu necə həyəcanlandıra bilirdi?

– Bilirsiniz, mənə ən çox nə ləzzət verərdi? – Dafna Uinq davam elədi. – Elə bu bağdaca sizin üçün rəqs eləmək! Təmiz havada rəqs eləmək, yəqin ki, qərribə olar, otlar da gözəldir, tamam qurudular. Yalnız qorxuram, xidmətçilər bunu ədəbsizlik kimi dəyərləndirələr. Onlar bura gəlirlərmi? – Cip qətiyyətlə başını yırğaladı. – Bax orada, sizin qonaq otağınızın pəncərəsi ilə üzbəüz yerdə rəqs eləyə bilərəm. Ancaq ay işığı lazımdır. Mən hər hansı bir istirahət günü gələ bilərəm! Mənim rəqsim var, o rəqsdə mən şanagüllüyəm, ondan daha yaxşısını düşünüb tapmaq olmaz! Sonra isə Şopenin musiqisinin müşaiyyəti ilə əsl aylı rəqs. Mən öz kostyumlarımı gətirə və sizin studiyanızda geyinə bilərəm, elə deyilmi? – O, ayaqlarını yığaraq, hərəkətsiz halda oturmuşdu və Cipə baxırdı. – Ah, siz icazə verərsinizmi?

Ona məmnunluq bəxş eləmək arzusu, bu fikrin qeyri – adiliyi, bir də onun rəqsinə olan həqiqi marağı Cipi məcbur elədi ki, desin:

– Yaxşı, gələn istirahət günü.

Dafna Uinq ayağa sıçrayıb Cipin üstün atıldı və onu öpdü. Onun dodaqları nəm idi, ondan ətir qoxusu gəlirdi. Cip yüngülcə kənara çəkildi, o təntənəli öpüşlərə dözə bilmirdi. Miss Dafna xəcalət çəkərək, başını aşağı saldı və dedi:

– Siz elə gözəlsiz, mən özümü saxlaya bilmədim.

Onun peşmanlığını hiss eləyən Cip qızın əlindən yapışib sığallamağa başladı.

Onlar hər iki rəqs üçün musiqi seçməkdən ötrü evə keçdilər və tezliklə doyunca konfet yemiş və tamamilə ümidlənmiş Dafna Uinq çıxdı.

Növbəti istirahət günü düz saat səkkizdə o gəldi, kostyumlarını kişdən olan yaşıl yol çantasına qoymuşdu. Görünür, azacıq qorxmışdu. Xərçəngdən hazırlanan salat, çaxır və ərik onun cəsarətini qaytardı. O, böyük iştahla yeyirdi. Görünür, onun üçün dolu, ya boş mədə ilə rəqs eləməsinin fərqi yox idi, ancaq siqaretdən qəti imtina elədi.

– Bu pisdir...ələlxüsus, siz bilirsiniz! – o dedi.

Şam yeməyindən sonra Cip küçükləri arxa otağa qovdu. Küçüklərin hansı qızgınlıqla missis Dafna Uinqin alt köynəyini didişdirəcəklərini, ya da onun kürüsünə necə daraşacaqlarını təsəvvür edirdi. Sonra onlar hər ikisi qonaq otağına gedərək, işığı yandırmadan ayın çıxmasını gözlədilər. Bu axırıncı avqust axşamı isti hələ çəkilməmişdi, hava hərəkətsiz və bürkülü idi. Ay ağır-ağır yüksəlir, hələlik öz gümüşü şəfəqlərini ağacların sıx yarpaqları arasından güclə sezdirdirdi. Onlar qeyri – şüuru gecənin heyranediciliyinə təslim olaraq, astadan söhbət eləyirdilər. Ay yüksəyə qalxandan sonra ehtiyatla bağdan keçib studiyaya getdilər. Cip şamları yandırdı.

– Bu işıq sizə kifayətdirmi? – soruşdu.

Dafna artıq öz paltarlarını çıxarmışdı.

– Ah, missis Forsen mən necə də həyəcanlanıram! Ümid edirəm ki, yaxşı rəqs eləyəcəyəm.

Cip evə qayıdıb royal arxasında oturaraq, üzünü bağa çevirdi. Qaranlıqda uzaq küncdən birdən ağ geyimdə qeyri – müəyyən görünən birisi çıxıb, ay işığını gözləyərək, yerindəcə donub qaldı. Cip çalmağa başladı. Bu kiçik siciliya parçası idi, onu çobanlar sürülərini dağdan endirəndə öz tütəklərində çalırlar. Melodiya, sanki, uzaqlardan gəlirdi, sonra tam səslənməsinə qədər şiddətlənirdi və yenidən sönür, az qala eşidilməz olurdu. Ay ağacların üzərindən asıla qalmışdı, ay işığı evi doldurur, çəmənliyə yayılır, sonra isə sürüşüb uzaqlara, hasarlar boyunca bitən günəbaxanlara kimi gedirdi. Hər şey görünməmiş bir uyğunluq əldə eləyirdi, qızıl olmayan hansısa qızılı bir uyğunluq.

Cip rəqs çalmağa başladı. Dumanlı kölgə qaranlıqda tərpendi. İndi ay işığı birbaşa açıq əllərində örtük tutaraq, dayanmış qızın üzərinə düşürdü – əsl ağ, qanadlı heykəldi. Birdən qız səssizcə irəli uçdu və nəhəng ağ kəpənək kimi çəmənliyin üzəriylə uçmağa, havada dövrə vurmağa, yellənməyə başladı. Ay qızın başını dəqiq naxışlamışdı, saçlarını da həmin solğun qızıl rənginə boyamışdı. Adama elə gəlirdi, sanki, yerdənkənar sivilizasiyaya məxsus işartısı olan hansısa ruh bağa gəlib və bütün tərəflərə vurnuxur, ancaq çıxmağa yer tapa bilmir.

Arxadan kiminsə səsi eşidildi:

– Aman Allah! Bu nədir? Mələkdirmi?

Yarıqaranlıq bağda Forsen dayanmışdı və bağa baxırdı. Qız yerindəcə donmuşdu, onun gözləri boşqab kimi böyük olmuşdu, ağzı açılmışdı, əlləri gözlənilməzlikdən və qorxudan donmuşdu. O dönərək, örtüyü də götürüb elə qaçdı ki, ancaq ayaqları ay işığında işardı.

Cip oturduğu yerdən çevrilmədi, yuxarıdan aşağı qəfildən gəlib çıxan ərinə baxdı. Onun gözlərinin qaçan nimfanın ardınca necə boylandığını gördü. Favn miss Dafna! Hə, əlbəttə, hətta onun qulaqları da şəklənmişdi! Doğrudanmı, Cip əvvəllər onun favna oxşadığını hiss eləmişdi? Ah, hə, həmin toy gecəsi...

Cip sakitcə dedi:

– Dafna Uinq yeni rəqsini məşq edirdi. Demək, sən qayıtdın? Nəyə görə mənə xəbər vermədin? Özünü necə hiss edirsən? Çox gözəl görünürsən!

Forsen əyildi və onu öpdü.

Hətta bu an da, dodaqları onun dodaqlarına toxunanda belə Cip hiss edirdi ki, Forsenin gözləri əvvəlki tək yenə də bağa zillənib. Anı olaraq qəlbindən keçdi: «O, bu an həmin qızı öpməkdən də imtina eləməzdi!»

Forsen şeylərini gətirmək üçün maşına gedəndə Cip otaqdan çıxıb studiyaya qaçdı. Artıq geyinmiş Miss Dafna kostyumları tələsik yaşıl kiş çantaya yığırdı. Qız gözlərini qaldırdı.

– O, narazı qaldı? Bu dəhşətdir, deyilmi?

Cip axıçı gülüşünü boğa bilmədi.

– Əslində, sən narazı qalmalısan.

– Ah, mən... nə danışırırsınız! Siz yalnız.... Bəs rəqs sizin xoşunuza gəldimi?

– Misilsizdir! Nə vaxt hazır olacaqsınızsa, qonaq otağına gəlin.

– Ah, yaxşısı budu, mən evə gedim. Bu, yəqin, elə də gülməliydi...

– Onda birbaşa döngəyə açılan qapıdan çıxıb getmək istərdinizmi? Sağa dönün və yola çıxın.

– Ah, əlbəttə! Bəlkə də, mister Forsenin rəqs hazır olarkən onu görməsi yaxşı olardı, elə deyilmi? O, nə düşünər?

Cip gülümsədi və qapını bağladı.

O, qonaq otağına qayıdanda Forsen pəncərənin qabağında dayanıb qaranlığa baxırdı. O. kimi axtarırdı – onu, ya qaçan nimfanı?

IX FƏSİL

Sentyabr və oktyabr da keçdi. Forsenin konsertlərinin sayı artdı, ancaq toplanan pul elə də çox

olmurdu. Forsen artıq sənətdə yeni deyildi, onun ifasında geniş kütlənin axtardığı şirinlik və duyğusalıq kifayət qədər deyildi. Pulla bağlı çətinliklər başladı, ancaq bütün bunlar Cipə nə isə qeyri – ciddi və uzaq görünürdü, vaxtı yaxınlaşdıqca hər şey arxa plana keçirdi. O, gələcək uşağı üçün heç nə tikmir, ümumiyyətlə, heç nə hazırlamırdı. Ola bilsin ki, heç vaxt gərək olmayacaq nəyisə niyə də hazırlayasan?

Cip Forseni müşaiyyət edirdi, özü üçünsə heç vaxt çalmırdı, çoxlu kitablar oxuyurdu, şeirlər, romanlar, tərcümeyi – hallar, bir oturma bütünü bunları həzm eləyir və dərhal da unudurdu. Uinton və Rozamunda bibi, sanki, səssizcə müqavilə bağlamışdılar, onun yanına növbə ilə günortadan sonra gəlirdilər. Axşam gəlişində onunla görüşüb ayrılan Uinton harasa at yarışına, ya da tülkü ovuna gedir, səhər isə Cipin yanında oturmaq növbəsi onun olanda qayıdırdı. Xüsusən də ovla və at yarışı ilə məşğul olmadığı bu günlər qızına görə olduqca qorxurdu.

Cip doğrularkən orada iştirak eləyən Betti indi nəsə çox qərribə olmuşdu. Uşaq gözləyən, lakin taleyin hökmü ilə uşaqdan məhrum olan qadınlar üçün, indiki belə hallar həmişə sözsüz arzuolunan olur, ancaq Bettinin belə düşünməyinə onun keçmişdəki itkisi və «öz gözəlçə»si üçün qorxması mane olurdu. Cip onun öz doğma qızı olsaydı, bəlkə, bu qədər qorxmazdı. Pion pionlar üçün adi və gözəçarpmaz hesab olunan şeyi, nərgizlərdə görərsə bu, onda həyəcan doğurur. Digər yaşlı və tənha qadına, Rozamunda bibiyə gəlincən, o, birbaşa Bettinin əksi idi, birinin burnu uzun, nazikdi, digərininki düymə kimi girdəydi. Öz sitayişinin qaydalarını bilən və qaydalar haqda ümumiyyətlə, heç bir anlayışı olmayan, uzun, ağır nitq və xoşagələn batıq danışiq, arıqlıq və gombulluq, iradəlilik və təbiətə itaət, yumor və bunun tamamilə olmaması, mədə nasazlığı və dəvəquşu iştahı, bax beləcə fərqliydilər. Rozamunda bibi də narahat olurdu, düzdür, bunun, sadəcə, gülməli olduğunu düşünərək, özünə etiraf etdiyi kimi narahat ola bilmək mümkün olan qədər narahat olurdu.

Cipin ətrafındakılardan özünü ən maraqlı Forsen aparırdı. Öz iztirablarını gizləmək üçün onun azacıq belə əsası yox idi, iztirabları isə məhdud idi. Ona əvvəlki Cip lazım idi və Cipin bir daha əvvəlki kimi olmayacağını düşünəndə, konyaka aludə oldu və evə birinci dəfə olduğundan az fərqlənən sərxoş halda qayıtmağa başladı. Cip tez-tez onun çarpayuya çatıb uzanmağına kömək eləməli olurdu. Bir, ya da iki dəfə o, axşam evə gəlmədi. Bunu əsaslandırmaq üçün Cip belə əhvalat uydururdu, guya, Forsenin gecələməsi üçün Rosekin otağı var, konsertdə yubanarsa, Cipi narahat eləmək istəmir. Xidmətçiləri inandırma bilirdi, ya yox, orasını bilmirdi, ancaq heç vaxt ondan harada olduğunu soruşmazdı, məğrurluğu və belə sual verməyə haqqının olmadığı düşüncəsi ona mane olurdu.

Cip çirkinləşdiyini və onun üçün cazibədar olmadığını başa düşürdü, hə, başqa cür də ola bilməzdi, o, hər cür kifirliyə qarşı özünü saxlaya bilmir, dözümsüzdü. Bəs Forsendə ona qarşı daha dərin hisslər varmı? Axı o, heç vaxt heç nədən imtina eləməmişdi, heç vaxt heç nəyi qurban verməmişdi. Əgər Cip özü sevsəydi, özü sevdiyinə nəyisə qurban verərdi, amma indi yox, o, heç vaxt sevməyəcəkdi! Hər halda, elə bil, Forsen ona görə həyəcanlanırdı. Bu qız üçün tapmaca idi! Ancaq görünür, ona tapmacalar üzərində çox da baş sındırmaq lazım gəlməyəcəkdi. Getdikcə Cipi belə bir hiss bürüyürdü ki, öləcək və hərdən də düşünürdü, ölmək onun üçün xoşbəxtlik olacaq. Həyat onu aldatmışdı, daha doğrusu, o, özünü aldatmışdı. Doğrudanmı, atası və cəsarətli gülüşü olan o cavan oğlanla irəli atılaraq, tarlalar boyu çapıb ov elədikləri həmin unudulmaz gündən və Forsenin göydən düşübmiş kimi təşrif gətirdiyi, ona evlənmə təklifi elədiyi o fəlakətli gündən cəmisə bir il keçmişdi? Çox istəyirdi, Mildenxemə getsin, orada hamıdan gizlənsin, bircə atası və Betti ilə olsun.

Cip ora noyabr ayı başlayanda getdi.

Onun gedişinə Forsen yorulan, ancaq yatmaq istəməyən uşaq kimi münasibət bəsləyirdi. Cipin

ondan uzaq olacağı fikrini qəbul eləyə bilmirdi, ancaq o gedəndən sonra allahlara məxsus olan içki məclisləri düzəltməyə başladı. Səhər saat beşdə oyandı, – «ürəyimdə qorxunc bir soyuqluq hiss edərək», sonrakı gün o, Cipə belə yazırdı. «Mənim Cipim, qorxunc bir hisslə mən saatlarla otaqda gərdiş eləyirdim» (əslində isə, cəmisi yarım saat). «Belə bir vaxtda mən sənin ayrılığına necə tab gətirə bilərəm? Mən özümü atılmış hesab edirəm». Bir gündən sonra isə o, artıq Roseklə Parisdə idi. «Mənə dözülməz oldu, – o yazırdı, – bizim küçənin, bağın, bizim otağın görünüşü. Qayıdandan sonra mən Rosekin yanında qalacağam. Vaxtın çatanda, gələcəyəm, mən sənin yanına gəlməyə borcluyam». Cip isə bu məktubu oxuyandan sonra Uinton deddi: «Ata, bu nə vaxt olarsa, ona xəbər vermə. Mən onun burada olmasını istəmirəm».

Bu məktub onun ərində hələ də öz skripkasından çıxardığı gözəl səslər kimi hansısa xeyirxah və gözəl hisslərin qalacağına olan ümidini tamam yoxa çıxartdı. Bununla belə ona elə gəldi ki, bu məktub özlüyündə səmimidir, onda təsirləndirici, haradasa əsl hisslər var.

Mildenxemdə onu özü haqqındakı ümitsiz fikirlər tərk elədi, özündə daşdığı, hiss elədiyi həyatın təsiri ilə onda yaşamaq arzusu oyandı. Bunu ilk dəfə öz köhnə uşaq otağına girəndən sonra başa düşdü. Burada hər şey o vaxtkı, onun səkkiz yaşı olandakı kimi qorunub saxlanmışdı. Kuklalar üçün yan divarı açılan, bütün mərtəbələri görünən köhnə, qırmızı ev, onun yüz dəfələrlə eşitdiyi at ayaqlarının tappılısından enən bozarmış, enli pərdələr, dəfələrlə döşəmənin üstündə uzanıb əlini çənəsinə söykəyərək, yanında Qrimm qardaşlarından nağıl, ya «Alisa möcüzələr ölkəsində» – ni, ya da İngiltərə tarixindən hekayələr oxuduğu buxarının hündür çərçivəsi. Uşağı da burada yaşayacaq, bütün bu adi və tanış əşyaların içində və onun varlığına bir arzu, daha doğrusu, qarşısıalınmaz şıltaqlıq hakim kəsildi ki, uşağını burada, bu köhnə uşaq otağında doğsun, daha qız ikən yatdığı otaqda yox, bura sakit və rahatdı! Mildenxemə gəlişindən bir həftə sonra Bettiyə şeylərini köhnə uşaq otağına köçürməsinə tapşırırdı.

Evdə heç kim Cipi öz qədər sakit deyildi. Betti gözü yaşlı halda gəzirdi. Missis Marki heç vaxt belə ləzzətsiz şorbalar bişirməmişdi, əri qarşısı alınmaz dərəcədə çərənçi olmuşdu. Uinton özünə yer tapmayaraq evdə vurnuxurdu. Onun adi, səlis və soyuq səsinə ürəyində daşdığı həyəcanın notları aydın hiss olunmağa başlamışdı. Cip isə hamının onu belə sevdicinə və onun üçün narahat olduğuna görə özünü çox gözəl hiss edirdi. Elə hey buxarının qabağında oturub qara gözlərini gecə qaratoyuğu kimi qırpmadan alova dikərək, düşünürdü ki, o, dünyaya gələndə az qala özünü də öldürmək istəyən atasına nə ilə minnətdarlıq eləyə bilər.

X FƏSİL

Cipə baxmalı olan qadın gələndən sonra Uinton ovun daşını atdı və evdən uzağı yarım saatlığa çıxmağa başladı. O, həkimlərə inanmırdı, ancaq bu, ona Cipi vaxtı ilə xanazirdən, qızılcadan və başqa bu kimi uşaq xəstəliklərindən müalicə eləyən qoca həkimlə hər səhər on dəqiqəlik söhbət eləməyə əsla mane olmurdu. Qoca Riverşoy keçən günlərin canlı və məzəli abidəsi idi. Onun tünd qırmızı yanaqları vardı, dazının ətrafındakı rənglənmiş saçlarının ucları da qırmızı idi, boz, qabarıq gözlərinə qan dolmuşdu və ondan həmişə pləş rənginin qoxusu gəlirdi. Boyca balaca idi, tənəpəlikdən əziyyət çəkirdi, şərab içir, tənəpə qoxulayır, «Tayms»ı oxuyur, səlis səslə danışır və zil qara atlar qoşulmuş balaca ekipajda gəlirdi. Amma o, əsl həkimdi, bir çox xəstəlikləri sağaltmağı bacarırdı, onu əli yüngül olan yaxşı mamaça da hesab eləyirdilər. Hər səhər, düz saat on ikidə onun ekipajının təkərlərinin səsi eşidilirdi. Uinton dolçaya şərab süzdü, tənəkə qabda biskvit qoydu, stəkanları gətirdi. Həkim Cipi

yanından qayıdan kimi də ondan soruşdu:

– Hə, doktor? O necədir?

– Çox gözəl, sadəcə, çox gözəl!

– Təhlükəli heç nə yoxdur?

Gözlərini dolçadan çəkməyən həkim mızıldandı:

-Ürəyinin vəziyyəti misilsizdir... azacıq... hm... eh, bunlar boş şeylərdir! Hər şey öz qaydası ilə gedir. Bax belə!

– Doktor, bir stəkan şərab içərsinizmi?

Həkimin sifətində dəyişilməz məmnunluq ifadəsi canlandı.

– Soyuq gündür... Hə, lütfən... – Parlaq qırmızı dəsmalla burnunu sildi.

Onun şərabı necə içdiyini müşahidə eləyən Uinton dedi:

– Biz hər vaxt sizə ümid eləyə bilərik, elə deyilmi?

– Əziz ser, narahat olmayın! Balaca miss Cip mənim köhnə dostumdur. Gündüz də, gecə də onun xidmətindəyəm. Narahat olmayın.

Uinton yüngülləşdiyini hiss elədi, ancaq bu cəmiyi iyirmi dəqiqə bəs elədi, təklərlərin səsi eşidilməz olana və həkimin arxada buraxdığı mürəkkəb qoxular hiss edilməyəncə qədər. Cipin xahişi ilə Uintondan ağrıların başladığını gizlətdilər. Birinci tutmalar sakitləşəndən sonra Cip mürgülədi, atası təsadüfən köhnə uşaq otağına, onun yanına qalxdı. Görünüşüylə xoş təsir bağışlayan baxıcı qadın onu qonaq otağında qarşıladı. Belə hallarda kişilərin «vurnuxmalarına və təngə gətirmələrinə» alışmış qadın ona məsləhət verməyə hazırlaşdı, ancaq onun baxışlarından qorxaraq pıçıldadı:

– Başladı. Ancaq siz həyəcanlanmayın, o indi hələlik əzab çəkmir. Tezliklə həkimin arxasınca adam göndərəcəyik. Sizin qızınız cəsurdur. – Özü üçün qeyri – adi olan hörmət və şəfqət hissiylə təkrar elədi. – Ser, narahat olmayın.

– Əgər o, məni görmək istəsə, mən daima öz kabinetimdə olacağam. Bacı, onun üçün nə mümkünsə eləyin.

Baxıcı Cipin yanına fikirli halda qayıtdı.

– O, atam idi? – Cip soruşdu. – Mən onun bilməyini istəmirdim.

– Mənim əzizim, hər şey əladır.

– Bacı, necə bilirsiniz, ağrılar tezmi başlayar? Mən atamı görmək istərdim.

Baxıcı onun saçlarını sığalladı.

– Tezliklə bütün bunlar qurtaracaq və siz özünüzü çox yaxşı hiss eləyəcəksiniz. Kişilər həmişə belə narahat olurlar.

Cip ona baxıb pıçıldadı:

– Bilirsiniz, anam məni doğanda ölüb.

– Bu boş şeydi, – onun yatacağını qaydaya salan baxıcı dedi. – Yəni, mən demək istəyirəm bunun heç dəxli yoxdur.

Cipin gülümsədiyini görəndə isə, baxıcı düşündü: «Hə, ay axmağam ha!»

– Əgər elə olarsa, əgər mən tab gətirmərəmsə, istəyirəm, məni yandırınlar. Bacı, siz bunu yadınızda saxlayarsınızmi? Mən indi bunu atama demək istəmirəm, bu, onu sarsıdır.

Baxıcı düşündü: «Belə hallarda görünür, vəsiyyətnamə tələb olunur, amma yaxşısı mənim vəd eləməyimdir. Baxmayraq ki, tamam xəstə olmasa da, bunlar xəstə təsəvvürlərdir».

– Əzizim, çox yaxşı, – dedi, – ancaq sizinlə buna bənzər heç nə baş verməyəcək.

– Hamının mənə bu qədər diqqət ayırmasına, adamların məndən ötrü belə dərqli olmalarına görə xəcalət çəkirəm.

Hələ də balışı şışirtməklə məşğul olan baxıcı dedi:

– Siz heç başqalarının yarısı qədər də şiltaq və narahat deyilsiniz. Sizdə hər şey, sadəcə, çox gözəl gedir. – Özlüyündə isə düşündü! «Qəribədir! O, bircə dəfə də olsa ərinin adını çəkmir. Belə həssas qadınlarla buna oxşar hadisələrin baş verməsini əsla istəmirəm. Sadəcə, qəlb rıqqətə gətirəndir!»

Cip mızıldandı:

– Mən atamı görmək istəyirəm. Lütfən, tez olun!

Baxıcı cəld ona baxıb çıxdı.

Cip əllərini odeyalın altına salmışdı. Noyabr! Torpağın doğma nəmli qoxusu! Hər yerə, çəmənliyə palıd qozaları tökülür. Bir dəfə o, qoca ov itinin xaltasından yapışaraq, onunla birlikdə palıd qozaları və xəzəllərlə örtülmüş, küləyin hələ də yarpaqlar tökdüyü çəmənlik boyunca qaçırdı. Onda qonur rəngli məxmər palto geymişdi! O vaxt kim ona «müdrək balaca qaratoyuq» deyirdi?... Ürəyi düşdü, ağrılar yenidən başladı. Uinton qapıda dayanaraq soruşdu:

– Hə, mənim körpə balam?

– Mən, yalnız sənə baxmaq istədim. Hər şey yaxşıdır.

Cipin alnı tamamilə tər içində idi.

Uinton dəhlizə çıxanda qızın təbəssümü havada süzürmüş kimi onu müşaiyyət elədi, ancaq dərhal

da söndü.

Kabinetində Uintonun yenidən təlaşları artdı. Nəyə görə bu iztirabları o. özü çəkə bilmir?

Təkərlərin tanış səsi eşidilənə kimi Uinton xalçanın üzərində var-gəl elədi. Qonağı qarşılamaq üçün dəhlizə çıxdı və onun qızı üçün belə ifrat dərəcədə qorxmasının səbəbi haqqında qocanın heç bir anlayışı olmadığını unudaraq, diqqətlə onun sifətinə baxdı. Sonra da geri, kabinetinə qayıtdı. Hirsli cənub-qərb küləyi yaş yarpaqları pəncərə şüşələrinə çırpırdı. Bir il bundan əvvəl Forsen Cipi istəməyə gələndə o, bax burada, pəncərənin qabağında dayanmışdı, qaranlığa baxırdı. Nəyə görə onda o, bu oğlanı bayıra qovmadı, nəyə görə qızını götürüb aparmadı? Hindistana, Yaponiyaya, hara mümkünsə! Qızı bu skripaçını sevmirdi, heç vaxt əsl məhəbbətlə sevməmişdi. Dəhşətdi! Uintonun ürəyində ağrı aşıb daşdı və o titrədi. Sonra kitab dolabına yaxınlaşdı, orada onun həmişə oxduğu bir neçə kitab vardı. Onlardan birini götürdü, «General Linin həyatı». Kitabı yerinə qoyub, başqasını götürdü, Uayt-Melvillin «Avara» romanını. Kədərli kitab – kədərli sonluq! Kitab onun əlindən düşdü, döşəməyə dəyib boğuş səsi çıxartdı. Hansısa bir soyuqqanlıqla o, birdən öz həyatını gördü, ikinci dəfə belə itkiyə məruz qalarsa, neyləyəcəkdi? Qızı ölməməliydi!

Əgər o ölərsə, yalnız bir yol qalır, yalnız... Qədim vaxtlarda kişiləri atları və itləri ilə bir yerdə dəfn edirmişlər, ona bir ovçu kimi hörmət əlaməti olaraq. Bunda nə isə vardı. Bu fikir nədənsə onu sakitləşdirdi, oturağa oturub, sanki, donmuş halda, uzun müddət alovun dillərinə baxdı. Sonra yenidən onun qorxu qızdırmaları başladı. Nəyə görə onlar gəlmirlər və ona heç nə demirlər? Nəyə desən razıydı, bircə bu sakitliyi, bu ölümcül gözləməyə yox! Sanki, çöl qapısı açıldı? Təkərlərin səsiydi? Qapıda Marki göründü, əlində kiminsə vizit vərəqəsini saxlamışdı.

– Ledi Sammerxey, mister Brayan Sammerxey. Mən evdə olmadığınızı dedim.

Uinton başıyla razılığını bildirdi.

– Siz heç nə yeməyibsiz, ser.

– Saat neçədir?

– Dörd.

– Mənə xəz paltonu gətirin, bir də şərab. Buxarını da yandırın. Öyrənin görün, bir yenilik varmı.

Marki baş əyərək çıxdı.

Xəz paltoda buxarının qabağında oturmaq, həm də elə də soyuq olmayan havada, mənasız idi. Deyirlər, ölümündən sonra da həyat davam eləyir. O, bircə dəfə də sevdiyi qadının yaşadığını hiss eləmədi. O, Cirdə yaşayırdı. Bəs indi Cip... Ayağa qalxıb pərdələri çəkdi.

Saat yeddidə həkim aşağı düşdü. Uinton hələ də paltoya bürünərək, buxarının qabağında oturmuşdu. Azacıq qalxaraq boylandı. Həkimin sifəti qırıqlarla örtülü idi, donba gözlərində kiprikləri yarı örtülü idi, bu gülümsədiyini bildirirdi.

– Misilsizdir, – o dedi. – Misilsizdir, qızıdır! Heç bir qorxusu yoxdur.

Uintonun dodaqları titrədi. Qocanın əlini sıxmaq istədi, ancaq bütün həyatının vərdislərinə tabe

olaraq, öz hisslərini heç nəylə büruzə vermədi və öz yerində oturmağa davam elədi.

– Doktor, bir stəkan çaxır içərsinizmi?

Doktor stəkanı əlləri arasında sıxıb çaxıra baxaraq, dinməzcə fikrə getmişdi.

– Hm! Bu əlli ikinci ilindi. Mənə altmış səkkizinci ilinkini verin, o daha tündür.

Bir qədər keçəndən sonra Uinton yuxarı qalxdı.

Qapının qabağında yenidən onu dondurucu bir qorxu bürüdü. «Çox uğurludur – müştəri gücünün tükənməsindən öldü!» Uşağın zəif qışqırığı onu sakitləşdirmədi. O, bu yeni varlığa etinasız idi. Birdən Betti onun yanında göründü.

– Qadın, nə işdir? Gülməyin!

Qadın içini çəkərək dili dolaşa-dolaşa dedi:

– O, elə gözəl görünür. Ay Allah! Ay mənim əzizim!

Onu sərt halda bir kənara itələyərək, Uinton açıq qapıdan içəri boylandı. Cip sakit və ağarmış halda uzanmışdı, onun qara gözləri uşağa zillənmişdi. Sifətində heyrət ifadəsi vardı. O, Uintonu görmədi, Uinton isə dayanıb sakitcə ona baxırdı. Baxıcı qadın arakəsmənin arxasında nəsə eləyirdi. O, həyatında ilk dəfə ananı yenidən doğulan uşağıyla birlikdə görürdü. Qızının nə isə xəyali olan sifəti onu sarsıtdı. Axı ona elə gəlirdi, qızı heç vaxt uşaqları sevməmişdi, deyirdi, uşaq istəmir. Otağa girdi. Qızı əliylə zəif hərəkət eləyərək, uşağı göstərdi, onun gözləri gülürdü. Uinton bələnmiş, tamam qırmızı ləkələr içində olan balaca varlığa baxdı, sonra əylərək, Cipun əlindən yapışib öpdü və barmaqlarının ucunda çölə çıxdı.

Nahardan sonra Uinton şampan şərabı içdi və əhvalı çox gözəl oldu. Öz siqaretinin tüstüsünə baxaraq düşündü: «Bu skripkaçıya teleqramma göndərmək lazımdı. Nəhayət ki, o da özgə deyil, bəlkə, o da əzab çəkir, onun iki saat bundan əvvəl çəkdiyi kimi. Ona xəbər verməmək yaxşı...» və yazdı: «Sağ – salamatlıqdır. Qız oldu. Uinton». Teleqrammanı verdi və əmr elədi ki, elə bu axşam mehtər onu aparıb yola salsın. Saat onda ehtiyatla yuxarı qalxdı. Cip yatırdı.

XI FƏSİL

Səhəri günorta çağı uzun fasilədən sonra atla gəzintidən qayıdan Uinton evinin yanında, stansiyaya yola düşən, hər bir boş ekipaj kimi elə də ciddi görünüşü olmayan arabayla rastlaşdı.

Dəhlizdə xəz palto və geniş şlyapa asılmışdı. Dərhal da kimin gəldiyi ona aydın oldu.

– Ser, mister Forsen yuxarıda, missis Forsenin yanındadır.

– Şeylərini də gətirib?

– Bir çamadanı var, ser.

– Onda onun üçün otaq hazırlayın. Bu şəxslə tete-a-tete (göz gözə (Frans.) nahar eləmək lazım gələcək!

Bu səhər Cip üçün ola bilsin həyatındakı ən qərribə səhərdi. Uşağın əmən dodaqları heyranə dolu bir hiss yaradırdı, – hansısa bir yumşaqlyq, sonu olmayan istilik, bu balaca varlığa qaynayıb qarışmaq arzusu. Və bu vaxt nə yumor, nə gözəllik hissi onu azacıq da dəyişdirmirdi. Bu bir çəngə qara saçlı olan, pişikdən daha məlahətli qərribə, balaca varlıq idi. Az qala dırnaqları hiss olunmayan bapbalaca cəhrayı əlləri, son dərəcə xırda əyri ayaqları, açılarda hədsiz sakit olan çox gözəl qara gözləri, yatanda necə heyranləndirici güclə əmməsi – bütün bunlar möcüzə idi! Cip bu varlığa minnətdar idi, nəinki onu öldürmədi, əksinə, ona həddən artıq iztirab da vermədi. Həm də ona görə minnətdardı ki, baxıcı qadının dediyi kimi Cipə mükəmməl surətdə ana rolunda çıxış eləmək imkanı verdi, özünə bu qədər az inanan Cip də bu rolu oynadı! İnstiktlə qərara aldı ki, bu, onun uşağıdır, daha Forsenin yox və qızçıqaz tamamilə ona oxşayacaq. Nəyə görə onda belə təəssürat yarandığını izah eləyə bilməzdi, bəlkə, balacanın qara gözlərinə, sakitliyinə görə bu qərara gəlmişdi? Saat üçə qədər onlar birlikdə yatdılar, möhkəm və can bir qəlbə. Yuxudan oyananda Cip çarpayısının yanında dayanmış baxıcı qadını gördü, nəşə demək istədiyi hiss olunurdu.

– Əzizim, sizin yanınıza kimsə gəlib.

«Odur! – Cip düşündü. – Bilmirəm... Bilmirəm...» Görünür, üzü onun ifadəsini bürüzə verdi. Baxıcı birdən dedi:

– Siz bu görüşə hazırsınızmı?

– Hə, yalnız beş dəqiqədən sonra, xahiş edirəm.

Bütün bu vaxt ərzində Cip onu görmədən öncə hazırlaşmaq fikrindən çox uzaqdı. Öz şəxsi fikirlərini ayırd eləməliydi, başa düşməliydi, onunla yanaşı uzanan bu balaca varlıq Forsenindir, ya onun? Bax, bu balaca köməksiz varlıq, qızçıqaz həm də Forsenin uşağıydı. Yox, qızçıqaz onun deyildi! O, uşaq olmasını istəmirdi, bu qədər əzabla dünyaya gələndən sonra uşaq Forsenin yox, onun idi! Və heç vaxt da ona məxsus olmayacaqdı. Elə buradaca qəlbindən əvvəlki, onu günahlandıran fikir keçdi. «Mən ona ərə getmişəm, mən özüm onu seçmişəm. Bundan qaça bilməzsən!» Hiss elədi ki, indicə baxıcı qadına qışqıracaq: «Onu buraxmayın, mən onu görmək istəmirəm!» Özündə bu arzusunu boğub dedi:

– Hə, mən hazıram.

Əvvəlcə onun tünd boz, açıq xətləri olan kostyumunu gördü, Cip özü bu parçanı seçmişdi. Qalstuklu düyünlənərək yox, bantla bağlanmışdı, saçları həmişə qırıxılandan sonra olduğundan da işıqlı görünürdü, üzündə yenidən bakenbardları əmələ gəlmişdi. Demək olar ki, Cip onun sifətinin titrədiyini həyəcanla seyr elədi. O, barmaqlarının ucunda cəld çarpayuya yaxınlaşdı, tələsik dizləri üstə çökdü, onun əlindən yapışaraq, ovcunu yuxarı qaldırdı və üzünü ovcuna söykədi. Onun bıqlarının ucları barmaqlarını qıdıqlayırdı, burnu Cipin ovcunda yastılanmışdı və üzünü onun əlindən çəkmədən nə isə mızıldayırdı. Qız onun dodaqlarının nəmli istiliyini hiss edirdi. Cip bilirdi ki, indi o, öz peşmanlığını, yəqin, bütün bu vaxt ərzində, Cip olmayanda yol verdiyi əxlaqsızlıqları, hiss elədiyi qorxuları, onu belə sakit və ağarmış görəndə keçirdiyi həyəcanları gizləyir. Bir dəqiqədən sonra o,

başını qaldıracaq və sifəti tamam başqa cür olacaq. «Nəyə görə mən onu sevmirəm? – Cip düşünürdü. – Axı onda məhəbbətə layiq olan nəşə var. Nəyə görə bacarmıram?»

Onun baxışları uşağın üzərində dayandı, o gülümsədi.

– Oy, mənim Cipim! O, necə də gülməlidir! Oy, oy, oy!

Onun sifətində komik nifrətin mimikası canlandı. Cip də, uşaq da ona gülməli göründülər, balaca, qırmızıtəhər çöhrə, iyirmi yeddi qara tük, güclə seçilən ağzından axan ağız suyu. Cip isə bütün bunlarda möcüzəli nəşə görürdü və heç kimə hörmət eləmədiyinə görə Forsenə olan qəzəbi onda yenidən baş qaldırdı. Yox, o, gülməli deyildi, onun qızıcığazı da kifir deyildi! Hətta belə olmuş olsaydı da, o, cürət edib bunu ona deyə bilməzdi!

Forsen barmağı ilə uşağın yanağına toxundu.

– O həqiqidir, hə, hə! Madamuazel Forsen. Ts, ts!

Uşaq tərpəndi və Cip fikirləşdi: «Əgər mən onu sevsəydim, onun mənim uşağımı lağa qoymasına hirsəlməzdim. Onda hər şey başqa cür olardı».

– Onu oyatma, – Cip pıçıldadı və üzərində onun baxışlarını hiss elədi. Cip bilirdi ki, onun uşağa olan marağı keçdi və indi o düşünür: «Səni təzədən qucaqlamaq üçün mən çoxmu gözləməliyəm?» Və birdən o, özünü indiyəcən heç vaxt zəif hiss eləmədiyi kimi zəif hiss elədi. O, bir də gözlərini açanda baxıcı qadın ona qoxulamaq üçün nəşə verir və deyiniirdi: «Hə, mən əsl səfehəm!» Forsen artıq yox idi.

Cipin gözlərini açdığını görən baxıcı qadın naşatır spirtini yığışdırdı, uşağın yerini dəyişərək dedi: «Hə, indi də yatmaq vaxtıdır!» Və arakəsmənin arxasına getdi. Bütün çox sağlam insanlar kimi o, bəzən özündən narazı qaldığını başqalarından gizlətmirdi.

Cip isə yatmırdı. Ya yatmış uşağına, ya da divar kağızlarının bəzəklərinə baxaraq, mexaniki halda qonur və yaşıl yarpaqların arasındakı quşları axtarmağa çalışırdı, hər zolaqda, hər kvadratda bir quş olmalıydı. Bir quş digər dördünün arasında, qırmızı dimdiyi, yaşıl və sarı lələkləri olan quş...

Baxıcı Forseni otaqdan çıxarıb, onu əmin eləyəndə ki, bu «yalnız yüngülcə ürəkgetmədir», o, tam məyusluq içində aşağı düşdü. Özünü arzuolunmaz qonaq hesab elədiyi bu tutqun evdə qala bilmirdi. Ona bu evdə Cipdən başqa heç nə lazım deyildi, Cip isə heç toxunmağa macal tapmamış özündən getdi. Hansısa qapını açdı. Royal! Qonaq otağı. Uf! Heç yerdə buxarı yanmır. Bu nə miskinlikdi! Qapıya yaxınlaşıb, dayandı və qulaq asmağa başladı. Səs-səmir yox idi. Soyuq otaqda boz işıq, dəhliz artıq tamam qaranlıq idi. Bu nə həyatdı ingilislər yaşayırdı, onun İsveçrədəki qədim kənd evində bundan qat-qat yaxşıydı, heç olmasa, hər ehtimala qarşı orada qışda buxarı əməllicə yanırdı. Və birdən o hirsəndi. Burada onun atası ilə görüşməyi gözləmək! Gecəni burada keçirmək! Ona ədavət bəsləyən bu evdə döşündəki uşaqla yanaşı yatan Cip, onun Cipi deyildi. Səssizcə düşməyə çalışaraq, dəhlizə çıxdı. Onun paltosu və şlyapası orada asılmışdı. Bəs çamadanı?

Çamadanı burada deyildi. Dəxli yox idi, onlar çamadanını sonra göndərərdilər. Cipə yazmaq istəyirdi ki, bayılması onu çox kədərləndirib, o, yeni bayımlar olacağından ehtiyat eləyir və bu evdə qala bilmir, ona yaxın, eyni zamanda da uzaq olan bu evdə! Cip başa düşərdi! Birdən gözlənilməyən qüssə ürəyini sıxdı. Cip! Cip ona lazımdı. Ona baxmaq, öpmək, Cipin yenidən ona məxsus olduğunu düşünmək! Çöl qapısını açaraq, kəndəri adladı və qəlbində ağırlıq, kədər hiss edərək çölə çıxdı.

Stansiyaya qədər artıq qaranlığa bürünmüş yol boyunca və qatarın vaqonunda da o, özünü bədbəxt hiss edirdi. Yalnız gur işıqlandırılan küçədə taksini Rosekilə sürdürəndə azacıq da olsa canlandı. Nahar vaxtı və sonra demək olar ki, hər şeyi unutdu, yalnız axşama yaxın ağır əhvalı yenidən qayıtdı, nəhayət, sonda gecə və yuxu onu bürüdü, ona rahatlıq gətirdi.

XII FƏSİL

Cip sürətlə özünə gəlirdi. Bu Uintonu sevindirirdi. Baxıcı qadın əbəs yerə deməmişdi: «Onun misilsiz bədəni var, belə hallarda bu olduqca vacibdir».

Miladdan əvvəl Cip artıq gəzməyə çıxırdı. Milad axşamı qoca həkim, sanki, ona hədiyyə verirmiş kimi dedi ki, əgər istəsə, evinə qayıda bilər. Günortadan sonra isə Cip özünü pis hiss etməyə başladı, növbəti günü yenidən yuxarıda, yataqda keçirdi. Əslində, ciddi heç nə yox idi, sadəcə, özünü qorxunc dərəcədə süst hiss edirdi, sanki, evə qayıtmasının ondan asılı olduğunu dərk etmək təqətini kəsmişdi. Onun nələr çəkdiyini Uintondan başqa heç kim bilmədiyindən evdəkilər karıxmışdılar. Ona tezliklə uşağı yedizdirməyi qadağan elədilər.

Yalnız yanvarın ortalarında Cip atasına dedi:

– Ata, mən evə getməliyəm.

«Evə» sözü Uintona toxundu, ancaq o, sakitcə soruşdu:

– Çox gözəl, Cip. Haçan?

– Evdə hər şey hazırdır. Elə düşünürəm, hamısından yaxşısı sabah getməyimdir. O, hələ Rosekin yanındadır. Xəbər verməyəcəyəm. Uşağı qaydasınca yerləşdirmək üçün, iki, ya üç gün tək olacağam.

– Əla! Mən səni apararam.

O, qızının Forsenə olan münasibətini aydınlaşdırmaq istəmirdi. Onsuz da münasibətinin necə olduğunu yaxşı bilirdi.

Onlar növbəti gün saat üçün yarısında Londona gəldilər. Bettinin və uşağın bundan sonra uşaq otağı adlanacaq boş otağa yerləşdirilməsi Cipdən bütün enerjisini tələb edirdi. Artıq qaranlıqlaşmağa başlayanda Cip paltosunu geyib, açarı götürərək, bağdan keçib studiyaya doğru getdi, on həftəlik fasilədən sonra ora baxmaq istəyirdi... Bağ necə də əsl qış bağıydı! Hər şey Dafna Uinqin rəqs edərək, ağacların sıx gölgəsinin arasından çıxdığı həmin sakit, ay işığına qərq olmuş isti bağı necə də xatırladırdı. Çılpaq budaqlar, qaralan, boz göyün fonunda aydın görünürdü, nə quş səsi eşidilirdi, nə bir çiçək vardı. Dönüb evə tərəf baxmağa başladı. Ev ona soyuq və ağ göründü, amma orada özünün və uşağının otağında işıq yanırdı, kimsə pərdələri endirirdi. Ağacların yarpaqları tamam tökülmüşdü, küçə boyunca hər biri London binalarına xas olan üslubda bir-birindən quruluşuna və rənginə görə fərqlənən evlər görünürdü. Soyuq idi, şaxta düşürdü, o, az qala cıgırla qaçırdı. Studiyanın pəncərəsi üzərindən dörd buz lüləsi sallanırdı, onlardan birini qırdı. Otaqda, sanki, işıq yanırdı, axıra qədər çəkilməmiş pərdənin yanında düşən işıq şüalarını görürdü. Ağıl dağarcığı Elen, buxarını yandırırırdı!

Birdən Cip yerindəcə dondu. Pərdələrin arasındakı yarıqdan divanda oturan iki nəfəri gördü. Gözləri önündə hər şey fırlanmağa başladı. Hansısa ölü soyuqluğu ilə özünü pəncərədən baxmağa məcbur elədi. O və Dafna Uinq! O, qızın boynunu qucaqlamışdı. Ona doğru dönən, dodaqları yarıaçıq qız, ərinə hipnoz edilibmiş kimi heyranedici baxışlarla baxırdı.

Cip əlini qaldırdı. O, bu dəqiqə pəncərəni döyməyə hazır idi. Ancaq ürəyinin bulandığını hiss edib, əlini aşağı saldı və qaçmağa üz qoydu.

Onu əzab çəkməyə məcbur eləyə bilməsinlər deyə, Cip heç vaxt onun və bu qızın gözünə görünə bilməzdi. Qoy öz yuvalarında sakitcə otursunlar! Heç bir tamaşa olmayacaq! Ağaran cığırda evə qədər qaçdı, işıqları yanmayan qonaq otağından keçib yuxarı qalxdı, qapını bağladı və buxarının qabağında oturdu. Düşünmədən dəsmalın ucunu dişlərinin arasında saxlamışdı, ondakı qürur üsyan eləyirdi. Buxarının istisi gözlərini ütürdü, amma istinin qabağını almaq üçün heç olmasa, əlini də qaldırmırdı.

Əgər onu sevsəydi, nələr ola biləcəyini düşünmək belə istəmirdi. Dəsmal döşəməyə düşdü, Cip heyrətlə dəsmala baxdı, üstündə bir damcı qan vardı. Alovdan bir az kənara çəkilərək, dodaqlarında istehzal təbəssüm donmuş halda, oturmağına davam edirdi. Qız ona necə baxırdı, lap sədiq it kimi... Qız Cipə necə də yaltaqlanırdı! O, artıq «məşhur kişi»ni tapmışdı!

Cip ayağa sıçradı və güzgüdə özünə baxdı. Onun şəxsi evində! Nəyə görə də burada, bu otaqda yox? Nəyə görə də onun gözləri qarşısında yox? Heç evlənmələrinin üstündən bir il keçməmişdi! Hə, bu demək olar, əyləncəlidir, hə, demək olar! Və ağlına birdən ilk sakitləşdirici fikir gəldi: «Mən azadam».

Hər halda, belə ağır yaralanan məğrur ürək üçün bu az təsəlli idi. Yenidən buxarıya yaxınlaşdı. Nəyə görə pəncərəni döymədi? Bu qızın sifətinin qorxudan necə saralacağını görmək! Onu bu otaqdaca yaxalamaq, hansı ki, Cip onun üçün bəzəmişdi, onun üçün saatlarla çalmışdı! Döngədəki qapıdan gizlicə keçərək, bu otaqdan onlar çoxdanmı gizli görüş yeri kimi istifadə edirdilər? Bəlkə, o, hələ doğmağa getməmişdən əvvəl onlar görüşməyə başlayıblarmış?

Daxilində təhqir olunmuş qüruru və analıq hissi arasında mübarizə gedirdi, sakit, şiddətli mübarizə. İndidəmi o, uşağı özününkü hesab eləyəcəkdi? Ya körpə onun ürəyindən silinəcək, onun üçün özgə, bəlkə də, nifrət oyandıran birisi olacaqdı?

Cip alova bir az da yaxınlaşıb rahat əyləşdi. Ancaq burada ona soyuq idi, sanki, özünü soyuğa vermişdi. Birdən düşündü: «Əgər xidmətçilərə burada olduğumu deməsəm, onlar məni axtarmaq üçün bağa çıxarlar və mənim gördüyümü görürlər! Qayıdanda qonaq otağının eyvan qapısını bağlamışam mı?» Zəng elədi, aşağıdan xidmətçi qalxıb gəldi.

– Elen, xahiş edirəm, qonaq otağının qapısını bağlayın. Bettiyə deyin ki, mən yolda özümü soyuğa vermişəm, uzanıb yatıram. Ondan uşağa baxmasını xahiş edin.

Xidmətçi qızın sifətində qayğı, canıyaranlıq hiss elədi. Ancaq baxışlarında nəsə bildiyini göstərən ifadə yox idi.

– Oldu, mem, mən sizə bir şüşə isti su gətirərəm. Vanna qəbul etmək, bir fincan isti çay içmək istəmirsinizmi?

Cip başıyla razılığını bildirdi, onun üçün fərqi yox idi! Qız gedəndən sonra düşündü: «Bir fincan isti çay. Mən onun isti olduğunu hiss edəcəyəmmi?»

Qız çay gətirib gəldi. Qız Cipə sadıq idi, ona heyran idi və evi qaydaya salarkən hansısa bir uyğunsuzluq olanda, həmişə onun tərəfini saxlayırdı. Sahibəsi ondan ötrü olduqca yaxşı idi, o, əcnəbidənsə, hələ bu qədər vərdişləri olan əcnəbidən danışmağa dəyməzdi! Hələ bir ədaları! Yox, onun heç bir ədası yox idi! Bunun axırı yaxşı olmayacaqdı. Əgər onun fikrini soruşsaydılar, belə də deyərdi!

– Suyu vannaya buraxmışam, mem. İstəyirsinizmi bir az xardal qoyum?

Xardal üçün aşağı gedəndə qız aşpaza dedi:

– Bizim sahibə elə gündədir, adamın tamam yazığı gəlir.

Aşpaz çox həvəs göstərdiyi qarmonun klavişaları üzərində barmaqlarını gəzdirərək dedi:

– Sahibə öz hisslərini hamıdan gizləyir. Allaha şükür ki, o, öz qoca bibisi kimi uzadaraq danışmır, hər danışanda özümü: «Tələs, əziz qarıcığaz, sən elə də inci deyilsən!» deməkdən güclə saxlayıram və qarmonu çəkərək sakitcə «Mənim evim, doğma evim»i məşq eləməyə başladı.

İsti vannada uzanan Cipə bu boğuş səslər böyük milçəyin uzaq vızıltısı kimi gəlirdi. İsti su, xardalın tünd qoxusu və qarmonun iniltiləri onu azacıq da olsa, sakitləşdirir, dincəldirdi. Nə vaxtsa o da sevərdi!... Necə qəribədir ki, o, bu haqda indi düşünürdü! Hə, məhəbbət onun da yaxasını tanıyardı! Gözləri qarşısında Dafna Uinqin dumanlı xəyalı canlandı, məftunedici baxışları, əllərinin necə titrəməsi... Birdən qəlbində özünə qarşı da mərhəmət hissi baş qaldırdı, bu ağrı və sevinc hissi idi. Amma o, kimdən incimək istəyirdi, sevmədiyi ərindənmi? Milçək sürüsünün vızıltısını xatırladan səslər daha mənalı, titrək olurdu. Aşpaz vəcdə gələrək, daha bərkdən çalırdı, xüsusilə də axırıncı iki bəndi:

Evim sadə, adi olsa da,

Hər yerdən doğmadır mənə!

XIII FƏSİL

Bu gecə Cip elə yatdı ki, sanki, heç nə baş verməmişdi, nəyisə həll etmək lazım deyildi. Yuxudansa bədbəxtmiş kimi oyandı. Məğrurluğundan etinasız görünüşünü qoruyub saxlayırdı və etinasız halda da yaşayacaqdı. Amma analıq instinkti ilə qəzəb arasındakı mübarizə hələ də gedirdi. O indi uşağını görməyə qorxurdu.

Günün yarısına yaxın yataqdan qalxan Cip ehtiyatla aşağı düşdü. Hətta özü üçün təsəvvür belə

eləmərdi ki, onda uşağıyla bağlı necə sərt mübarizə gedib. Bunu olduğu kimi qızcığazın yatdığı otağın yanından keçib gedəndə başa düşdü. Əgər ona uşağı əmizdirməyi qadağan eləməsəydilər, bəlkə, bu daxili mübarizə də olmayacaqdı. Onun ürəyi sıxıldı, hansısa bir əcinnə onu qapının yanından keçib getməyə məcbur elədi. Aşağıda isə sakitcə gərdiş eləyir, çinilərin tozunu silir, kitab dolabını qaydaya salırdı. Otağı yığışdıran xidmətçi qız kitabları yığmağa elə səy göstərmişdi ki, Dikkensin, Takkerayanın və digər müəlliflərin birinci cildlərini birlikdə yuxarı rəfə, ikinci cildləri isə aşağı rəfə yığmışdı. Cip həmişə düşünürdü: «Mənim nəyimə lazım ki, ev necə görünəcək? Bu mənim evim deyil. Heç vaxt də mənim olmayacaq!»

Səhər yeməyində azacıq da olsa, tünd bulyon içdi, özünü kefsiz kimi göstərməkdə davam elədi. Sonra oturub məktub yazdı. Nə isə qərara gəlmək lazımды! Ancaq başına heç nə gəlmirdi, bircə söz belə, hətta Forsenə necə müraciət eləyəcəyini belə bilmirdi. Xidmətçi qız Rozamunda bibigildən kağız və küçükləri gətirdi, küçüklər qızgınlıqla dalaşaraq, sahibələrinin diqqətini daha çox cəlb eləməyə çalışırdılar. Dizi üstə çökdü ki, onları ayırsın, küçüklərsə fədakarcasına onun üzünü yalayırdılar və bu nəvaziş onun ürəyini sıxan dəmir üzüyü yenidən boşaltdı. Qəlbini uşağına görə qorxunc bir qüssə bürüdü.

Axşam açıqca yazdı. «Biz qayıtdıq».

O, açıqcanı oyanandan sonra, saat on birdə alacaqdı. İnstiktlə dinclik dövrünü uzatmaq üçün bütün növbəti günü heç nə haqda düşünməyərək, bazarlıq eləməklə məşğul oldu. Axşam çayına qayıdarkən dərhal da uşağının yanına qalxdı. Forsen artıq evdəydi, skripkasıyla studiyaya getmişdi.

Cipə bütün özünü idarəeləmə bacarığını toplamaq lazım gəlirdi. Tezliklə qaranlıq, dar döngədən keçərək, həmin qız gələcəkdi, bəlkə də, bu anlarda onun barmaqları qapını döyəcləyir, o, qapını açır və mızıldanır: «Yox, o qayıdıb!» Ah, qız onda necə də kənara sıçrardı! Tələsik pıçıltı, başqa yerdə görüşməyi qərara alırlar! Dodaqları toxunur, qızın heyranlıq dolu baxışları... və artıq qız məyus halda örtülən qapıdan qaçaraq qaranlıqda uzaqlaşır. O isə cah-cəlalı divanda oturur və bığlarını gəmirərək, öz pişik gözləri ilə alova baxır. Sonra isə, bəlkə də, skripkasından bir vaxtlar onu ovsunlayan göz yaşları, səslər şəlaləsi axacaq, küləklər əsəcəkdi!

– Betti, əzizim, xahiş edirəm, pəncərəni aç, çox istidir.

Musiqi... Yüksəlir, donur! Nəyə görə, məhz ələ salırmış kimi onun üçün qəbul olunan bir vaxtda titrəyir? Və Cip fikirləşdi: «Yəqin, gözləyir ki, mən yenidən ora gedib, onun üçün çalacağam. Ancaq mən getmərim, heç vaxt!»

Yataq otağına getdi, əlüstü paltarlarını dəyişib aşağı düşdü. Onun diqqətini kitab dolabındakı çinidən olan balaca çoban qızın heykəli cəlb elədi. Cip onu üç il əvvəl, Londona ilk dəfə gələndə almışdı. Həyat o vaxt ona qabaqda özünün oynadığı başdan ayağa sonu görünməyən rəqs kimi gəlirdi. İndi çoban qız maraqsız olmuşdu, baxmayaraq, tamam başqa həyatın, – mənası və kölgəli tərəfi olmayan sönük, uğursuz həyatın, gözəl simvolu idi.

Çox gözləyəsi olmadı. Forsen tezliklə qonaq otağının balkon qapısını döydü. Nəyə görə qaranlıqdan pəncərəyə baxan adamların sifəti həmişə ac, axtaran görünür, sanki, özlərində olmayanı, sizdə isə olanı soruşurlar. Rəzəni çəkərək düşündü: «Mən ona nə deyəcəyəm?» Onun atəşli baxışları, səsi, əlləri, nəyi varsa hamısı qıza gülməli görünürdü, xüsusilə də məyus görünüşü:

– Ehtiyatlı ol, mən hələ sağalmamışam. Qraf Rosekin yanında vaxtını yaxşıımı keçirdin? – Dedi və

özündən asılı olmayaraq, dodaqlarından bu sözlər qopdu. – Mənə elə gəlir studiya üçün darıxıbsan!

Onun gözləri oynadı, otaqda var – gəl eləməyə başladı.

– Darıxmışam! Hər şey üçün darıxmışam! Mən çox bədbəxt idim, Cip! Sən, hətta təsəvvür də eləyə bilməzsən, mən necə bədbəxt idim. Hə, bədbəxtdim, bədbəxtdim! – Bu sözü hər dəfə təkrar elədikcə onun səsi şən olurdu. Dizləri üstə çökərək, uzun əllərini uzadıb onu qucaqladı. Ah, mənim Cipim! Mən indi tamam başqa adam olacağam!

Cip hələ də gülümsəyirdi. Bu saxta izharlara o, nəylə cavab verə bilərdi? Əllərini boşaltmasından istifadə eləyərək, Cip ayağa qalxdı və dedi:

– Sən evdə uşaq olduğunu bilirsənmi?

– Ah, uşaq? Az qala unutmuşdum. Gedək ona baxaq.

– Tək get, – Cip cavab verdi.

Bəlkə də, Forsen indi düşünürdü: «Buna görə o, mənimlə daha da incə rəftar eləyəcək». Gözlənilmədən Forsen döndü və otaqdan çıxdı.

Cip gözləri yarıyumulu halda dayanmışdı, yenidən studiya gözləri önündə canlanırdı, divan, qızın titrəyən əlləri. Royalın yanına qaçdı və qədim bir polyak rəqsi çalmağa başladı.

Bu axşam onlar evdə şam eləmədilər, sonra teatra gedib, «Qofmanın nağılları» tamaşasına baxdılar. Bu, onun deməyə hazırlaşdıqlarını bir qədər təxirə saldı. Onlar qaranlıq maşında evə qayıdarkən Cip donunun əziləcəyini bəhanə gətirərək küncdə oturmuşdu. İki dəfə az qala qışqıracaqdı: «Mən Dafna Uinq deyiləm!» Hər dəfə də məğrurluğu bu sözləri boğurdu. Öz otağının qapısını onun üzünə bağlamaq üçün daha hansı səbəbi uydurub tapa bilərdi?

Evdə güzgüdə gördü ki, Forsen arxasında dayanıb, yataq otağına pişik kimi səssizcə gəlmişdi. Sifətinə qan vurdu və dedi:

– Yox, Qustav! Əgər sənə rəfiqə lazımdırsa, studiyaya get.

Forsen kənara sıçradı və çarpayının başlığına söykənərək, gözlərini ona zillədi. Cip isə sancaqları sakitcə saçından çıxardırdı. Onun əllərinin və başının, sanki, ağrıdan necə gərildiyini aydınca görürdü. Sonra Cipin heyretinə rəğmən, Forsen çıxdı. Yenidən tutqun peşmanlıq hissi onu bürüyən azadlıq hissinə qarışdı. Bir xeyli yuxuya getmədən uzandı, alovun dillərinin gah birdən alışmasına, gah da tavanda necə sönməsinə tamaşa edirdi. «Qofmanın nağılı» melodiyası başından ani keçdi, saysız-hesabsız fikirlər, oyanmış beynində bir-birinə qarışdı. Nəhayət, yuxuya getdi. Yuxuda gördü ki, göyərçinləri yemləyir və bu göyərçinlərdən biri də Dafna Uinqdir. Diksindi və gözlənilmədən oyandı. Buxarının işığında Forseni gördü, çarpayının ayaqları yanında büzüşərək oturmuşdu. Eyni ilə toylarının birinci gecəsində olduğu kimi, üzündə həmin ac ehtiras, həmin uzadılmış əlləri. Cipə ağzını açmağa imkan vermədən dedi:

– Ah, Cip! Sən başa düşürsən! Bütün bunlar boş şeydir... mənə, yalnız sən lazımsan! Mən özümü idarə eləyə bilmirəm. Başa düş, axı sən bir gör neçə vaxtı mənimlə olmayıbsan!

Cip sərt səsle dedi:

– Mən uşaq istəmirdim.

– Hə. Amma indi sən uşağın var və sən xoşbəxtsən! İnsafsız olma, mənim Cipim! Sənə şəfqətli olmaq daha çox yaraşır. Bu qız... bütün bunlar keçdi... Mən and içirəm! Mən söz verirəm...

Cip düşünürdü: «O, nə cürət edib gəlib və burada belə ağlayıb sızlayır? Onda ləyaqət hissi yoxdur, bir damla da!»

– Sən necə söz verə bilərsən? Axı qızı səni sevməyə məcbur eləyibsən. Mən onun sifətini gördüm.

– Sən... sən onu gördün?

– Hə.

– O... sarsaq qızıdır! O, məni sən bir çeçələ barmağından da az maraqlandırır. Əgər mən onu sevmirəmsə, bunun, ümumiyyətlə, nə mənası var? Sədaqət bədəndə yox, qəlbə olur...

– Yox, mənası var! Xüsusilə də əgər bundan başqası əzab çəkirsə.

– Mənim Cipim, sən bundan əzab çəkirsən?

Onun səsinə ümid var idi, amma Cip təəccüblənmiş halda cavab verdi:

– Mən? Yox, o.

– O? Axı bu həyatdır, təcrübədir. Bu, ona azacıq belə zərər vurmaz.

– Başqa cür də ola bilməz! Sənə ləzzət verirsə, heç kimə zərər verə bilməz!

Belə acı, kəskin cavabdan sonra Forsen susdu və uzun müddət dərinə köks ötürdü. «Bədən yox, qəlb sədaqəti hifz eləyir!» Nəhayət, Forsen ona daha çox sadıqdi, ya onu heç vaxt sevməyən Cip? Şöhrət düşkünlüyündən, ya başqa... nədənsə ona ərə gedən Cipin belə danışmağa haqqı varmı?

Birdən Forsen səsləndi:

– Cip! Bağışla!

Forsen onun üzərinə əyilmişdi. Cip onun necə kəsik-kəsik nəfəs aldığı, tövşüdüyünü aydın eşidirdi, onu bürüyən sütlüklə və ümitsizliklə yanaşı, qız özündə yenidən ona qarşı mərhəmət hiss edirdi. Bir fərqi varmı? Yorgun səsle dedi:

– Yaxşı, bağışlayıram!

XIV FƏSİL

Dafna Uinqin Forsenin keçmişində qaldığına Cip inanmırdı. Şübhələri ona deyirdi ki, Forsen nə eləməyə söz verirsə, fürsət düşən kimi, – sanki, bu fürsəti də kimsə diqqətlə onun üçün hazırlayırdı – onun vədi əməlindən tamam fərqlənir.

Cip evə qayıdandan sonra Rosek yenidən gəlməyə başladı. O, görünür, öz səhvini təkrarlamaqdan qorxurdu. Ancaq bu Cipi aldada bilməzdi. Rosekin özünü idarə eləyə bilmək qabiliyyəti Forsenin iradəsizliyi ilə tam ziddiyyət təşkil eləsə də, polyakın ondan əl çəkməyəcəyini başa düşürdü. Onu da başa düşürdü ki, Dafna Uinqi əri ilə görüşdürmək üçün hər vasitə ilə çalışacaq. Ancaq məğrurluğu ona qızı yada salmağa imkan vermirdi. Həm də qız haqqında danışmağın nə mənası vardı? Forsen də, Rosek də, hər ikisi qızın haqqında yalan danışacaqdılar. Rosek ona görə ki, ondakı hərəkətinin açıq-aşkar səhv olduğunu başa düşürdü. Forsen isə əgər düz danışmaq ona, yalnız əzab verə bilərdisə, danışardı. Düz danışmaq onun xarakterinə yad idi.

Gözləməyi və dözməyi qərara alan Cip gələcək, ümumiyyətlə, heç nə haqda düşünmədiyi anları yaşayırdı. Özünü bütünlüklə uşağına həsr eləmişdi. Uşağı müşahidə eləyib, onun istiliyini belə yaxından duyarkən, nəhayət, analarda olan barışdırıcı bir mərhələyə çatmışdı. Amma uşaq çox yatırdı, bundan əlavə Betti də uşağa olan hüquqlarından istifadə edirdi. Bu saatlar onun ən ağır saatları olurdu. Kitabı götürən Cip elə dərhal da fikirlərə qərq olurdu. Onları birlikdə gördüyü gecədən indiyə kimi bircə dəfə də olsun studiyanın kandarına ayaq qoymamışdı. Rozamunda bibi səmərəsiz halda onu cəmiyyətin həyatına cəlb etmək istəyirdi, atası gəlsə də, çox oturmurdu. Forsenlə görüşmək istəmirdi. Belə özünə qapılmış halda, yaşayanda daha çox musiqi ilə məşğul olmağa başladı və bir dəfə səhər özünün uşaqlıqdakı musiqi əsərlərini vərəqləyərkən qəti qərara gəldi. Gündüz evdən çıxıb şaxtalı fevral küçəsiylə addımlamağa başladı.

Mosye Eduard Armo Merilbon-Roddakı evin birinci mərtəbəsində yaşayırdı. Şagirdini pəncərəsi baxımsız bağa açılan böyük otaqda qəbul elədi. Təbiətə qapalı, ancaq qeyri – adi həyat sevgisi olan bu adam qocalıqla heç cür barışmaq istəmirdi və qəlbindəki ən əziz yerdə qadınlara olan pərəstişini qoruyub saxlayırdı. Onda hər yeni şeyə qızğın bir həvəs vardı, hətta yeni musiqiyə də.

Cip yaxşı xatırladığı bu otağa girəndə, o sarı barmaqlarını sərt, çal saçları üstə qoyaraq oturmuşdu. Qaşqabaqlı halda Cipə baxırdı.

– Aha! – o dedi. – Mənim balaca dostum! O qayıtdı! – Buxarı rəfinə yaxınlaşaraq, oradan hansısa şagirdinin gətirdiyi parm bənövşəsinin buketini çıxarıb, ona uzatdı. – Götürün, götürün! Siz çoxmu unudubsunuz? Hələ bir gedək!

Qoluna girərək, demək olar ki, onu royala kimi sürüyüb apardı.

– Kürkünüzü çıxardın, əyləşin.

Cip mantosunu çıxarana kimi o, sallanan qaşlarının altından dombalan gözləri ilə ona baxırdı. Qızın əynində qısa, tutqun göy rəngli tovuz lələkləri və qızılgüllə naxışlanmış kofta vardı, qız isti və yumşaq görünürdü. Bu koftanı geyəndə Forsen onu milçək quşu adlandırırdı. Mosye Arma ona diqqətlə baxırdı. Onun gözlərində gözəlliyi sevən, ancaq sevmək vaxtının keçdiyini başa düşən qocanın

gözlərinə xas bir kədər canlandı.

– Mənim üçün «Karnaval» çalın, – o dedi. – Biz indicə görərik.

Cip çalmağa başladı. O, başını tərpedir, barmaqlarını dişlərinə vurur və gözlərini ağardırı, bu isə o deməkdi: «Yox, bunu başqa cür çalmaq lazımdır!» Sonra o, ah çekdi. Cip qurtarandan sonra Ciplə yanaşı oturdu, əlindən yapışib barmaqlarına tamaşa edərək dedi:

– Hə, hə! Bu skripaçını müşaiyyət eləyərək, hər şeyi korlayıbsınız! Trop sympathique! (Çox yaxşıdır! (Frans.) Onurğa sütununu, onurğa sütununu, bax, nəyi düzəltmək lazımdır! Hər gün dörd saat olmaqla, altı həftə və işləriniz yenidən qaydaya düşər.

– Müsyo Armo, mənim uşağım var.

– Nə? Bu faciədir! – Cavabında Cip başını yırğaladı. – Siz onu sevirsiniz? Uşaq!!! O ciyildəyir?

– Çox az.

– Mon Dieu! Hə, siz hələ də gözəlsiniz. Bu çox şey vəd edir. Əgər uşağınız varsa. Siz neyləyə bilərsiniz? Ondan azacıq da olsa azad olmaq olmazmı? Burada istedad təhlükədədir. Skripkaçı... indi də uşaq! C'est beaucoup! C'est trop! (Aman Allah! Bu həddən artıqdır! Bu olduqca çoxdur! (Frans.).

Cip gülümsədi. Ciddi görkəmi arxasında şəfqətli ürəyi olan müsyo Armo isə onun əlini sığallayırdı.

– Siz böyüyübsünüz, mənim balaca dostum! – ciddi tərzdə dedi. – Həyəcanlanmayın, hələ hər şey itirilməyib. Ancaq uşaq!... Yaxşı! Cəsarətli olun! Biz hələ döyüşəcəyik!

Dodaqlarını necə titrədiyini o görməsin deyərək Cip üzünü kənara çevirdi. Burada hər şeyə, köhnə kitablara və notlara, hətta ev sahibinin özünə də hopmuş yunan tənbəksinin qoxusu, köhnə qəhvəyi pərdələr, pişiklərin cığırırlar açdığı, qurumuş cırdan ağacları olan balaca baxımsız bağ, gözləri qəddarcasına dolanan müsyo Armo özü, bütün hər şey ona hər həftə şən, cəh-cəh vuraraq, bura gəlidiyi o xoşbəxt, eyni zamanda da müsyo Armonun razı qalaraq, onunla açıqca fəxr elədiyi o mühüm günləri xatırladı. O həm özünü, həm də onu xoşbəxt edirdi, axı o, təzədən çox gözəl çalacaqdı!

Yenidən müsyo Armonun səsi uğuldadı, qaba mehribanlıqla danışdı:

– Yaxşı, yaxşı! Yeganə sağaldılması mümkün olmayan şey qocalıqdır. Siz yaxşı eləyib gəlibsiz, mənim balam. Əgər sizdə hər şey qaydasınca getmirsə, siz tezliklə təsəlli taparsınız. Musiqi!... Musiqidə siz hər şeyi unudarsınız. Nəhayət, mənim balaca dostum, bizim arzularımızı heç kim bizdən ala bilməz, nə ər, nə arvad, heç kim bunu eləyə bilməz. Bizim küçədə də bayram olacaq!

Sədaqətlə incəsənətə xidmət eləyən insanlardan hansısa bir məlahət yağır. Cip həmin gün Armonun evindən musiqiyə olan qızğın həvəsinin varlığını bürümüş halda getdi. Əgər o, öz həyatını onu korlayan şeylə müalicə etməyə başlasaydı, bu ədalətli olardı, axı hamoepatiya da buna əsaslanıb. İndi o, hər azad saatını musiqiyə verirdi. Müsyo Armonun yanına həftədə iki dəfə gedirdi, ancaq bu artıq xərc onu qorxudurdu, onların maddi vəziyyətləri getdikcə çətinləşirdi. Evdə inadla məşğul olur və elə inadla da kompazisiyalar üzərində işləyirdi. Bütün yazı və yayı dərslərə getdi, bu vaxt ərzində bir neçə mahnı yazdı, ancaq hələ çox şey onda qaralama halında idi. Müsyo Armo mərhəmətli idi, görünür,

başə düşürdü ki, ciddi tənqid ondakı həvəsi şaxta çiçəkləri öldürən kimi öldürə bilər. Bununla belə, onun əsərlərində nə isə bir təzəlik və bənzərsizlik vardı.

– Bunlar haqqında əriniz nə fikirləşir? – bir dəfə o soruşdu.

– Mən bunları ona göstərmirəm.

Hə, heç vaxt ona heç nə göstərmirdi, sadəcə, qorxurdu, onu qıcıqlandıran şeyləri nə cür lağa qoyduğunu bilirdi, hətta cüzi bir istehza belə onun özünə olan, onsuz da sısqə bitkiyə oxşayan inamını qırırdı. Öz müəllimindən başqə əsərlərini göstərdiyi yeganə adam nə qədər qəribə də olsa, Rosek idi. Bir dəfə onun hansısa bir əsərinin üzünü köçürən Rosek heyərləndi. Onun təriflədiyi bu balacə şıltaqlıq, istilik, görünür, həqiqi idi, ona minnətdar olan Cip özünün başqə əsərlərini, bir dəfə isə onun üçün bəstələdiyi mahnını çaldı. Bu gündən də başlayaraq, ona qarşı qəlbində hansısa dostluq hissi bəsləməyə başladı və hətta bu solğun, qapalı, müəmmalı adama bir az da rəhm eləyirdi. Cip onu gah qonaq otağında, gah da bağda müşahidə eləyir və görürdü ki, arzusunun gerçəkləşəcəyinə olan inamını hələ də itirməyib. Doğrudu, Rosek heç vaxt öz hisslərini ona zorla qəbul elətdirmək istəməirdi, ancaq buna baxmayaraq, Cip bilirdi ki, azacıq əsas verərsə, hər şey yenidən başlayacaq. Onun sifətinin ifadəsi və dözümlünün tükənməzliyi Cipə toxunurdu. Ona belə pərəstiş eləyən insana sonsuz nifrət eləyə bilməzdi. Cip onunla Forsenin borclarıyla bağlı da məsləhətləşirdi. Əgər Rosekə olan böyük məbləğdə borcu nəzərə alınmazsa, artıq onun bir neçə yüz funt borcu yığılmışdı. O, belə borcə necə düşə bilərdi? Onun qazandığı pullar necə olurdu? Bu yay onun qonorarı yüksək idi. Hamısını mı Dafna Uinqə xərcləyirdi, ya başqə qadınlara?

Forseni diqqətlə müşahidə eləyərək, qəti əmin oldu ki, onda nə isə dəyişikliklər olub. Bir sözlə, yayı qırılınca elə hey açarını fırladığın saat kimi onda nəşə qırılmışdı. Ancaq o, əvvəllər olduğundan daha inadla işləyirdi. Cip uzaqdan onun uzun-uzadı çaldığı hansısa hissəni eşidirdi, sanki, nə qədər çalsə da, hey narazı qalırdı. Onun ifasında əvvəlki alov və genişlik yox idi, çalgısı daha quru olmağa başlamışdı və onda hansısa ruh düşkünlüyü hiss olunurdu. Cip onun gizlicə içdiyini bilirdi, buna əmindir. Ancaq nəyə görə? Onunla arasını dəydiyinə görə mi? Ya qızı görə? Ya sadəcə, bu, ona öz sərxoş əcdadlarından keçmişdi?

Cip özünə belə suallar verməməyə çalışırdı. Bu, onu özülə mənasız mübahisələrə, onu sevmədiyini haqqda yeni etiraflara, bu qız haqqdakı məqsədsiz mühakimələrə, bir sözlə, hər şeyin məqsədsiz inkarına kimi aparıb çıxarırdı. Yox, bütün bunlar çarəsizlik idi!

Forsen yüngülcə qıcıqlanırdı və görünür, musiqi dərsləri onu hirsəndirirdi, dərslər haqqında nifrət dolu bir dözümsüzlüklə danışırdı. Cip bilirdi ki, Forsen bunların adicə həvəs olduğunu başə düşür. Onu həm də Cipin çox vaxtını uşağa həsr eləməsi də hirsəndirirdi. Qızcığaza qəribə münasibət bəsləyirdi, Bettini təşvişə salaraq, uşaq otağına girir, uşaq ilə on dəqiqəyə kimi əylənir, sonra da onu öz çarpayısına qoyub çıxırdı. Bəzən Cip uşaq otağında olanda da, o, bura baş çəkir, uşağa sakitcə baxır, onu götürüb aparırdı.

Onu sevməməsi fikri, ən çox da, xilas eləyə bilməməsi bir yana, özünü dərdin altına verdiyini dərk eləməsi Cipə həmişə əzab verirdi. Təbiətin acı istehzasına bax, şöhrət düşkünlüyünə görə onu necə də cəzalandırırdı! Cip onun tələblərinə güzəştə gedirdi, ancaq bu güzəştə ona misli görünməmiş gərginlik bahasına başə gəlir, hər gün də Forsendən uzaqlaşırırdı. Xasiyyəti beləydi, özündə nəşə sınağına kimi passiv halda dözməyə qadırdı, amma sınıandan sonra hər şeyə son verirdi!

Yaz və yay Cip üçün, sanki, hardasa toz pərdəsi arxasında, qorxunc dərəcədə uzaqda olan,

buludlar sürünən quraqlıq kimi keçdi. Ancaq budur, buludlar yaxına, bir az da yaxına doğru hərəkət eləyirlər, nəhayət, ildırım çaxır və yağış üçün darıxan bağ yuyunur.

XV FƏSİL

Həmin il əsl yay günü iyulun onunda oldu. Külək şərqdən və ya cənubdan əsəndə əvvəllər də yaxşı günlər olurdu, ancaq indi iki yağışlı həftədən sonra günəş əsl yayda olduğu kimi qızdırmağa başladı, yüngül külək hər yerdən çiçəkləyən cökələrin qoxusunu gətirirdi. Bağın uzaq küncündə ağacların kölgəsində oturan Betti uşaq üçün nəsə tikirdi, uşaq isə möhkəm səhər yuxusundaydı. Cip aydın və zərif qoxusu ətrafa yayılan çiçək ləkinin yanında dayanmışdı, çiçəklərin balaca, yaşıl üçkünc yarpaqları və həşəratların bığlarını xatırladan bığcıqları vardı.

Çınqılların üzərindəki addım səsləri onu geri dönməyə məcbur elədi və qonaq otağından çıxan Roseki gördü. O, baş əydi və dedi.

– Qustav hələ yatır. Mən əvvəlcə sizinlə danışmağı qərara aldım. Biz danışa bilərikmi?

Bir anlığa tərəddüd edərək, Cip bağ əlcəklərini çıxartdı.

– Burada? Ya qonaq otağında?

– Mümkünsə, qonaq otağında.

Yüngülcə həyəcanlanmış halda, Cip irəlidə gedərək, elə oturdu ki, Bettini və uşağı görə bilsin. Rosek heç nə demədən ayaq üstəcə durmuşdu. Cip ixtiyarsız olaraq, onun ifadəli ağzının cizgilərini, qüsursuz gözəlliyini seyr edirdi.

– Siz nə haqda danışmaq istəyirdiniz?

– Qorxuram ki, dolaşıq bir iş haqqında. Dərhal nəsə eləmək lazımdır. Mən hər şeyi yoluna qoymağa cəhd elədim, ancaq onlar gözləmək istəmirlər. Onlar, hətta evi auksiona qoyub satdırmaq istəyirlər.

Cip qəzəblənmiş halda səsləndi:

– Burada demək olar ki, hər şey mənə məxsusdur!

Rosek başını yırğaladı.

– Evin icarəyə verilməsi haqqında müqavilə onun adınadır. Siz, yalnız onun arvadısınız. Kredit verənlər bunu eləyə bilirlər. Sizi əmin eləyirəm. Mən də ona kömək eləmək iqtidarında deyiləm, hər halda, indi deyiləm.

– Əlbəttə, yox! Sizə, ümumiyyətlə, ona kömək eləməməliydiniz. Mən dözə bilmirəm... O, nə qədər borcludur?

– Min üç yüz funta yaxın. Düzdü, bu elə də çox deyil. Ancaq burada bir məsələ də var.

– Pis?

Rosek başını tərpətdi və davam elədi:

– Siz yenə də elə düşünürsünüz ki, bunda mən özüm üçün mənfəət güdürəm. Mən sizin heç olmasa, bu dəfə elə düşünməyinizə yol verə bilmərəm.

Cip hövsələsiz halda dilləndi:

– Mən elə düşünməyəcəyəm. Xahiş edirəm, danışın.

– Ueqq soyadında birisi var, dəfn bürosunun sahibi. O, sizin tanıdığınız bir qızın atasıdır...

– Dafna Uinqin?

– Hə. O, uşaq gözləyir. Valideynləri onu hər şeyi danışmağa məcbur eləyiblər. Bu isə o deməkdir ki, onun müqavilələri pozulacaq, bunun da nəticələri sizə məlumdur.

Cip tələsmədən dedi:

– Xahiş edirəm, deyin, neyləyə bilər, bu mister... mister Ueqq?

– Onun quduz xarakteri var, insan quduz olanda isə ətrafındakılar üçün qorxulu olur. Yəqin, o, xeyli pul istəyəcək, ola bilsin, qisas da almaq istədi.

Rosek ona tərəf əyilib az qala pıçıltı ilə dedi:

– Cip, bir il bundan əvvəl mən sizə bu haqda demişdim. Siz onda mənə inanmadınız. Mən sizi sevdiyimi dedim. İndi isə sizi daha çox sevirəm, yüzlərlə dəfə çox!... Durmayın! Mən Qustavın yanına qalxıram!

O döndü və Cip onun, doğrudan da, çıxıb getdiyini güman elədi, ancaq o, eyvan qapısının kandarını adlayan kimi də dayandı. Onun sifətinin ifadəsi elə əzabverici arzudan xəbər verirdi ki, bir anlığa Cipun ona yazığı gəldi. Görünür, Rosek bunu başa düşdü, birdən Cipi qucaqlayıb dodaqlarından öpməyə cəhd elədi, ancaq Cip geri çəkildi və o, dodaqları ilə ancaq boynuna toxuna bildi. Onu beləcə gözlənilmədən də buraxaraq, baş əydi və çıxdı.

Cip ovcuyla onun öpüşünün yerini silib, sarsılmış halda düşünürdü: «Mən neyləmişəm ki, mənimlə belə rəftar eləməyə cürət eləyirlər? Mən neyləmişəm?» Onun qəlbində bütün kişilərin əleyhinə bir qəzəb alovlandı. Yazı masasına yaxınlaşıb ünvan kitabçasını götürdü və axtarmağa başladı. Hə, bax, bu da Ueqq, Frenkled-strit, Fulxem. Stulun arxasından öz çantasını götürüb, çek kitabçasını ora qoydu. Sonra nə qədər mümkünsə, səssiz olmağa çalışaraq, dəhlizə çıxdı, çətirini götürüb küçəyə qaçdı.

Tələsik halda Beyker-stritə tərəf gedirdi. Əlcəklərini evdə qoyduğunu hiss eləyib, yenisini almaq üçün qarşısına çıxan ilk dükana girdi. Özünə əlcək seçərkən bir neçə dəqiqə bunda əvvəl nələr keçirdiyini unutmuşdu. Amma küçədə onun qəlbi yenidən ağrıyla doldu. Gün isə misilsiz idi, parlaq günəş, mavi səma, gözqamaşdırıcı ağ buludlar. Avtobusun ikinci mərtəbəsindən bu günü bütün gözəlliyi ilə görürdü. İlk balda çiyini öpən cənab yadına düşdü. İndi də bu. Qəlbində qaynayan qəzəbə baxmayaraq, ixtiyarsız halda həyatını ərinin şikəst elədiyi bu qıza görə əzab çəkdiyini hiss edirdi. Fulxemdə Cip birinci döngədə düşdü və piyada olduqca geniş, hər iki tərəfi ensiz boz evlər olan küçəylə yola düşdü. Nəhayət, bu da ona lazım olan ev. İndicə yuyulmuş pilləkənlə qalxanda, birdən geri dönüb qaçmaq istədi. O, nəyə görə məxsusən bura gəlmişdi?

Qapını ona pinti geyinmiş xidmətçi açdı. Qoyun əti! Qoyun ətinin qoxusu, eynən qızın ona dediyi kimi!

– Miss... miss Dafna Uinq evdədirmi?

– hə. Miss Deyzi evdədir. Siz onumu görmək istəyirsiniz? Kimin gəldiyini deyim?

Qəhvəyi boya ilə rənglənmiş ilk iki qapıdan birini açıb əlavə elədi:

– Oturun. Mən indicə ona deyərəm.

Cip otağa girərək, ürək bulanmasının və ani zəifləməsinin qarşısını almağa səy göstərirdi. Əliylə söykəndiyi masanın üstünə xovlu yun parça örtülmüşdü, görünür, hələ ona qoyun piyi hopmamışdı. Dolabda qırmızı ağacdən hazırlanmış sirkə qabı, yağ qabı və qırmızı almalarla haşiyələnmiş iri nimçələr görünürdü. Buxarının qabağında bambuk çərçivədən sipər var idi. Buxarı rəfinin üstündə isə ağ-cəhrayı rəngə boyadılmış ceyranotu dəstəsi qoyulmuşdu. Stullara qırmızı tumacdən üz çəkilmişdi, pərdələr qırmızı-qəhvəyi, divarlar isə yaşıl idi və divarlardan Lendsirin (Lendsir E. Q. (1802-1873) – ingilis rəssamı). qravüraları asılmışdı. Bu yaşıl və qırmızı çalarlar onu daha çox sıxırdı. Birdən onun gözləri parıldamağa başladı, buxarı rəfində balaca, tünd boz rəngli, qara altlığı olan güldanı gördü. Güldan boş idi. Qoyun ətinin qoxusunun daha çox hiss olunduğu bu otaqda güldan başqa dünyadan gəlmiş əşya kimi görünürdü. Deyzi Ueqq, yox, bax, yəqin ki, Dafna Uinq bu güldanı bura qoymuşdu və bu Cipi təsirləndirdi. Güldan ona tapdalanmış gözəlliyin simvolu kimi göründü, qızın bir il bundan əvvəl onun bağında göstərməyə cəhd elədiyi gözəlliyin! Şərq çinisi elə nazik və gözəl idi! Bu daha heyrətləndirici idi ki, necə olmuşdu, valideynləri bura belə əşya qoymaqla otağı murdarlamağa razı olmuşdular.

O, ah çəkildiyini eşitdi və geri döndü. Qız qorxmış və sifəti ağarmış halda, arxası qapıya doğru dayanmışdı. Cip düşünürdü: «O, çox əzab çəkir!» Əlini ona uzatdı. Dafna Uinq çətinliklə nəfəs alaraq:

– Ah, missis Forsen! – dedi.

Cipin ona uzatdığı əlini öpdü. Təzə əlcək göz yaşlarından islandı. Sonra qız qapıya doğru çəkildi. Cipi yenidən kişilərə qarşı qəzəb dalğası бүürdü, bu qıza görə əzab çəkdiyini hiss edirdi, axı bu biçarə çox az bundan əvvəl onun çəkdiyi əzabları yaşamağa məhkum edilmişdi.

– Eybi yox, eybi yox, – o nəvazişlə dedi. – Bax, neyləmək olar?

Dafna Uinq əlləriylə solğun sifətini örtüb elə sakit, eyni zamanda da elə acı-acı hıçqırmağa başladı ki, Cip göz yaşlarını saxlamaq üçün böyük əziyyət çəkməli oldu. Bu ümidi, gücü, başlıcası isə

sevgisi əlindən alınmış insan varlığının həqiqi peşmanlığı idi, əzab çəkən insan yalnız dost bildiyinin yanında belə hıçqıra bilərdi. Cipi bu qızla əylənən, sonra isə atan Forsenə qarşı hiddətli bir qəzəb bürüdü. Ona elə gəldi, Forsenin qızı özündən uzağa necə qovduğunu görür, ona görə qovurdu ki, daha qız onu usandırmışdı. Onu qovur, arxasınca zəhərli sözlər deyir, öz düşünülməmiş əməlinin nəticəsindən əzab çəkmək üçün onu tək buraxırdı. Cip cəsarətsiz halda qızın titrəyən çiynlərinə baxdı. Dafna Uinq qırıq-qırıq səslə dedi:

– Ah missis Forsen, mən onu elə sevirəm!

Cipi ağırlı bir gülüş dalğası çuğladı, titrəyiş bütün bədəni boyunca yayıldı. Dafna Uinq bunu sezdi.

– Mən bilirəm, bu qorxuncdur, – o dedi, – ancaq mən sevirəm. İndi isə o...

Qız təzədən çarəsiz halda hıçqırmağa başladı və möhkəm sarsılmış Cip onun çiynlərini sığallamağa başladı.

– Ah, missis Forsen, mən sizinlə elə qorxunc rəftar elədim! Məni bağışlayın, xahiş edirəm, bağışlayın!

– Yaxşı, yaxşı! Ağlamayın... Ağlamayın...

Hıçqırıqlar azacıq da olsa, sakitləşdi, ancaq qız hələ də başını aşağı salıb, əliylə üzünü örtmüşdü. Ah, bu qırmızı yaşıllıq otaq! Və buradan hər yerə soxulan qoyun ətinin qoxusu!

Nəhayət, Dafna öz solğun sifətini açdı, onun dodaqları artıq konfet istəmirdi. O mızıldandı:

– Sizi, yalnız sizi... o, həqiqi sevir. Sizsə nə qədər qərribə olsa da, onu sevmirsiniz! Ah, missis Forsen, əgər mən onu görə bilsəydim! O, mənə bir də gəlməməyi tapşırırdı və mən də onun sözündən çıxmağa cürət eləmədim. Mən artıq üç həftədir onu görmürəm, ona hər şeyi danışdığım o gündən bəri. Ah, mən neyləməliyəm?

İndi Cipi keçirdiyi mərhəmət hissinə qəzəb də qarışırdı, bu qız onunla elə sərt rəftar eləyən kişinin yanına təzədən sürünüb getmək istəyirdi. Dafna Uinq qüssəylə dedi:

– Bilirəm, məndə qətiyyən qürur yoxdur. Mənim üçün fərqi yoxdur ki, o, mənimlə neyləyəcək, ya da mənim haqqımda nə deyəcək, təki onu görüm!

Yenidən Cipi qəzəbi mərhəmət hissinin qabağında geri çəkildi:

– Vaxtına nə qədər qalıb?

– Üç ay.

Üç ay bu cür ümitsizlik içində yaşayasan!

– Mən özümmlə nəşə qorxulu bir şey eləyə bilərəm! İndi, mən rəqs edə bilmirəm və bunu hamı biləndən sonra yaşamaq dözülməz olub. Əgər mən onu görə bilsəydim, rahat olardım. Mən hər şeyə hazıram. Ancaq ona daha lazım olmadığımı bilirəm. Ah, missis Forsen, mən necə də ölmək istəyirəm!

Necə də istəyirəm!

Cip dərindən ah çəkdi və gözlənilmədən aşağı əyilib, qızın alnından öpdü. Onun saçlarından hələ də həmin gün olduğu kimi flerodranjın zəif qoxusu gəlirdi, o vaxt qız Cipdən soruşurdu, sevməyə dəyərmə, ya yox? Qoxu həm də ona qızın, sanki, kəpənək kimi qaranlıqdan ay işığına uçduğu və dövrə vuraraq fırlandığı, kölgəsinin onun qabağında titrədiyi həmin gecəni xatırladırdı. Gərginiyini azaltmağa çalışaraq Cip göy güldanı göstərdi:

– Yəqin, onu siz bura qoyubsuz?

Qız yazıq bir hazırlıqla cavab verdi:

– O, sizin xoşunuza gəlir? Ah, götürün onu! Qraf Rosek onu mənə bağışlayıb... Ah, atam gəlir! İndicə o, daxil olacaq.

Cip kişi öskürəyini eşitdi, sonra da güncə qoyulan çətin səsini. Qız tamam büzüşərək, dolaba doğru çəkildi. Qapı açıldı və alçaq boylu, gombul, qara pencəyinə uyğun gələn saqqalı çallaşmağa başlayan mister Ueqq içəri girdi. Onun xoş niyyətli, vaxtında kilsəyə gedən, şərab içən, qoyun əti yeyən, bir sözlə, həyatda özü – özünə yol açan ingilise məxsus görünüşü vardı. Rəngi ilə artıq ciyərində kök salan xəstəliyindən xəbər verən üzü də bədəni kimi şişman idi, ancaq tamam kinli deyildi. Yalnız balaca boz gözlərində nifrət gizlənmişdi. Bir qədər peşəkar yaltaqlıqla yumşaldılmış, vərmiş elədiyi kobud səslə dedi:

– Hə...ə? Kiminlə görüşmək şərəfinə nail oluram?

– Missis Forsen.

Onun necə nəfəs aldığını Cip aydın eşitdi, o, kətili yaxınlaşdırdı:

– Oturmaq istəmirsinizmi?

Cip başını yırğaladı. Mister Ueqqin sifətində hörmət ifadəsi hansısa kobud bir hisslə mübarizə aparırdı. Cibindən qara haşiyəli cib dəsmalını çıxarıb burnunu sildi, sonra həmin dəsmalı üzünə çəkdi və qızına tərəf dönüb donquldandı:

– Yuxarı get.

Qız cəld dönüb getdi. Mister Ueqq yenidən öskürdü, səsin gücünə görə müəyyən eləmək olardı ki, onun möhkəm hülqumu var.

– Soruşa bilərəmmi, sizin üçün...

– Mən sizin qızınızı görməyə gəlmişəm.

Onun balaca gözləri oynamağa başladı, baxışları gah onun üzündə, ayaqlarında, gah öz saatının zəncirində, gah da aramsız sürtdüyü əlinin üzərində dayanırdı, sonra o, yenidən Cipə baxmağa başladı, ancaq hələ də onun gözlərinin içinə baxa bilmirdi. Bu adamın son dərəcə karıxması Cipi sarsıdırdı. Cip, sanki, onun fikirlərini oxuyurdu: «Axı mən belə mövzunu bu xoşagələn gənc qadınla, mənim qızımı məhv eləyən əclafın arvadıyla necə müzakirə eləyə bilərəm? İncə məsələdi, bax, iş də bundadı!»

Nəhayət, o, xırıltılı səslə dedi:

– Mem, xoşagəlməz hadisədir. Hətta nə deyəcəyimi belə bilmirəm. Düzü bilmirəm. Nə isə asan deyil, düzü. Asan deyil.

– Qızınız indi çox əzab çəkir, – Cip sakitcə dedi. – Onun vəziyyətində bu yaxşı deyil.

Mister Ueqqin gombul bədəni, sanki, bir az da genəldi.

– Məni bağışlayın, mem, – o mızıldandı, – ancaq mən sizin ərinizə əclaf deməliyəm. Təəssüf edirəm ki, nəzakətsizlik eləmək lazım gəlir, başqa cür də bacarmıram. Əgər o, özü indi burada olsaydı, bilmirəm, mən özümü idarə eləyə bilərdimmi, düzü, bilmirəm!

Görünür, Cipin kədərinə şərik olmasını hiss elədiyindən boğuq səslə davam elədi:

– Qadınla müzakirə eləmək üçün elə də ədəbli mövzu deyil, mən özüm də zərərçəkən tərəfəm, amma hamıda duyğu var! Mən dərhal dedim ki, bu yalnız qəza-qədrin çağırışıdır, ancaq qadınlarda yumurtada olan qədr sağlam fikir yoxdur. Elə onun anasını götürün! Mənsəb və sair, bir buna bax! Diqqətə layiq mənsəbdir! Mən deyirəm sizə, mem, mən qəzəblənmişəm! Əgər bu əclaf nə vaxtsa mənimlə rastlaşsa, mən ondan qisasını alaram, mən cavan adam deyiləm, ancaq qisasını alaram! Sizə nə deyim, düzü, özüm də bilmirəm. Təkcə düşünəndə ki, mənim qızım özünü belə aparıb! Yox, bu mənə edilən təhqirdir! İndisə şübhə eləməyə bilərsiniz, onun adına hər cür çirkəblər yağdıracaqlar. Sizə açıq deyirəm, sizin bundan xəbər tutmayacağınıza ümid edirdim, ona görə ki, qız artıq cəzalandırılmışdır. Boşanma işlərinə görə mühakimə eləsək, bu elə də yaxşı iş deyil, hətta abırılı adamlar üçün qorxunc işdir. Nəzərinizə çatdırıram, mən öz qızımın bu fırıldaqçıya ərə getməsinə heç vaxt icazə vermərəm. Hətta siz ondan boşansanız belə, icazə vermərəm. Qoy o, eləcə öz rüsvaçılığını daşsın!

Cip başını qaldırıb dedi:

– Mister Ueqq, heç bir rüsvayçılıq olmayacaq, əgər siz özünüz işi aparıb ora çıxarmasanız. Əgər hiss olunmadan Dafnanı bir yerə göndərmək... Deyzi... harasa sakit bir yerə, ta qurtarmayınca, onda bu haqda heç kim heç nə bilməz.

Mister Ueqqin ağzı yüngülcə açıldı, onun necə nəfəs aldığı, bəlkə, küçədə də eşidilirdi.

– Mem, siz demək istəyirsiniz, məhkəməyə müraciət etməyə hazırlaşmırsız?

Cip başının hərəkətiylə təsdiq elədi. Mister Ueqq sakitcə dayanmışdı, yalnız onun hansısa köpəyin sifətini xatırladan sifəti yüngülcə gərildi.

– Nə demək olar, – o, nəhayət, dilləndi. – Bunu o, bəlkə də, haqq eləmir. Gizlətmirəm, bu mənim üçün böyük təsəllidir. Mən deməliyəm, sizin kimi gənc və gözəl qadında əsl xristian qəlbi var. – Cip yenidən başını yırğaladı, o isə davam elədi. – Hə, hə, bu belədir! Bunu mən sizə deyirəm, bunu sizə atanız yaşda olan, həqiqi dindar olan bir insan deyir.

O, əlini Cipə uzatdı. Cip əlcək geydiyi əlini ona verdi.

– Mən çox, çox təəssüfələnirəm, – Cip dedi. – Xahiş edirəm, ona qarşı mərhəmətli olun.

Mister Ueqq dərqli halda dayanıb əllərini ovuşdururdu.

– Mən ailəli adamam, – o dedi. – Həyata ciddi baxışları olan ciddi bir adam, mənim ailəmdə belə bir iş ola biləcəyi heç vaxt ağıma gəlməzdi! Bu... mən, hətta deyə bilmirəm, bu nə olan şeydir!

Cip öz çətirini götürdü. O, yubanmadan getməli olduğunu hiss elədi, bu adam hər an nəşə dözülməz bir söz deyə bilərdi. Bundan əlavə qoyun ətinin qoxusu da güclənirdi.

– Çox təəssüfləndim, – Cip təkrar elədi, – Əlvida! – və qapıya doğru yönəldi.

Onu ötürərkən Cip qocanın necə ağır nəfəs aldığını eşitdi. Mister Ueqq qapının dəstəyindən yapışaraq onu qabağa buraxdı. Onun donuz gözlərinə oxşayan gözləri Cipə demək olar ki, hörmətlə baxırdı.

– Hə, – o dedi, – mən çox xoşbəxtəm ki, sizinlə görüşmək şərəfinə nail oldum və deməyə cəsarət edirəm, siz olduqca məlahətlisiniz. Əlvida!

Cip acgözlüklə təmiz havanı udurdu. Onun yanaqları alışıb yanırdı, sanki, özünü müdafiə edirmiş kimi çətirini açdı. Qızın solğun sifəti yenidən onun gözləri önündə canlandı və qızın səsinə eşitdi: «Ah, missis Forsen, mən necə də ölmək istəyirəm! Necə də istəyirəm!»

XVI FƏSİL

Cip çətri başı üzərində tutub, qeyri – ixtiyari ağaclara daha yaxın olmaq istəyərək gedirdi. Bütün bu gün baş verənlər yel kimi başından keçirdi, Dafna Uinq, üzü hansısa köpəyin üzünə oxşayan mister Ueqq, buxarının üzərindəki rənglənmiş ceyranotu, göy güldən, üstünə atılan Rosek, ağacların kölgəsində yatan öz qızı.

Kensinqtonsk parkına qədər gedib oturacaqda oturdu. Yemək vaxtı yaxınlaşırdı, uşaq arabaların sürən mürəbbiyələr, qocalar, itlər, hamısı yeməyə tələsirdi. Adamlar belə bir saatda boş-boşuna oturmuş gözəl, gənc qadına baxır, onda heç olmaya bir çatışmazlıq axtarırdılar, əyri ayaqları və ya başqa bir şeyi. Cip heç nə hiss eləmirdi, itlərdən başqa, sanki, onun dizlərini qoxulamaqdan savayı işləri yox idi. O, özünü etinasızlığa çox alışdırmışdı, həqiqətin gözünün içinə baxmaqdan çox imtina eləmişdi, indisə sədd dağılmışdı və həyatın axını onu bürüyürdü. «Məhkəmə işi!» Öz dərdlərinin adamların içində müzakirə ediləcəyi, şəxsi işlərini, hətta ən yaxın dostlarına belə etibar eləməyən adamların ağına da gəlmir. Belə fikir, görünür, Cipin də ağına gəlməmişdi. Acı təbəssümlə düşünürdü: «Ondansa mənim vəziyyətim daha yaxşıdır! Əgər mən də onu sevsəydim, onda nə olardı? Yox, mən heç vaxt, heç vaxt onu sevmək istəmirəm. Sevən qadınlar olduqca çox əzab çəkirlər».

Saat üçdə müsyo Armonun yanında olacağını xatırlayana kimi parkda çox oturdu, indisə üçün

yarısı idi. Ayağa qalxdı və otların üzəriylə səntirləyərək, yeriməyə başladı. Hava arıların vızıltısıyla dolmuşdu, göyərçinlər quruldaşır, yarpaqlar yüngülcə xışıldayırdı, çiçəkləyən cökələrin qoxusu hiss edilirdi, mavi səmada sakit, yüngül buludlar ağır-ağır süzürdülər. Bəs nəyə görə o, belə bədbəxt olmağa məhkum edilmişdi?..

Hansısa xal-xal spanel, enli başı və şəkəldiyi qulaqlarının arxasında pırpızlı kəkili olan kələkbaz köpək ondan əl çəkmirdi, gözləyirdi ki, o, çətinini gölə atacaq və köpəyə gətirməyi əmr edəcək, yoxsa adamlar əllərində belə şeyləri nəyə görə gördükdürdilər?

Müsyö Armo otaqda gəzişirdi. Pəncərə açıq idi, ancaq yunan tənəkəsinin qoxusu hələ çəkilməmişdi.

– Mən artıq sizin gəlməyəcəyinizi düşünürdüm, – o dedi. – Rənginiz qaçıb. İstidəndirmi? Ya... – o, hər şeyi bilmək həvəsiylə ona baxdı, – ya kimsə sizi incidib, mənim balaca dostum?

Cip başını yırğaladı.

– Hə! Hə elədi! Siz mənə heç nə danışmırsınız, siz heç kimə heç nə danışmırsınız! Siz öz qəşəng sifətinizi gecələr çiçəklər öz qönçələrini gizləyən kimi gizləyirsiniz. Mənim balam, sizin yaşınızda olan öz acılarını kiminləsə bölüşməlidir, gizli izzətlər musiqiçi üçün səpin vaxtı güclü küləyin əsməsi kimi bir şeydir. Hə, öz çətinliklərinizdən mənə danışın. Mən artıq çoxdan bunu sizdən soruşmağa hazırlaşırıdım. Biz axı bir dəfə gənc oluruq. Mən sizi xoşbəxt görmək istəyirəm.

Əgər ürəyini ona açarsa yüngülləşərmidi? Onun qonur gözləri qoca köpəyin gözləri kimi sualedici halda ona baxırdı. Bu xeyirxah qocanı incitmək istəmirdi. Amma, hər halda, bu mümkün deyildi!

Müsyö Armo royalın arxasına keçmişdi. Əllərini klavişaların üzərinə qoyub, ona tərəf döndü.

– Mən sizi sevirəm, bilirsinizmi? Öz hisslərinin mənasızlığını başa düşsələr də, qocalar bütün qəlbləri ilə sevə bilirlər və buna görə də onlara hirsənməmək olar. Hər halda, gənclər və gözəllik üçün xeyirli olmağımız bizə həzz verir, bizim qəblərimizi qızdırır. Öz dərdləriniz haqda mənə danışın.

O, bir anlığa gözlədi, sonra qıcıqlanmış halda dedi:

– Hə, yaxşı, yaxşı! Keçək musiqiyə!

Adi vaxtda o, Ciplə yanaşı otururdu, bu günə, sanki, ciddi görünmək üçün ayaq üstə durmuşdu. Cip çalmağa başladı. Əsəbləri həddən artıq gərilmişdi, hətta yeməyə belə macal tapmamışdı, hər nəydisə, o, indiyə kimi heç vaxt çalmadığı qədər yaxşı çalırdı. Bu Şopenin parçası di, lya bemol major, ona həmişə əlçatmaz görünən inqilabın mahnısıydı. O çalıb qurtarandan sonra müsyö Armo onun əlindən yapışdı, dodaqlarına apardı, qız onun cod, balaca saqqalının necə titrədiyini hiss edirdi. Cip başını qaldırıb, məmnunluqla köks ötürdü. Arxadan istehzalı səs eşidildi:

– Mərhaba!

Qapıda Forsen dayanmışdı.

– Madam, təbriklərimi qəbul edin. Mən çoxdan sizi müəlliminizin hərəkətindən ruhlanmış halda görmək istəyirdim!

Cipin ürəyi düşdü. Müsyo Armo tərpənmədi, onun gözlərində qorxu ifadəsi vardı.

Forsen barmaqlarını baş-başa çatıb çırtma çaldı.

– Bu qoca Pantalon! Fu...Fu, məşuqa bir baxın!

Cip qocanın necə titrədiyini gördü, ayağa sıçradı və qışqırdı:

– Sən... sən əclafsan!

Cip müsyo Armonun səsinə eşitdi:

– Siz buradan getməmişdən əvvəl mənə öz axmaq hərəkətinizi izah eləməlisiniz!

Forsen yumruğuyla hədələdi və nə isə mızıldanaraq çıxdı. Onlar çöl qapısının necə çırpıldığını eşitdilər. Cip pəncərəyə doğru döndü və dayanıb həyəətə baxmağa başladı. Hətta buraya da yay ayaq açmışdı. Qurumuş ağacların yarpaqları işıldayırdı, günəşin istisində boynunda mavi bant olan qara pişik qızınırdı. Yan küçədən çiyələksatanın səsi eşidilirdi. Cip müsyo Armonun hələ də dayanıb ovcunu ağzına sıxdığını bildiyindən vicdan əzabı çəkirdi. Bu xeyirxah və fəqir qocanı belə təhqir eləyəsən! Əri hələ belə ələ salmağa qədər getməmişdi. Bunu heç vaxt ona bağışlamayacaqdı. Onu da təhqir elədi, daha dözə bilməzdi! Cip döndü, hər iki əlini müsyo Armoya uzatdı:

– Son dərəcə təəssüfləndim! Əlvida əzizim, əziz müsyo Armo! Mən beşinci gün gələcəyəm. – Və qoca Cipi saxlamağa macal tapmamış, o, küçəyə qaçdı.

Cip küçəni keçib səkiyə çıxan kimi, paltosundan kiminsə yapışdığını hiss elədi və Forseni gördü. Cip ondan xilas olub, cəld irəli addımlamağa başladı. Doğrudanmı, o, küçədə təməyə verməyə hazırlaşırıdı? O, yenidən Cipin əlindən yapışdı. Cip döndü və birbaşa onun sifətinə baxaraq, buz soyuqluğu ilə dedi:

– Xahiş edirəm, küçədə təməyə verməyəsən və məni təqib etmə. Əgər mənimlə danışmaq istəyirsənsə, bunu evdə də eləyə bilərsən.

Cip sakitcə irəli getdi, ancaq Forsen hələ də bir neçə addım arxada onu təqib edirdi. Cip ilk yaxınlaşan taksiyə əl elədi və oturan kimi də:

– Beri-stritə, – dedi, – cəld olun! – Pəncərədən Forsenin onun arxasınca atıldığını, ancaq onu saxlamaq üçün çata bilmədiyini gördü. O donub qalmışdı, hətta geniş ətkli şlyapanın altından da onun sifətinin ölümcül dərəcədə ağappaq olduğu görünürdü. Ancaq Cip elə hirsələnmiş və əzilmişdi ki, belə şeyləri düşünəsi halda deyildi.

Atasıgilə getməyi qərara aldı. Forsenin yanına bir daha qayıtmayacaqdı, bəs Bettylə uşağı oradan necə götürəcəkdə?

Uinton, yəqin, indi öz klubundaydı. Sürücüyə tərəf əyilib dedi:

– Yox. Xahiş edirəm, Xayd-lark-kornerə sürün.

Onu tanıyan şveysar yanındakı oğlana qışqırdı: «Mayor Uintonu çağır, cəld!». Sonra da öz hücrəsindən çıxıb ona kətil və «Tayms» qəzetini verdi.

Cip dizləri üstə qəzet oturaraq, ətrafındakıları, küncdə iztirablı halda özünü çəkdirən gombul, qoca centlmeni, sinidə çay yanından keçən, ağ şapkalı lakeyi, qarmaqlardan asılan şlyapaları, teleqraf lentlərini xatırladan ağ kağız parçaları yapışdırılmış, yaşıl mahudla üzlənmiş taxtanı və taxtanın qabağında dayanan klubun üç üzvünü dumanlı halda görürdü. Onlardan ucaboy, bədənli, xeyirxah, ağ jiletində pensne olan birisi küləş rəngli şlyapasını çıxardı və elə dayandı ki, Cipə baxmaq rahat olsun və hətta bu zaman təngə gətirən kimi görünməsin. Görünür, Cip onun xoşuna gəlmişdi. Sonra atası bu adamların yanından keçib, tələsmədən gəldi, bu kişi məbədgahından bacardığı qədər tez uzaqlaşmaq üçün ayağa qalxdı və atasını pilləkəndə qarşıladı.

– Ata, mən səninlə danışmalıyam.

O, qızına ani nəzər saldı, şlyapasını götürdü və onun arxasınca çıxışa doğru getdi. Maşında qızının əlindən yapışib soruşdu:

– Əzizim, nə baş verib?

– Sənin yanına qayıtmaq istəyirəm. Mən daha orada qala bilmərəm. Bu... ümumiyyətlə, hər şey qurtardı.

O, qızının əlini möhkəmcə sıxdı, sanki, gerisini danışmaq əzabından onu xilas etmək istəyirdi. Cip davam elədi:

– Amma mən uşağı götürməliyəm, qorxuram, məni geri qayıtmağa məcbur etmək üçün o, qızciğazı saxlamaq istəyə.

– O indi evdədir?

– Bilmirəm. Mən ona getdiyimi demədim.

Uinton saatına baxdı.

– Uşaq bu vaxtı oyaq olur?

– Hə, çaydan sonra. Sərin düşəndə.

– Onda mən bu maşını götürürəm. Sən mənim evimdə qal, uşaq üçün otaq hazırla. Mən qayıdana kimi həyəcanlanma və otaqdan çıxma.

O, necə də misilsiz idi, hətta bircə sual belə vermədi!

Maşın Betti-stritdəki evin yanında dayandı. O sakitcə soruşdu:

– İtləri də götürüm?

– Hə. Oy, hə! O, itləri sevmir!

– Yaxşı. Gecə üçün sizə bir qədər sonra hazırlıq görərik, mən qayıdandan sonra. Ancaq bu dəfə mən risq eləməyəcəyəm. Missis Markiyə denən, qoy sənə çay versin.

Cip maşının necə getdiyini və atasının ona necə əl elədiyini gördü, həyəcanlı və yüngülləşmiş halda zəngin düyməsini basdı.

XVII FƏSİL

Maşın Sent-Ceyms-stritə yola düşəndə Uinton sürücüyə əmr elədi:

– Nə qədər mümkünsə, sürətli!

Onun günəşdə yanmış boynu yüngülcə qızarırdı, aşağı enmiş kipriklərinin altından gözləri ayıq-sayıq halda baxırdı, dodaqları möhkəmcə sıxılmışdı. Onun sifətində tülkü meşədən qaçarkən ovçunun sifətində olan ifadə var idi. Hə, o, risq eləmək istmirdi, birbaşa hücum eləməyəcəkdi. Əgər lazım gələdisə, bunu həmişə eləyə bilərdi. Onun başqa kişilərə nisbətən daha möhkəm əsəbləri, çox çətin və ya kiçik işlərdə ətrafındakı ingilislərə xas olan dəmir iradəsi, fərasəti var idi. Forsenin evinin yanında maşını saxladı, düşüb qapının düyməsini basdı və ağına belə fikir gəldiyindən, hətta məmnunluq duyaraq, xidmətçidən Cipun evdə olub olmadığını soruşdu.

– O yoxdu, ser. Mister Forsen evdədir.

– Hə! Bəs uşaq?

– Evdədir, ser.

– Mən uşağı görmək istəyirəm. O, bağdadırmı?

– Hə, ser.

– İtlər də oradadır?

– Hə, ser. Ser, sizə çay verimmi?

– Yox, sağ olun. – Söz – söhbət olmadan və Ciplə onun razılığına şübhə salmadan bunları necə eləmək olardı? Düşünüb, əlavə elədi. – Mən missis Forsen qayıdandan sonra çay içəcəyəm.

Bağı keçən kimi də başa düşdü ki, Forsen yemək otağının pəncərəsinin qabağında dayanıb onu izləyir. Uşaq bağı o biri başında ağacların kölgəsində idi, küçüklər qızgınlıqla Uintonun üstünə atıldılar, ancaq onu qoxulayan kimi də dərhal sakitləşdilər. O, uşağın arabasına yaxınlaşıb, nəvəsinin üzərinə öylərək Bettiyə işarə elədi. Uşaq ağcaqanadlardan qorunmaq üçün cunadan tikilmiş miçətkəndə uzanmış, amma yatmamışdı. Cipun gözlərinə oxşayan böyük qonur gözləri ona təmkinli bir ciddiliklə baxırdı. Dilini bir neçə dəfə şaqqıldadaraq, elə dayandı ki, pəncərəni görə bilsin, Betti isə arxası evə doğruydu.

– Betti, mən sizin sahibənizin tapşırığı ilə gəlmişəm. Yalnız həyəcanlanmayın. Kənara boylanmayın və mənə diqqətlə qulaq asın. Cip Beri-stritdədir və orada qalmağı qərara alıb, sizi, uşağı və itləri də onun yanına aparmağımı istəyir. – Kök qadın gözlərini bərəltdi, Uinton əlini arabanın kənarına qoydu. – Sakit olun! Həmişə olduğu kimi uşaqla gəzməyə gedin. İndi əsl vaxtıdır. Məni Ridkents-parkın tinində gözləyin. Mən maşınla gəlib sizi götürəcəyəm. Vurnuxmayın, özünüzlə heç nə götürməyin, hər şeyi həmişə olduğu kimi eləyin. Aydındırmı?

Belə əmrlər almaq və onları sual vermədən yerinə yetirmək, himayələrində onlara etibar edilmiş uşaq olan belə kök qadınların xarakterinə xas deyildi. Qadının sifətinin necə dəyişdiyini, yumşaq sinəsinin necə qalxdığını görən Uinton tez əlavə elədi:

– Hə, Betti, özünüzü ələ alın! Cip sizi gözləyir. Mən hər şeyi sizə maşında izah elərəm.

– Oldu, ser! Bədbəxt balam! Bəs onun gecə dəyişəcəkləri necə olsun? Bəs missis Cipin yatacaqları?

Hələ də pəncərənin qabağında yırğalanan kölgəni xatırlayan Uinton özünü elə göstərdi ki, guya, uşaqla oynayır.

– Onlardan ötrü narahat olmayın. Məni qonaq otağının pəncərəsinin qabağında görən kimi də yığışın və gedin. Betti, düz baxın! Boylanmayın. Mən sizin getməniizi gizlədəyəcəyəm! Baxın, Cipi ələ verməyin. Özünüzü ələ alın.

Betti dərindən ah çəkərək mızıldandı: «Yaxşı, ser! Aman Allah!» – və öz ləçəyinin uclarını bağladı. Uinton başını tərpədi, evə doğru addımladı. Ətrafa baxaraq özünü elə aparırdı ki, guya, çiçəklərlə maraqlanır, ancaq Forsenin pəncərədən çəkildiyini hiss elədi. Uinton qonaq otağının eyvan qapısından keçərək cəld dəhlizə çıxdı. Yemək otağının qapısını açmamışdan əvvəl qulaq verdi. Forsen otaqda gərdiş eləyirdi. O, Uintona çuxura düşmüş gözləriylə baxırdı.

– Necəsiz? Cip evdə deyilmi? – Uinton soruşdu.

– Yox.

Bu «yox» Uintonda nəsə bir canıyananlıq oyandırdı. Cipsiz həyat! Ancaq onun ürəyi dərhal də sərtləşdi. Bu adam tam əhəmiyyətsiz bir heçlikdi.

– Uşaq çox gözəldir, – o dedi.

Forsen yenidən gərdiş eləməyə başladı.

– Cip haradadır? O, mənə lazımdır.

– Gələr. Hələ gec deyil.

Birdən Uinton öz oynadığı rola qarşı özündə nifrət hiss elədi. Uşağı almaq, hər şeyi Cipin rahatlığı üçün eləmək, hə beləydi! Amma özünü elə aparasan ki, guya, heç nədən xəbər yoxdu. Dabanları üstə dönərək otaqdan çıxdı. Daha o, yalan deməyəcəkdi. Bu qadın onu başa düşdümü? Qonaq otağına getdi. Betti uşaqla birlikdə məhz indi evin küncünə dönürdü. Beş dəqiqədən sonra onlar parkda olmalıydılar. Dayanıb gözləyir, divardan Forsenin o biri otaqda necə gəzişdiyini eşidirdi.

Dəqiqələr necə də ağır keçirdi, cəmişi üç dəqiqə keçmişdi! Yemək otağının qapısının necə açıldığını eşitdi və Forsen dəhlizə çıxaraq giriş qapısına doğru yönəldi. Ona nə lazım idi? O, nəyə qulaq asırdı? Və birdən Uinton dərinə köks ötürüldüyünü eşitdi, nə vaxtsa uzaq keçmişdə eynən onun özü dəfələrlə bu cür köks ötürmüşdü, o vaxt addımlara qulaq asaraq, onu boğan kədər və həyəcan içində gözləyirdi. Doğrudanmı, bu alçaq adam Cipi sevirdi? Özünün, sanki, Forseni izlədiyini hiss edən Uinton dəhlizə çıxdı və dedi:

– Neyləməli, mən daha gözləməyəcəyəm. Hələlik!

«Cipə salam deyərsən» sözləri onun dodaqlarındaca dondu.

– Hələlik, – Forsen səsləndi.

Uinton sıra ilə əkilmiş ağacların arası ilə gedərkən Forsenin tənha fiqurunu hələ də yarıaçıq qapının ağzında dayanmış halda görürdü. Betti artıq görünmürdü, yəqin, döngəyə qədər getmişdi. Onun missiyası alındı, ancaq ruh yüksəkliyi hiss eləməirdi. Parka qədər gedib bütün köçü maşına mindirdi və banına uşaq arabası bağlanmış maşın bütün sürəti ilə irəli şütüdü. Bettiyə söz verdiyi aydınlaşdırmanın əvəzində o, yalnız bir cümlə dedi:

– Sabah hamınız Mildenxemə gedirsiniz.

Uzun illər əvvəl Mildxenmdəki söhbətə qədər ondan qorxan Betti onun sifətinə baxdı və sual verməməyi qərara aldı. Uinton maşını poçt şöbəsinin qabağında saxlayıb Forsenə teleqramma göndərdi: «Cip və uşaq mənimlədir. Məktub yazılacaq. Uinton».

Bu, onun qəlbini yüngülləşdirdi, bundan əlavə bu vacib idi, yoxsa Forsen polisə deyə bilərdi. İndi isə Cip hər şeyi müfəssəl danışana kimi gözləmək lazım gəlirdi.

Onlar söhbət eləməyə başlayanda artıq gec idi. Onun lal – dinməz razılığına əsasən Markinin öz şəxsi riski və qorxusu hesabına aldığı iki dibçək gülün qoyulduğu pəncərənin qabağında oturaraq, Cip öz başına gələnləri danışmağa başladı. Heç nəyi gizlətmədən öz evliliyinin acı uğursuzluğundan danışdı. Dafna Uinqin və özünün studiyada gördüyünün üstünə gəlib çıxanda Cip atasının siqareti necə əsəbi sümürdüyünü hiss elədi. Qızının evində, qızının şəxsi evində! Bundan sonra da Cip onunla yaşamağa davam eləyib! O, qızının sözünü kəsmirdi, ancaq onun sükutu az qala Cipi qorxudurdu.

Bu gün baş verənlərə keçərkən Cip tərəddüd elədi. Rosek haqda danışmalıydımı? Səmimiyyət qalib gəldi və yenidən Uinton onun sözünü kəsmədi. Cip danışib qurtarandan sonra o, ayağa qalxdı və tələsmədən siqaretini pəncərə altlığında söndürdü, Cipi əldən düşmüş halda, necə oturacağın arxasına söykəndiyini görüb: «Lənətə gəlmişlər!» dedi və pəncərəyə doğru döndü.

Bu saatda, teatrlarda tamaşanın sonu yaxınlaşanda, London küçələrinə qüssəli bir sükut hakim olmuşdu, bu sükutu, yalnız evə qayıdarkən məşuqu ilə höcətləşən hansısa yarısərxoş qadının qışqırığı, keçən vaxtın yerini doldurmağa çalışan küçə skripkaçısının musiqisi pozurdu. Bu səslər Ciplə belə rəftara cürət eləyən iki lənətə gəlmiş əcnəbini xatırladaraq, nəyləsə Uintonu qıcıqlandırırırdı. Onları tapançanın nişangahına götürəsən, ya da qılıncın tiyəsinə və necə lazımdısa, başa salasan! O, Cipi sözlərini eşitdi:

– Ata, mən onun borclarını ödəmək istəyirdim. Onda elə hesab olunar ki, sanki, mən heç ona ərə getməmişəm.

Atası ümitsizlik dolu ah çəkdi. O, şərə xeyirlə cavab verilməsinə inanmırdı.

– Mən azad olana kimi o qızla bağlı hər şeyin qaydasınca olacağına əmin olmaq istəyirəm. Bəlkə, mən həmin pulun bir hissəsini xərcləyə bilərəm.... Başqa pulun?

Qızının istəyini məzəmmətləmək yox, qəzəb onu tərəddüd eləməyə məcbur elədi. Pul və qisas onun şüurunda əsla bir yerə sığmırdılar.

– Mən özümü elə hiss etmək istəyirəm ki, sanki, heç vaxt ona ərə getməyə razılıq verməmişəm. Kim bilir, bəlkə də, onun borclarının buna dəxli var?

Necə də oxşarlıq! Hər şeydə oxşayırdılar, köhnə oturacağın arxasına söykənməsi, qaranlığa qərq olmuş sifəti! Uintonun varlığını sevinc bürüdü, yenidən onu əldə eləmişdi!

XVIII FƏSİL

Forsen evdən çıxmamağa başladığı gündən onun otağı xidmətçi qızın dediyi kimi «əsl tövlə» oldu, hər gün əsaslı surətdə yığışdırmaq və təmizləmək lazım gəlirdi. Qarmaqarışıqlıq yaratmaqda onun xüsusi istedadı var idi, otaq elə gündə olurdu ki, sanki, orada bir yox, üç kişi gecələyirdi. Paltarlar, başmaqlar, bakallar, qəzetlər, fransız romanları, siqaret kötükləri, bütün bunlar hara gəldi, atılırdı, otağa çökən tənbəkinin qoxusu ona çay və üzünü qırmaqdən ötəri isti su gətirən xidmətçiləri dərhal vururdu. Bu gün səhər xidmətçi qız Roseki onun yanına aparanda, Forsen arxası üstə uzanıb öz siqaretinin tüstüsünün arxasınca və yaşıl pərdələrin arasından düşən günəş şüalarının altında atılıb düşən dörd milçəyə həsədlə baxırdı. Adətən, qalxmamışdan əvvəlki saat onun üçün yaradıcılığının yüksəlişi saati olurdu, bu anlarda o, musiqidəki heyranediciliyi tamamilə duya bilir, ilhama gəlir və bunu adamlara çatdırmaq arzusu ilə alışıb yanırdı. Axır vaxtlarda onun nə isə havası çatmırdı və keyləşmişdi. Bu səhərsə o, təzədən nə vaxt ki hissiyyatın öz ifadəsi üçün forma axtardığı və aqlın onu tapdığı həyəcanlı vəziyyətinə bənzər fantaziya axınını hiss elədi. Qapının döyülməsini və xidmətçi qızın: «Ser, qraf Rosek sizinlə görüşmək istəyir» deməsini eşidəndə düşündü: «Hansı şeytan onu bura gətirib?» Hər bir sükansız və yelkənsiz üzən istedadlı adam kimi Forseni daha az istedadlı, lakin həmişə onun nə istədiyini yaxşı bilən Rosek qıcıqlandırır.

Yəqin, pul haqda, ya da o qız haqda danışmağa gəlib. Əgər o qız ölsəydi necə də yaxşı olardı! Bekara və ibtidai varlıq!.. Uşaq! İlahi! O, necə də eşşək olmuşdu, oy necə də eşşək! Əvvəlcə Cipin uşağı, sonra da bunun! Allah şahiddir, o, qızlardan uzaqlaşmağa çalışırdı, ancaq gəl indi bu uşaqlardan uzaq qaç! Bu qız necə ilişdi ona! O, dözümlü idi, dözümlü və mehriban, amma indi neyləyəsən ki, qız onu bezdirdi! Ona ancaq Cip lazımdı, öz arvadı! İndi, hansısa saatda hər cür qayğıları başından atıb özünü xoşbəxt hiss eləməyə başlayanda, sfinks sifətli bu cənab təşrif gətirdi!

– Hə, Pol! Öyləş. Yenə də hansı pis xəbərlə gəlibsən?

Rosek siqaret yandırdı. Onun gülüşün kölgəsi belə olmayan solğun sifəti Forseni həyəcanlandırırdı.

– Qustav, sənə mister Ueqqdən özünü qorumaq lazım gələcək, o, dünən mənim yanıma gəlmişdi. Onun, ümumiyyətlə, musiqilik halı yox idi.

Forsen çarpayının üstündə oturdu.

– Cəhənnəm olsun, bu mister Ueqq! O, mənə neyləyə bilər?

– Mən vəkil deyiləm, ancaq onun sənə bir yığın xoşagəlməzliklər yarada biləcəyindən əminəm, qız olduqca cavandır.

Forsen ona hirsli baxıb dedi:

– Bəs sən nəyə görə bu lənətə gəlmiş qızı mənə sıradın?

– Mənim dostum, onu mən sıradım.

– Yox, sıradın! Sənin oyununun mənası nədir? Sən axı arxasında nəşə düşünməsən, heç nə eləmirsən. Sən özün də bunu əla bilirsen. Hə, de, məqsədin nəydi?

– Sən həzz almağı sevirsen, mənim dostum.

Forsen qızgınlıqla dilləndi:

– Qulaq as! Bizim dostluğumuz qurtardı! Mən səni heç vaxt olduğun kimi tanıya bilmədim. Bütün bunlara son qoyuram! Məni rahat burax.

– Mənim əzizim, – Rosek istehzayla gülümsədi, – dostluğa belə son qoymurlar. Sən mənə min funt borclusan.

– Yaxşı, mən borcunu qaytararam. Arvadım mənə borc verər.

– Oho! Demək o, hələ də səni dəlicəsinə sevir? Mənsə elə düşünürdüm, o, yalnız öz musiqi dərslərini sevir.

Forsen qabağa əyilib fısıldadı:

– Bəsdir bu haqda! Mən sənin min funtunu verərəm.

Hələ də gülümsəyən Rosek cavab verdi:

– Qustav, eşşək olma! Skripka çiyində olanda sən kişisən. Onsuz uşaqsan. Sakitcə uzan, mənim dostum və mister Ueqq haqqında düşün. Amma hamısından yaxşısı, gəl mənim yanıma, bütün bunları müzakirə eləyək. Hələlik, xudahafız! Sakit ol. – Siqaretinin külünü Forsenin dirsəyinin yanında olan külqabıya çırparaq, çıxıb getdi.

Forsen əlləriylə başını qucaqladı. Qoy onlar lənətə gəlsinlər, qızın atası da, qız da, Rosek və hər cür köpək balıqları da!... Pülləkənin meydançasına çıxdı. Aşağı mərtəbədə tam sakitlik idi. Rosek getmiş, rədd olmuşdu! Cipi çağırırdı, cavab gəlmədi. Cipin otağına girdi, otaq çox qəşəng döşənmişdi, hər yerdən alp bənövşəsinin qoxusu gəlirdi! Sonra başa baxdı. Bağın o biri başında uşağı arabaya

qoymuşdular, gombul dayə də yanındaıdı. Cip yoxdu! Ona lazım olanda Cip heç vaxt tapılmır... Ueqq! O diksindi, yataq otağına qayıdaraq, dolabdan bir şüşə konyak götürüb bir az içdi. Bu, onu sakitləşdirdi, dolabın qapısını örtüb, geyinməyə başladı.

Studiyaya gedəndə qızçıqazla oynamaq üçün ağacların kölgəsində bir az ayaq saxladı. Elə anlar olurdu ki, böyük qara gözləri eynən Cipin gözlərinə oxşayan bu balaca varlıq ona məftunedici görünürdü, elə anlar da olurdu ki, onda, yalnız nifrət doğrurdu, hansısa solğun düdəmə! Bu səhər ona baxanda, anadan olmağına az qalan başqa bir uşaq haqda düşündü və sifətini büzüşdürdü. Bettinin qorxu və heyərət ifadə eləyən baxışlarını öz üzərində hiss elədi, sanki, Forsenin onun bu qiymətli körpəsinə necə baxdığını hiss eləmişdi! Forsen gülümsədi və studiyaya getdi. Skripkasını kökləyərkən Cipin özünü necə aparmasını xatırladı, çoxdandı vaxtında gəlmirdi! Bu acı ədalətsizlik kimi onu qəzəbləndirdi. Sanki, hər şey bu uğursuz qıza görəydi! Cip heç vaxt onu sevməmişdi, heç vaxt onun hissələrinə cavab verməmişdi, heç vaxt onun yanğısını söndürməmişdi! İşin məğzi bundaydı. Heç bir başqa qadın onu belə ızdırab çəkməyə düçar eləyə bilməzdi. Həmişə o, qadınları bezdirməmişdən əvvəl, qadınlar onu bezdirirdilər. Cip isə ona heç nə verməmişdi. Doğrudanmı, onun ürəyi yox idi? Ya başqasına verilmişdi? Bu Pol musiqi dərsləri haqqında nə deyirdi? Birdən onu heç nə, tamamilə heç nə bilməməsi fikri sarsıtdı. Az qala o, hər gün evdən gedir və saatlarla yox olur. Harada? Başqa kişinin qucağında? Tam taqətdən düşmüş halda skripkanı endirdi. Nəyə görə də, yox? Heyvani ehtirasla alovlanan qarşısıalınmaz qısqanclıq Forsenin təbiətinə xas olan xüsusiyyətdi. O titrədi. Ancaq Cipin zərifliyini, onun məğrurluğunu və səmimiliyini, başlıcası isə laqeydliyini xatırlayıb sakitləşdi. Yox, hər halda, Cip yox!

Üstündə su dolçası olan masaya yaxınlaşıb, azacıq konyak süzərək içdi. Bu, ona qüvvət verdi və o çalmağa başladı. Bramsın konsertindən skripka üçün olan parçanı seçib, təkrar – təkrar çaldı. İfasında elə hey eyni xətanın özünü bürüzə verdiyini hiss edirdi. O, sadəcə olaraq, özünü tanıya bilmirdi. Bu mövzuda barmaqlarının texnikası, sadəcə, dəhşətli idi!... Cip musiqi dərslərinə gedir... Hm! Nəyə görə gedir? Vaxtın və pulun əbəs yerə xərclənməsi, onsuz da onda heç nə alınmayacaqdı, sadəcə həvəskarlıqdı. Bu gündəmi oradaydı? Çoxdan yeməyin vaxtıydı, bəlkə, o qayıtmışdı?

Evə getdi. Cipdən əsər yox idi. Xidmətçi qız soruşdu, ona yemək versinmi? Yox! Sahibə qayıdıb? O, nə vaxt qayıtmalıdır? Xidmətçi qız heç nə bilmirdi? Yemək otağına gedib biskvit yedi və sodayla konyak içdi. Bu, onu sakitləşdirdi. Necə də səliqəlidir! Balaca təqvimdə qələmlə üçüncü və beşinci günərin altından xətt çəkilmişdi. Nə üçün? Musiqi dərsləri? Yeşikdən Cipin ünvan kitabını götürdü. «Armo, 305-a, Merilbon-rol», ünvanla yanaşı qeyd də vardı. «Saat üçdə».

Saat üçdə. Bax, bu saata şərtləşmişdilər! Gözləri köhnə şəklin balaca surətinin üzərində dayandı, əlində ox və kaman tutub altdan yuxarı ona baxan çılpac eşq allahının qabağında dayanıb, titrəyən yaşıl şalını yellədən şərab ilahəsi. Forsen şəkli çevirdi, arxasında yazılmışdı: «Mənim balaca dostuma – E.A.». Forsen royala yaxınlaşdı. Qapağını qaldırıb çalmağa başladı, düşüncəsiz halda qabağa baxır, nə çaldığını başa düşmürdü. Böyük artist? Axır vaxtlar hər şeyə qarşı etinasızlaşmışdı, lap elə qoy o, bir də heç vaxt skripkaya yaxın düşməsin. Küt sifətlər dənizinin qabağında dayanıb bu kötöklərin necə əl çaldıqlarına tamaşa etmək onu bezdirmişdi. Bu küt yeknəsəqlikdən ürəyi bulanırdı!

Ayağa qalxıb yeməxanaya getdi və bir az da konyak içdi. O içəndə Cip dözə bilmirdi. Hə, indiyə kimi hansı cəhənnəmdəydi? Musiqi dərslərinə gedir. Musiqi dərsləri! Artıq saat üçdür. Nə demək olar, o gedər və öz gözləriylə görərdi, onun orada, əslində, nə ilə məşğul olduğunu, gedər və onu evə kimi ötürərdi! Diqqətli olmağın əlaməti. Bu Cipin xoşuna gəlməliydi. Onun etinasız görkəmdə mərhəmət edib qayıdacağını gözləməkdənsə, bu daha yaxşıydı. Bir az da konyak içib, şlyapasını götürərək çıxdı. Günəş yandırır, Forsen ona lazım olan evə yaxınlaşanda başının hərələndiyini hiss elədi. Qapını

xidmətçi qız açdı.

– Mən mister Forsenəm. Missis Forsen buradadır?

– Bəli, ser, gözləmək istəyirsiniz?

Nəyə görə xidmətçi qız ona belə qərribə halda baxırdı? Kifir qız. Kifir insanlar necə də ürəkbulandırandılar! Qız gedəndən sonra qonaq otağının qapısını açıb qulaq verdi.

Şopen! Qədim polyak rəqsinə yazılan musiqi, Iya bemol major. Yaxşı. Doğrudanmı, çalan Cipdir? Çox yaxşı! Otaqdan çıxıb dəhlizlə irəlilədi və ehtiyatla qapının dəstəyini burdu. Musiqi ara verdi. O girdi...

Armogildə baş verənlərdən saat yarım sonra Uinton onun evini tərk eləyib gedəndə Forsen giriş qapısının ağzında dayanmaqda davam edirdi. Konyakla qızısdırılan və onu arvadıyla mosye Armonu təhqir eləməyə təhrik eləyən qısqanclığı, Cip küçədə onunla buz soyuqluğu ilə danışan andan keçmişdi. Həmin andan da hər an artan qorxu onu tərk eləmirdi. Cip onu bağışlayacaqdımı? Kimisə incitdiyini və hətta məhz nə elədiyini belə bilməyən, həmişə təsirlənərək, hərəkət eləyən bu adam üçün, Cipun dözümlü həmişə sirr olaraq qalır və həmişə onu az da olsa, qorxudurdu. O, hara getdi? Nəyə görə qayıtmadı? Onun qorxusu dağdan tökülən qar uçqunu kimi anbaan güclənirdi. Bəs birdən, ümumiyyətlə, qayıtmasa? Yox, o qayıtmalıydı, uşaq buradaydı, onların uşağı!

İlk dəfə uşaq haqdakı fikri ona məmnunluq bəxş elədi. Qapıdan çəkildi və soda ilə konyak içib, sakitləşsin deyərək qonaq otağındakı divana uzandı. Konyakın onu necə qızdırdığını hiss edib düşünürdü: «Mən yeni həyata başlayacağam, içkini atacağam, hər şeyi atacağam, uşağı kəndə göndərüb, Cipi Parisə, Berlinə, Venaya, Rimə, hara mümkünsə, aparacağam, təki İngiltərədən uzaq olum, onun atasından və bütün bu zabitəli, darıxdırıcı kütlədən uzaq olum! Cip səyahət eləməyi xoşlayır!» Hə, onlar xoşbəxt olacaqlar. Gözəl gecələr... baş gicəlləndirən günlər... Səni əzməyən və içməyə məcbur eləməyən təmiz hava... Əsl ilhamverici... Əsl musiqi! Parisin küçələrində çiçəkləyən şabalıd ağaclarının qoxusu, Tirqartenanın şəfəqləri, Florensiyanın dalanlarında gitaranın səsləri, İtaliyanın qaranlıqlarında işıldanböcəklər, – ax, necə də adamı sərxoş eləyən xatirələr! Konyakın istisi keçdi, o titrədiyini hiss elədi. Gözlərini yumub, Cipun gəlişinə qədər yatmağı qərara aldı. Ancaq yenidən gözlərini açdı, gözləri önündə hansısa eybəcər mənzərələr canlanmağa başladı, son vaxtlar onda belə hallar tez-tez baş verirdi. Aydın, formalarını dəyişən sifətlər, getdikcə onlar daha nifrət doğururlar, onlar yırtıqlara çevrilirlər... yırtıqlar... yırtıqlar, çürük, kələ-kötür ağaclar, iki qat, üç qat eybəcərləşmiş insan sifətləri! Oy, dəhşətliydi! Ancaq o, gözlərini açandan sonra hər şey yoxa çıxdı. Olduqca sakitlik oldu. Yuxarıdan səs-səmir gəlmirdi. Hətta itlərin hürməsi də eşidilmirdi. Ayağa qalxdı və uşağa baxmağa getdi.

Giriş qapısına çatanda, zəng çalındı, teleqramma gətirmişdilər! Açıb oxumağa başladı. «Cip və uşaq mənim yanımdadırlar. Məktub olacaq. Uinton».

İstehzayla gülümsəyərək qapını teleqrammanı gətirənin üzünə bağlayıb yuxarı qaçdı. Əbəs yerə! Burada da kimsə yox idi! Bu o deməkdimi ki, Cip həqiqətən də, onu atmışdı? Cipun çarpayısının yanında dayandı, irəli cumdu, çarpayıya köndələninə uzanıb üzünü əlləriylə örtüdü və konyakın təsirindən tamamilə gücsüzləşmiş halda hıçqırdı. Doğrudanmı, Cipi itirdi? Heç vaxt onun gözlərinin necə yumulduğunu görməyəcək, gözlərindən öpməyəcəkdi? Heç vaxt onu sevməyəcəkdi? Ayağa sıçradı. Onu itirmək? Cəfəngiyyatdı! Onun soyuqqanlı şeytan olan atasının işləyirdi bu, hə, onun işiydi, uşağı o oğurlamışdı!

Aşağı düşdü və konyak içdi. Bu, onu cəsarətləndirdi. Neyləsin? «Məktub olacaq». Beri-stritəmi getsin? Yox. İçmək! Əylənmək!

Şlyapasını götürüb çölə qaçdı, elə iti addımlayırdı ki, başı gicəllənirdi. Taksi saxlayıb Soxodakı restoranlardan birinə sürməsinə xahiş elədi. Həmişə olduğu kimi yüngül yeməkdən sonra ağzında biskvitdən başqa heç nə hiss eləmirdi. Sup və bir şüşə yaxşı şərab sifariş verdi, hansısa başqa bir yemək haqda düşünmək belə istəmirdi. Beləcə iki saata yaxın rəngi qaçmış halda və sükut içində oturdu, alnını tər basmışdı, zaman keçdikcə dişlərini qıcırdır, əl-qolunu oynadaraq, ona yaxın oturan bəzi müştəriləri əyləndirir, digərlərini isə qorxudurdu. Əgər onu buralarda tanımasaydılar, hərəkətləri şübhəli görüənə bilərdi. Doqquzun yarısında şərabının qalanını içib qalxdı, masanın üstünə qızıl sikkə atıb, qalığın verilməsini gözləmədən, çıxdı.

Artıq fənərlər yanırdı, ancaq gündüz işığı hələ də hiss olunurdu. Səbatsız halda Pikadilliyə tərəf yola düşdü. Yanından keçən fahişə onu nəzərdən keçirdi. Gic-gic gülərək qızın əlindən yapışdı, buradan o yana birlikdə getdilər. Birdən qız dayandı və əlini çəkməyə başladı, onun pudralanmış qara gözlərində qorxu ifadəsi canlandı. Forsen onun əlini buraxmır və gülürdü:

– Gedək, – deyirdi. – sən mənim arvadıma oxşayırsan. İçmək istəyirsən?

Qız başını yırğaladı, birdən sərt bir hərəkətlə əlini azad elədi və qaranquş kimi küçəni keçən yeraltı keçidə baş vurdu.

Forsen tərpənmədən dayanmışdı və gülümsəyirdi. Gün ərzində ikinci dəfə o, əlindən çıxırdı. Yanından keçənlər heyrtlənmiş halda boylanırdılar. Lənətə gəlmiş kifirlər! Ağız-burnunu əyərək Pikadilladan uzaqlaşdı, Sent-Ceymsk kilsəsinin yanından keçdi və Beri-stritə doğru yola düşdü. Anlaşılan buydu ki, onu ora buraxmazdılar! Ancaq o, yalnız pəncərələrə baxacaqdı, onlar pəncərənin qabağına dibçəklərdə gül qoyurdular. Birdən bərkdən inildədi, qarşısında, öz bağlarında, çiçəklərin arasında Cip dayanmışdı. Döngəyə qədər gedib su borusunun yanında köhnə skripkasını cüyüldədən skripkaçını gördü. Forsen qulaq asmaq üçün ayaq saxladı. Zavallı! Əlini skripaçının çiyninə qoydu.

– Dostum, qulaq as, – dedi, – hələ bir skripkanı mənə ver. Mən böyük skripkaçıyam. Mən sənə üçün çoxlu pul qazanaram.

– Vraiment, monsieur? (Cənab, doğrudanmı? (Frans.).

– Ah, vraiment. Voyons! Donnez... un instant... vous verrez... (Hə, doğrudan! Bir dəqiqəliyə ver... Özün görərsən. (Frans.).

Hələ də tərəddüd eləyən, ancaq dəqiq ovsunlanmış skripkaçı skripkasını ona uzatdı. Naməlum adamın skripkanı çiyninə necə qoymasını, onun barmaqlarının mizrab və simlərlə necə rəftar eləməsinə görəndə skripkaçının tutqun sifəti işıqlandı. Forsen küçə ilə irəliləyir, gül dibçəkləri olan evi axtarırdı. Evi gördü və dayanıb çalmağa başladı. Köhnə, dağılmış skripkada çox gözəl çalırdı və ondan bir addım da uzaqlaşmayan skripkaçı dayanıb karıxaraq, həsədlə, azacıq da təsirlənərək qulaq asırdı. Bu uzundraz, qəribə, solğun sifətli, sərxoş gözləri və batıq sinəsi olan cənab, mələk kimi çalırdı! Hə, amma bütün hallarda bu lənətə gəlmiş şəhərin küçələrində pul qazanmaq asan deyildi! Lap qırx mələk kimi də çala bilərsən, amma bircə mis pul da verən olmaz! Hə, bu yeni melodiya başladı, adamın birbaşa ürəyi sıxılır... tres joli, tout a fait ecoeurant (Çox gözəl, bütün dərdləri unutturur! (Frans.). Bax budur, buyuracaqsınız, hansısa xanım pəncərəni bağlayır və pərdələri çəkir. Həmişə belə olur!.. Skripka

və mizrab skripkaçıya qaytarılır bir ovuc gümüşlə. Caydaq, qəribə cənab isə qaçır, sanki, arxasınca şeytan düşüb onu qovur, yəqin, cavan oğlan möhkəmcə içib! Axsaq skripkaçı qəlbində hansısa qaranlıq işə cəlb olunduğu haqdakı xəstə düşüncəylə, qaşqabaqlı halda ayaqlarını sürüyərək oradan uzaqlaşdı, yaxınlıqdakı döngədən döndü və demək olar ki, iki küçə keçənə kimi dayanmadı. Sonra Forsenin onun ovcuna qoyduğu gümüşləri sayıb, skripkaya baxaraq dedi: "Bigre" (Cəhənnəm olsun! (Frans.) – və evə yola düşdü.

XIX FƏSİL

Cip demək olar ki, yatmadı. Üç dəfə qalxıb oğruncasına qapıya yaxınlaşdı və yatmış uşağa baxdı. Dünənki gün ona büsbütün işgəncə verdi. Axşam bürkü idi, qulaqlarında hələ də skripkanın çalğısı səslənirdi. Pyazanın mahnısına görə dərhal Forsenin çaldığını anladı, atasının pərdələri sərt şəkildə çəkməsindən gümanının düz olduğunu başa düşdü. Əgər o, Forseni görsəydi, köhnə duyğularının əks – sədasi onu belə təsirləndirməzdi. Hələ dünən həmişəlik qırıldığını zənn elədiyi zənciri Forsen yenidən bitişdirirdi. Köhnə skripkanın iniltiləri arasından onun səsi aydın eşidilirdi. «Bağışla məni, bağışla!» Əgər Forsenə, həqiqətən, nifrət eləsəydi, onu atmaq dəfələrlə asan olardı. Onunla yaşamaq çətin idi, ancaq ona nifrət eləmək də çətindi! O, elə üzü yolaydı, ancaq güclü adamlara nifrət eləmək olar. Forsenin hərəkətləri, bu hərəkətlərə yol verəndən sonra isə özü də onu qəzəbləndirirdi, amma sonra onu sevə bilmədiyi kimi, ona nifrət də eləyə bilməyəcəyini başa düşdü. Sübhə yaxın ona yenidən iradəsi və reallığı hiss eləmək qabiliyyəti qayıtdı. Hamısından yaxşısı, hər şeyin ümitsiz olduğunu etiraf eləmək idi, qoy ürəyi yenidən amansızlaşsın!

Uinton da gecəni yuxusuz keçirdi. Heç ağla gələrdimi, küçədə, onun pəncərəsinin qabağında dilənçi kimi çalacaq! Bu artıq son hədd idi! Səhər yeməyi vaxtı dedi ki, öz vəkili ilə görüşəcək, görsün Cipi təqiblərdən qurtarmaq üçün neyləmək olar. Bəlkə də, hansısa sənədi tərtib etmək lazım gələcəkdi, belə şeylərdən o qədər də baş çıxartmırdı. Hələlik isə nə Cip, nə də uşaq evdən çölə çıxmamalıydılar. Cip bütün səhəri müsyo Armoya məktub yazmağa həsr elədi, bir daha təəssüfləndiyini ifadə eləməyə cəhd göstərdi, ancaq Forsenlə qurtardığının üstündən sükutla keçdi.

Uinton Vestminsterdən sakit və hirsli halda qayıdıb gəldi. Ona çətinliklə başa salmışdılar ki, Forsen uşağın sahibi hesab olunur, əgər o, uşağı qaytarmaq istəsə, qanuna görə ona mane ola bilməzlər. Bu, onun köhnə yarasının közünü qopartdı, qızının bir vaxtlar başqa ataya məxsus olmasını xatırlamağa məcbur elədi. O, vəkilə demişdi, Forsenin cəhənnəmə vasil olmasına razı olar, amma belə şeyə razı ola bilməz və boşanmaq haqda yazılı razılaşma hazırlamasına göstəriş vermişdi, bu razılaşmaya görə əgər Forsen Cipi və uşağı rahat buraxsaydı, onun bütün borclarını Uinton ödəyəcəkdi. Bu günə qədər balaca varlıq onu, yalnız Cipi bir hissəsi kimi maraqlandırırırdı, indisə barmağından yapışib ona ciddi baxan qaragöz qızcağız onun üçün müstəqil bir varlıq olmuşdu. Birdən qız gülümsədi, təbəssümü elə bir gözəlliyi ilə fərqlənmirdi, amma Uintonda unudulmaz təəsürat yaratdı.

Uinton əvvəlcə boşanmaq haqdakı razılaşmanı yoluna qoymağı qərara aldığından Mildenxemə getməyi təxirə saldı, ancaq «bu iki ayaqlı əclaflara əsla etibar eləmə» tezisini əsas götürdüyündən, tələb elədi ki, uşağı iki mühafizəçi olmadan çölə gəzməyə çıxarmasınlar və Cip özü də tək çölə çıxmasın. Onun ehtiyatlılığı o həddə çatdı ki, beşinci gün özü Cipi müsyo Armogilə kimi ötürdü və içəri keçib

qocanın əlini sıxmaq arzusunda olduğunu bildirdi. Bu məzəli görüş idi, hər ikisi danışmağa çətinliklə söz tapırdılar, sanki, özgə planetlərin adamları idilər. Bir neçə dəqiqə dostcasına bu çətin vəziyyətdən çıxmaq üçün çıxış axtarandan sonra Uinton Cipi gözləyəcəyini deyib çıxdı, Cip isə royal arxasına keçdi.

Müsyö Armo sakitcə dedi:

– Mənim balaca dostum, siz mənə çox gözəl bir məktub yazıbsız, atanız da çox iltifatlıdır. Əriniz isə, necə deyirlər, mənə kompliment hədiyyə elədi! – Onun gülüşü ciddiliyini yoxa çıxarırdı. – Demək, yenidən atanızın yanındasınız! Bilmək istərdim, nəhayət, öz qismətinizi nə vaxt tapacaqsız?

– Heç vaxt!

– Oy, siz beləmi düşünürsünüz? Yox, bu mümkün deyil! Hə, yaxşı, atanızın vaxtından israfçılıqla istifadə eləməyək. İşə başlayaq!

Onlar evə qayıdarkən Uinton qısaca dedi:

– Misilsiz qocadır!

Beri-stritdə onları Cipi həyəcanlanmış xidmətçisi gözləyirdi. Deməyinə görə səhər studiyanı yığışdırmağa getmiş və görmüşdü ki, sahibi divanda oturaraq, başını qucaqlayıb və qorxunc dərəcədə inildəyir.

– Mem, siz... qonaq gedəndən sonra o, evə gəlməyib. Mən neyləyəcəyimi bilmirdim, aşbazı köməyə çağırdım və köməkləşib onu yatağa uzandırdıq. Sizin harada olduğunuzu bilmirdim, qraf Rosekə zəng elədim və o gəldi, düşünürəm, səhv eləməmişəm? O, məni bura, sizin yanınıza göndərdi. Doktor deyir ki, mister Forsenin beynində nə isə qaydasında deyil, o elə hey sizi çağırır, mem. Mən də bilmirəm, neyləyim.

Hətta dodaqları belə ağaran Cip:

– Elen, burada gözləyin, – dedi.

Cip yeməxanaya getdi, atası da arxasınca gəldi.

– Ah, ata, mən neyləməliyəm? Beyin xəstəliyi. Bütün bunların səbəbkarı olduğumu düşünmək belə qorxuncdur! Mən mütləq getməli və onu görməliyəm. Əgər, doğrudan da, belədirsə, mən buna dözə bilmərəm. Ata, qorxuram ki, mənə getmək lazımdır.

Uinton başını tərpətdi.

– Mən də gedirəm, – dedi, – qoy xidmətçi qız qayıdıb bizim tezliklə orada olacağımızı desin.

Uşağı vida baxışları ilə süzərək Cip ağrı ilə düşündü: «Bu da mənim qismətim və mən ondan heç hara qaça bilmərəm!» Yolda Uinton və Cip susmuşdular, o, yalnız atasının əlindən möhkəmcə yapışmışdı. Aşpaz yuxarı qaçıb Rosekə onların gəldiyini xəbər verənə kimi, Cip pəncərənin qabağında dayanıb bağa baxırdı. Onun bağda dayanıb öz ətirli çiçəklərinə baxmasından cəmi iki gün keçmişdi, burada isə o vaxt Rosekə onun boynundan öpmüşdü! Uintonun qoluna girərək dedi:

– Ata, xahiş edirəm, bu öpüşə əhəmiyyət verməyəsən. Bu boş şeydir!

Bir dəqiqədən sonra Rosek çıxdı. Cip danışmağa macal tapmamış Uinton hər kəlməni ayrılıqda tələffüz edərək dedi:

– İndi, qızım evində olandan sonra, sizin iltifatlı köməyinizə daha ehtiyac yoxdu. Xudahafiz!

Cip bir azacıq irəli əyildi. O, xəsisliklə deyilən bu sözlərin Rosekin zirehini qılınc sarğı kağızını kəsən kimi, necə kəsdiyini aydın gördü. Rosek saxta təbəssümlə baş əyib getdi. Uinton da arxasınca çıxdı, sanki, onun öz şlyapası əvəzinə başqasının şlyapasını götürəcəyindən ehtiyatlanırdı. Giriş qapısı bağlandıqdan sonra o döndü və dedi:

– Məncə, o, bir də səni narahat eləməz.

Cip ona minnətdar idi və eyni zamanda da Rosekə yazığı gəlirdi. Axı onun günahı bircə buydu ki, ona vurulmuşdu.

Forseni Cipin daha geniş və sərin otağına keçirdilər. Birdən o, gözlərini açdı.

– Cip! Bu sənsən? Necə də çoxlu dəhşətli dəqiqələr yaşadım, daha bir də getmə! Ah, Cip! – O dikəldi və alnını Cipin əlinə söykədi. O, ilk dəfə həmin axşam evə sərxoş gələndə olduğu kimi, indi də Cip onu qorumaqdan başqa heç nə haqda düşünmürdü.

– Hər şey yaxşı olacaq, – Cip mızıldandı. – mən qalıram. Sakitcə uzan, tezliklə sağalarsan.

On beş dəqiqədən sonra o yatdı. Yuxuda belə onun sifətində canlanan qorxu ifadəsi Cipi hədsiz təsirləndirirdi. Axı beynin xəstəliyi qorxuluydu! O qalmalıydı, Forsenin sağlması ondan asılıydı. Həkim gəlib onu çağırana kimi, hərəkətsiz halda Forsenin yanında oturdu.

Həkimin həlim görünüşü vardı, iki jilet geymişdi və danışanda hey Cipə göz vururdu. Hər bu gözvurmada sonra da Cipə elə gəlirdi, həkim onun ailə sirlərinin üzərindən hansısa pərdəni qaldırır. Əsas məsələ, sakitlikdir! Hə, onu nəyə incidir! Hm.... Bir az da konyaka meyillilik...! Buna son qoymaq lazımdır! Təkcə əsəbləri yox, mədəsi də qaydada deyil. Onun qarabasmaları, qorxunc qarabasmaların əlamətidir! Evlənməyə qədər elə də pəhriz gözləməyib. Evlidir... Çoxdanmı? – Həkimin mehriban gözləri Cipi təpədən dırnağa süzdü. – İl yarım? Cəmisi! Skripkada çox çalır? Şübhə eləmirəm! Musiqiçilər ölçü gözləməyə həvəsli olurlar... Gözəllik hissi olduqca inkişaf etmişdir... şamı hər iki tərəfdən yandırır! O, bunlara diqqət yetirməlidir. Arvadı belə görünür, gedib, eləmi? Atasının yanında yaşayır. M..hə. Arvadı kimi yaxşı heç kim qulluğunda dura bilməz. Müalicə? Nə edəsən? Onun yazdıqları dərmanları qəbul eləsin, səhər, axşam. Tam sakitlik. Qıcıqlandıran heç nə olmasın. Əgər zəiflik hiss eləyərsə, bir fincan südlə tünd kofe. Yataqda uzansın. Həyəcanlanmasın, təsirlənməsin. Hələ cavandır. Gücü bəs qədərdir. Narahatlıq üçün əsas yoxdur. Gecə baxıcısının lazım olub, olmadığı sabah məlum olar. Bir aylıq skripkanı unutsun, alkoqollu içkilər qəti olmaz, bütün münasibətlərdə ciddi bir mülyamliyi gözləsin. Sonuncu dəfə göz vurub və «mülayimlik» sözünü vurğu ilə tələffüz edib, cibindən qələmini çıxartdı, qeyd kitabçasının vərəqində nəyə cızdı, Cipə əlini uzadıb gülümsədi, üstdəki jiletini düymələdi və çıxıb getdi.

Cip çarpayının yanındakı öz yerinə qayıtdı. Təbiətin acı ironiyası! Onun yeganə arzusu azad olmaq idi, ancaq xəstəliyin əsas səbəbkarı oldu! Əgər Cip olmasaydı, onun beynini heç nə narahat

eləməzdi, o, hələ də subay olardı! Sərxoşluğu, borcları, hətta bu qız da, ola bilsin onun günahı üzündəndi? Cip özünü də, onu da azad eləməyə çalışırdı, bu da nəticəsi! Doğrudanmı, onda fəlakətli nəşə vardı ki, həyatında rastlaşdığı bütün kişilərə həmişə bədbəxtçilik gətirirdi. Atasına da dərd gətirmişdi, müsyo Armoya da, Rosekə və öz ərinə də. Ərə gedənə qədər nə qədər adam onun məhəbbətinə layiq olmaq istəmişdilər, hamısı da ondan bədbəxt halda ayrılıb getmişdilər? Güzgüyə yaxınlaşaraq öz sifətinə qüssəylə bir xeyli baxdı.

XX FƏSİL

Forsendən uzaqlaşmağa uğursuz yerə cəhd elədiyi üç gündən sonra Dafna Uinqə məktub yazdı. Forsenin xəstəliyi haqqında məlumat verdi, yazdı ki, əgər Dafna istəsə Mildenxemin yaxınlığındakı kottecdə həvəskarların baxışlarından tamam uzaq olan yerdə rahatca yerləşə bilər. Məktubun sonunda isə Cip xahiş edirdi ki, müqavilələrinin pozulmasından dəyən ziyanın əvəzini ödəməyə icazə versin.

Növbəti səhər qonaq otağında mister Ueqqi gördü. O, əlində krepdən olan lentlə sarınmış silindir tutmuş, qara əlcək geymişdi. Pəncərəyə doğru boylanır, sanki, ay günəbaxanları sehrli işığa qərq eləyəndə qızının bağda rəqs eləməsi haqdakı Cipin xatirəsini yenidən oyatmağı arzulayırdı. Cip onun yoğun, qırmızı boynunu, qatlama boyunluğunu, üstündən qara qalstuk vurduğu işıldayan ağ köynəyini aydın görürdü. Əlini uzadaraq dedi:

– Mister Ueqq, necəsiniz? Çox xoşdur ki, gəlibsiniz!

Mister Ueqq döndü, o, açıq-aydın qayğılı görünürdü.

– Mem, elə bilirəm, sağ – salamatsınız? Buralar çox gözəldir. Mən özüm çiçəkləri dəlicəsinə sevirəm. Həmişə onlara həvəs göstərmişəm.

– Londonda çiçəklər böyük təsəllidir!

– Hə...ə. Mənə elə gəlir, siz burada georgin də əkə bilərdiniz. – Onu bir xeyli tərifləyəndən sonra əsas məsələyə keçdi. – Qızım sizin məktubunuzu mənə göstərdi. Mən sizə cavab yazmamağı qərara aldım, belə incə məsələləri şəxsən deməyə üstünlük verirəm. Mənə görə sizin vəziyyətinizi nəzərə alsaq, siz çox iltifatlısınız. Mən özüm də həmişə xristian kimi hərəkət eləmək istəyirəm. Həyat keçəridir, heç vaxt bilə bilməzsən, sənin növbən haçan gələcək. Mən qızıma dedim ki, gəlib sizinlə görüşəcəyəm.

– Çox şadam. Mən sizin gələcəyinizə ümid edirdim.

Mister Ueqq öskürdü və davam elədi:

– Mən sizin yanınızda kiminsə haqqında pis söz demək istəmirəm, həm də məktubunuzdan görünür ki, bu adam xəstədir, ancaq doğrusu, yaranan bu vəziyyətdə neyləyəcəyimi bilmirəm. Bu işlə bağlı olaraq, mənə pul haqda düşünmək xoş deyil, ancaq eyni zamanda da mənim qızıma ziyan dəyib,

çox böyük ziyan. Mən öz ailəmin şərəfi haqda da düşünməliyəm. Qızımın adı, mənim şəxsi adımdır və sizə deməliyəm, mən əsl mömin kimi nüfuz sahibiyəm, mən artıq bunu sizə demişəm. Bəzən sizi inandırırıram ki, özümü idarə eləyə bilmirəm və yalnız bu.... Siz... əgər söyləmək caizsə, yalnız siz məni bu sərhəddə saxlayırsınız.

Onun qara əlcəklərdəki əlləri yumruq kimi düyümlənir, açılır, işıldayan nəhəng yarımçəkmələrdəki ayaqlarının birini götürüb, o birisini qoyurdu.

– Mister Ueqq, xahiş edirəm, mənə icazə verəsiniz, sizə yazdıqlarıma əməl eləyim. Əgər nəyləsə kömək eləyə bilməsəm, mən özümü bədbəxt hiss elərəm.

Mister Ueqq burnunu çəkdi.

– Məsələ olduqca incədir, – o dedi, – hətta mən özüm də bilmirəm, borcum neyləməkdir. Düzü, bilmirəm...

– Ən başlıcası Deyzi iztirablardan azad eləməkdir. Elə deyilmi? – Cip ona baxaraq dedi.

Mister Ueqqin üzü elə ifadə aldı ki, sanki, o düşünürdü: «İztirablardan? Atasına əzab çəkməyə icazə verin!» Ancaq o, tərəddüd edirdi, onun balaca gözlərində bir anlığa kişi heyranlığı yanıb söndü. Baxışlarını gizlədi və öskürdü. Cip mehribancasına dedi:

– Mənə zövq almağa imkan verin!

Mister Ueqq özünü itirmiş halda, onun boy-buxununa baxırdı. O. səsinin tonunu mümkün qədər yumşaltmağa çalışaraq dedi:

– Əgər siz sualı belə qoyursunuzsa, düzü mən, necə etiraz eləyəcəyimi bilmirəm, ancaq öz aramızda bütün bunlar haqdakı fikirlərimi mən dəyişə bilmərəm.

– Başa düşürəm. Sizə çox minnətdaram, sonra siz mənə məlumat verərsiniz. İndisə mən sizin vaxtınızı almayacağam, – belə deyib əlini ona uzatdı.

Mister Ueqq onun əlindən yapışıb bir qədər gec cavab verdi.

– Hə, hə, mən Kempden-Xildəki bir cənabla görüşməyi şərtləşmişəm. O, saat on ikidən işə başlayır. Mən heç vaxt gecikmirəm. Xoş arzularla!

Onun kvadrat bədəninin qapıda necə yox olmasını və necə lovğalıqla öz işıldayan əlcəklərini düymələdiyini görən Cip yuxarı qalxdı, sabunla üzünü və əllərini möhkəmcə yudu.

Bir neçə gün ərzində Forsen gah yaxşı, gah da pis oldu, ancaq görünür, böhran keçdi və indi hər saat təhlükə azalırdı. İki həftə deyilənə uyğun yaşayandan sonra həkimin dediyi kimi onun «dəniz havası ilə nəfəs almaqdan» və «hər cür həvəs oyandıran səbəblərdən qaçmaq»dan başqa yolu qalmadı. Cip onun adi həyatından bütün bu səbəbləri çıxartmışdı, özünü də, o cümlədən. Nə qədər ki, zəifdi, Cip onu əlində saxlayacaqdı. Ancaq uşaq, Betti və itlərin gətirilməsi üçün adam göndərməmişdən və bir dəfəlik öz evinə yığışmamışdan əvvəl bir neçə acı saat yaşadı. Forsenin borcları ödəndi, Rosekə olan

min funt borcu da, Dafna Uinqə dəyən zərər də, o cümlədən.

Qız Mildenxemin yanındakı kottecə yerləşdi, orada heç kim onun haqqında heç nə bilmirdi və günlərini tək-tənha qorxu içində keçirirdi, qara palto geyirdi, əlindəki orta barmağına da qızıl üzük taxmışdı.

Avqust və sentyabrın birinci yarısını Cip və Forsen Bude ətrafında keçirdilər. Forsenin dənizə olan həvəsi onu saxlayır və öz xasiyyətini bürüzə verməyə qoymurdu. O, güclü qorxu keçirmişdi, belə qorxu isə asanca unudulmur. Onlar fermada yaşayırdılar, sadə adamlarla münasibətdə olurdular, o, özünü yaxşı cəhətdən göstərirdi, onun yaxşı cəhətləri ilə, hətta fəxr eləmək olardı. O, elə hey öz «su pərisi»ni uşaqdan ayırmaq istəyirdi, təkcə özü üçün ayırmaq istəyirdi, ot basmış yamaclara aparsın, ya da qayalıqlara, çimərliyə. Ona hər gün çimmək və özlərini günə vermək üçün hansısa bir yeni körfəz tapmaq böyük ləzzət verirdi. Cip yosun basmış dəniz daşlarının üstündə oturub, ayaqlarını suya sallayaraq, yaş saçlarını darayanda, doğrudan da, su pərisinə oxşayırdı. Əgər Cip onu sevsəydi! Ancaq təbiətin qucağında onunla olmaq Cipə daha asan idi, qızın qəlbi heç vaxt onun üçün açılmırdı, heç vaxt səsindən həyəcanlanmır, öpüşündən ürəyi hiddətlə döyünmürdü. Cip tez-tez uşağa baxırdı və hətta Forsen kimi özünəvurgun birisi də, uşağa baxan anlarda onun gözlərinin tamam başqa cür olduğunu sezirdi.

Ancaq havalar korlandı, o, daha tez-tez narahat olmağa və skripkasını tələb eləməyə başladı, onlar sağlam və möhkəm halda Londona qayıtdılar. Cipi heç vaxt bütün bunların yalnız müvəqqəti sakitlik olması hissi tərk eləməirdi, onların qayıdaşından sonra bu hisslər, yaxşı havadan sonra göydə toplaşan buludlar kimi daha da sıxlaşmağa başladı. O, tez-tez Dafna Uinq haqda fikirləşirdi, ona məktub yazdı və cavab aldı:

«Əziz missis Forsen!

Ah, siz necə də şəfqətlisiniz ki, mənə məktub yazırsınız. Mən axı bilirəm, siz mənə necə münasibət bəsləməliydiniz. Siz necə xeyirxahsınız ki, mənə bura gəlməyə şərait yaratdınız. Mən heç nə haqda düşünməməyə çalışıram, ancaq bu çox çətindir. Anam sonra bura gələcək. Bəzən mən gecələr yuxusuz halda uzanır və küləyə qulaq asıram. Külək yer üzündə ən kədərli şeydir, elə deyilmi? Maraqlıdır. Mən öləcəyəmmi? Öləcəyimə ümid edirəm. Ah, hə, doğrudur! Əlvida, əziz missis Forsen, sizə bu qədər acı verdiyimi heç vaxt özümə bağışlamayacağam.

Sizə minnətdar olan

Dafna Uinq».

Nə o, nə də Forsen bircə dəfə olsun belə qızdan söz salmırdılar, Cip, hətta bilmirdi, o, nə vaxtsa balaca rəqqasə haqda düşünürmü, ona nə baş verdiyini bilirmi? Ancaq indi doğum vaxtı yaxınlaşdıqca Cip keçən hər gün daha güclü hiss edirdi ki, mütləq getməli və onunla görüşməlidir. Cip Rozamunda bibisi ilə Xerroqeytdəki müalicədən sonra Mildenxemə qayıdan atasına məktub yazdı. Uinton cavab yazdı ki, qızın yanında baxıcı, bir də ona elə gəlir hansısa bir qadın, bəlkə də, anası var, ancaq bütün bunları dəqiqliyinə qədər öyrənə bilməz. Cip gələ bilməzmi? O təkdir, həm də indi cavan tülkülərin ovu başlayıb. Bu, necə də öz kədərini belə quru ifadələr altında gizlətməyə oxşayırdı! Ona sevinc bəxş edəcəyini, həm də tazılarla ov eləyəcəyini fikirləşən Cip getməyini qəti qərarlaşdırdı. Uşaq sağlam idi, Forsen içmirdi, o, bu balaca, sakit məzuniyyəti tamamilə özünə rəva görə və Dafna Uinqlə görüşüb öz vicdanını da sakitləşdirə bilərdi. Dənizdən qayıdandan sonra o əvvəllər olduğu kimi yenə də studiyada Forseni müşayiət edirdi. Bir dəfə səhər məşğələlərinin sonunda münasib məqam tapıb dedi:

– Mən bu gün Mildenxemə getmək istəyirəm. Atam orada təkdir.

Qız onun boynunun necə qızardığını hiss elədi.

– Onun yanına? Bir dəfə uşağı oğurladığı kimi, səni də oğurlayar. Qoy uşağı aparsın, əyər istəyirsə. Ancaq səni yox!

Bu gözlənilməz qızgınlıq Cipi hirsləndirdi. Cip heç vaxt onu heç nədə bağışlamamışdı və o, buna etiraz eləməmiliydi. Forsen yaxınlaşıb onu qucaqladı:

– Mənim Cipim, sən mənə burada lazımsan, mən də təkəm. Getmə!

Cip onun əllərini kənarlaşdırmağa cəhd elədi, ancaq bacarmadı, bir az da hirsləndi.

– Bir səbəb də var, – soyuq tərzdə dedi.

– Səni məndən ayıra biləcək heç bir ciddi səbəb yoxdur.

– Sənin uşağını doğmalı olacaq qız, Mildenxemin yaxınlığında yaşayır, mən ona baş çəkməliyəm.

Forsen kənara çəkildi, divana yaxınlaşıb oturdu. Cip fikrə getdi: «Çox təəssüf, ancaq ona belə də lazımdır».

– O ölə bilər. Mən getməyə borcluyam, ancaq sənin qorxmaq üçün əsasın yoxdur, mən düz bir həftədən sonra qayıdacağam. Söz verirəm.

O diqqətlə Cipə baxırdı.

– Hə, sən verdiyin sözə əməl eləyirsən. Buna da əməl eləyərsən. – Birdən o, yenidən dedi: – Cip, getmə!

– Getməyə borcluyam.

O, Cipi möhkəmcə qucaqladı.

– Onda denən ki, məni sevirsən.

Ancaq o, bunu deyə bilməzdi. Onun qucaqlaması ilə barışmaq başqa bir işdir, özünü onu sevirmiş kimi göstərmək başqa bir iş. Nəhayət, o gedəndən sonra Cip saçlarını düzəltməyə başladı, qabağa baxaraq düşündü: «Burada, səni həmin qızla birlikdə gördüyüm bu otaqda! Bütün bu kişilər hamısı heyvandılar!»

Axşam Mildenxemə çatdı. Uinton onu stansiyada qarşıladı. Yol Dafna Uinqin yaşadığı kottecin yanından keçirdi. Kottec balaca meşəliyin qabağındaydı, bağı bütünlüklə günəbaxan olan, adicə fəsadlı, sarmaşıqla sarınmış, balaca kərpic ev idi.

Evi qoca jokey Pettens öz dul qızı və onun üç balaca uşağı ilə birlikdə tutmuşdu. Uintonun dediyi kimi «çərənçi, qoca fırıldaqçı» hələ də Mildenxemdəki at tövləsində işləyirdi, qızı isə paltaryuyan idi.

Cip Dafna üçün bir vaxtlar özünə baxan baxıcı qadını tutmuşdu, əsas kahin də elə həmin qoca doktor təyin olunmuşdu. Kottecdə heç bir həyat əlaməti hiss olunmurdu və Cip dayanmamağı qərara aldı. Yenidən Mildenxemdən ayrı qalmağa dözə bilmirdi, öz köhnə otağını görməyi, evin tanış qoxusunu udmağı, qənd axtarmaq üçün onu qoxulayan öz qoca madyanının yanına qaçmağı səbirsizliklə gözləyirdi. Bura yenidən güclü və sağlam, dərhal yəhərə minməyə hazır vəziyyətdə qayıtmaq necə də xoş idi! Onları girişdə qarşılayan Markinin gülüşü və hətta üzərində günəş şüasının parlادığı, ovdan ölümcül, yorğun qayıdarkən üzərinə sərələndiyi, Uintonun ilk dəfə vurduğu pələngin dərisi sərilmis tutqun giriş otağı da onu sevindirirdi.

Arxacda qoca Pettens şotka ilə onun madyanına axırncı bəzəyi vururdu. Onun yanaqları batıq qırılmış üzü gülüşdən genişlənmişdi:

– Axşamınız xeyir, miss, gözəl axşamlar, mem! – Artıq qocalıqdan tutqunlaşan, alışıb yanan qonur gözləri Cipi maraqla süzürdü.

– Hə, Pettens, necəsiniz? Enni necədir? Bəs uşaqlar? Mənim köhnə sevimlim necədir?

– Çox gözəl, miss, cəlddir, pişik kimidir. Əgər sabah minmək istəsəniz, sizi quş kimi aparacaq.

– Bəs onun ayaqları necədir? – Cip əlini madyanın möhkəm ayqlarına yuxarıdan aşağı çəkdi.

– O, qayıdandan sonra bir az piylənib, axı bütün iyul, avqust aylarını burada olmayıb, ancaq mən ona nəzarət eləyirəm və həmişə də sizin nə vaxt qayıdacağınızı gözləmişəm.

– Əl ilə yoxlayanda onların çox gözəl olduğu hiss olunur! – hələ də əyilmiş Cip soruşdu:

– Bəs sizin yaşayışınız necədir? Mənim sizə göndərdiyim gənc qadın neyləyir?

– Bilirsinizmi, mem, o, çox gəncdir, bu gənc qadınlar isə həmişə belə vaxtlarda tez qıcıqlanan olurlar. Mən deyərdim ki, o, hələ heç vaxt... – O, özünün çətinliklə saxladı, – ... heç vaxt əvvəllər ata minməyib. Eləsə ondan nə gözləmək olar. Anası isə, ah, qərribə adamdır! Mənim əsəblərimə çox təsir eləyir! Bax, mənim buramda oturub! Alçaq cinsdir, məsələ də bundadır. Baxıcı qadın isə, miss, ondan olmaz. Bax, işlər belədir. Hə, bu gənc qadın niyə də hirsələnməsin, elə gəncdir, artıq ərinə itirib...

Ona baxmadan belə Cip onun ağıllı qoca təbəssümünü hiss elədi. Əygr o, hətta güman belə eləmirdisə, bunun mənası nəydi? O, at tövləsinin sirrini qorumağı bacarırdı.

– Hə, orada hər cür qovğalar və göz yaşları az olmur, Allah özü rəhm eləsin! Mən qonşu otaqda yatıram, hə, sən qoca və subaysansa, gecələr qulaq asmaqdan başqa heç nə qalmır. Xatırlayıram, mən İrlandiyada kapitan O Neylanın yanında xidmət edirdim, orada bir gənc qadın vardı...

Cip düşündü: «Onun sözünü kəsmək lazım gəlir, yoxsa nahara gecikəcəyəm».

– Pettens, – soruşdu, – bəs bizim cavan kəhərimizi kim aldı?

– Uidrinqtondan olan mister Brayan Sammerxey, miss. Onu ov üçün və şəhərdə yaşayanda qoşqu üçün aldı.

– Sammerxey? Hə! – Cip aydın gözləri, qızgın təbəssümü olan, qara atında çapan cavan oğlanı

xatırladı. Bu cəsur gənc atlı o vaxt ona kimisə xatırlatmışdı.

– Mən düşünürəm, kəhər yaxşı əllərə düşüb?

– Hə, elədi, olduqca yaxşı adam olan centlmenin əlinə. Bura ata baxmağa gələndə sizi də soruşdu. Miss, mən dedim ki, siz artıq ərə gedibsiniz. «Eləmi? – o dedi. – O, elə gözəl çapırdı!» O, kəhəri çox gözəl xatırlayırdı. Mayor onda evdə deyildi, kəhəri sınamaq üçün ona verdim. O, atla bir neçə çəpərin üstündən atılıb keçdi və qayıdandan sonra dedi: «Nə demək olar, mən onu almaq istərdim». Çox gözəl söhbət elədi və vaxtını əbəs yerə itirmədi. Keçən həftənin sonundan at ondadır. Onun altında yaxşı gedəcək. O, pis çapar deyil, cəsur, ancaq mən deyərdim, əli elə də möhkəm deyil.

– Hə, Pettens! Mənim getmək vaxtımdır. Ennə deyin ki, sabah mən onun yanına gələcəyəm.

– Yaxşı, miss. Fili Krossa itlərin yığılması vaxtı səkkizin yarısındadır. Demək siz gedəcəksiniz?

– Əlbəttə. Gecəniz xeyrə.

Cip həyətdən qaçıb düşünürdü:

«O, çox gözəl çapırdı!...» Necə də xoşdur! Mən sevinirəm ki, o, mənim kəhərimi alıb.

XXI FƏSİL

Növbəti gün bütün səhəri yəhərdə keçirən Cip kottecə piyada yola düşdü. Sentyabrın axırında yaşıl çəpərlərin hələ gecə şəhindən işıldadığı, yaydakı kimi isti küləyin əsib kövşənləri ləpələndirdiyi, üzücü, mülayim günlərdən biri idi. Dar cığır iki tarlanın, kənd arxaclarının dar payalarının arasından keçirdi, burada gur çiçəkləyən naz kollarının üstündə kətan qurudurdular, sonra isə yenidən cığır tarlaların arasıyla uzanırdı. Alçaq kərpic divarlar boyunca artıq saralan söyüdlərin altında sıra ilə günəbaxanlar və astralar düzülmüşdü. Evin böyründə, açıq pəncərənin altında stul və onun üzərində yaddan çıxmış jurnal var idi. Yeganə həyat əlaməti borudan çıxan tüstü idi. Cip qərarlı halda yarı açıq qapının ağzında dayanmışdı, hər yerdə olduqca səssizlikdi və bu sükut ona təbii gəlmirdi. Pəncərədən baxıb, masa arxasında oturub, sifətini cib dəsmalında gizlədib ağlayan, yaşıl geyinmiş qadını gördü, yəqin, missis Ueqq idi. Həmin an da yuxarıdakı otaqdan sakit inilti eşidildi. Cip içəri keçdi, yaşıl geyimli qadının oturduğu otağın qapısını döydü. Qapı açıldı, Missis Ueqq qarşısında dayandı. Qaşqabaqlı, arıq sifəti, burnu, gözləri, yanaqları göz yaşlarından qızarmışdı. Yaşıl donunda və yaşıl saçlarında (saçlarının çallığı da hiss olunurdu, görünür, hansısa qatışıqla boyamışdı) Missis Ueqq Cipə günəşin altında boş yerə qalandan sonra qızaran yaşıl almanı çox xatırladı. Qadının sifətində göz yaşları qalmışdı, əlində dəsmalı sıxmışdı. Cip dərindən gəldi, ağır dərddən başını itirən bu zavallı qadının qarşısında belə təmiz, işıq saçan halda dayanmağa o, necə cürət edirdi? Buradan qaçmaq istədi. Forsenin hansısa yaxınlarından birinin bura gəlməsi insanlıqdan deyildi. Cip sakitcə soruşdu:

– Missis Ueqq? Xahiş edirəm, məni bağışlayasınız, yeni bir xəbər varmı? Mən Dafnanı bura göndərmişəm.

Qadını görünür, hansısa şübhələr bürüdü. Nəhayət, hiçqıraraq cavab verdi:

– O ... o səhər doğdu... uşaq ölmüşdü.

Cipin havası çatmadı. Bütün bunları yaşayasan, sonu da bu! Onun analıq hissi qəzəblənmişdi və etiraz edirdi, ancaq ağı deyirdi, belə yaxşıdır, daha yaxşıdır!

– Bəs o, özü necədir?

– Pis. Çox pis. Nə deyəcəyimi bilmirəm, doğrusu, mənim bütün fikirlərim qarışıb. Bütün bunlar məni elə sarsıdıb!...

– Mənim baxıcıım onunladımı?

– Hə. Çox inadkar qadındır, ancaq gizlətmirəm, bacarıqlıdır. Deyzi çox zəifdir. Oy, bütün bunlar necə də qüssəlidir! İndi də dəfn olmalıdır. Sadəcə, dərdimin sonu yoxdur! Hamısı da, hamısı da... o adamın ucbatından, – Missis Ueqq üzünü döndərdi və yenidən dəsmalı üzünə tutub ağlamağa başladı.

Cip qapının arxasına keçdi. O, tərəddüd edirdi, yuxarı qalxsınmı, ya yox? Hər halda, ehtiyatla pilləkəni qalxmağa başladı. Yəqin, qız küçəyə baxan otaqda yatırdı. Bədbəxt, cəmi bir il əvvəl sadələvh bir ciddiliklə müzakirə eləyirdi, ona məşuq lazımdırmı? Baxıcı qapını açdı və Cipi görən kimi dəhlizə qaçdı.

– Bu sizsiniz, mənim əzizim! Necə də xoşdur!

– O necədir?

– Ümumiyyətlə, olduqca yaxşı. Sizə hər şeyi danışdıları mı?

– Hə, onu görə bilərəmmi?

– Düzü bilmirəm. Mən onu başa düşə bilmirəm. Onun yaşamaq üçün heç bir iradəsi yoxdur, bir damcı da. Mənə elə gəlir, o, sağalmaq istəmir. Yəqin, hamısı o kişiylə görədir, – Cipə baxıb əlavə elədi.
– Siz necə düşünürsünüz? O, qızı atıb?

– Hə.

Baxıcı onu təcədən dırnağa kimi süzdü.

– Sizə baxmaq, yalnız adama zövq verir! Siz, sadəcə, çiçək açıbsız. Bilirsiniz, bəlkə də, ola bilsin, sizi görmək onun xeyrinə oldu. Keçin.

Cip baxıcı qadının arxasınca içəri keçdi. Bağlı gözlər, nəm, açıq sarışın saçlar, yorğan üzünün üstündəki solğun əllər. Gövrək madonna, əvvəlki tək konfetə həsrət çəkən! Yataqdakı yeganə parlaq əşya onun barmağındakı qızıl üzük idi.

– Əzizim, bir baxın! Mən sizə gözəl bir qonaq gətirmişəm.

Dafna Uinqin gözləri, dodaqları açıldı və dərhal da bağlandı. Cip düşündü: «Zavallı! O düşünürmüş gələn Forsendir, əvəzində isə mən buyurmuşam!» Solğun dodaqlar tərpəndi:

– Ah, missis Forsen, bu sizsinizmi? Siz necə də mərhəmətlisiniz ki, gəlibsiniz.

Gözləri yenidən azacıq aralandı. Baxıcı qadın qapının arxasına çəkildi. Cip oturdu və cürətsiz halda qızın əlinə toxundu. Dafna Uinqin yanaqları ilə iki damla göz yaşı süzüldü.

– Hər şey qurtardı, – o, güclə eşidilən səslə dedi, – indi artıq heç nə yoxdur. O ölüdür, siz bilirsiniz. Mən yaşamaq istəmirəm. Ah, missis Forsen, nəyə görə məni ölməyə qoymurlar?

Cip ona doğru əyildi və süzülən göz yaşlarına baxmamağa çalışaraq, nəvazişlə onun əllərini sıgalladı. Dafna Uinq mızıldandı:

– Siz mənə qarşı necə də xeyirxahsınız! Mən necə də istəyirdim ki, mənim balaca, bədbəxt balam sağ qalsın!

Cip dikəldi və çətinliklə dedi:

– Əzizim, özünüzü ələ alın! Öz işiniz haqda düşünün!

– Rəqslər! – Dafna Uinq zəifcə gülümsədi. – Mənə elə gəlir, bunlar çoxdan olub!

– Bəli. İndi isə hər şey yenidən qayıdacaq.

Dafna Uinq güclə eşidilən köks ötürməklə cavab verdi. Onun sifəti indi bayağı görünmürdü. Qapalı gözləri və ağzı ilə kəc kimi ağappaq olan qız çox gözəldi. Təbiətin necə şıltaqlıqları var idi, doğrudanmı, bu çiçəkciyəz mister və missis Ueqqlərdən əmələ gəlmişdi? Dafna Uinq gözlərini açdı.

– Ah, missis Forsen, mən elə zəif və təkəm, heç yerdə heç nə yoxdur!

Cip qalxdı. Sanki, bu qızın dərdi onu hipnoz eləmişdi və bunu bürüzə verməkdən qorxurdu.

– Baxıcı deyəndə ki, mənə qonaq gətirib, mən onun gəldiyini güman elədim, ancaq indi şadam. Əgər o, mənə belə baxsaydı, baxan kimi, buradaca ölərdim.

Cip dodaqları ilə hələ də narınc çiçəyinin qoxusu gələn onun nəmli alnına toxundu. Sonra da bağa düşdü və tələsərək uzaqlaşdı. Evə sahələrin arasıyla qayıtmaq əvəzinə kottecin yanından döndü və balaca meşəliyə düşdü. Orada kötüyün üstündə oturub, əllərini yanağına sıxaraq, günəşin ayıdöşəklərini necə qızdırdığına və ayıdöşəklərinin üzərində uçuşan milçəklərə tamaşa etməyə başladı. Məhəbbət! Doğrudanmı, o, hər vaxt belə ürəkbulandıran və faciəlidir? Uçub gəlir, işğal eləyir və rədd olub gedir. Ya da birini başqasının yanına itələyir və dərhal da bir-birlərindən ayırır. Doğrudanmı, heç vaxt elə olmur ki, bir-birinə doğru can atan iki nəfər möhkəmcə qucaqlaşb birləşmirlər və axıra qədər də bir can kimi qalmırlar? Məhəbbət! O, atasının və Dafna Uinqin həyatını korlamışdı. Heç vaxt gözləyəndə gəlmir, o gözlənilməyən qonaqdır. Məkrli yolçudur, bədəndən əvvəl qəlbi əldən salır, qəlbdən də əvvəl bədəni. Yox, qoy yaxşısı budur, məhəbbət tamam olmasın, bu daha yaxşıdır! Məgər azad insan Dafna Uinq, ya da bütün varlığı ilə onu sevməyən arvadına doğru can atan əri kimi öz hissələrinin köləsi ola bilərmə? Ya atası, öz xatirələrinin sadıq qulu! Və ayıdöşəklərinin üzərinə düşən günəş şüasına baxaraq Cip düşündü: «Məhəbbət! Mənə yaxın düşmə!»

Cip hər səhər kottecə gedir və hər səhər də missis Ueqqlə rastlaşırdı. Ahıl qadın özündə ona rəğbət hiss edirdi və bir sirr olaraq baxıcı qadına etiraf eləmişdi ki, – baxıcı qadın da bir sirr olaraq bunu Cipə xəbər vemişdi, – missis Forsen «çox kübardır, gözləri elə gözəldir, sanki, əsl italyan qızıdır!» Missis Ueqq kübarlara meyl eləməyi həyatlarının ən əziz mənası hesab eləyən qadınlardan idi. Elə bu kübarlığa meyllilik də missis Ueqqi qızının rəqs bacarığını inkişaf elətdirməyə sövq elədi. Kim bilir, bu hara aparıb çıxaracaqdı? O, Cipə izah edirdi ki, həmişə Deyzini «əsl həqiqi ledi» kimi tərbiyə eləmək istəyirdim və bu da nəticəsi! Qadın Cipin saçlarına, əllərinə, ayaqlarına baxmağa başladı. Onu qarşıdakı dəfn narahat edirdi.

– Mən belə ad düşünmüşəm: Deyzi Uinq. «Deyzi», onu xaç suyuna çəkəndə belə adlandırmışdılar, Uinq isə kübar addır. Beləliklə də, mən bunları birləşdirirəm və bu əsl həqiqət olacaq. Düşünürəm, heç kim öcəşməz? Atasının adına gəlincə, mənə elə gəlir, belə deməliyik: «Rəhmətlik Cozef Uinq»? Bilirsiz, belə adam olmayıb, amma kimsə olmalıdır axı. Mən, sadəcə, dözmərəm, əgər həqiqət bəlli olarsa. Mister Ueqq də ümitsiz halda olar. Bu dəfn, bilirsinizmi, onun sahəsidir. Ah, bütün bunlar mənə necə də təsir eləyir!

– Ah, əlbəttə, – Cip mızıldandı.

Dafna Uinq olduqca solğun və zəif olsa da, onun düzəlməyə başladığı aydın oldu. Hər gün keçdikcə sifətinin rəngi öz yerinə gəlirdi, onunla birlikdə də bayağılığı. Neyləməli, onlar nəhayət, kor ehtirlaslardan azad olmuş, möhkəmlənmiş və ola bilsin ki, daha ciddi halda öz Fulxemlərinə qayıtmalıydılar.

Mildenxemdə olduğu sonuncu gün Cip yenə də meşəliyə girib həmin kötüyün üstündə oturdu. Saralmış yarpaqların üzərində günəş şüası oynayırdı. Qorxmuş dovşan ayıdöşəylərinin arasından sıçrayıb çıxdı və dərhal da qaçıb gizləndi. Balaca meşənin ətəyindən qaratoyuq pırıltı ilə qalxaraq, sərt səslə qışqıraraq başqa yerə uçdu. İndi, Forsenin yanına qayıtmaq vaxtı çatanda, Cip başa düşürdü ki, onun yanına qayıtmaqla ehtiyatsızlığa yol vermişdir. Bu qızla görüşəndən sonra həyat haqqında fikirləri əvvəllər olduğundan daha məşəqqətli olmuşdu. Yalnız uşağa görə kədərlənməsi onun qayıtmasına haradasa haqq qazandırırırdı. Birdən o, nə isə nifrətə yaxın bir duyğu hiss elədi. O, uşağının atasıydı! İndi bu, ona mənasız görünmürdü. Əgər uşaq təsadüfi bir görüşdən doğulsaydı, sadəcə, «Favnanın nimfanın arxasınca qaçdığı kimi», onu Forsenə indi olduğundan daha çox bağlayırdı. Yox, uşaq ona məxsusdu, ancaq ona! Və uşağını görmək istəyi bütün digər hisslərini gücsüzləşdirdi.

Növbəti gün Uinton Cipi geriye, Londona yola saldı. Qızı maşına oturdanda dedi:

– Mənim evimin açarı səndə qalırımı? Əla! Cip, yadında saxla, istədiyən vaxt, gecə olsun, ya gündüz, fərq eləməz, ev sənə sərəncamındadır.

Cip hələ evə qayıtmamışdan əvvəl Forsenə teleqramma vurmuşdu və evə dördə işləyəndə gəlirdi. Forsen evdə yox idi. Teleqramma dəhlizdə açılmamış halda qalmışdı. Yuxarı, uşağın otağına qaçdı və dərhal da harasının ağrıdığını başa sala bilməyən uşağın şikayətli ağlaması eşidildi. Cip uşaq otağına hansısa qarışıq, təntənəli hisslərlə girdi, bəlkə, körpə onun üçün ağlayırdı!

Tamam qızarmış olan Betti beşiyi yırğalayır və qayğılı, qaşqabaqlı halda uşağa baxırdı. Cipi görəndə ah çəkdi.

– Ah, rəhm eləyən Allahım! Mənim qəlbim! Mən necə də şadam! Səhər açıldan uşaqla

bacarmıram. Yuxudan oyanan kimi də ağlamağa başlayır. Bu günə qədər isə hər şey yaxşıydı.

Cip uşağı qucağına götürdü. Qızın qara gözləri bir neçə anlığa hansısa məmnunluqla anasının sifətinə dikildi. Ancaq elə ilk hərəkətində uşaq yenidən kədərli şikayətlə ağladı. Betti davam elədi:

– Mister Forsen gələndən, səhərdən belədir. Bu isə o deməkdir ki, uşaq onun gəlməsini istəmir. O, uşağa elə qəribə baxır! Bu gün səhər mən düşündüm... hə, mən düşündüm: «Axı sən atasın, artıq onun sənə öyrəşmək vaxtıdır!» Və onları bir neçə dəqiqəlikə tək buraxdım. Mən qayıdanda isə, – mən yalnız hamama qaçmışdım, – mister Forsen artıq otaqdan çıxmışdı, onun sifəti kinlidən kinli idi, qız isə qışqırırdı!.. Yalnız yatanda sakitləşir, belə isə ağlamağına ara vermir..

Cip oturub döşünü uşağa verərək və heç bir söz demədən soruşdu:

– O, özünü necə aparırdı, Betti?

Betti əliylə xalataının qabağını əzişdirirdi, onun ay kimi girdə sifəti dumanlanmışdı.

– Bax belə, – qadın dedi, – mənə elə gəlir, o, sərxoş idi. Ah, mən, həтта əminəm, ondan spirt qoxusu gəlirdi. Bu üç gün bundan əvvəl başlayıb. Keçən gecə isə o, evə çox gec qayıtdı, mən onun yuxarı qalxarkən necə söyüş söydüyünü eşidirdim. Aman Allah! Necə də təəssüflənirəm!

Anasının dizləri üstə sakitcə uzanan uşaq, birdən yenidən ağlamağa başladı. Cip dedi:

– Betti mənə elə gəlir, uşağın əlində nəşə var. Mən hər dəfə ona toxunanda o qışqırır. Bəlkə, sancaq, ya başqa bir şey. Gəl bir baxaq! Soyundur onu... Ah, Betti... bax!

Uşağın balaca əlləri dirsəkdən yuxarı qara ləkələrlə örtülmüşdü, sanki, kimsə rəhmsizcəsinə onu çimdikləmişdi. Qadınlar qorxu içində bir-birlərinə baxdılar.

– Ah!

Qan Cipin başına vurdu, gözləri yaşla doldu və dərhal da qurudu. Onun ağarmış sifətini, dəhşətlə sıxılmış dodaqlarını görən Betti oxşama deməyə son verdi. Uşağın qoluna krem vurub tənziqlə sarıyandan sonra, Cip öz yataq otağına qaçdı və çarpayıya atılıb, başını balıncın altında gizləyərək, acı hıçqırıqlar içində ağlamağa başladı.

O, qəzəbdən zar-zar ağlayırdı. Vəhşi! Pəncələrini onun əziz balasına batırır! Həm də, yalnız ona görə ki, öz pişik gözlərini uşağa dikəndə zavallı uşaq ağlayır! Vəhşi! Şeytan! İndisə o gələcək və zingildəməyə başlayacaq: «mənəm Cipim, mən tamam düşünmədim... mən haradan bilim ki, onu ağrıdıram? O, elə qışqırırdı... nəyə görə o, məni görəndə qışqırır? Bu mənim qanıma qaraldır! Mən düşünmədim!» Cip, sanki, onun necə nəfəs aldığını və bağışlanması haqda necə yalvardığını eşidirdi. Amma o bağışlamayacaqdı, bu dəfə yox! Ağlamağına ara verdi. Uzanıb saat əqrəblərinin taqqultısına qulaq asaraq, yaddaşında uşağa, Forsenin öz uşağına kinli münasibətini sübut eləyən yüzlərlə sübutlar tapmağa başladı. O, bunu necə eləyə bilirdi? Doğrudanmı, o, ağlını itirir? Uçunmadan elə titrədi ki, odeyalı üstünə örtməli oldu. Sağlam məntiq ona deyirdi ki, bu hadisə də, müsyo Armonı, atasını və başqalarını təhqir eləməsi də onun qarşısıalınmaz əsəb sarsıntısından irəli gəlir. Ancaq bu, onun qəzəbini azaltmırdı. Onun uşağını! Balaca varlığı! Nəhayət ki, o, bu adama həqiqi nifrət elədi! Cip uzanaraq, ona demək üçün ən soyuq, ən sərt, ən kinli sözləri düşünüb tapırdı. Cip olduqca çox əzab çəkmişdi!

Bu axşam o, evə gəlmədi və Cip saat onda yatağa uzandı. Uşağı öz yanına gətirmək istəyirdi, hər şey uşağı tək qoymağın təhlükəli olduğunu göstərirdi. Yatmış uşağı öz yanına gətirib qapını bağlayaraq yatağa girdi. Hər dəqiqə onun qayıdacağını gözləyərək, xeyli vaxt yuxusu gəlmədən uzandı. Nəhayət, yuxuya getdi və sanki, zərbədən oyandı. Aşağıda aydın olmayan səs gəlirdi. Bu o, idi! Cip işığı söndürməmişdi və indi uşağın üzərinə əyilmişdi. Uşaq yatmışdı, onun nəfəsi aram və sakit idi. Cip uşağın yanında oturdu.

Hə, o, yuxarı qalxırdı və səsə görə də sərxoş olduğu aydın olurdu, möhkəm cırıltı, küt taqqıltı, sanki, o, pilləkənin yanlığından yapışır, ancaq özünü saxlaya bilməyərək yıxılırdı. Donqultu, sonra da döşəmənin üzərinə atılan başmaqların gurultusu. Cipdə ani bir fikir yarandı: «Əgər o, tamam sərxoş olsaydı, başmaqlarını çıxartmazdı, ayıq da olsaydı, belə eləməzdi! O, mənim qayıtdığımı bilirmi?» Bir cırıltı da... sanki, sürəhidən yapışaraq ayağa qalxmağa cəhd edirdi, sonra da qapının arxasında ayaqlarını sürüməsi və fisıltısı, budur, əliylə əlləşdirir və qapının dəstəyini fırlayır. Yəqin, onun qayıtdığını bilirdi, yol paltosunu və teleqrammanı görmüşdü. Dəstək yenidən buruldu. Bir neçə dəqiqədən sonra başqa qapının, onunla Forsenin otağının arasındakı otağın qapısının dəstəyi burulmağa başladı. Cip onun usandırıcı, xırıltılı, sərxoş səsini eşidirdi:

– Cip... Burax məni, Cip.

Bundan sonra, ya bu, ya başqa bir qapıdan səslər gəlməyə başladı və yenidən cırıltı eşidildi, sanki, o, pilləkənlə düşürdü və hər yerə sükut çökdü.

Tam yarım saat Cip səssizcə oturaraq gərginlik içində qulaq verdi. O, haradaydı? Neyləyirdi? Onun oyanmış beynində tamam yeni-yeni fikirlər üst-üstə qalaqlanırdı. Görünür, o, yenidən aşağı düşdü. Bu yarı sərxoş vəziyyətində, onun başında hansı fantaziyalar yarana bilərdi?.. Birdən ona elə gəldi ki, haradansa yanıq iyi gəlir. Qoxu itir, sonra yenidən hiss olunurdu, Cip qapıya yaxınlaşdı və qapını azacıq açıb, qoxulamağa başladı.

Meydançada qaranlıq idi. Heç bir yanıq iyi yox idi. Birdən kimsə onun qıçlarından yapışdı. Ürəyi sonsuz şiddətlə vurdu, qışqıraraq, qapını bağlamağa cəhd elədi. Ancaq onun əli və Cipun ayağı yarığa düşmüşdü, yalnız indi Cip onun yerdə uzandığını gördü. O, Cipi mənəgənə kimi saxlamışdı. Sonra dizləri üstə qalxdı, ayağa durdu və otağa cumdu. Nəfəsi kəsilərək, bircə söz belə demədən Cip onu çölə çıxartmağa çalışırdı. Hər bir sərxoş adam kimi Forsenin gücü bəzən tükənir, bəzən isə yenidən qayıdırdı.

– Çıx! Rədd ol mənim otağımdan, sən... sən əclafsan!

Birdən qorxudan Cipun ürəyi dayandı, o çarpayıya doğru səntirlədi və budur, əlini uşağa uzadır.

Cip arxadan onun üstünə atıldı, əllərindən yapışıb, möhkəmcə sıxdı. O, qızın əlində bükülərək, nəhayət, çarpayıya aşdı. Cip fürsət tapıb uşağı götürdü və qaranlıq pilləkənlə üzü aşağı qaçdı, onun ayaqlarını necə yerə vurduğunu, divarları əli ilə yoxlayaraq, pillələrlə necə yuvarlandığını, eşidirdi. Cip yeməxanaya qaçdı və qapını arxasınca bağladı. Həmin dəqiqə də o, özünü bu qapıya çırpdı və yəqin ki, döşəməyə sərildi. Yenidən ağlamağa başlayan uşağı döşünə sıxaraq, qulaq asmağa ara vermədən onu yırğalamağa və yatırtmağa başladı. Heç yerdən səs gəlmirdi. Büzüşmüş halda, hələ də zəif istilik gələn buxarının yanında oturdu. Divanın balışlarından və masanın mahud örtüyündən uşaq üçün yatacaq düzəltdi, özü isə masanın örtüyünə bürünüb, geniş açılmış gözləriylə qabağa baxır və hələ də qulaq asırdı. Əvvəlcə hansısa səslər eşidildi və sonra onlar da ara verdi. Xeyli, xeyli vaxt Cip hərəkətsiz

halda oturdu, sonra ehtiyatla qapıya tərəf getdi. Yox, o, daha səhvlərini təkrar eləməyəcəkdi! İndi onun ağır-ağır nəfəs alındığını eşidirdi və bu nəfəsin yatan adama məxsus olduğuna əmin olana qədər orada durdu. Yalnız bundan sonra Cip oğruncasına qapını açıb boylandı. O, pilləkənin aşağı pilləsində sərxoş halda uzanmışdı. Bu yuxu Cipə yaxşı tanış idi, indi o, oyanmazdı. Cip qəlbində hansısa bir bədxahlıqla hiss elədi ki, xidmətçilər onu bu vəziyyətdə o, evdə olmayanda görəcəklər. Uşağı götürərək, son dərəcə ehtiyatla yatanın yanından keçdi. Yenidən öz otağına keçəndən sonra qapını bağladı və pəncərəyə yaxınlaşdı. Dan yeri sökülürdü, bağ boz şəffaf şəfəqlərə bürünmüşdü. Bağ sonuncu dəfə görürdü!..

Cip saçlarını qaydaya saldı, qalın geyindi, soyuq idi. Ona doğma olan bir neçə kiçik əşyalarını götürdü və pulqabı ilə birlikdə çantasına qoydu. Özünü idarə eləməsinə və özüylə nəyi götürməsinə necə də yaxşı xatırlamasına heyrətlənərək cəld tərpənirdi. Hər şey hazır olanda Bettiyə kağız yazdı ki, itləri də götürüb Beri-stritə gəlsin və kağızı uşaq otağının qapısının yarığına saldı. Sonra uşağı toxunma jaketə və isti şala bükərək aşağı düşdü. Artıq işıqlanırdı, dəhlizə boz işıq düşürdü. Yatan Forsenin yanından rahatlıqla keçərək, nəfəsini dərmək üçün bir anlığa dayandı. Forsen qolunu başının altına qoyaraq, aşağıdakı pillədə arxası divara doğru uzanmışdı, onun sifəti azacıq yuxarı qalxmışdı. Cipin üzünə yüz dəfələrlə yaxın olan üzü... Bu büzüşmüş bədəndə, qarışmış saçlarda, sümüklərdə, çuxura düşmüş yanaqlarda, tutqun – qızılı bığlarının altındakı yarı açıq ağzında, bütün bu hərəkətsiz vücutda əvvəlki ilhamvericilikdən nəsə vardı və bir anlığa Cipin ürəyi sıxıldı. Yalnız bir anlığa. Bu dəfə hər şey qurtardı! Həmişəlik! Ehtiyatla dönərək ayaqqabılarını geydi, giriş qapısını açdı, uşağı da götürüb, qapını sakitcə arxasınca bağlayaraq çıxdı.

ÜÇÜNCÜ HISSƏ

I FƏSİL

Cip Londana getdi. Bütün qışı və yazı Mildenxemdə keçirmişdi, çoxlu at çapmış, musiqi ilə məşğul olmuşdu. Bu müddətdə atasından başqa kimləsə görüşməmişdi və Londona bu səfəri onda aprel günündə ilk günəş şüaları otları qızdıranda, mavi səmada ağ buludlar süzəndə adamın qəlbində oyanan bir duyğu kimi duyğu yaradırdı. Uidrinqton dayanacağında vaqona yükdaşıyan girdi, bel çantası, palto və qolf ağaclarını gətirmişdi, açıq qapıdan bir dəstə adam görünürdü. Cip parlaq saçları ağarmağa başlayan ucaboylu bir qadını, xalta qayıışı ilə bağladığı foksteryer iti olan gənc qızı və qoltuğunun altında skoç-teryer itini tutub, arxası vaqona tərəf dayanmış gənc oğlanı gördü. Qız skoç-teryerin başından öpdü.

– Əlvida, qoca Osey! O, necə də qəşəngdir... Tambo uzan! Sən ki getmirsən.

– Əlvida, qəşəng oğlan! Özünü işlə yorma!

Qızın cikkiltisi oğlanın cavabını eşidilməz elədi.

– Ah, Brayan, sən... Osey, salamat qal! Əlvida! Əlvida!

Gənc oğlan kupeyə girdi və dərhal da qatar tərpendi. Cip çəpəki ona baxırdı, o, pəncərənin qabağında dayanıb şlyapasını yelləyirdi. Bu, ona tanış olan, ovda rastlaşdıqları, qoca Pettensin «mister Brayan Sammerxey» adlandırdığı, keçən il onun atını alan həmin cavan oğlan idi. Onun paltosunu necə çıxartdığını, qoca skoç-teryerə qatar gedə-gedə oturacağın üstündə necə yer elədiyini izləyən Cip düşünürdü: «Mənə əvvəlcə itlərinin, sonra isə özlərinin qayğılarına qalan kişilər xoş gəlirlər». Onun girdə başı, qıvrım saçları, geniş alnı, dəqiq xətlənmiş dodaqları var idi. Qız yenidən xatırlamağa başladı: «Axı mən ona oxşayan adamı harada görmüşəm?» O, pəncərəni qaldırdı və geri dönərək soruşdu:

– Belə sizə yaxşıdır mı? O, salam! Biz ovda rastlaşmışıq. Siz, yəqin, məni xatırlamırsınız?

– Çox yaxşı xatırlayıram. Siz keçən il mənim kəhərimi də alıbsınız. O necədir?

– Çox gözəl formadadı. Mən sizin onu necə çağırdığınızı soruşmağı unutmuşdum, adını Dəcəl qoydum, maneə gördümü qızğınlaşır. Həmin gün sizin necə gözəl at çapmanız yadımdadır.

Hər ikisi gülümsədi və susdular. İtə baxaraq Cip soruşdu:

– Necə qəşəng köpəkdir! Neçə yaşı var?

– On iki. İtlərin qocalmağı dəhşətdir.

Yenə də susdular, o, Cipə özünün aydın baxışlarıyla baxdı.

– Mən bir dəfə anamla sizə gəldim, inişil, noyabrda. Sizdə kimsə xəstəydi...

– Hə, mən xəstəydim.

– Ağır?

Cip başını yırğaladı.

– Sizin ərə getdiyinizi eşitdim... – O, bu sözləri fasilə verərək deyir, öz sözünün gözlənilməzliyini azaltmaq istəyirdi.

– Hə, amma indi balaca qızımla birlikdə atamın yanında yaşayıram.

– Belə de!.. Onda əla ov oldu, deyilmi?

– Misilsiz! Sizi yola salan ananız idi?

– Hə... Bir də bacım Edit. Bu Uidrinqtonda qıy vurursan qulaq tutulur, Mildexem də belə olar?

– Hə, orada sakitlikdir, amma mən Mildexemi sevirəm.

– Yeri gəlmişkən, mən sizin yeni soyadınızı bilmirəm?

– Forsen.

– Ah, hə, skripkaçı!.. Bizim bütün həyatımız bir azca oyundur, elə deyilmi?

Cip onun bu qəribə qeydinə cavab vermədi. O cibindən elə də böyük olmayan qırmızı kitabça çıxartdı.

– Siz bunu bilirsinizmi? Mən onu həmişə özümlə yola götürürəm. İndiyə kimi yazılmışların ən gözəlidir!

Kitab aşağıdakı sətirlərlə açılırdı:

İki ürəyin birləşməsinə mane olmaq

fikrində deyiləm. Məgər xəyanət

böyük məhəbbətə son qoyarmı?

Məhəbbət bilmir zərər və közərti nədir.

Cip oxumağa davam elədi:

Məhəbbət, əllərdəki yazıq gəlincik deyil,

Zamanın yuduğu qızılgüldür.

Atəşli dilində və yanaqlarında

Qorxutmaz onu zamanın hədələri.

(Şekspir, sonet 116)

Artıq qərbə doğru əyilən günəşin demək olar ki, dümbədüz şüaları işıqlı yaşıl düzənliyə, çəmənlikdə otlayan, ya da arxların kənarında dayanan və quyruqlarını tənbəlcəsinə yelləyən inəklərin üzərinə düşürdü. Günəş şüası vaqona da yol tapır, yaratdığı işıq zolağında saysız hesabsız toz zərrəcikləri oynayırdı. Cip balaca kitabçanı bu parlayan işıq zolağından ona uzatdı və sakitcə soruşdu:

– Siz çoxmu oxuyursunuz, həm də yalnız şeirləri?

– Bəlkə də, hüquqa aid kitabları daha çox oxuyuram. Amma mən elə düşünürəm, dünyada ən gözəl

poeziyadır, elə deyilmi?

– Yox, mənəcə, musiqidir.

– Siz musiqiçisiniz? Hə, oxşayırsınız. Düşünürəm, siz çox gözəl ifa eləyirsiniz?

– Təşəkkür eləyirəm. Siz musiqiyə heç həvəs göstərmirsiniz?

– Mən operanı sevirəm.

– Bu hibriddir, aşağı formadır.

– Elə ona görə də mənim xoşuma gəlir. Siz operanı sevmirsiniz?

– Yox, niyə ki. Mən elə buna görə də Londona gedirəm.

– Doğrudanmı? Siz abunəsiniz?

– Hə, bu mövsüm.

– Elə mən də. Əla, biz orada görüşəcəyik.

Cip gülümsədi. Çoxdandı öz yaşadı olan kişiylə söhbət eləmirdi, çoxdandı onda maraq oyadan, heyran olduğu birisinə rast gəlməmişdi və çoxdandı elə onun özünə pərəstiş eləyən birisi də yoxdu. Qatar qərbə tərəf hərəkət elədiyindən günəş şüaları öz istiqamətini dəyişmişdi, sanki, günəşin istisi Cipdə bir yüngüllük və hansısa xoşbəxtlik hissi doğururdu.

Dəmir yolu ilə səyahət eləyərkən üç saat ərzində çox şey haqda danışmaq olar. Hə də, bu zaman necə dostcasına bir şərait yaranır! Bəlkə də, qatarın səmindən bir-birlərini çətin eşitdiklərin üçün onların söhbətləri getdikcə daha da səmimi olurdu. Birlikdə olduqları bu qısa zaman onları, bəzi adamların uzun müddətli tanışlıq zamanı yaxınlığından daha çox yaxınlaşdırdı. Bu uzun söhbətdə o, Cipdən daha çox danışdı. Cip o qədər elə şeylər eşitmişdi, bunlar haqda heç vaxt danışa bilməzdi. Onun cəsarətli, kəskinliyi ilə seçilən, azca uzunçu danışığına, gülüşünü boğa bilmədən qulaq asmaq qızın xoşuna gəlirdi. O, heç nəyi gizlətmədən özü haqqında danışdı, məktəb, universitet həyatı, vəkillər zümrəsinə daxil olmaq arzusu, ümidləri, zövqü və hətta həyatında baş verən fəlakətlər haqqında da. Bütün bu qeyri – mütəşəkkil etiraflara qulaq asan Cip həmişə də onun səmində özünə qarşı bir pərəstiş notlarını duyurdu. O, Cipdən piket oynayıb, oynamadığını soruşdu:

– Mən atamla demək olar, hər gecə piket oynayırdım, – Cip dedi.

– Onda bir partiya oynayaqmı?

Qız onun nəyə görə kart oyanmaq istədiyini başa düşürdü, ona yaxın oturacaq, dizlərinin üstünə qəzet sərəcə və kart paylayanda təsadüfən əlinə toxunacaq, üzünə baxacaq. Bu, ona heç də pis gəlmədi, çünki onun sifəti qızın da xoşuna gəlirdi, onda nəşə yüngül və azad, bir çox ciddi, gözəl sifətlərdə olmayan məftunedicilik vardı.

Vidalaşib ayrılanda o, qızın əlini sıxdı, qız da özündən asılı olmadan onun əlini möhkəm sıxmaqla cavab verdi. O, maşının yanında dayanıb qıza baxmaqdan açıqca və bir az da qüssəli halda zövq alırdı,

heyran olmuş halda, qıza baxaraq dedi:

– Operada görüşərik, sonra, bəlkə də, Royda? Siz, mənə, arada Beri-stritə gəlməyə mənə icazə verərsiniz, elə deyilmi?

Cip başıyla razılığını bildirdi və maşın Londonun qaranlıq çökmüş bürkülü küçələriylə şütüdü. Uzun müddət kənddə olandan sonra qıza öz otağı darısqal gəldi. Xalatını geyinib oturdu və paravozun qurumunu təmizləmək üçün saçlarını daramağa başladı.

Cip Forsendən ayrıldıqdan sonra bir neçə ay yalnız yüngüllük hiss elədi. Təzəlikcə öz yeni vəziyyəti haqqında düşünməyə başlamışdı, ərdəydi, eyni zamanda da ərdə deyildi. Bundan məyus olsa da, gizlicə artıq əsl dost haqqında düşünməyə başlamışdı və hər saat keçdikcə də onun ürəyi və gözəlliyi məhəbbətə doğru can atırdı. İndi, güzgüdə öz dalğın və qüssəli sifətini görəndən sonra həyatının necə mənasız keçdiyini aydın başa düşürdü. Gözəl olmağın nə dəyəri varmış? Onsuz da gözəlliyi heç kimə lazım deyildi. Heç iyirmi altı yaşı yoxdu, ancaq sanki, monastırda yaşayırdı. Soyuq olmasa da, titrədi və xalatını möhkəmcə bağladı. Keçən il bu vaxt o, həyatın başlıca axınında idi. Hər halda, belə atılmış halda yaşamaq, hər an əllərini, quş caynaqlarına oxşayan barmaqlarını aralayıb yatmış uşağının üstünə əyilən o adamı xatırladan həyata qayıtmaqdan dəfələrlə yaxşı idi.

Həmin səhər evdən gedəndən sonra Forsen həftələrlə onun arxasınca gəzdi, Londonda, Mildenxemdə, hətta Uintonla birlikdə getdikləri Şotlandiyada. Ancaq bu dəfə qız öz qərarını dəyişmədi və Forsen də izləməyə son verərək, çıxıb xaricə getdi. O vaxtdan onun bir neçə rəbitəsiz halda, ağlağan ruhda, yəqin ki sərxoş vəziyyətdə yazılmış məktubları nəzərə alınmazsa, ondan heç bir xəbər yox idi. Sonra isə o, ümumiyyətlə, yazmağa ara verdi və artıq dörd ay idi ki, bircə sətir də yazmırdı. Görünür, o, nəhayət, Cipi unutdu.

Saçlarını daramağa ara verdi, oktyabr səhərində sübh tezdən uşaqla birlikdə sakit, boş küçələrlə necə getdiyini, səkidə ölümcül yorulmuş halda dayanaraq, onun zənginə qapının açılmasını necə gözlədiyini xatırlamağa başlamışdı. Sonralar təəccüblənirdi, doğrudanmı, qorxu onu belə ümitsiz qaçısa sövq elədi? Atası və Rozamunda bibi onun boşanmaq üçün cəhd etməsini istəyirdilər. Ancaq elə həmin instikt öz sirrlərini və acılarını başqa adamlara bildirməyi ona qadağan eləyirdi. Boşanmaq prosesində qaçılmaz olan riyakarlığı yaşamaq istəmirdi, sevmədiyin halda durub necə deyəsən ki, guya, mən onu sevirdim. Bu, onun və ancaq onun səhvi idi, sevmədən ona ərə getmişdi!

..... ola bilərmə xəyanət

böyük məhəbbətə son qoysun?

Əgər təsadüfi yol yoldaşı bilsəydi, bu misralar onun üçün necə də istehzalı səslənir!

Ayağa qalxıb otağı, – öz qız vaxtının yataq otağını nəzərdən keçirdi. Demək, həmişə onu xatırlayırmış! Vaqondakı görüş artıq qıza naməlum adamla görüş kimi gəlmədi. Onlar, hər halda, tanış idilər! Birdən qız onun sifətini gördü! Hə, əlbəttə! Bunu niyə dərhal xatırlamadı? Divarda qonur rəngli çərçivədə Bottiçellinin və ya Mazaççonun Milli qalareyada olan «Gənc adamın başı» adlı məşhur şəklinin surəti asılmışdı. Nə vaxtsa Cipi bu şəkildən xoşu gəldi və elə o vaxtdan da şəkil onun otağından asıldı. Bu geniş alın, aydın gözlər, cəsarətli, dəqiq cizgili ağız, bütün görünüşündəki bu kişilik... Yalnız canlı sifət ingilisə yox, italyana məxsus idi. Onda güclü yumor, cəmərdlik, az poetiklik, amma «köhnə georgiyanlılıq» nəşə vardı. Əgər ona desəydi ki, sən pırtlaşıq saçlı, boynuna da büzməli haşiyələri olan parça dolamış qədim kilsə xadiminə oxşayırsan, o, necə gülərdi! Gülümsəyərək

saçlarını hördü və yatağına uzandı.

Ancaq yata bilmirdi, atasının gəldiyini və öz otağına getdiyini, saatın əqrəblərinin gecə yarısını bildirən çıqqılıtısını eşidirdi, sonra bir saat, iki saat və hələ də Pikadillanın boğuq səs-küyünü eşidirdi.

Təkcə yorğan üzünə bürünmüşdü, ancaq olduqca isti idi, birdən çiçəklərin qoxusunu hiss elədi. Çiçəklər haradandı? Çarpayıda qalxıb pəncərəyə doğru getdi. Burada, pərdənin arxasında içində alp bənövşəsi olan güldən vardı. Bunu atası onun üçün düşünmüşdü, necə də gözəldi!

Çiçəkləri qoxulayaraq ilk balını xatırlayırdı. Bəlkə də, Brayan Sammerxey də orada imiş! Əgər orada onları tanış eləsəydilər, çiyini öpən cənabla yox, onunla rəqs eləsəydi, bəlkə də, o indi bütün kişilərə qarşı özündə başqa bir münasibət hiss eləyərdi? Əgər orada qıza pərəstiş eləsəydi, – axı orada hamı ona pərəstiş eləyirdi – bəlkə də, o indi olduğundan daha çox xoşuna gələrdi? Ya da ona Forsenə qədərki bütün pərəstişkarlarına, – şama doğru uçub öz qanadlarını səfehçəsinə yandıran pərvanələrə baxdığı kimi, baxa bilsəydi... Bəlkə, bu dərsi almaq alınma yazılıbmış və nəticədə də əzildi, təhqir olundu...

Güldəndən bənövşələri götürüb qoxulayaraq, şəklə yaxınlaşdı. Dəqiq cizgiləri olan sifət, ona zillənmiş gözlər, – bütün bunlar aydın görünürdü. Ürəyində nəsə açılan yarpaq, pırıldayıb qalxan quşun qanadları kimi zəifcə titrədi. Ona çiçəklərin qoxusunu, ya son günlər baş verənlərmi təsir elədi, yenidən ürəyi anlaşılmayan yüngül titrəyişlə titrədi və əlini ürəyinin üstünə qoydu.

O, yuxuya gedəndə gec idi, daha doğrusu, tezdən idi. Qəribə yuxu gördü. Öz qoca madyanını çiçəklərlə örtülmüş talayla çapırdı. Qara don geymişdi, başında iti kristallardan hazırlanmış parıldayan tac var idi. At yəhərsiz idi və o, atın belinə güclə toxunaraq, ayaqlarını möhkəmcə sıxıb oturmuş, atın yalından yapışmışdı, əlində doqquzdon kolunun bürmələnməmiş uzun budaqları var idi. Qız çapır və mahnı oxuyurdu, gözləri önündə üfüqlərə qədər geniş boşluq açılırdı. O, özünü tük kimi yüngül hiss edirdi, irəli çapdıqçı da qoca madyan başını geri döndərüb doqquzdonun çiçəklərini yeyirdi... Birdən atın sifəti təbəssümlə ona baxan Sammerxeyin sifətinə döndü. Yuxudan ayıldı. Çiçəkləri görmək üçün çəkdiyi pərdələrin arasından üzərinə günəş şüası düşürdü.

II FƏSİL

Həmin axşam Sammerxey Çelsidəki balaca evindən çıxıb çaya getdi. Bəzən kişilərin əhvalı elə olur ki, onları qeyri – şüuru olaraq çəmənliyə, meşəyə, bütün üfüqlərin açıq oduğu genişliyə çəkir. İnsan tənhadır, sevəndə də tənha olur, öləndə də. Bütünlüklə öz izzatlarına başı qarışan insanı heç kim maraqlandırmır. Elə Brayan Sammerxeylə də heç kim maraqlanmır, heç kim! Sahildə dayanmışdı və isti, hərəkətsiz havanı ciyərlərinə çəkərək, çinar ağaclarının yarpaqları arasından işaran ulduzlara baxırdı. Hər cür xırda şeylər haqqında düşünürdü, əslində isə, heç nə haqqında düşünmürdü və qəlbində hansısa şirin bir duyğu oyandı, bədənini yüngül bir titrəyiş bürüdü. Oturacaq üstə oturub gözlərini yumdu və dərhal da onun sifətini gördü, Cipin sifətini! Onunla üzbəüz olan evlərin işıqları bir-bir sönmürdü, artıq maşınlar şütümürdü, tək – tük adamlar gözə dəyirdi, amma Sammerxey yuxudaymış kimi oturmuşdu. Dodaqlarında gah təbəssüm görünür, gah da silinirdi. Yüngül külək çayda dalğalar yaradırdı.

O, evə qayıdanda artıq səhər açılırdı, uzanıb yatmaq əvəzinə sabah vəkil köməkçisi kimi müdafiə eləyəcəyi işə baxmağa başladı. Atla gəzintinin vaxtı çatana kimi işlədi, vanna qəbul eləyib, səhər yeməyini yedi. Onun belə bir xasiyyəti var idi, mən vəkillər arasında elə qeyri – adılərdən deyiləm ki, uzunmüddətli gərginlik xeyrimə işləsin. Bacarığı olan bir adam kimi o, öz işini sevirdi və özünə ad qazanmaq yolundaydı. Eyni zamanda onun kimi anların təsiri altında özünü axına təslim edən soyuqqanlılar da az olardı. Onda nəşə təzad vardı, o, haradasa Tempdə, Sent-Ceymsdə yox, Çelsidəki balaca evində təkliyi sevdiyi üçün yaşamaq istəyirdi və eyni zamanda da gözəl yoldaş idi, baxmayaraq ki, həddən artıq ona bağı olan çoxlu dostları da bu adama güvənə bilmirdilər. Qadınlar onu sözsüz cəzbedici hesab eləyirdilər, amma ümumilikdə onun ürəyini fəth eləyə bilməmişdilər. Sammerxey kart oyununu sevirdi, hər bir ehtiraslı adam kimi oyuna fəal girişirdi, ancaq cürətli və gözəl bir oyundan sonra nə vaxtsa yenidən ona həvəs göstərə bilsin deyə oyunu atırdı. Atası diplomat idi, on beş il bundan əvvəl ölmüşdü, anası kübar dairələrdə yaxşı tanınırdı. Qardaşı yox idi, yalnız iki bacısı vardı, şəxsi gəliri də olurdu. Hələ ağıl dişi çıxmamış Brayan Sammerxey iyirmi altı yaşında beləydi.

Səhər hələ də yüngüllük hiss eləyərək, Tempə yola düşdü və əvvəllər olduğu kimi yenə də həmin tutqun, solğun, heyrət ediləcək dərəcədə harmonik cizgili sifət, sona qədər açılmamış gülüməsəyən qara gözlər, balaca gözəl qulaqlar, alınının üstündəki gur şabalıdı saçlar gözlərinin önündə dayanmışdı. Ona bəzən şeylər nəşə az müəyyən olunmuş halda, görünürdü, hansısa şüalanma, baxışlardakı işıq oyunu, başının özünəməxsus döndərilməsi, yalnız ona məxsus olan, nəşə çağırən və təsirləndirici bir zəriflik – bu surət ona rahatlıq vermirdi, həm də onu heç unutmaq da istəmirdi, sadəcə, xasiyyəti beləydi. Əgər yarışda hansısa at xoşuna gəlirdisə, həmin atın nə kimi uğurları olmasından asılı olmayaraq, dərhal da həmin ata oynayırdı. Əgər opera xoşuna gəlirdisə, gedib həmin operaya təkrar-təkrar baxacaqdı. Əgər şeirdən xoşu gəlirdisə, şeiri əzbər yadında saxlayacaqdı. Çay boyunca getdikcə də, – bu, onun adi yoluydu, – onu qeyri – adi hisslər bürüyürdü, o xoşbəxt idi.

Sammerxey bir az gecikdi və birbaşa məhkəməyə getdi. Parikdə və mantoda dərhal da «köhnə georgiansk» görkəmində göründü. Bir-iki yumru qotaz, geniş ətəkli kaftan, qılınç, tənbəki qabı, ağ parik, ya da buna bənzər bir şey və budur, qarşınızda on səkkizinci əsrdir! Güclü, yüngül bədən, geniş sifət, qarabəniz solğunluq, dodaqların təmiz şəkli, hansısa laqeydlilik bildirən ifadə, aydın baxışlar və qaynayan həyat eşqi – insanın belə gec doğulmasına yalnız təəssüflənmək olardı!

Qıvrım saçlı başını suya salaraq, bütün bu məhkəmə mantisinin köhnəlmiş qoxusunu, perqamentin, yapışqan boyanın, hissə verilmiş balığın, bir sözlə, onu məhkəmədə əhatəyə alan bütün qoxuları yudu, qurulanıb evdən çıxdı və siqaret çəkərək, sahil boyunca getməyə başladı. Saat yeddinin yarısına yaxın idi. Dünən bu vaxt qatara girmiş və indiyədək onu tərk eləməyən surəti görmüşdü. Məlum olduğu kimi qızdırma müəyyən olunmuş saatlarda başlayır. Ancaq, hər halda, axşam saat yeddidə təşrif apara bilməzdi! Yalnız bunu eləyə bildi, klubə həmişəki yoluyla yox, Beri-stritdən getdi.

Çoxdan özünə ayaqqabı sifariş vermək istədiyi ayaqqabı dükanının yanından keçəndə düşündü: «Maraqlıdır, o, özünə lazım olan şeyləri haradan alır?» Gözləri önündə qızın qeyri – adi dərəcədə canlı bədəni canlandı, budur, kupenin küncündə oturub, maşının yanında dayanıb və əli onun ovcundadır. Qızdan çiçək və yağışdan doymuş küləyin qoxusu gəlirdi! Özünün qaşqabaqlı, ağızında sönən siqaret olan yorulmuş əksini görmədən vitrinin qarşısında dondu. Sonra isə tələsik irəlilədi.

Beri-stritə çatanda ayaqlarında qərribə bir zəiflik hiss edirdi. Bu il gül yeşikləri Uintonun evinin fasadının ciddiliyini pozmamışdı. Bu ev digər evlərdən heç nə ilə fərqlənmirdi, bəlkə də, nömrəsinə görə, bir də Sammerxeyin ürəyini şiddətlə döyündürən səbəbə görə. Cermin-stritə dönəndən sonra birdən ruhdan düşdü. Onun klubu Sent-Ceyms-stritin başlanğıcında idi və o, dərhal təsadüfi hallarda çox adam olan kitabxanaya getdi. Fransız şöbəsinə yaxınlaşaraq, «Üç müşketyor»u götürdü və arxası

qapıya, içəri girən hər kəsə doğru oturdu. Onun sevimli romanı həmişə onda isti, dostluq hissləri oyadırdı, ancaq romanı oxumadı. İndi onun oturduğu klubdan qızın evinə əlini uzatsan çatacaq qədər məsafə vardı, əgər divarlar olmasaydı, qızı görər, qız onun səsinə eşidərdi. Bu nə axmaqlıq idi! Cəmiyyəti ikicə dəfə görüşdüyü qadın! Sadəcə, mənasızlıq...

«Beş xal! Üç dama, üç valet!... Siz xatırlayırsınız mı Doyson necə demişdir: «Mən özüm kimi sənə sadıqam, Çinara!» Bu, Verlenin bütün yazdıqlarından yaxşıdır, əgər bunları nəzərə almasaq: "Les sanglots longs" («Uzun hönkürtülər» – fransız şairi Polya Verlenin şeirinin ilk mısrası. (1844-1896) «Payız skripkası» (Frans.) Sizdə nədir?

«Yalnız dörd xal, dama ilə. Çinara adından xoşunuz gəlirmi?»

«Hə. Bəs sizin?»

«Çinara. Çinara... Hə, bu payızdır, qızılgül qönçəsidir, düşən yarpaqların qalağıdır».

«Necə də yaxşıdır!.. Tutur. Osey, kənərə çəkil, xoruldama».

«Yazıq qoca köpək! Onu həyəcanlandırmayın. Kartları qarışdırın, zəhmət olmasa. İndi tamam başqa oyun olacaq!..»

Qızın dizləri onun dizlərinə toxundu.

Kitab döşəməyə düşdü, Sammerxey diksindi. Cəhənnəm olsun! Ümitsizdir... Geri dönərək oturacağı daha rahat oturdu. Bir neçə dəqiqədən sonra yatdı. Yuxu görmədən yatdı.

İki saat keçdi. Zarafat eləmək istəyən tanışısı ona yaxınlaşdı və gülümsəyərək, onun qıvrım saçlı başına, yatmış uşağın sifəti kimi dinc olan sifətinə baxıb dayandı.

Sonra tanışısı oturacağı yüngülcə itələdi.

Sammerxey dik sıçradı. «Nəydi? Mən haradayam?», ani olaraq fikrindən keçdi. Qarşısında tanışının gülümsəyən sifətini gördü, ancaq mürgü dumanının arxasından ona başqa bir gözəl, məftunedici sifət boylanırdı.

– Oy, lənət şeytana! – o silkələndi.

– Qoca, hirsələnmə.

– Saat neçədir?

– On.

Sammerxeydən aydın olmayan bir nida qopdu və oturacağı daha rahat oturdu, ancaq daha yatmadı. Qızı gördü, səsinə eşitdi və yenidən onun əlcəkdə olan əlinə toxundu.

III FƏSİL

Beşinci gün opera teatrında «Kaballereya» və «Hoqqabazlar» gedirdi. Yalnız bu operalara və bir də «Faust»la «Karmen»ə Uinton yatmadan baxa bilərdi.

Diqqətlə ətrafı nəzərdən keçirmək onun üçün düzgün olmasa da, qadının gözü daha çox yeri əhatə eləyir, nəinki kişinin gözü. Cip Sammerxey onu görməmişdən əvvəl Sammerxeyi gördü. Qız onun necə içəri girdiyini və silindirini ağ jiletinə sıxaraq, kimisə axtarırmış kimi salonu gözdən keçirdiyini gördü. Axşam kostyumunda o, olduqca şıq görünürdü. O oturandan sonra qız onu yalnız yandan görməyə başladı. Dalgın halda Santussuya və gombul Turidaya qulaq asan qız özündən soruşurdu: «Əgər ona diqqətlə baxsam, geri dönərmimi?» Və elə bu an o, qızı gördü. Onlar bir-birləriylə baxışandan sonra qız dərhal yenidən ona baxmasını son dərəcə istəyirdi. Donu onun xoşuna gələcəkdimi? Saçının daranması yaxşıydımı? Bəlkə də, bu səhər saçını yumamalıydı? Amma fasilə vaxtı da qız onun səsinə eşitməyə qədər ətrafına boylanmırdı.

– Salam, mayor Uinton!

Uinton onların qatarda görüşdükələrini bilirdi. O, çox istəyirdi ki, siqaret çəksin, ancaq qızını tək qoymaq istəmirdi. Bununla belə, Sammerxeylə bir-iki söz mübadiləsindən sonra ayağa qalxdı.

– Sammerxey, bir dəqiqəliyə burada otur, mən siqaret çəkmək üçün çıxıram.

Sammerxey özünü oturağa saldı. Cipə elə gəldi, salon və adamlar harasa yox olurlar və onlar yenidən ikisi bir yerdə, vaqondadılar. Onun gülüşündən, səsindən, baxışlarından zövq almaq üçün cəmisi onca dəqiqə! Özü də gülürdü, onunla iltifatlıydı. Axı onlar dost idilər! O vidalaşaraq qalxanda qız dedi:

– Milli qalareyada bir şəkil var, mən ona baxmaq istəyirdim.

– Məni də apararsınız mı? Sabah? Nə vaxt? Saat üçdə?

Qız qızardığını bilirdi, bax belə, qızarmış yanaqlarıyla, gülən gözləriylə qız təsadüfi hallarda hiss elədiyi bir əminliyi, gözəl olduğunu hiss eləyirdi! Sonra o getdi. Atası yenidən öz yerində oturdu, atasının onun həyəcanını hiss eləyəcəyindən qorxub, əlinə toxundu:

– Ata, Allah xatirinə o, saçın formasına fikir ver, bir cərgə o tərəfdəki! Sən nə vaxtsa belə gözəllik görübsənmi?

Uinton onun göstərdiyi səmtə baxanda orkester «Hoqqabazlar»ın uvertürasını çalmağa başladı. Həyəcanlandırıcı səhnələrin necə inkişaf elədiyini maraqla izləyən Cip ilk dəfə hiss elədi ki, bu opera təkcə onun estetik hisslərinə təsir eləmir. Zavallı Nedda! Zavallı Kanio! Zavallı Silvio! Onun gözləri yaşla doldu. İkili həyat yaşayan tragikomedianın surətlərində, o, çılgın, olduqca tez keçən, güclü, qaynar, şirin və qorxuducu bir məhəbbət hiss edirdi.

Ürəyim sənə əsirindir. Səninəm əbədi –

Bu gün və əbədi səninəm!

Mənə nə qalır? Yalnız qırılmış ürək...

La commedia e finita (Təsəvvür eləmə, qurtardı (ital.))

Plaşını geyərkən Cip baxışları ilə Sammerxeyi axtardı.

Cip gülümsəməyə cəhd elədi, ancaq bacarmadı və yavaş-yavaş baxışlarını çəkərək, Uintonun arxasınca getdi.

Cip naz-qəmzə elədiyinə görə gecikmədi, sadəcə, qorxdı ki, elə düşünər, onunla görüşməkdən ötrü ürəyi gedir. Sütunların altında dayanmış oğlanı dərhal gördü və ona yaxınlaşarkən sifətinin necə dəyişdiyini hiss elədi. Qız onu birbaşa şəklin yanına apardı. Silindir və dəbdə olan boyunluq oxşarlığı bir qədər nəzərə çarpdırmasa da, hər halda, oxşarlıq var idi.

– Hə, nə deyirsən?

– Bəs siz nəyə gülürsünüz?

– Məndə bu şəklin surəti var, hələ mənim on beş yaşımdan. Belə ki, mən sizi çoxdan tanıyıram.

O, qıza heyərlə baxırdı.

– Mərhəmətli Allah! Doğrudanmı, mən ona oxşayıram?.. Onda mən də sizi burada tapmağa çalışacağam.

Cip başını yırğaladı.

– Burada mənim bir dənə də sevimli rəsmim var – «Prokridinin ölümü». Bu favnın heyərlənmiş sifəti, Prokridinin bağlı gözləri, it və göyərçindir! Bu, baş verənlər haqda təəssüfdür.

– Baş verənlər haqda!... Bəs «Hoqqabazlar» xoşunuza gəldimi?

– Mənə elə gəlir, opera mənə olduqca güclü təsir elədi.

– Mən də elə düşünürəm. Sizi izləyirdim.

– Məhəbbətə görə ölüm – bu necə də qorxuludur!.. Hə, sevimli rəsminizi göstərin mənə. Mən əvvəlcədən deyə bilərəm o necədir?

– Eləmi?

– Hər şeydən əvvəl, «Admiral».

– Elədir. Bəs sonra?

– Bellinin iki rəsmi.

– Aman Allah! Siz necə sehrkarsınız!

Cip gülümsədi.

– Sizə iradə, aydınlıq, enerji, gözəl kompazisiya xoş gəlir. Eləmi? Budur, mənim daha bir sevimlim.

Bu Messinin elə də böyük olmayan «Çarmıxa çəkilmə»si idi, nazik, hündür xaç, işıqlanmağa başlayan toranlığın fonunda, arıq, itaətli, əzab çəkən İsa necə də yalnız və canlı idi.

– Bu, onun ideallaşdırılmış nəhəng rəsmlərindən daha çox məni təsirləndirdi. Hiss edirsən ki, o, belə də olub. Ah! Bəs bu iki Françeska! Məgər onlar gözəl deyildilər?...

O, başını tərpətdi, ancaq gözləri deyirdi: «Siz də eləcə». Onlar intəhasız kətanların arasında iki saat gəzgilər və həmişə, sanki, ikisi də o vaxt vaxonda olduğu kimi təkdilər. Cip onu evə ötürməyə icazə verəndə o, yenidən sütunların altında donub qaldı. Günəş bura artıq aşağıdan düşürdü, göyərçinlər lələklərini təmizləyirdilər, meydanda nəhəng sütunların və şirlərin fonunda tutqun və balaca adamlar gəzişirdilər. O, bütün bunları görmürdü. Ona oxşar qadın yer üzündə yox idi! O, tamamilə başqa bir qız idi, nəinki bu kübar qızlar və qadınlar! Qətiyyənlər bu riyakar adamlara oxşamırdı. Və tamamilə ağılında, ancaq ali təhsil və seçmək hüququ olan «müasir» qadınlardan da deyildi... Tamamilə başqaydı! O isə qızı lap az tanıyırdı. Hətta bilmirdi, o, nə vaxtsa sevibmi? Onun əri... indi haradaydı? Əriylə münasibətləri nə yerdəydi? «Təkraredilməz, sakit, anlaşılmayan – bu o idi!» Nə vaxt ki, qız gülür, nə vaxt onun gözləri... Ancaq qızın gözləri onun baxa bilməyəcəyi qədər ifadəliydi. Dodaqlarında təbəssüm, rəsmlərə baxan qız necə də gözəldi! Dodaqlarıyla əgər ona toxuna bilsəydi! Ah çəkərək boz pillələrlə günün altına çıxdı. İlin bu vaxtlarında həyatın gərginliyindən titrəyən London ona tamamilə boş görünürdü. Sabah... Sabah yenidən qızı görə biləcəkdə!

IV FƏSİL

İstirahət günü, Sammerxey yanından gedəndən sonra Cip içində helitrop gülləri olan güldanın yanında oturub, söhbətlərindən bəzi parçaları yadına salırdı.

«Missis Forsen, mənə özünüz haqda danışın».

«Siz nəyi bilmək istəyirsiniz?»

«Sizin ərə getməyiniz haqda».

«Mən qorxunc səhv elədim... Atamın iradəsinin əksinə olaraq, ərə getdim. Ərimi artıq bir neçə aydı görmürəm və əgər məndən asılı olarsa, heç vaxt da görməyəcəyəm. Hə, bəsdirmi?»

«Siz onu sevirsiniz?»

«Yox».

«Məgər siz azad ola bilməzsiz?»

«Boşanmaq prosesi! Br...r. Mən bunu bacarmazdım».

«Hə, mən bilirəm. Bu ürəkbulandırandır!»

Və o, qızın əlini elə möhkəm sıxdı!

Qız helitropun qoxusunu ciyərlərinə çəkdi və royala yaxınlaşıb çalmağa başladı. Atası qayıdana qədər çaldı. Qızının onunla olduğu bu doqquz ayda, sanki, Uinton cavanlaşmışdı. Bir az şıq geyinməyə başlamışdı, qısa saçlarına həmişə pomada sürürdü.

– Ata, mister Sammerxey gəlmişdi. Sizi görə bilmədiyinə görə çox təəssüfləndi.

Ortaliğa uzun sürən sükut çökdü.

– Şübhə edirəm, mənim əzizim, – o, nəhayət, dedi.

Demək, ona hansısa bir kişiylə dostluq eləmək lazım gəlirdi ki, buna bənzər uzun sürən sükut olsun. Atasının ona diqqətlə baxdığını hiss eləyən qız soruşdu:

– Parkda hər şey yaxşıydımı?

– Otuz il əvvəl orada ancaq aristokratlar və kübarlar gəzərdilər, indisə Allah bilir, orada kimlər yoxdu!

– Bəs güllər necəydi, gözəldimi?

– Oy! Hə! Quşlar da. Amma, Allah özün rəhm elə, bunlar necə adamdılar, Cip! De görüm, bu gənc Sammerxey necə oğlandır?

– O, olduqca sevimlidir.

O, həmişə atasının fikrini daha tez oxuyurdu, nəinki atası onun və bilirdi ki, atasının daxilində mübarizə gedir, görünür, əgər qızının hansısa bir əyləncəsi olarsa, sevinərdi, ancaq yüngülcə də olsa, onu qorumaq, çəkəndirmək istəyirdi. Köks ötürərək dedi:

– Cip, bu cavan adamların yayda hansı qəribəlikləri olmur!

Elə hiyləgər və təcrübəli qadınlar var, gələcək sevgililəri timsalında gördükləri kişini müəyyən olunmuş məsafədə saxlamağı bacarırlar. Cip bilirdi ki, onun bircə sözü hər şeyi dəyişə bilər, amma həmin sözü demirdi. Bununla belə, Sammerxeylə az qala hər gün görüşürdü, Royda, operada, öz evində. Artıq neçə vaxtdı axşamlar Sent-Ceymsdəki parka gedib orada suyun kənarında oturmaq qızda adət şəklini almışdı. Bir dəfə evə qayıdarkən Sammerxey parkla keçib getdi və sonra onlar həmişə burada bir yerdə otururdular. Nəyə görə Sammerxeyi Beri-stritə dəvət eləyib atasını kədərləndirməliydi? Parkda gözəl idi, sakitcə söhbət eləmək, balaca dilənçilərin necə balıq tutduqlarına və öz qənimətlərini şüşə bankalara necə yığıdıqlarına baxmaq, qəlyanaltı eləmək, yağışlı günlərdə sadə adamların adət və xasiyyətlərini izləmək olardı.

Yay artıq sona yaxınlaşmaq üzrəydi, günlər sakit keçirdi, ancaq hamı hiss eləyirdi ki, bax elə indicə küləklər əsəcək və havalar dəyişəcək. Məgər belə vaxtlar ağacların altında, çiçəklərin, suyun, göyərçinlərin və ördəklərin yanında oturmaq təbii deyildimi?

V FƏSİL

Sammerxey öz qəlb həyəcanlarını bürüzə verməməyi bacarırdı. Məhkəmə prosesi sona çatandan sonra Ciplə görüşə gedəndə onun sifəti həmişə necəydisə, indi də eləydi. Ancaq düzünü demək lazım gəlirsə, o, dalana dirənmişdi. Onun özünün şəxsi əxlaq kodeksi vardı. Ola bilər, bu kodeks hansısa məqamda olduqca «köhnə georgiyansk» idi, ancaq qadınlara əzab bəxş eləməyi qadağan eləyirdi. Hələlik Sammerxey özünü ələ ala bilirdi, baxmayaraq, bu, ona özünün fikirləşdiyindən də böyük zəhmət bahasına başa gəlirdi. Onun özüylə mübarizəsinin yeganə şahidi qoca skoç-teryer idi, gecələr dəfələrlə yuxusunun qaçdığı vaxt öz balaca evinin qonaq otağında var – gəl eləyirdi. Qız onun hisslərindən xəbərdar olmalıydı! Əgər onun məhəbbətini istəyirdisə, barmağını tərpətməsi kifayət idi, ancaq qız hələlik heç bir işarə vermirdi. Qız ona toxunanda, donundan gələn qoxunu udanda, qızın döşlərinin necə yüngül və zərifcə qalxdığını görəndə başı hərlənirdi və belə şəraitdə özünü sakit və dostcasına aparmaq əsl işgəncə idi.

Nə qədər ki, hər gün görüşürdülər, o, az-çox özünü idarə eləyə bilirdi, indisə onlar bir neçə həftəlik ayrılmaq üzrə olanda, ürəyi az qala kədərdən dağılırdı. Ona öz məhəbbətini kübar tanışlarından gizlətmək də asan deyildi. Çılğıncasına sevən insan qovuşmaq istəyi ilə alışıb yanır, o ya bütünlüklə gərgin işin içində itib batır, ya da divanələr kimi öz sevdiyinin xəyalına tamaşa edirdi. Sammerxeyin işi mübahisəli idi və o, buna şad idi, ancaq dostlarının zəhlətökən suallarından yaxa qurtarmaq üçün özündən asılı olmadan belə mülahizələr yaranmasına səbəb olurdu: «Brayan Sammerxeyə nələr olur?» Həmişə bir qədər adamayovuşmaz olan o, indi, hətta birlikdə səhər yeməyi yediyi, nahar elədiyi, rəqs eləməyə, idmanla məşğul olmağa alışdığı adamlarla da görüşmürdü. Öz ətrafının adamlarından kənarlaşır, heç kimin diqqətini cəlb eləmədən fikrini dağıtmaq mümkün olan haralarasa getmək istəyirdi, nəhayət, ona aydın oldu ki, varlığına hakim kəsilən məhəbbət bir çox şeylərdən imtina eləməyi tələb edir. Qız ona olduğu kimi lazımdı və o, öz duyğularını hansısa ölçülərlə dəyərləndirmək istəmirdi.

Qızın keçmişi haqqındakı fikirləri, sadəcə olaraq, özündən uzağa qovurdu. Onun Uintonun qanundan kənar doğulmuş qızı olduğunu bilirdi, ancaq bu, onun, yalnız qeybətçilərin dərslərini vermək arzusunu gücləndirirdi. Hətta qızın uğursuz nigahının da onun üçün heç bir mənası yox idi, mühüm olan bir şey idi, qız icazə verənə qədər onunla birlikdə olmaq. İndisə qız dəniz sahilinə gedir, o isə Pertşirə, tetra quşunun ovuna. Düz bir aylıq!

Qıza hər şeyi deməyə cürəti çatardımı? Bəzən qızın sifəti ona indicə sərt, qorxulu bir şey deyiləcəyini gözləyən uşağın sifətini xatırladırdı. Qızı isə kədərləndirmək olmazdı. Bir, ya iki dəfə o, öz üzərində qızın nəvaziş dolu baxışlarını hiss eləmişdi, düzdü, bunlar ani baxışlardı.

Sahildəki sürəhiyə söykənərək, çayın necə axdığına baxırdı. Günəş çayın qara burulğanlarını və sarıtəhər girdablarını şəfəqlərə qərq eləmişdi, çayın suları söyüdlü Eynşemin, Oksfordun, Kliftonun və onların kilsələrinin, Maulsfordun, Sonniqin yanından keçib gedirdi. Qızla bircə günlük çayın sahilində

olmaq, yalnız bircə uzun gün! Nəyə görə o, bütün bu vaxt ərzində belə ürəksiz olmuşdu? Üzündə əlini gəzdirərkən arıqladığını başa düşdü. Əgər qız bilsəydi, o, necə darıxır, necə əzab çəkir! Uaytholla tərəf dönəndə qarşısına iki tanış çıxdı, onlardan biri evli idi. Onlar da saat on ikidə Şotlandiyaya gedirdilər. Ona bu ov necə də darıxdırıcı və mənasız göründü, amma bu vaxta qədər ov onun üçün bütün ilin tacı olurdu. Ah, əgər qızla birlikdə Şotlandiyaya getmək mümkün olsaydı!

Sent-Ceymsk parkına girdi və göl boyunca tanış oturmaqlarına doğru getməyə başladı və birdən qızın orada olduğunu gördü. Artıq heç bir tərəddüd ola bilməzdi, hər şeyi deyəcəkdi! Qızın əynində açıq sarı rəngli muslindən tikilmiş don vardı, oturmağın arxasına söykənilib ayaqlarını cütləyərək oturmuşdu, əli çətin dəstəyindəydi, şlyapasının kölgəsi sifətinə düşmüşdü. Sammerxey dərhal ona yaxınlaşdı.

– Cip! Belə çox davam eləyə bilməz. Siz axı bilirsiniz, mən sizə pərəstiş edirəm! Əgər siz məni sevmirsinizsə, mən sizdən ayrılmağa məcburam. Cip, axı siz bunu istəmirsiniz?

Qız etiraz eləyirmiş kimi yüngülcə hərəkət elədi və çox sakit cavab verdi:

– Əlbəttə, istəmirəm. Məgər mən bunu istəyə bilərəmmi?

– Demək, siz, hər halda, məni sevirsiniz!

– Lütfən, gözləyin. Bir az da gözləyin. Biz qayıdandan sonra mən sizə deyərəm.

– Çoxmu gözləyəcəyəm?

– Bir ay. Bu mənim üçün də asan deyil. – Qız gözlərini qaldırıb ona baxdı. – Xahiş edirəm, indi bu haqda danışmayaq.

Axşam klubda siqareti siqaretə calayır və tüstü buludunun arxasından qızın sifətini görürdü, ona altdan yuxarı baxanda necəydisə, indi də eləydi və o, özünü gah göylərdə, gah da cəhənnəmdə hiss edirdi.

VI FƏSİL

Eyvani dənizin cənub sahilinə baxan ev Rozamunda bibinin hansısa tanış oları rəssama məxsus idi, yaxınlıqdakı meşədən aralı düşmüş tənha şam ağaclarının bitdiyi bağla əhatə olunmuşdu. Elə də hündür olmayan, ətəyindən kiçik çimərlik başlayan sıldırımın üstündəydi.

Bütün gecəni yataq otağının pəncərəsindən baxaraq, Cip özünü, sanki, dünyadakı yeganə canlı kimi hiss edirdi. Gümüşü rəngə çalan dəniz ləpələri, tənha şam ağacları, soyuq ay işığı, tutqun göyümtül səma, ləpə döyəndə çınqılların xışıltısı və səsi, hətta duzlu sərin hava da ona təkliyi tələqin edirdi. Gündüz isə həmin eyni bürkü ilğımlananda, hətta sahilin sərt otları belə titrəməyəndə, qağayılar isə qışqıraraq, suyun üzərində dövrə vuranda Cip özünü yuxudakı kimi hiss edirdi. O çimər və günəşdə heç də öz balaca qızından az yanırdı, ancaq onun qəlbində bütün bu xoşbəxt həyata, bu yay günlərinə, qağayılara, parlaq günəşə, dəniz ləpə döyənə, üfüqdəki ağ yelkənlərə, günəşdə qızın sakit şam

ağaclarına, hətta gülümsəyən və rıqqətlə vağıldayan uşağına, Bettiyə və digər xidmətçilərinə, bütün bu sadəliyə və dincliyə qarşı belə bir üsyan vardı.

Hər gün müəyyən olunmuş vaxtda səbirsizliklə poçtalyonu gözləyirdi. Sammerxeyin məktubu elə öz məktubu kimi «Mənim əziz dostum» sözləriylə başlayırdı və onları kimə lazımsa, göstərmək olardı. Məgər indi qızdan uzaqda öz andını pozaraq onda qızı unutmaq fikri yarana bilməzdimi? Onun bütün həyatı qarşıdaydı və o, öz taleyini heç bir gələcəyi olmayan birisiylə birləşdirəcəkdimi? Məgər hansısa mavi gözlü, qızılı saçlı bir qız onu Cipdən ayıra bilməzdimi, belələrinin özündən gözəl olduğunu bilirdi! Bəs onda necə olardı? İndiyəcən olduğundan çətin olacaqdımı qız üçün? Hə, olduqca çətin olardı! O qədər çətin ki, o, hətta bu haqda düşünmək belə istəmirdi.

Bir dəfə düz beş gün məktub olmadı. Cip özündə necə kədər və qısqanclıq hissləri baş qaldırdığını hiss edirdi, bu hisslər Forsenlə Dafna Uinqi studiyada bir yerdə görəndə məğrurluğu təhqir olunarkən, keçirdiyi hisslərə qətiyyə bənzəmirdi. Bütün bunlar necə də çoxdan olmuşdu! Beşinci gün poçtalyon, yalnız balaca Cipə alınan başmaqların hesabını və Uintonla birlikdə ilin bu vaxtında həmişə müalicə olunduğu Xarroqeytdə olan Rozamunda bibidən kağız gətirərkən, Cipin ürəyi düşdü. Bu nəydi, sondu mu? Kor – koranə bir ümitsizliklə meşəyə tərəf yola düşdü. Ətrafında heç nəyi görmədən, yolu seçmədən, özünü adamlardan uzaqda, boz-qonur gövdələrindən təzə qətran axan ağacların arasında, meşədə hiss eləyəndən sonra ayıldı. Özünü yerə ataraq, dirsəklərini şam ağaclarının yerə tökülən iynə yarpaqlarına söykədi. Təsadüfi hallarda ağlayan qız göz yaşları axıdırdı, ancaq bu, onu yüngülləşdirmədi. Arxası üstə çevrildi və uzun müddət hərəkətsiz halda uzandı. Hətta günün günorta çağı da buralarda necə də sakitlik idi. Dənizin səsi buralarda eşidilmirdi, həşəratlar az idi, quşlar oxumurdular. Şam ağaclarının uca gövdələri xramlardakı sütunları xatırladırdı, tavanları da tutqun çətirlər kimi idi. Mavi göydə təsadüfən buludlar süzürdü. Burada hər şey sakitliyi təlqin edirdi, ancaq onun qəlbində sakitlik yox idi!

Ağacların arasından nə isə tutqun kölgələr keçdi. Sonra bir daha və haradansa iki eşşək çıxıb gəldi, onlar dayanaraq, bir-birinin boyunlarını, üzlərini yalamağa başladılar. Dinc heyvanlar belə nəvazişli... O, birdən xəcalət çəkdi. Nəyə görə belə həsəd aparır, axı onun həyatda həsəd aparılması hər şeyi vardı! Təkcə məhəbbət yox idi, amma o fikirləşirdi ki, heç vaxt da sevgi istəməyəcək! Ah, o indi elə sevgi istəyirdi, nəhayət ki, bütün varlığıyla istəyirdi!

Diksinərək ayağa sıçradı, üstünə qarışqalar daraşmışdı, onları boynundan və donundan təmizləməli oldu. Çimərliyə tərəf getməyə başladı. Əgər o, doğrudan da, başqa birisiylə rastlaşıbsa, kimsə onun fikirlərini məşğul eləyibse, əgər kimsə qızı sıxışdırıb onun həyatından çıxarıbsa, Cip nə sözlə, nə də hərəkətlə ona möhtac olduğunu, onu sevdiyini bürüzə verməzdi, heç vaxt! Yaxşısı ölmək idi!

Cip günəşin qızdırdığı sahilə çıxdı. Qabarma olmuşdu, dəniz qumu donuq yaşıl şəfəqlərlə işıldayırdı, dənizin üzəriylə ilan kimi əyri-üyrü zolaqlar uzanırdı. Qərb tərəfdə, uzaqda isə qayanın qonur, əyilmiş tacı görünürdü, qaya sahili dənizdən ayırırmışdı və nağıllardakı xəyala oxşayırdı. Birdən Cipin ürəyi elə şiddətlə vurdu ki, az qala nəfəsi kəsiləcəkdə. Elə də hündür olmayan sıldırımın cığıra yaxın tərəfində Sammerxey oturmuşdu!

O, ayağa qalxdı və Cipin qabağına gəldi. Cip sakit səsle dedi:

– Hə, bu mənəm. Hardasa belə qaraçı qızı görübsünüzmü? Mən elə bilirdim, siz hələ də Şotlandiyadasınız. Osey necədir? – Ancaq burada özünü idarə eləməsi ona xəyanət elədi.

– Cip, artıq belə mümkün deyil, mən bilməliyəm.

Qıza elə gəldi ki, ürəyi dayandı, ancaq eyni sakitliklə də davam elədi:

– Gəl bir dəqiqəliyə oturaq. – Qız sıldırımla üzü aşağı düşdü və evdən onu görə bilməyəcəkləri tərəfə getdi. Barmaqlarının arasında sərt gövdəli otu oynadaraq dedi: – Mən heç vaxt özümü sizə sevdirməyə cəhd eləməmişəm. Heç vaxt cəhd eləməmişəm.

– Hə, heç vaxt.

– Bu yaxşı olmazdı.

– Mənimçünsə fərqi yoxdur. Mənim kimi sevənlər üçün bunların fərqi yoxdur. Ah, Cip, siz məni sevə bilərsinizmi? Mən elə də diqqət cəlb eləyən olmadığımı bilirəm, ancaq qatardakı görüşümüzün üstündən üç ay keçir və o vaxtdan da sizin haqqınızda düşünmədiyim bir dəqiqəm də olmayıb.

Cip köks ötürdü.

– Yaxşı, biz neyləməliyik? Baxın, bax orada otun üzərindəki boz ləkəyə, o, mənim balaca qızımdır. O, mənimlədir... və mənim atam... mən qorxuram... mən məhəbbətdən qorxuram, Brayan!

Qızın onun adını çəkdiyini eşidən Sammerxey onun əlindən yapışdı.

– Qorxursunuz? Niyə qorxursunuz?

Cip çox sakitcə dedi:

– Mən, yəqin, çox sevirəm. İndi heç nə deməyin. Lazım deyil. Danışmayın! Gedək evə, nahar eləyək. – Və qız ayağa qalxdı.

O, axşam çayına qədər qaldı və onların arasında məhəbbətlə bağlı bircə söz də danışılmadı. O gedəndə Cip şam ağacının altında oturub, uşağı dizlərinin üstünə qoymuşdu. Məhəbbət! Əgər anası sevgidən imtina eləsəydi, Cip dünyaya gəlməzdi... Yalnız mığmığalar özlərini hiss elətdirəndə evə qayıtdı. Bettinin balaca qızcığazı necə çimizdirdiyinə baxıb, yataq otağına qalxdı və pəncərənin qabağında dayandı. Doğrudanmı, elə bu gün o, meşədə uzanmışdı və yanaqları ilə ümitsizlik dolu göz yaşları axırdı? Şam ağaclarından solda ay doğurdu, solğun göydə hələlik ay güclə görünürdü. Hansısa yeni dünya, sanki, sehlənmiş bağ!

Bütün gecəni dizlərinin üstündə kitab oturdu, ancaq kitabı oxumadı, onda hansısa çevriliş baş verirdi, bu, onun ilk məhəbbəti idi! «Mən»in «sən»də əriməsi, ehtiraslı itaət, öz iradəsindən imtina eləyib, tamamilə qovuşmağa hazır olan dəfəndilməz, qeyri – ixtiyari arzu idi.

Yatdı və yuxu da görmədi, ancaq yuxudan yorğun və əzgin halda oyandı. Çimməyə tənbellik eləyirdi və bütün səhəri balaca Ciplə birlikdə çimərlikdə etinasız halda oturdu. Söz verdiyi kimi orada, qayanın tağının altında onunla görüşməyə mənəvi gücü çatacaqdımı? Uzun illərdən bəri ilk dəfə Cip gözlərini Bettinin gözlərindən yayındırır, baxan kimi onun çox şeydən xəbər tutacağından qorxurdu. Çaydan sonra sıldırıma doğru yola düşdü, əgər getməsəydi, o, bura gələrdi. Xidmətçilərin onu iki gün ardıcıl burada görmələrini istəmirdi.

Axırıncı avqust günü nədənsə xüsusilə isti və bərəkətli oldu. Buğda artıq yığılmışdı, almalar yetişmişdi, moruqlar uzaqdan çağırırdı, yumşaq, yuxulu buludlar ağ-mavi səmada süzürdülər, dəniz gülümsəyirdi. Dənizdən uzaqlaşaraq çay boyunca gedirdi. Bu tərəfdə şam ağacları bitməmişdi, qonur torpaq daha bərəkətli idi. Yonca çəmənliyindəki yenicə qalxan yoncaların üzərində arılar vızıldaşırdı, ağ döşlü qaranquşlar cəld aşağı uçur və yenidən qayıdıb gəlirdilər. Cip bir buket kasını çiçəyi yığdı. Sıldırma yaxınlaşanda tağın altında onun oturduğunu gördü. O, sahilə baxır, baxışlarıyla onu axtarırdı. Bura çox sakitlik idi, arıların uğultusu və milçəklərin dızılması eşidilmirdi, yalnız uzaqlardan alçaq dalğaların zəif şappıltısı eşidilirdi. O hələ də qızı görmürdü və birdən qızı belə bir fikir həyəcanlandırdı: «Əgər mən bir addım da ataramsa, bu həmişəlik olacaq!» Nəfəsini tutub, kasını buketini dodaqlarına yaxınlaşdırdı. Sonra onun necə ah çəkməsini eşitdi və irəli sıçrayıb dedi:

– Mən buradayam.

O, qızın əlindən yapışdı və bircə söz belə demədən tağın altına getdilər. Çiyin – çiyinə quru qumun üzəriylə addımlayırdılar, sıldırımın dırmaşaraq, çəmənlikdən keçirdilər və hasara alınmış mal-qara arxasına girdilər. O, qapını açdı və qız içəri keçəndən sonra qızı qucaqlayıb dodaqlarından öpdü. Min dəfələrlə öpülmüş qız üçün bu, ilk öpüş idi! Qorxunc dərəcədə ağararaq, ondan kənara çəkildi və qapıya söykəndi, sonra dodaqları titrədi, gözləri tutqunlaşdı, ona, sanki, ağılını itirmiş halda baxırdı və birdən əlləriylə üzünü örtüdü. Hiçqırıqlar boğazını tutmuşdu, ona elə gəlirdi, indicə ürəyi partlayacaq. O, cəsarətsiz, özünü itirmiş halda, qızın əlindən yapışdı, onu dilə tutaraq, qulağına nəsə pıçıldayırdı, ancaq heç nə kömək eləməirdi, qız ağlamağına ara vermirdi. Bu öpüş, sanki, onun ürəyindəki səddi qırmış, bu dəqiqəyə qədər olan bütün həyatını silmişdi, bu nə isə qorxunc və olduqca gözəl idi. Nəhayət, qız mızıldandı:

– Bağışlayın... Oy, bağışlayın... Mənə baxmayın. Bir qədər kənara çəkilin və mən... İndi hər şey yaxşı olacaq.

O, dinməzəcə deyilənə əməl elədi və qapıdan keçərək sıldırımın kənarında arxası qıza, üzü dənizə tərəf oturdu.

Cip qapının odunlarından elə möhkəm yapışmışdı ki, barmaqları ağrıyırdı. Günəş işığında qığılcım saçan, dənizə doğru uçan, tədricən mavi göyün fonunda ağ ləkələrə çevrilən kəpənəklərə baxırdı.

Bunun həqiqət olduğuna heç cür inanmırdı. Bu olduqca güclü, şirin, qorxuducu hiss idi və dedi:

– İcazə verin, mən evə gedim. Sabaha qədər!

– Əlbəttə, Cip, necə istəyirsən.

O, qızın əlini yanağına sıxdı və öz əlini sinəsinin üstünə qoyaraq, yenidən dənizə baxmağa başladı. Cip evə getmədi, uzun müddət şam meşəsində oturdu, yalnız toranlıq qatılşandan və göydə ulduzlar işildamağa başlayandan sonra ayağa qalxdı, səma həmin cəhrayı, bənövşəyi rəngdəydi, görücülərin təsdiq elədikləri kimi xeyirxah ruhların paltarlarının rəngi var.

Gecədən xeyli keçmiş, saçlarını darayıb qurtarandan sonra pəncərəni açdı və eyvana çıxdı. Yatmış evdə nə bir səs-səmir, nə də kiminsə necə nəfəs alması eşidilirdi! Qızın üzü, əlləri, bütün bədənini tonqaldaymış kimi yanırdı. Ay onun yuxusunu qaçıırırdı. Dənizdə qabarma başlamışdı və dalğalar gah qalxır, gah da enirdilər. Qumlu yarganlar qarlı təpələr kimi görünürdü. Həmişə aylı gecələrdə olduğu

kimi hər şey qeyri – adi idi. Birdən şam ağacından düşən kölgə tərپəndi, az-az! Ağacın gövdəsinə söykənərək, orada Sammerxey dayanmışdı, onun sifəti indi gövdənin fonunda görünürdü. Ay onun gözlərinin üstünə qoyduğu əllərini işıqlandırırđı. Sonra o, hansısa yalvarıcı bir hərəkətlə əllərini qıza doğru uzatdı. Cip tərپənmir və birbaşa ona baxırdı. İndiyə qədər hiss eləmədiyi bir duyğuylla Sammerxeyin ona doğru gəldiyini görürdü. Budur, o, yuxarı baxaraq dayandı. Onun sifətində ehtiras, yalvarış, izzirab ifadəsi vardı və qız bütün bunları görür, onun pərəstış dolu pıçılısını eşidirdi:

– Bu sizsiniz, Cip? Doğrudan, bu, sizsiniz? Siz necə də gənc görünürsünüz!

VII FƏSİL

Həmin vaxtdan, Cip ona təslim olan gündən özünü ovsunlanmış kimi hiss edirdi, axı o heç vaxt sevgiyə inanmırdı, heç vaxt düşünmürdü ki, indi sevdiyi kimi sevə bilər! Sanki, gündüzləri və gecələri yuxuda keçirdi. Əgər əvvəllər evlilik həyatının sirlərini başqalarıyla bölüşməyi mümkün hesab eləmirdisə, indi, ümumiyyətlə, onun üçün başqaları mövcud deyildi. Təkcə atası haqdakı fikir onu üzürdü. Atası Londona qayıtmışdı və qız hər şeyi ona danışmağa borclu olduğunu bilirdi.

Cip ayın axırına kimi dənizin kənarında qalmalı olsa da, hələ ayın axırı çatmamış getdi və Bettiyə balaca Ciplə birlikdə iki gün sonra gəlməyi tapşırırdı. Klubdan qayıdan, müalicə vaxtı ağarmış Uinton onu evdə tapdı.

Cip axşam paltarını geymişdi. Günəşdə yanıb qızılı rəng almış sifəti və boynu çiynlərinin ağılığını daha aydın nəzərə çarpdırırdı. O, qızını heç vaxt belə görməmişdi, gözlərinin nə vaxtsa belə işıldadığını xatırlamırdı. Razılıq əlaməti olaraq, köks ötürdü. Qız çoxdan açmayan, amma birdən nəyi varsa açan çiçəyi xatırladırdı. Cip baxışlarını ondan yayındırır və bütün axşamı öz etirafını təxirə salırdı. Ona asan deyildi, qəti asan deyildi! Nəhayət, atası «yatmamışdan əvvəlki» siqaretini çəkəndə, qız onun oturacağıının yanında xalçanın üstündə oturdu və atasının sifətini görməmək üçün onun dizinə söykəndi, eynən ilk balından sonra atasının etirafını eşitdiyi gün olduğu kimi.

– Ata, yadımdamı bir dəfə mənə dedin ki, sənin və anamın bir-birinizə bəslədiyiniz hissi mən başa düşə bilmirəm?

Uinton susdu və qız davam elədi:

– İndi mən bilirəm, bu necə olur. Ölməyə razı olarsan, amma ondan imtina eləməyə yox.

– Kimdən? Sammerxeydən?

– Hə. Mən heç vaxt sevməyəcəyimi düşünürdüm, ancaq sən haqlıymışsan.

Haqlı! Kədərli sükut içində o, tələsik düşünürdü: «Neyləməli? Mən neyləyə bilərəm? Onun boşanmasına nail olmağa cəhd eləyimmi?»

Qızın səsimi onu təşvişə saldı, ya vəziyyətin ciddiliyimi həyəcanlandırdı, hər nəydisə qızını Forsəndən ötrü itirdiyi həmin günlərdə olduğu kimi qəzəblənmədi. Məhəbbət! Qızın anasını və onun

özünü birdən yaxaladığı vaxtlarda olduğu kimi! Bu gəncə olan məhəbbət? Xoşagələn cavan oğlan, yaxşı at çapan, qızı başa düşmək olardı! Bax, bircə necə hərəkət eləməli olduğunu da bilsəydi! Əlini qızının çiyninə qoyub dedi:

– Cip, onda biz boşanmaq işləriylə məşğul olmalıyıq, yalnız bundan sonra...

– Çox gecdir. Əgər istəyirsə, qoy o, məndən boşansın!

Çox gecdir? Gözlənilmədən xatırladı ki, qızına, hətta bircə acı söz deməyə belə haqlı deyil və susdu. Cip davam elədi:

– Mən onu bütün varlığımla sevirəm. Mənim üçün bunun necə olacağının, gizlinmi, açıqmı, heç fərqi yoxdur. Bu haqda nə düşünəcəklərinin mənim üçün heç fərqi yoxdur.

Qız atasına tərəf döndü. O heç vaxt Cipi belə görməmişdi! Bütünlüklə alışıb yanırdı, tamam təngənəfəs olmuşdu, gözlərində balalarını təhlükə gözləyən pişiyin, ya də pələngin baxışlarında olan ehtiyatlılıq vardı. Hələ qızlığında atla hündür sədləri aşanda sifətinin necə gərgin olduğunu xatırladı. Nəhayət, atası sükutu pozdu:

– Bunu mənə əvvəl demədiyin üçün təəssüflənirəm.

– Mən bacarmadım. Hələ özüm də bilmirdim. Oy, ata, mən həmişə səni kədərləndirirəm! Məni bağışla.

Qız onun əlini alışıb yanan yanağına qoydu və o düşünürdü: «Bağışlamaq? Yəqin, mən bağışlaram. Məsələn onda deyil, məsələn ondadır...»

Mənzərə bütün aydınlığı ilə gözləri qarşısında canlandı. Cipun sevgilisi haqda danışmağa başlayacaqlar, qızı haqda dildən-dilə şaiyələr dolaşacaq, qızı da, elə o, özü də hamıdan gizlənməli olacaq, xəlvəti, arada bir görüşəcəklər, bu sirri, hətta öz balaca nəvəsindən də gizləyəcəklər. Ah, yalnız bu yox! Hətta, hər halda, bu da yaxşıydı, nəinki bəd dillər, hər şeylə maraqlanan gözlər, səni görəndə göz vuran, ya da qəzəblənən alicənab adamlar! Sammerxey təqribən onun özünün dolaşdığı dairəyə mənsub olan adamdı, qapalı kiçik cəmiyyətlərdə həmişə xüsusilə dedi-qodular daha tez yayılır, onları sürünən alaq otuna da bənzətmək olar. Onun beyni iti işləməyə başlamışdı, ancaq soyuqqanlılıqla vəziyyətdən çıxış yolu axtarırdı. Sifətində yenidən sıx meşəlikdən çıxıb qaçan tülkünün görən ovçunun sifətindəki ifadə canlandı.

– Cip, bunu bilən varmı?

– Yox.

Bu artıq nə isə deməkdi! Qəlbinin lap dərinliklərindən qalxıb gələn bir hirsə o mızıldandı:

– Bu tip Forsen sudan quru çıxarsa və əgər sən əzab çəkərsənsə, mən buna dözmərəm. Biz sənə boşanmana nail olana kimi, sən Sammerxeylə görüşməkdən imtina eləyə bilərsənmi? Heç kim heç nə bilməmiş bunu yoluna qoymaq lazımdır. Cip, mən elə düşünürəm, sən mənim xətrimə buna razı olarsan?

Cip ayağa qalxdı və cavab vermədən bir xeyli pəncərənin qabağında dayandı. Uinton diqqətlə onu

izləyirdi. Nəhayət, qız dilləndi:

– Yox, bacarmaram. Biz görüşməkdən imtina eləyə bilərik, iş bunda deyil. İş orasındadır ki, onda mən özümə hörmət eləməyə son qoyaram. Ah, ata, məgər sən Forsenin, doğrudan da, məni sevdiyini başa düşürsən? Mən bunu necə gizlədə bilərəm? Dafna Uinq haqda, onun sərxoşluğu, uşaq haqda danışb özümə hüquqi bəraət qazanım, ya da belə görüntü yaradım ki, istəyirdim, o, məni sevsin, bu zaman özüm ona nifrət eləyirdim və mənim üçün fərqi yoxdu, o, mənə sadıqdır, ya yox? Ya da başqası üçün hər şey olduğumu hər dəqiqə hiss edərək, bu addımı atım? Ən yaxşısı hər şeyi Forsenə danışmaq və xahiş eləməkdir ki, qoy o, özü məni boşasın.

– Əgər o istəməsə?

– Onda heç olmasa, mənim vicdanım təmiz olar və biz istədiyimiz kimi yaşayarıq.

– Bəs balaca Cip?

Sanki, gələcəyə adlamaq istəyirmiş kimi birbaşa öz qabağına baxaraq, Cip ağır-ağır dedi:

– Nə vaxtsa o da başa düşər. Bəlkə də, bütün bunlar o, xəbər tutana kimi qurtaracaq. Məgər xoşbəxtlik əbədi olur?

Qız ona doğru əyildi, alnından öpüb otaqdan çıxdı. Dodaqlarının istisi, qoxusu qaldı, sanki, bu qoxu Uintonu hardansa uzaq keçmişdən vururdu.

Demək, heç nə eləmək olmaz? Belə xarakterli insanlar, adətən, hətta ən yaxınlarının belə iztirablarını elə də dərinədən başa düşmürlər, indi o, əvvəllər heç vaxt olmadığı kimi qızının xarakterini başa düşdü. Cipi onun şəxsi hisslərinin əleyhinə getməyə təhrik eləmək mənasızdı! Hər halda, oturub, sadəcə, bütün bunları izləmək, özünün şəxsi ehtirasıyla qızının hər şeyi yandırıb külə döndərən gücünün birləşərək, onda necə təzahür etməsini görmək... həm də, bəlkə də, uzun illər ərzində! Qədim atalar sözü ani olaraq başından keçdi. «Alma alma ağacından uzağa düşməz». Qız özünü bütünlüklə sevgiyə vermişdi və heç nəyi əsirgəmədən də verməkdə davam eləyəcəkdi, ölçü gözləmədən, düşünmədən! Onun özü kimi, anası kimi!.. Qoy belə olsun! Cipin bəxti rəhmətlik anasına görə daha yaxşı gətirmişdi. Əvvəlcədən bəd işlər haqda düşünmək lazım deyildi. Axı göz yaşları ilə dərdini azalda bilməzsən!

VIII FƏSİL

Cip yatağına uzansa da, yuxusu gəlmirdi. Başını bir fikir deşirdi, hər şeyi Forsenə danışmaq lazımdır. Əgər o, xahiş eləyərsə, Forsen onu boşamaq istəyirdi, ya yox? Şübhələnirdi ki, o, bunu «bu burjuaziya əxlaqı» adlandırır, onun iradəsizliyi, kobudluğu, nəhayət, heysiyyatına toxunulması, əlbəttə, bütün bunlar güzəştə getməsinə mane olardı. Yox, o heç vaxt boşamayacaqdı! Qız buna əmindir, yalnız təsadüfən onun özünə də öz azadlığını qanuniləşdirmək lazım gələrdisə, – bu az ağlabatandı, – o, razılıq verərdi.

Cip bu boşanmadan nə qazanacaqdı? Öz vicdanını sakitləşdirəcəkdi? Ancaq sevdiyinə qəlb

ağrıları verərək, öz vicdanı haqda düşünməkdə o, haqlıydımı? Evləndiklərindən cəmi bir il sonra özünə məşuqə tapan, hətta onunla arvadının saxladığı və bütün xərclərini ödədiyi evdə görüşməkdən utanmayan birisinin vicdanı haqda danışmaq gülməli deyildimi?

Yox, bütün bunları Forsenə danışmaq təhqir olunmuş heysiyyatını lağa qoymaq olardı, axı o, özünün istəmədiyini eləməli olmuşdu.

Heç bir qərar qəbul eləmədən Səhər yeməyi yemək üçün aşağı düşdü, nə o, nə də atası axşamkı danışqlarını yada saldılar.

Sonra Cip bir ay burada olmadığından öz donunu qaydaya salmaq üçün otağına qayıtdı. Qapının yüngülcə döyülməsi eşidiləndə günorta idi, qız qapını açdı və qapının ağzında dayanmış Markini gördü.

– Mem, xahiş edirəm, bağışlayasınız.

Cip onu içəri buraxdı. Marki qapını arxasınca bağladı.

– Mister Forsen dəhlizdədir, mem. Mən onun zənginə qapını açanda, o, içəri soxuldu. O, mənə az qala itələdi və mən onu saxlaya bilmədim.

– Atam evdədir?

– Yox, mem. Mayor kluba qılnc oynatmağa getdi.

– Siz Forsenə nə dediniz?

– Dedim, mən baxaram, ancaq mən elə düşünürəm, evdə heç kim yoxdur. Mem, bəlkə, onu hansı yollasa başımızdan eləməyi sınayaq?

Cip başını yırğaladı.

– Deyin ki, onu heç kim qəbul eləyə bilməz.

Markinin cod qara qaşlarının altındakı meşə cüllütü gözləri ona kədərli canıyananlıqla baxırdı. O çıxmaq üçün qapını açdı. Forsen qapının arxasında dayanmışdı, o, cəld, bir sıçrayışla otağa girdi. Markinin əlinin qaldıraraq, onun arxasından yapışmaq istədiyini görən qız sakitcə dedi:

– Marki, xahiş edirəm, orada gözləyin.

Qapı bağlandıqdan sonra qız tualet masasına yaxınlaşdı, orada dayanıb ərinə baxmağa başladı. Ürəyi elə döyünürdü, sanki, indicə sıçrayıb yerindən çıxacaqdı.

Forsen saqqal buraxmışdı, boynu yüngülcə girdələnmişdi, gözləri daha da yaşıl olmuşdu, başqa dəyişikliyi yox idi, qızın onu xatırladığı kimi idi. Qızın ilk fikri bu oldu: «Nəyə görə mənə ona yazığım gəlirdi? O, əzab çəkməyəcək, ölənə qədər təslim olmayacaq, onun həyat eşqi iyirmi adama bəs elər».

İçəri girəndə sifətindəki süni gülüş silinmişdi. O, otağı qıza tanış olan yarıkinli, yarıqorxaq bir

ifadəylə nəzərdən keçirdi.

– Hə, Cip, – o dedi və səsi yüngülcə titrədi. – Nəhayət ki! Sən məni öpmək istəmirsənmi?

Necə də axmaqlıqdı! Cip birdən özünü tamamilə sakit hiss elədi.

– Siz atamla danışmaq istəyirsiniz? O, evdə yoxdur.

Forsen qəzəblənmiş halda çiyinlərini çəkdi.

– Cip, qulaq as! Mən dünən Rusiyadan qayıtmışam. Bir xeyli pul qazanmışam. Yanıma qayıt! Mən düzələcəyəm, and içirəm! Ah, Cip, yanıma qayıt və sən hər şeyin necə də gözəl olacağını görəcəksən! Mən səni xaricə apararam, səni və bambina (Qızı (ital.)). Romaya gedərik, bir sözlə, hara istəsən, sən necə istəsən, elə də yaşayacağıq. Yalnız mənim yanıma qayıt!

Cip daş kimi hərəkətsiz sifəti ilə dedi:

– Siz mənasız şeylər danışsınız.

– Cip, and içirəm, mən səninlə müqayisə oluna birləcək qadınla rastlaşmamışam. Bir dəfə də mənə qarşı rəhmdil ol. Məni sına! Sına məni! Mənim Cipim!

Bu faciəli və yalvarış dolu səs indi ona xüsusilə saxta və uşaq hərəkəti kimi göründü. Cip ürəyində özünə yer eləmiş yeni hissin necə güclü olduğunu başa düşdü və bu hiss özünü nə qədər çox bürüzə versə də, qızın sifəti və səsi də bir o qədər sərtləşdi.

– Əgər demək üçün gəldiyiniz sözlərin hamısı budursa, xahiş edirəm, çıxın gedin. Mən heç vaxt sizin yanınıza qayıtmaram. Lütfən, bunu bir dəfəlik və həmişəlik başa düşün.

Onun yalvarışındansa, süküti qıza daha çox təsir edirdi, öz adi oğru yerişi ilə qıza tamam yaxınlaşdı, az qala üzü qızın alnına toxunurdu.

– Sən mənim arvadımsan, – o dedi. – Mən sənin qayıtmağını tələb edirəm. Sən mənim olmalısan. Əgər qayıtmasan mən ya səni, ya da özümü öldürərəm.

Və birdən qızı qucaqlayıb özünə sıxdı. Qız özünü qışqırmaqdan güclə saxlayaraq, tərpənmədən çox sakitcə dedi:

– Məni buraxın, məni ağırdır. Sakitcə oturun. Mən sizə nəşə deyəcəyəm.

Cipin səsinin tonu onu əllərini boşaltmağa məcbur elədi və qızın sifətini görmək üçün bir az aralandı. Qız onun əlini itələyib köhnə palıd sandığının üstündə oturdu və pəncərə altlığını ona göstərdi. Qızın ürəyi ağrıyla döyündü, demək olar ki, fiziki olaraq, ürəkbulanması hiss elədi, o, yaxınlığında dayananda qız konyakın qoxusunu hiss elədi. Hər şey elə təsir bağışlayırdı ki, sanki, qız vəhşi heyvanla bir qəfəsə düşmüşdü, ya da dəliylə bir palataya! Cip onun caynaqlar kimi aralı, uşağına batmağa hazır olan barmaqlarını xatırlayırdı. Elə aydın xatırlayırdı ki, pəncərənin qabağında oturub onun nə deyəcəyini gözləyən Forseni görmürdü. Bir başa onun gözlərinin içinə baxaraq sakitcə dedi:

– Qustav, sən deyirsən ki, məni sevirsən. Mən də səni sevməyə çalışdım, amma bacarmadım, elə

əvvəldən. Mən çox çalışdım. Mən düşünürdüm, qadının nə hiss elədiyinin sənin üçün əhəmiyyəti var, hətta bu qadın sənin arvadındırsa belə.

Qız onun sifətinin necə titrədiyini gördü və davam elədi:

– Mən səni sevə bilməyəcəyimi başa düşəndən sonra hiss elədim ki, sənə heç bir haqqım yoxdur. Mən öz haqlarımı da tələb eləmədim, elə deyilmi?

Yenidən onun sifəti titrədi və qız tələsik davam elədi:

– Sən dəfələrlə sevdiyin halda, məndən bütün həyatım boyu sevgisiz yaşamağı tələb eləyə bilməzdin. – Öz – özünə heyrətlənmiş halda əllərini möhkəmcə sıxaraq qız dilləndi: – İndisə mən sevirəm. Mən qəlbimi başqasına vermişəm. O, nəşə qəribə, iniltili bir səs çıxartdı və üzünü əlləriylə örtüdü. Cipin başından ani olaraq keçdi: «Dilənçinin qəbulu, rəhm edin, əziz ser, mərhəmətli olun!» Nə olacaq, o, indi ayağa sıçrayacaq və onu boğacaq? Qapıya doğru tullanıb köməyə çağırırsınmı? Bir neçə uzun və qorxulu an ərzində qız ona baxdı. O, pəncərə altlığının üzərində oturmuşdu, yerində o tərəf-bu tərəfə yırğalanırdı, hələ də əlləriylə üzünü örtmüşdü. Birdən qıza baxmadan əliylə ağzını tutdu və otaqdan çıxıb qaçdı.

Açıq qapıdan Cip Markini gördü, Forsen qaçıb yanından keçəndə o, hərəkətə gəldi. Cip qapını bağlayıb yatağına uzandı, ürəyi çəkc kimi vururdu. Əgər bu sarsıntıdan sonra Forsen yenidən içməyə başlarsa, azmı işlər ola bilərdi?

Mənasız sözlər danışdı, onun qısqanmağa, qəzəblənməyə nə haqqı var idi? Hansı haqqı? Qız ayağa sıçradı, hələ də titrəyirdi, gücüyə yaxınlaşdı və ixtiyarsız olaraq, saçlarını qaydaya salmağa başladı. Heç bir zədə almaması, sadəcə, möcüzə idi!

Sammerxeylə Sent-Ceymsdəki parkda həmin oturmaqda saat üçdə görüşməyi şərtlənmişdilər. İndisə hər şey başqa cür, çətin və təhlükəli oldu. Gözləsin, atasıyla məsləhətləşsinmi? Əgər bu görüşə getməzsə, Brayan narahat olmağa başlayar, düşünərdi ki, ona nəşə bir hadisə üz verib, ya da onun başına lap axmaq fikirlər gələrdi, guya, o, görüşəcəklərini unudub və hətta sevdiyinə görə peşman olub! Bunca səadət dolu günlərdən sonra Sammerxey görüşə gəlməsə, qız özü onun haqqında nələr düşünərdi? Qız, əlbəttə, düşünərdi ki, o fikirləşdi, sevdi və qızın ona layiq olmadığını, belə asanlıqla təslim olan qadına həyatını həsr etməyin mümkünsüzlüyünü başa düşdü.

Bu iki saatı, əqrəblər üçə yaxınlaşana qədər Cip amansız şübhələr içində keçirdi. Əgər getməsəydi, onda o, Beri-stritə gələrdi və bu daha təhlükəliydi. Şlyapasını geydi və cəld Sent-Ceyms sarayına tərəf yola düşdü. Görüşə on dəqiqə gecikdi və dərhal da var – gəl eləyərək, hər dəqiqə boylanıb oturacağı gözdən qoymayan Sammerxeyi gördü.

Məşuqələrə məxsus, ancaq kimisə aldada bilməyən həmin etinasız rıqqətlə salamlaşaraq, Qrin-parkdakı xiyabanla getməyə başladılar. Qız atası ilə danışığını ona çatdırdı və o, çətin altından qızın dizinin üstünə qoyduğu əlini möhkəm sıxanda, Forsen haqqında da ona danışdı.

O, əlini çəkdi və soruşdu:

– Cip, o, sənə toxundumu?

Bu sual qızı sarsıtdı. Toxundumu? Hə! Sammerxeydən nidaya bənzər bir inlti qopdu, dişlərini

qıcırdırdı. Qız ucadan səsləndi:

– Brayan! Lazım deyil! Mən heç vaxt ona icazə vermərəm ki, məni öpsün.

O, güclə özünü qıza baxmağa məcbur elədi.

– Boş şeydir! Hər şey yaxşıdır, – nəhayət, dilləndi.

Qız düz ürəyindən vurulubmuş kimi hərəkətsiz oturmuşdu. Ona görə qız murdarlanmış, tapdalanmışdı. Hə, əlbəttə! Ancaq heç vaxt qızın ürəyinə toxunulmamışdı, bu ürək, yalnız ona məxsusdu, həmişəlik! Görünür, bu kişilər üçün azdı. O istəyirdi ki, qızın bədənini də toxunulmamış olsun. Bu düzəlməsi mümkün olmayan işdi, bu haqda indi yox, əvvəl düşünmək lazımdı. Qız çox məyus halda oturaraq, qabağa baxırdı.

Yanlarında balaca bir oğlan dayandı, oğlan onlara girdə, hərəkətsiz gözləriylə baxdı. Əlində üstünə cem yaxılmış çörək vardı, ağzı və yanaqları tamam bulaşmışdı. Qadın səsi eşidildi: «Cekki! Gəl bura, tez ol!» Oğlan qaçaraq getdi, ancaq üstünə cem yaxılmış çörəyi hələ də əlində saxlayaraq boylanır, sanki, çörəyinin bir parçasını Cipə təklif eləyirdi. Sammerxey qızı qucaqladı:

– Hər şey keçdi, əzizim. Bu bir də təkrar olunmayacaq. Sənə söz verirəm.

Hə, əlbəttə, o, söz verə bilər, hətta sözünə əməl də eləyə bilər, ancaq həmişə əzab çəkəcəkdə, o adam haqqında düşünəndə həmişə əzab çəkəcəkdə.

– Brayan, – qız dedi, – mən necəyəmsə, yalnız elə də ola bilərəm. Mən sənə üçün başqa cür ola bilmərəm. Mən bunu istəyirdim, ah, necə də istəyirdim!

– Bu haqda düşünmə, – o, cavab verdi. – Gedək mənim evimə, çay içək. Orada heç kim yoxdur. Xahiş edirəm!

O, qızın əlindən yapışdı və Cip hər şeyi unutdu, yalnız onunla bir yerdə olmağın sevinci qaldı.

IX FƏSİL

Forsen Markinin yanından, sanki, kor kimi qaçaraq küçəyə çıxdı, heç yüz addım getməmiş geri qayıtdı. Şlyapasını yaddan çıxartmışdı. Hələ də qapıda dayanan xidmətçi geniş ətəkli şlyapasını uzadaraq, qapını onun üzünə bağladı.

Forsen Pikadillaya tərəf yola düşdü. Əgər Cipin sifətindəki həmin ifadə olmasaydı, o, nələr eləməzdi! Əzabverici qısqanlıqla bərabər, sanki, hansısa qorxunc yükəndən azad olubmuş kimi bir yüngüllük hiss edirdi. Demək belə, arvadı onu heç vaxt sevməyibmiş? Heç vaxt? Mümkün olan şey deyil! Belə bir ehtirasla sevdiyi qadının onu heç vaxt eyni ehtirasla sevməməsi ağlabatan deyildi! Gözləri qarşısında Cipin xəyalı canlanırdı, həmişə güzəştə gedirdi, həmişə. Bu, bütünlüklə riyakarlıq ola bilməzdi! Axı o, adi adam deyildi, gözəgəlimliydi, ... ya bəlkə, yalnız başqa qadınlar belə düşünürdülər? O, nə deyirdisə hamısı yalandı, heç şübhəsiz ki, yalan deyirdi!

Kafeyə girib konyak sifariş verdi. Onun üçün üstündə nə qədər içildiyi qeyd olunan dolçada konyak gətirdilər. O, xeyli oturdu. Ayağa qalxıb çıxanda isə doqquz adamın payını içmişdi, qanının qəzəbdən qaynadığını hiss elədi, qəlbində isə tamamilə alicənablıq hissi var idi. Neynək, qoy sevsin! Amma ona da icazə verin ki, arvadının məşuqunun boğazına əlini çatdıra bilsin! Birdən o, yerindəcə donub qaldı. Reklam eləyən adamın əlindəki lövhədə aşağıdakı sözlər yazılmışdı.

«Dafna Uinq. Panteon. Dafna Uinq. Plastik rəqslər. Hərəkətlərin poeziyası. Bu gün saat üçdə. Panteon. Dafna Uinq».

Bax, kim onu əsl məhəbbətlə sevirdi – balaca Dafna! Artıq saat dördə işləyirdi. Salona girərək, hansısa acı məmnunluq hissiylə səhnəyə yaxın olan parterdə əyləşdi. Taleyin acı istehzası!.. Aha, budur, qız səhnəyə çıxır. Şəffaf muslindən don geymiş, sifəti kostyumuna uyğun gəlsin deyə, həddən artıq ağardılmış rəqqasə. Qız barmaqlarının ucunda dayanıb, əlini ipək kimi yumşaq, qıvrım saçlarının üzərində tağ kimi əyərək, ağır-ağır fırlanırdı.

Səfeh duruşdu! Amma onun sifətində əvvəlki kimi diş göyərçini xatırladan mülayim ifadə var idi. Duruşu xoşagələn olmasa da, onun rəqsindəki ilhamvericilik Forseni sarsıtdı. Qız bir ayağının üstündə dönərək, səhnənin bu başından o başına uçurdu, bir anlığa qaraya bürünmüş, sifəti də eynən elə ağardılmış Pyero qızı tutdu. Qızın ayaqlarından yapışaraq yuxarı qaldırdı, qız yenə də əllərini başının üzərində tağ kimi tutaraq, bir ayağı üstə buruldu, o biri ayağını qatlayıb, ikincisinin dizdən olan büküyünə söykəyərək dayandı. Sonra Pyero qızın belini qucaqladı və qız barmaqlarının üstündə dayanmaqda davam eləyərək, digər ayağını yuxarı qaldırdı, bütün bədəni ilə titrəyirdi. Onun titrəyən bədəni tamaşaçılarda bunu eləməyin necə çətin olması təssərrüatını yaratmalıydı. Nəhayət, tamam ayağa qalxaraq, qız səhnənin arxasına uçdu və sifətində diş göyərçinin sifətində olduğu kimi ilhamlı bir ifadə donmuş halda geri, səhnəyə qaçdı. Onun ayağının ucları ağappaq ağarırdı. Hə, səhnədə o, heyranedici idi! Forsen «Bravo!» qışqıraraq, əlini yuxarı qaldıraraq əl çalmağa başladı. Qızın gözlərinin qəfildən bir anlığa girdələndiyini gördü, ancaq bu cəmi bir neçə an çəkdi. Qız onu gördü. «Məni yaddan çıxartmaq elə də asan deyil!» – o düşündü.

Sonra qız ikinci rəqsini elədi. Bu dəfə tamaşaçılar onun bədəninin əksini səhnənin ortasında düzəldilmiş süni, balaca, yosunlarla örtülmüş göldə də görə biləcəkdilər. «Ofeliyanın sonuncu rəqsi», – Forsen istehzayla gülümsədi. Qız dəniz dalğası rəngində, ətəkləri bir neçə yerdən kəsik olan yüngül xalatdaydı, bu xalatda onun ayaqlarının gözəlliyi daha aydın hiss olunurdu. Saçlarına qızçıqəyi və göy çiçək səpələnmiş halda, sudakı yorğun, solğun, həsrətli əksinin ətrafında fırlanırdı. Sonra surəti açmaq üçün sifətinə iztirablı bir ümitsizlik ifadəsi verərək, qız səhnədə qəzəblə fırlanmağa başladı və nəhayət, səhnənin parlayan işıqlarının altında süni gölə girdi və kağızdan olan su zanbaqlarının arasında üzməyə başladı. Qız əvvəlki tək heyranedici idi, parlaq gözləri, yarı açılmış dodaqları, dağınıq saçları çox gözəldi!

Forsen yenidən əllərini yuxarı qaldırdı və yenidən «Bravo!» qışqıraraq, əl çalmağa başladı.

Pərdə endirildi, ancaq Ofeliya onu gördüyü üçün mü, ya tamaşaçılarda həqiqətən də, boğulması illüziyasını qorumaq xətrinə daha səhnəyə çıxmadı. Belə «teatrallıq» həmişə ona xas olan cəhətdi.

Kətan kostyumlarda bir-birlərinin qarnına vuran iki klouna bərkdən «tfu!» deyərək, ayağa qalxıb çıxdı. Bir parça kağızda «Məni görmək istəyirsinizmi? Q.F.» yazıb onu artistlərin otağından içəri verdi. Ona cavab verdilər.

– Ser, miss Uinq bir dəqiqədən sonra sizi qəbul eləyə bilər.

Forsen dəhlizdəki suvanmış divara söykənərək, havaçəkəndə dayanmışdı və öz – özündən soruşurdu, mən nəyə görə buradayam və o, mənə nə deyəcək?

Qız artıq şlyapasını geymişdi, teatrın işçisi onun laklanmış ayaqqabılarının bağlarını bağlayırdı. Dafna Uinq onun başı üzərindən əlini Forsenə uzatdı.

– Ah, mister Forsen, necəsiniz?

Forsen onun balaca, nəmli əlindən yapışib, qızın baxışları ilə rastlaşmamağa çalışaraq, onu ani olaraq nəzərdən keçirdi. Qızın sifəti əvvəlki kimi qalsa da, hardasa yeniydi. Qızın özünü daha güclü, əzmlı hiss elədiyi duyulurdu, yalnız qüsursuz elastiki bədəni dəyişməmişdi. İşçi mızıldandı: «Xudahafiz, miss» və çıxdı.

Dafna Uinq yüngülcə gülümsədi.

– Mən çoxdandı sizi görmürdüm.

– Hə, mən xaricdəydim. Siz həmişə olduğu kimi çox gözəl rəqs eləyirsiniz.

– Ah, elədi, baş verənlər mənim rəqsimə təsir eləməyib!

Özünü ələ alaraq birbaşa qızın sifətinə baxdı. Doğrudanmı, bu, onun yaxasına yapışan, onu azacıq da olsa, məhəbbət haqda yalvarışları, göz yaşları, öpüşləri ilə təngə gətirən həmin qızıdır? İndi o, yaraşıqlı idi. Əvvəl olduğundan çox yaraşıqlı idi!

– Öp məni, balaca Dafna! – o dedi.

Dafna Uinq tərpənmədi. Ağ dişləri ilə alt dodağını dişləyib cavab verdi.

– Ah, yox, təşəkkür edirəm! Bəs missis Forsen necədir?

O, kəsə cavab verdi.

– Onunla qurtarmışam.

– Ah! O, sizdən ayrılıb?

– Yox. Bəsdir, onun haqqında danışdıq, daha bəsdir!

Dafna Uinq yerindən tərpənmədən hər cür artist əşyaları ilə dolu olan otağın ortasında dayanmışdı. O, işküzər tərzdə dedi:

– Siz elə də nəzakətli deyilsiniz, doğru deyilmi? Bu, sadəcə, məzəlidir. Bilmirəm, sizi görməyimə şadammmı? Mənim üçün olduqca çətin oldu, siz özünüz başa düşürsünüz, missis Forsen isə özünü mələk kimi apardı. Nəyə görə bura gəlibsiz?

Doğrudan, hə? Niyə gəlmişdi? Başında ani bir fikir şimşək kimi çaxdı: «O, mənə unutmağa

kömək eləyəcək». Sakitcə dedi:

– Dafna, mən qəddarlıq eləmişəm. Mən öz günahımı yumaq üçün gəlmişəm.

– Ah, yox! Siz heç nəyi qaytara bilməzsınız, yox, sağ olun! – Qız əlcəklərini geyməyə başladı. – Bilirsinizmi, siz mənə çox şey öyrətdiniz və mən buna görə sizə minnətdaram. Ah, siz saqqal buraxıbsınız? Elə düşünürsünüz, bu sizə yaraşır? Yox, əksinə, Mefistofeli xatırladırsınız.

Forsen onun çox gözəl üzünə diqqətlə baxmağa başladı, heyrləndirici dərəcədə ağ olan dərisində zəif də olsa, al qızartılar görünürdü. Bu nə deməkdi, qız ona lağ edirdimi? Dafna Uinq və belə işküzər əda!

– İndi sən harada qalırsan? – o soruşdu.

– Atamgildən ayrı, studiyada yaşayıram. Əgər istəsəniz gələ və baxa bilərsiniz. Ancaq bir şeyi dərhal başa düşməlisiniz, artıq mənə sevgi lazım deyil, daha istəmirəm!

Forsen dişlərini ağardaraq hırıldadı.

– Hətta başqaları ilə də? – o soruşdu.

Dafna Uinq sakit cavab verdi:

– Xahiş edirəm, mənimlə bir lediylə olduğu kimi rəftar eləyəsiniz.

Forsen dodaqların dişlədi.

– Mən sizi bir stəkan çay içməyə dəvət eləmək şərəfinə nail ola bilərəmmi?

– Təşəkkür edirəm, mən çox acam. Gündüz çıxışlarım olanda səhər yeməyini yemirəm. Elə düşünürəm, belə yaxşıdır. Mənim Ofeliyanı necə rəqs eləməyim xoşunuza gəldimi?

– Tamamilə gözəldir!

– Bunu güzgülərin köməyi ilə eləyirlər və orada məftillərdən toxunmuş tor da var. Amma sizdə belə təəssürat yarandı ki, mən ağılımı itirmişəm? – Forsen başını tərpətdi. – Mən çox sevindim. Hə, gedirikmi? Mən elə çay içmək istəyirəm.

Qız geri döndü, güzgüdə özünə baxdı, hər iki əli ilə şlyapasını düzəltdi, bir anlığa öz misilsiz qamətini nümayiş elətdirərək, stulun arxasından asılmış çantasını götürdü və dedi:

– Əgər etiraz etməzsənsə, siz qabaqda getsəniz yaxşı olar. Belə biz diqqəti öz üzərimizə çəkmərik. «Raffelya»nın yanında görüşərik, orada çox ləzzətli şeylər var. Au revoir (Xudahafiz (Frans.))

Tamamilə kökündən silkələnmiş, ovqatı təlx olmuş halda, qərribə bir küskünlük içində Forsen Koventri-striti keçdi, boş olan «Raffelya» restoranına girdi və pəncərənin qabağında masa tutdu. Palıd sandığın üzərində oturmuş Cipin surəti rəqqasənin tamamilə vurub qəlbindən çıxardı. Ancaq başını qaldıranda Dafna Uinqi gördü, küçədə dayanıb vitrinə düzülmüş pirojnalara diqqətlə baxırdı. Sonra o

da içəri girdi.

– Ah, siz artıq buradasınız? Bilirsiniz, mən kofe ilə şirni, qoz tortu, şirin badam kurabiyəsi istərdim, oy, tortun üzərinə azacıq da qaymaq vursunlar! Siz etiraz eləmirsiniz? – Stula oturandan sonra qız onu nəzərdən keçirməyə başladı.

– Hansı xarici ölkədəydiniz?

– Stokholmda, Budapeştdə, Moskvada və başqa yerlərdə.

– Çox gözəl! Siz necə düşünürsünüz, mən Budapeştdə və ya Moskvada uğur qazana bilərəmmi?

– Mümkündür. Siz tipik ingilis qızısınız.

– Ah, siz elə düşünürsünüz, mən tipik ingilis qızıyam?

– Sözsüz. Sizin tipiniz... – O, özünü bu sözləri deməkdən güclə saxladı: «Sizin bayağı tipinizlə çətin ki, hansısa ölkədə uğur qazanmaq olar?»

– Mənim gözəllik tipim?

Forsen gülümsədi və başıyla təsdiq elədi.

– Deyəsən, bu sizin mənə indiyə kimi dediyiniz sözlərin ən yaxşısıdır. Amma, hər halda, mən yunan, bütpərəst tipi olmaq istərdim.

Qızın qaməti parlaq işıqda heyrtləndirici dərəcədə təmiz və zərif görünürdü. O dedi:

– Balaca Dafna, siz, yəqin ki, mənə nifrət eləyirsiniz. Axı siz mənə nifrət eləməlisiniz.

Dafna Uinqin girdə, boz-mavi gözləri konfetlərə indicə necə baxırdısa, ona da eləcə baxırdı.

– Yox. İndi mən artıq sizə nifrət eləmirəm. Əlbəttə, mən hələ də sizi sevsəydim, sizə nifrət elərdim. Bu qəribədir, deyilmi? Axı insanın murdar olduğunu bilib ona nifrət eləməmək olar?

– Demək, siz elə düşünürsünüz, mən murdaram?

– Məgər deyilsiniz? Sizə başqa ad tapmaq da olmaz! Təkcə başıma nə oyunlar açdığınızı fikirləşirsinizmi?

– Amma, hər halda, siz mənimlə bir fincan çay içməkdən boyun qaçırtmadınız!

Dafna Uinq tortu yeməyə girişdi və ağzını doldurub dedi:

– Bilirsinizmi, mən indi müstəqiləm və həyata bələdəm. Buna görə də sizdən qorxmuram.

Forsen onun qolundan, nəbzinin vurduğu yerdən yapışdı. Qız ona baxdı, qaşığı digər əlinə verib yeməyə davam elədi. Forsen ilan sancıbmiş kimi əlini geri çəkdi.

– Siz dəyişibsiniz, bu, şübhəsizdir!

– Siz bunu gözləməyirdiniz, elə deyilmi? Bilirsiniz, belə sınaqlar əbəs olmur. Düşünürəm, mən dəhşətli dərəcədə axmaq olmuşam... – Qız qaşığı qaldırdı və yeməyinə ara verdi. – Hər halda...

– Mən sizi hələ də sevirəm, balaca Dafna!

Qız yüngülcə köks ötürdü.

– Bu sözləri eşitmək üçün əvvəllər mən nələr verməzdim!

Qız döndü, tortun üstündən seçib iri qozu götürdü və ağzına qoydu.

– Siz mənim studiyama baxmağa gələcəksinizmi? Ora mənim üçün olduqca rahatdır və həm də yenidir. Mən həftədə iyirmi beş funt alıram, sonrakı müqavilələrə görə isə otuz funt alacağam. Missis Forsenin bunu bilməsini istərdim... Ah, mən unutdum. Axı ondan danışanda sizin xoşunuz gəlmir, bəs nəyə görə? Mən istərdim, siz bu suala cavab verəsiniz. – Onun qəzəbli sifətinə baxıb, qız davam elədi: – Mən sizdən zərrəcə də qorxmuram. Əvvəlsə qorxurdum. Bəs qraf Rosek necədir? Hələ də elə solğundur? Bəs siz nəyə görə özünüz üçün heç nə sifariş vermirsiniz? Siz heç nə yemirsiniz? Bilirsiniz, mən bundan sonra nə yeyərdim? Şokolad ekleri, selter suyu ilə moruq dondurması, bir dilim naringi ilə.

Qız küləşlə içkini ağır-ağır içib, küləşi naringi diliminə toxundurandan sonra onlar restorandan çıxıb maşına əyləşdilər. Yolda Forsen qızın əlindən yapışmaq istəyirdi, amma qız əllərini sinəsində cütləyərək sakitcə dedi:

– Sənin səfeh hərəkətlərin var, maşında özünü necə belə apara bilirsən?

Əlini hirs ilə geri çəkərək, yandan qıza baxmağa başladı. Doğrudanmı, bu qız onunla oyun oynayırdı? Ya doğrudan da, qızın daha ona heç bir marağı yox idi? Bu, ona inanılmaz göründü. Maşın Soxonun dalanları ilə gedərək, nəhayət, dayandı. Dafna Uinq dəhlizin işığını yandırdı və sağdakı yaşıl qapıya doğru getdi, qapını öz açarı ilə açaraq, dedi:

– Belə kasıb guşədə yaşamaq mənim çox xoşuma gəlir. Bu nəşə daha ciddi və peşəkarcasıdır. Əlbəttə, bu studiya yox, karton emalatxanasının arxa otağıdır. Amma sənət üçün, hətta balaca bir yer uğrunda da mübarizə aparmaq xoşdur.

Onlar yaşıl xalça döşənmiş bir neçə pillə qalxdılar və tavanında işığı olan böyük bir otağa girdilər, otağın divarlarına sarı azaliya rəngində olan yapon parçasından üzlük çəkmişdilər. Dafna Uinq, sanki, öz otağının səliqəsindən heyretə düşübmüş kimi bir anlığa sükut içində dayandı, sonra divarları göstərərək dedi:

– Bu mənim çox vaxtımı aldı. Hər şeyi özüm eləmişəm. Mənim balaca yapon ağaclarıma baxın, məgər gözəl deyillərmi?

Yuxarıdan işıq düşən yüksək pəncərə altlığında səliqə ilə altı balaca ağac düzülmüşdü.

– Məncə, bu otaq qraf Rosekin xoşuna gəlirdi, – qız birdən dedi. – Burada nəşə bir orijinallıq var, deyilmi? Başa düşürsünüz, mən özümü bütün bunlarla əhatə etmək istəyirdim... bir sözlə, siz başa

düşürsünüz. Mənim sənətimdə də nə isə orijinal bir şey olmasını istərdim. Müasir dövrdə bu elə mühümdür. Burada mənim yataq otağım, hamamım və mətbəxim var, hər şey ev şəraitində əlimin altındadır, həmişə isti suyum var. Bu otaq mənim valideynlərimə qərribə gəlir. Onlar bəzən gəlir, baxır, ancaq heç cür alışa bilmirlər, əlbəttə, buralar kasıblar məhəlləsidir. Anca mən düşünürəm ki, artist bütün bunlardan yüksəkdə dayanmalıdır.

Birdən Forsen təsirlənmiş halda dedi:

– Elədi, balaca Dafna.

Qız ona ani olaraq baxdı və güclə hiss olunacaq tərzdə köks ötürdü.

– Siz mənimlə niyə belə elədiniz? – qız soruşdu. – Çox təəssüf ki, mən indi sevə bilmirəm! – Birdən qız əlinin arxasıyla gözlərini sildi. Həqiqətən də, mütəəssir olmuş Forsen ona doğru addımladı, ancaq qız onu özündən kənarlaşdırdı və qızın kipriklərində göz yaşları işıldadı.

– Lütfən, divanda əyləşin. Siqaret çəkmək istəyirsiniz? Məndə rus siqaretləri var. – Qız qızılı kareliya ağcaqayınından düzəldilmiş masanın yeşiyindən cəhrayı rəngli bir siqaret qutusu çıxartdı. – Burada məndə hər şey demək olar ki, rusların və yaponlarındır. Mən düşünürəm, bunlar hər şeydən daha yaxşı ab-hava yaradırlar. Mənim balalaykam var. Siz onda çala bilərsinizmi? Yox. Çox təəssüf! Əgər mənim skripkam olsaydı... Mən sizə yenidən qulaq asmağı çox istərdim. – qız əllərini yumdu. – Buxarının qabağında sizin üçün necə rəqs elədiyimi xatırlayırsınız mı?

Forsen bunu çox yaxşı xatırlayırdı! Barmaqlarının arasındakı siqaret titrədi və o, xırıltılı səslə dedi:

– Dafna, indi rəqs eləyin!

Qız başını yırğaladı.

– Mən sizə iynənin ucu qədər də inamıram və heç kim də inanmazdı, elə deyilmi?

Forsen ayağa sıçradı.

– Nəyə görə məni bura çağırıdınız? Siz özünüzü nə hesab edirsiniz, siz balaca...

Qızın gözləri girdələndi, ancaq səsini qaldırmadan dedi:

– Mən düşündüm ki, öz taleyimin sahibi olduğumu görmək sizin üçün xoş olar, vəssəlam. Əgər xoş deyilsə, sizi burada saxlayan yoxdur.

Forsen yenidən divana oturdu. Tədricən onda belə fikir yaranmağa başladı ki, qız düz deyir. O, tüstü burumları buraxaraq gülümsədi.

– Nəyə gülürsünüz? – qız soruşdu.

– Mən, yalnız onu düşünürəm, balaca Dafna, siz mənim özüm kimi eqoistsiniz.

– Mən eqoist olmaq istəyirəm. Bu həyatda çox mühümdür, elə deyilmi?

Forsen yenidən güldü.

– Lütfən, səy göstərməyin, siz həmişə eqoist olubsunuz.

Qız oturacaqda oturdu və ciddi dedi:

– Yox, mən sizi sevəndə eqoist deyildim. Ancaq mən bundan heç nə udmadım, elə deyilmi?

– Dafna, bu sizi qadın elədi. Sizin sifətiniz başqadır. Ağzınız daha gözəl olub. – Dafnanın yanaqlarında qızartılar görünməyə başladı, bunu sezən Forsen qızgınlıqla davam elədi: – Əgər siz indi məni sevsəydiniz, əsla məni təngə gətirməzdiniz. Ah, mənə inana bilərsiniz! Mən...

Qız başını yırğaladı.

– Məhəbbət haqqında danışmayaq. Yaxşımı? Siz Moskvada və Peterburqda böyükmü uğur qazandınız? Bu, doğrudan da, möcüzədi, böyük, əsl uğurdur!

Forsen qaşqabaqlı halda cavab verdi:

– Mən çoxlu pul qazanmışam.

– Demək, siz çox xoşbəxtsiniz?

«Doğrudanmı, o, hətta istehza eləməyə də qadirdir?»

– Mən bədbəxtəm.

O, ayağa qalxıb qıza yaxınlaşdı. Qız başını qaldırıb onun sifətinə baxdı.

– Bədbəxt olduğunuz üçün çox təəssüfləndim. Mən bədbəxt olmağın nə demək olduğunu bilirəm!

– Balaca Dafna, siz mənə kömək eləyə bilərsiniz. Mənə unutmağa kömək eləyə bilərsiniz.

O susdu və əlini qızın çiyninə qoydu. Qız yerindən tərpənmədən dedi:

– Yəqin, siz missis Forseni unutmaq istəyirsiniz?

– Hə, sanki, o ölüb! Dafna, qoy hər şey əvvəlki kimi olsun. Siz artıq yaşa dolubsunuz. Siz indi qadınsınız, artistsiniz...

Dafna Uinq qapıya doğru döndü.

– Deyəsən, zəng çalınır. Bəlkə də, mənim valideynlərimdir? Onlar həmişə bu vaxt gəlirlər. Ah, heç yaxşı olmadı...

Forsen qabağında yapon ağacları olan pəncərəyə tərəf çəkildi və dırnaqlarını çeynəməyə başladı.

– Anamın açarı var və sizi hardasa gizləmək xeyirsizdir, anam həmişə bütün künc-bucağa baxır.

Bəlkə də, onlar deyillər? Bilirsiniz, mən indi onlardan qorxmuram, müstəqil yaşamaq tamam başqa işdir.

Qız çıxıb getdi. Forsen sərt qadın səsi, sonra yoğun və xırıltılı kişi səsi eşitdi, öpüşürdülər. Özünü tələdə olduğu kimi hiss elədi. Ələ keçdi! Lənətə gəlmiş əcinnə dişi göyərçin rolunda!

O, çuğundur rəngli çalarları olan, yaşıl ipək parçadan don geymiş qadını və boz kostyum geymiş, sinəsində georgin nişanı, girdə, çallaşmış saqqallı, alçaq boylu, cüssəli cənabı gördü. Onların arxasında gözləri girdələnmiş, yanaqları qızarmış Dafna Uinq dayanmışdı. Forsen bircə söz belə demədən əkilmək üçün irəli addımladı. Cənab dedi:

– Deyzi, bizi tanış elə! Mən eşitməmişəm... Yəqin, mister Doysonsunuz? Ser, necəsiniz? Düşünürəm, siz mənim qızımın impressariolarından birisiniz? Sizinlə tanış olmağıma şadam. Çox şadam.

Forsen baş əydi. Mister Ueqqin donuz gözləri yapon ağaclarının üzərində dayandı.

– Qızımın burada işləmək üçün yaxşı şəraiti var, mən deyərdim, sakit, şablon olmayan bir yerdir. Ser, ümid edirəm, siz onun talantı haqqında yaxşı fikirdəsiniz? Axı sizin əlinizə həmişə belə yaxşı balerina düşə bilməz?

Forsen yenidən baş əydi.

– Siz onunla fəxr eləyə bilərsiniz. – o dedi. – O, doğan günəşdir.

Mister Ueqq öskürdü.

– Hm! – o səsləndi. – Hə! Hələ körpə olanda biz onda nəşə olduğunu hiss edirdik. Mən onun məşqlərinə böyük maraq göstərirdim. Bu mənim sahəm deyil, amma o, inadkardı və mən belələrini sevirəm. Əgər insan inakardısa, bu artıq uğurun yarısıdır. Bəzi gənclər həyatın, sadəcə, oyun olduğunu hesab eləyirlər. Yəqin, sizin peşədə belə gənclər çoxdur, ser?

– Robert! Onun soyadı... heç də Doyson deyildir! – missis Ueqq dedi.

Ortalığa sükut çökdü. Bir tərəfdə pinti toyuğa oxşayan bu qadın boynunu uzadaraq, başqa tərəfdə yanaqları alışıb yanan, gözlərini bərəldib əllərini çox gözəl döşlərinin üstündə cütləmiş Dafna, onların arasında isə enlikürək, çalsaqqal, üzü pul kimi qızarmış, kinli gözləri və xırıltılı səsi olan bu cənab durmuşdu!

– Demək, bu sənsən, əclaf! Sən... lənətə gəlmiş yaramaz!

O, iri yumruqlarını düyünləyib irəli yeridi. Forsen otaqdan çölə sıçradı, pilləkənlə yumalandı, bir sıçrayışla qapını açıb çölə qaçdı.

Həmin axşam Sammerxey Beri-stritin döngəsində dayanaraq, atasının evinə doğru iti addımlarla gedən Cipun arxasınca baxırdı. Yoxa çıxdı. Qıza görə qəlbindəki kədər necə gücləndiyini və həmişəlik onunla bir yerdə olmağı necə arzuladığını hiss elədi. Axı onun əri hər şeyi bilir, niyə də yubatsınlar? Bu adam onları rahat buraxmayacaqdı. Onlar yubanmadan xaricə getməliydlər, hər şey sona qədər aydınlaşana qədər orada qalar, sonra isə o, qızın xoşbəxt və sakit yaşaya biləcəyi hansısa bir yer tapardı. Amma bunun üçün o, öz evini qaydaya salmalıydı. O düşündü: «İşi yarımçıq görmək olmaz. Anama danışmalıyam. Nə qədər tez olsa, bir o qədər yaxşıdır!» Qaşqabaqlı və fikirli halda Kedeqon-qardensdəki bibisinin evinə yollandı, anası Londona gələrkən həmişə orada qalırdı.

Naharın vaxtını gözləyərkən ledi Sammerxey yuxugörmələr haqqında kitab oxuyurdu. Qırmızı abajuru olan lampa onun boz paltosuna, cəhrayı yanaqlarına və ağ çiyinlərinə zəif işıq salırdı. O, işıqlı, təzəlikcə saçları ağarmağa başlayan təmkinli qadın idi. Ərə tez getmişdi və artıq on beş ildə ki, duldu. Özünə xas olan bir azad düşüncəliliklə cəmiyyətdə mötəbər yer tutan adamlarla uzun sürən münasibətlərinə son qoymuşdu. Həyatın girdablarına qərq olmuş ürəyi artıq əvvəlki yüksəkliklərə qalxa bilmirdi, baxmayaraq ki, onda bəzən bir neçə əvvəlki həvəsi baş qaldırırdı. Ona bəzi liberallıqlar yad deyildi, ancaq indi onun baxışları həmin cəmiyyətdəki mötəbər yerə görə müəyyən olunurdu. Nə qədər istəsən mübahisə eləmək olar, ancaq həyatın yaxşılığa dəyişməsinə heç bir ümid yoxdur! Onu və dostlarını maraqlandıran cürbəcür ictimai axınlar, azadlıq və haminin səadəti haqqında suallar, bütün bunlar, sanki, ona anadangəlmə xeyirxahlığın bolluğuna girməyə imkan verən və daima başqalarını öyrənməyə meylləndirən təsəlli idi. Oğlu onu öpəndə qadın kitabı ona uzatdı və dedi:

– Mən elə hesab edirəm bu adamın kitabı biabırçılıqdır, o, sadəcə, cinslərin məsələsinə qarışıb. Biz heç də onun düşündüyü kimi mübtəla olmamışıq. Müəllifi dəlilər üçün olan onun şəxsi müalicəxanasına salmaq lazımdır.

Sammerxey dedi:

– Məndə sənə üçün elə də xoş olmayan xəbərlər var, mama.

Ledi Sammerxey sınaıçı baxışlarla ona baxdı. Qadın onun sifətinin bu ifadəsini bilirdi, baş əyməsi, bu o deməkdi ki, buynuzlamağa hazırlaşır. Kartda uduzub gələndə onun görkəmi belə olurdu.

– Mildenxemdən olan mayor Uintonu və onun qızını tanıyırsanmı? Bax belə, mən o, qızı sevirəm... O, mənim sevgilimdir.

Ledi Sammerxey ah çəkdi.

– Brayan!

– Qızın ərə getdiyi həmin adam içir. Bir il bundan əvvəl uşağını da götürüb onun yanından getməli olub. Bunun başqa səbəbləri də var. Qulaq as, mama, bu pis xəbərdir, ancaq sən bunu bilməlisən. Boşanmasına heç bir ümid yoxdur. – O, səsini yüksəltdi. – Məni fikrimdən döndərməyə cəhd eləmə. Onsuz da xeyirsizdir.

Sammerxeyin məlahətli sifətindən, sanki, maska düşmüşdü. Qadın əlini bükdü. İndiyə qədər onun üçün yalnız «hüquqi dolaşıqlıqlar» seriyasından olan həyatı birdən gözlənilmədən Brayanın başına

çökmüşdü! Bu olduqca amansızlıqdı. Görünür, oğlu da bunu hiss edirdi, baxmayaraq, işin nə yerdə olduğunu başa düşmürdü. Necə də pis, qorxunc xəbər!

O, anasının əlindən yapışıb dodaqlarına apardı.

– Qəm yemə, mama! Qız xoşbəxtdir, elə mən də.

Ledi Sammerxey mızıldandı:

– Axı məgər, axı məgər... bunun rüsvayçılığı olmaz?

– Ümid edirəm, yox. Hər halda, bu skripkaçı hər şeyi bilir.

– Camaat belə şeyləri bağışlamaz.

– Neyləməli, mama, mən sənə görə çox kədərlənirəm.

– Ox, Brayan!

Bu nida ona toxundu.

– Mama, bu haqda kiməsə danışmağa ehtiyac yoxdu! Biz sonra nə olacağını hələ bilmirik.

Ledi Sammerxey qəlbində ağrı və boşluq hiss edirdi. Öz keçmişi də şübhəli olan, tanımadığı, görünür, ərə getməyi ilə də özünü ləkələyən bu qadın hansısa işarə idi, bu aydındı! Bunlar necə də ağır idi! Oğluna inanırdı, onun cəmiyyətdə mövqə qazanmasını arzulayırdı, onun sözsüz çoxlu uğurlar qazanacağına ümid edirdi!

Qadın zəif səslə soruşdu:

– Bu mayor Uinton kübar adamdı?

– Tamamilə. Qız isə hər bir kişiylə layiqli ömür-gün yoldaşı ola bilər. Həyatda rastlaşdığım ən məğrur qadındır. Əgər sən onunla necə rəftar eləyəcəyini bilmirsənsə, narahat olma! Səni inandırıram ki, ona heç kimdən heç nə lazım deyil. O, sədəqə qəbul eləməz.

– Bu çox gözəldir! – Ancaq oğlunun sfətinə baxan qadın onun ürəyindən sıxışdırılıb çıxarılmaq təhlükəsi olduğunu birdən hiss elədi. Qadın soyuq tərzdə dedi: – Siz açıqca bir yerdə yaşamağa hazırlşırsınız?

– Əgər o istəsə.

– Sən hələ bilmirsən?

– Mən tezliklə öyrənərəm.

Yuxugörmələr haqqındakı kitab qadının dizləri üstündən düşdü. Qadın buxarının yanına gedərək, orada dayanıb oğluna baxmağa başladı. Onun fərəhi hara getmişdi? Üzü qadına yad gəlirdi. Qadın bir dəfə Uidrinqtonsk parkında öz ponisinə bərk qəzəblənmiş halda, oğlunun yanından necə çaparaq

keçməsinə xatırladı, onda da onun sifəti beləydi, qıvrım saçları isə şeytan balasının kimi kimi vız durmuşdu. Qadın qüssəylə dedi:

– Sən bütün bunlardan mənim razı qalmayacağımı düşünməyə bilməzdin! Brayan, o qız, hətta sən dediyin kimdirsə belə, bunun arxasında hansısa bir fitnə-fəsad gizlənmirmi?

– Adamlar nə qədər çox onun əleyhinə olsalar, mən də o qədər çox onu sevəcəyəm.

Ledi Sammerxey köks ötürdü.

– Bəs o skripkaçı neyləmək istəyir? Mən bir dəfə onun ifasını eşitmişəm.

– Əxlaqi və hüquqi baxımdan onu məhkəməyə cəlb etmək olmaz. Mən, yalnız Allaha yalvarıram ki, boşanmaq işini o qaldırsın və yalnız onda mən Ciplə evlənə bilərəm. Amma Cip deyir ki, o istəmir.

– Cip? Bu o qızın adıdır? – Qadını birdən heç də doğma olmayan bir arzu bürüdü ki, bu qızı görsün. – Sən onu mənim yanıma gətirərsənmi? Mən üçüncü günə qədər buradayam.

– Onun gələcəyini düşünürəm. Mama, o elə gözəldir!

Ananın dodaqları gülüşdən səyrirdi. «Hə, əlbəttə! Afrodita! Bəs sonra necə olacaq?»

– Mayor Uinton bilir?

– Hə.

– Bəs o nə deyir?

– O da sənə kimi bütün bunların olduqca xoşagəlməz olduğunu düşünür. Ancaq qızın vəziyyətində hər şey xoşagəlməzdir!

Ledi Sammerxeyin qəlbinin qapısı açıldı və oradan söz yığını axdı:

– Ah, əzizim, sən bütün bunlara son qoya bilməzsənmi? Mən belə şeylərin pis qurtardığı haqda çoxlu hadisələr bilirəm. İnan mənə, axı ədəb qanunları və qaydaları əbəz yerə fəaliyyət göstərmirlər! Onların nüfuzu olduqca böyükdür. Məgər ki, hansısa xüsusi adamlar hansısa xüsusi şəraitdə öz istədiklərinə nail olurlar. Mənim sənə mane olacağımı düşünmə, ancaq, hər halda, çətinliklər olacaq. Sən, hətta səhrada belə yaşaya, harada oldu işləyə bilən yazıçı və ya rəssam olsaydın, başqa məsələ. Ancaq sən işin burada, Londondadır. Cəmiyyətin əleyhinə getməmişdən əvvəl hökmən necə lazımsa düşün! Belə düşünmək asandır, heç kim mənim işimə qarışa bilməz, amma sən görərsən, Brayan, elə deyil! Nəhayət, sən onu xoşbəxt eləyə bilərsənmi?

Onun sifətindəki ifadəni görən qadın susdu.

– Mama, sən, yəqin, başa düşürsən. Mən ona elə bağlanmışam, ondan başqa mənim üçün bir kimsə mövcud deyil.

– Bəlkə, səni ovsunlayıblar?

– Mən nə varsa onu dedim. Gecən xeyrə!

– Mənim balam, məgər mənimlə nahar eləməyəcəksən?

Ancaq o getdi, ledi Sammerxeyin varlığını pərtlik, həyəcan, qüssə bürüdü. Kədərli və çarəsiz halda tək nahar elədi.

Sammerxey birbaşa evə getdi. Erkən payızın toranlıığında fənərlər parlaq işıqla yanırdı. Kah oradan, gah da buradan əsən şiddətli külək çinarların sarı yarpaqlarını qopardırdı. Axşamın göy rənglərinin şəhərin görkəmini dəyişən vaxtıydı, əşyaların sərt cizgiləri yumşalır, onlar daha çox yırğalanır və sirli olurlar, adamları, bütün bu ağacları, evləri bürüyən kədər fantaziyanın qanadlarında çırpınır və adamın qəlbini poeziya ilə doldurur. Amma Sammerxey hələ də anasının səsinə eşidir və ilk dəfə hamının əksinə getdiyini hiss edirdi. Ona elə gəlirdi, yanından keçənlərin sifətində artıq başqa ifadə var. İndi hər şeyi olduğu kimi qəbul eləməmək lazım gəlirdi! O isə hər şeyin olduğu kimi qəbul edildiyi təbəqəyə məxsusdu. O hələ bütün bunları elə də aydın dərk eləməirdi. Ancaq dayələrin dediyi kimi artıq düşünmək vaxtı başlayırdı, ona cəmiyyətdən qorunmaq lazım gəlirdi.

Açarı qıfılın dəşiyinə salanda, ilk dəfə Cipin bu qapını, sanki, oğruncasına, eyni zamanda da hardasa meydan oxuyurmuş kimi açmasını xatırladı. İndi hər şey meydan oxuyacaq! Qonaq otağındakı buxarını yandırdı və yeşilləri çəkməyə, kağızları səliqəyə salmağa, cırmağa və yandırmağa, siyahilər tutmağa, şeyləri yığıb, yığışdırmağa başladı. İşini qurtarandan sonra oturub siqaret çəkdi. Otaqda sakitlik idi və görünür, Cipin surəti anlaşılmaz halda otağı doldururdu.

Gözlərini yumaraq qızı buxarının yanında gördü, getməyə hazırlaşaraq arxası ona tərəf dayanmışdı. Qız onu nə qədər çox sevəcəkdisə, o da qızı bir o qədər çox sevəcəkdə! Və ucadan dedi: «Allaha and içirəm!» Qoca skoç-teryer Ossian küncdən çıxdı və burnuyla sahibinin əlinə toxunmağa başladı.

– Osey, bura gəl! Mehriban köpək Osey! – Onunla yanaşı oturacaqda özünə yer eləyən bu tüklü bədənün istiliyi ilə sakitləşərək, Sammerxey öz keçmişinin yavaş-yavaş yandığı buxarının qabağında yuxuya getdi.

XI FƏSİL

Cip küçəylə gedərkən ətrafa boylanmasa da, olduqca aydın hiss edirdi ki, Sammerxey onların ayrılıqları yerdəcə dayanıb və onun Beri-stritdəki evlərinə necə getməsinə baxır. Qız öz hisseləmə bacarığının gücünə dənizə atılan, dalğa onu aparanda və ayaqları dənizin dibinə toxunmayanda heyətlənən üzgüçü kimi heyətlənirdi.

Artıq iki gecə ardıcıl Cip demək olar, yatmırdı. Saatbasaat Böyük Benin zənglərinə qulaq asırdı. Səhər yeməyi vaxtı atasına Forsenin yenidən gəldiyini dedi. Bu xəbəri eşidəndən sonra o, qızını

diqqətli baxışlarla nəzərdən keçirdi.

– Hə, nə oldu, Cip?

– Mən ona danışdım.

Hər şeyi bilmək həvəsi, məzəmmət eləməyə haqqının çatmaması, qızının cəsarəti ilə fəxr eləmək, bütün bunların nəticəsi üçün qorxu, məhəbbətin qaynar axınına təslim olan qızına görə narahatlıq, – bütün bu hissləri onun sifətindən oxumaq olardı.

– O, bunu necə qəbul elədi?

– Rədd olub getdi. Mən əminəm, o, məni boşamayacaq.

– Qorxuram ki, elə olsun. Bunun üçün onun arsızlığı bəs qədərdir. – Uinton susdu. – Neyləməli, – birdən o dilləndi, – indi bircə Allaha məlumdur, bu işlərin necə qurtaracağı. Ehtiyatlı ol, Cip.

Günün yarısına yaxın Betti dəniz sahilindən qayıdıb gəldi və ciddi, qara gözlü, qığıldayan, qovrulan kofe dənəsi kimi günəşdə yanmış balaca Cipi gətirdi. Onu səyahətdən qayıdan uşaq kimi hər şeylə yedizdirəndən sonra Cip onu öz otağına apardı, şala bükərək çarpayıya uzatdı və özü də onunla yanaşı uzandı. Balaca Cip bir neçə dəfə şirin-şirin əsnəyərək, yuxu dünyasına qərq oldu. Cip onunla yanaşı uzanmışdı və hansısa xüsusi bir şəfqətlə qara kipriklərinə baxırdı. Qız heç vaxt uşaqlara olan məhəbbəti ilə seçilməmişdi, ancaq bu balaca varlıq, öz zərif, əsmər dərisiylə, açıq baxışları və qığıldayan səsiylə, daima «əziz anasından» yalvararaq nəsə istəyən bu goppuş və gövrək uşaq çox gözəl idi, inanılmaz dərəcədə məftunedici idi! Qız balaca vəhşi heyvan kimi girdələşərək, qüsursuz çiçək forması alaraq sürətlə inkişaf edirdi. Cicəsinin italyan qanı özünü onda daha çox hiss elətdirirdi. Saçları körpəliyində olduğu kimi elə də qara deyildi, burulur və halqa-halqa alınına, boynunun dalına tökülürdü. Gündə yanmış balaca əli şalın altından çıxmış və şalın qırağından möhkəmcə yapışmışdı. Cip cəhrayı gülümbaharlara, onların olduqca balaca yuvacıqlarına baxır, qızının sakit, küləksiz gündə qızılgül ləçəklərinin tərpənməsi kimi yüngül nəfəs almasına qulaq asırdı. Dodaqları titrəyir, bu qara kipriklərə doğru uzanırdı. Öz hisslərinə uymamaq üçün özünü məcbur elədi ki, başını geri çəksin.

Həmin axşam yemək vaxtı Uinton soyuqqanlılıqla dedi:

– Mən bu gün Forseni gördüm və xəbərdarlıq elədim. Onu bu tipin, Rosekin yanında tapdım. Orada o, qızı da gördüm, rəqqasəni. Mən içəri girməyə hazırlaşanda, pilləkənlə düşürdü. Onu çox yaxşı gördüyümü ona hiss elətdirə bildim. Məncə, Forsen daha səni narahat eləməz.

– Ata, qız necə görünürdü?

Uinton gülümsədi. Ağzı açıq, gözlərini ona bərəltmiş bu xanım haqdakı təssüratını necə izah eləyəsən?

– Çox adi görünürdü, yalnız məni görəndə çox heyrətləndi. Ağ şlyapadaydı, tamamilə qəşəngdi. Öz halında cəlbədiyciydi, ancaq, hər halda, bayağıydı! Mən daxil olanda onlar ikisi musiqiylə məşğul idilər, biri skripkada çalırdı, o birisi royalda müşaiyyət edirdi. Onlar məni buraxmamağa çalışırdılar. Onların çox şübhəli yerciyəzləri var!

Cip gözləri qarşısında həmin mənzərəni çox aydınca görürdü. Qara divarlar, gümüş heykəllər,

Ropsun qıvıyuraları, solan qızılgüllərin qoxusu, siqaretlər, royal arxasında o iki nəfər və soyuq, təmkinli atası.

– Belə tiplərin nazıyla oynamaq lazım gəlmir. Əzizim, mən bu polyakın səninlə necə rəftar elədiyini unutmamışdım!

Cip dıksindi.

– Ata, mən artıq sənə ora getdiyinə görə təəssüflənirəm. Sən başqa bir söz demədinmi?

– Niyə ki? Elə düşünürəm, özümü tamamilə mədəni apardım. Doğrudu, mən onlardan birini əclaf adlandırmadığıma and içə bilmərəm. Onlar isə buna bənzər sözlər dedilər, guya, mən şikəst olduğum üçün belə rəftarı özümə rəva bilirəm.

– Oy! Mənim əzizim!

– Bu polyak isə...

Cip yenidən qorxu hiss elədi. Solğun, qılığagirən Rosek, onun çox sirdən agah olan gözləri, hissiyyatlı dodaqları... Oy, beləsi heç vaxt bağışlamaz!

Uinton isə gülümsəyirdi. Bu görüşdən məmnun qalmış, sakitləşmişdi.

Cip bütün gecəni özünün ilk həqiqi sevgi məktubunu yazdı. Növbəti gün isə vədinə əməl eləyərək, Sammerxeyin balaca evinə gələndə ürəyi düşdü. Pərdələr endirilmişdi, sanki, evdə heç kim yaşamırdı, halbuki o, pəncərənin qabağında dayanaraq qızı gözləməliydi! Demək, onun məktubunu almayıb? Ya dünəndən evdə olmayıb? Həyatında ilk dəfə olaraq, görüş baş tutmayanda sevnələrin ürəyinə hakim kəsilən həyəcan hissi varlığını bürüdü. Üçkünc bağda Erosun yarısı dağılmış heykəlinin əlindəki ox sınımışdı, yaşıl çiyinə sərcə qonmuşdu, heykəlin başının üzərinə yasəmən yarpaqları tökülmüşdü, ayaqlarının altında isə qoca skoç-teryer uzanıb fısıldayırdı

– Osey!

Qoca it yaxın gəlib quyruğunu yüngülcə buladı

– Sahibin hanı? Əzizim, sənə sahibin haradadır?

Osian uzun burnunu onun ayaqlarına toxundurdu. Qız boşalmış evdən uzaqlaşdı öz evinə qayıtdı, onu həyəcanlı fikirlər bürüməyə başlamışdı. O, hara getmişdi? Nəyə görə ona xəbər verməmişdi? Özünəməxsus şəkkaklığı bürüzə verməyə başladı. Onu öz sevgisinə inandırmağından başqa, haqqında nə bilirdi? Hara getmişdi? Ondan məktub gəlməyəndə dəniz sahilində qızda baş qaldıran qısqanclıq hissi indi ikiqat güclənmişdi. Yəqin, ona hansısa haqqı olan qadın var idi, ya da onun sevdiyi qız var idi. Cip qısqanclıq qabiliyyətinin olduğuna heyrlənirdi. Qıza həmişə elə gəlmişdi ki, bu qaranlıq, çürümüş və ona layiq olmayan qısqanclıq hissini keçirməmək üçün kifayət qədər məğrurdur, ancaq əbəs yerə! Qısqanclıq belə qorxunc və əlcəkməyən duyğuydu!

Uinton klubdaydı və qız əlüstü tək nahar eləyəsi oldu. Sonra tələsik geyinib küçəyə çıxdı. Sent-Ceyms kilsəsinə tərəf yola düşdü, Pikadillanın yanından, küçənin daha çox qələbəlik olan tərəfindən keçdi və parka doğru yönəldi. Sifətində aydın olmayan bir təbəssüm vardı, öz düşüncəsizliyinə istehza

edirdi. Yan küçədən çıxan bir neçə fahişə öyrəşdikləri qəsdən ləng yerişləri ilə irəliləməyə başladılar. Onların dalgın, sınaıyıcı, az qala düşmən baxışları, qızardılmış və pudralanmış sifətləri Cipə kinli bir sevinc bəxş edirdi. Qızın görünüşü onları qıcıqlandırır, yaralayır, qız isə bunu heç istəmirdi.

Axşam kostyumunda və düymələnmiş paltoda olan hansısa cənab qızla bərabərləşdi. Bu adamın kırıxdığını və cəsarətsizcəsinə onu izlədiyini hiss edən Cip elə həmin yarımçıq təbəssümüylə də irəli keçdi. Nəhayət, adam Cipin sifətinin ifadəsini gördü və dərhal da kənara sıçradı, Cip yenidən həmin kinli sevinci hiss elədi.

Cip küçəni keçdi və parkın yanından ötüb, Sent-Ceyms-stritə tərəf döndü. İndi o, bütünlüklə dərin, tutqun kədərə qərqlənmişdi. Əgər sevgilisi bu gözəl ilıq gecədə, işıqların və ağacların kölgələrinin arasında onunla birlikdə olsaydı! Nəyə görə o, yanından keçən kütlənin arasında yox idi? Bircə təbəssümü ilə hər hansı kişini özünə cəzb eləyə bilərdi, ancaq sehrbazlar kimi paytaxtın bu nəhəng boşluğunda ona lazım olan yeganə adamı çağırmaq bilmirdi. Sent-Ceyms-stritin döngəsində dayandı. Onun klubu buradaydı. Bəlkə də, o indi qızdan cəmi bir neçə addım uzaqlıqda, ancaq sanki, başqa bir dünyada kart və ya bilyard oynayır? Bax, indicə o çıxacaq, hansısa müzik-holla yollanacaq, ya da qızın haqqında düşünərək, ya da ola bilsin ki, heç düşünməyərək, tələsmədən öz evinə doğru gedəcəkdə. Qız klubun pəncərəsinin qabağından keçərək, iti addımlarla öz evlərinə yola düşdü.

Növbəti səhər məktub gəldi. Çayın sahilindəki oteldən yazan Sammerxey qızdan saat on birin qatırıyla gəlməyi xahiş edirdi, qızı stansiyada qarşılayacaqdı. Orada tapdığı evi qıza göstərmək istəyirdi və bütöv bir günü çayda birlikdə keçirə biləcəkdilər. Onu diqqətlə izləyən Uinton birdən dedi:

– Mənə Nyumarketə getmək lazım gələcək. Sabah axşama qayıdaram.

Qatarda qız, sanki, huşsuz halda oturmuşdu. Əgər o, hətta yanında olsaydı, onu qucaqlasaydı belə, qıza bu anlarda olduğu qədər yaxın ola bilməzdi.

Qatar dayanan kimi qız onu gördü, ancaq onlar bir-birlərinin əllərini sıxmadan, bircə söz belə demədən görüşdülər və yalnız bir-birlərinə baxıb gülümsəməklə kifayətləndilər.

Sammerxey hardansa Nuh əyyamından qalma balaca bir araba tapmışdı, «at, arabaçı və vəssəlam», öz tapıntısını belə təqdim elədi və onlar yola düşdülər. Dəri döşlüyün altında əllərini birləşdirdilər.

Çox gözəl gün idi, belə günlər, yalnız sentyabrın əvvəllərində olur, artıq günəş yandırır, yalnız özlərinin yay gümrahlığını itirən ağacları, qızılı rəngə çalan biçilmiş tarlaları, gümüşü yaşıl təpələri, qızılı rəngli çiçəkləri olan çəmənliyi rəvan işığa qərqlənir. Aradabir uzaqlardan atəş səsləri eşidilir və sanki, yarpaqlar öz-özünə birdən yerə düşürdülər. Onlar kəndarası yola döndülər, fıstıq pöhrəliyinin yanından keçib, qədim kərpic evin darvazası qarşısında dayandılar. Ev saralan vəhşi üzümlərlə əhatə olunmuşdu, alçaq, enli boruları olan buxarısı vardı. Elə görünürdü ki, günəş, sanki, bütün işığını ancaq bağa salırdı, oradan güclü arı vızıltısı eşidilirdi. Ağacların arxasından təpələr görünürdü. Deyilənə görə orada löhrəm yerləşli atları sınaqdan çıxarırdılar. Evin açarı Sammerxeydə idi, qapını açdı və onlar içəri keçdilər. Bütün bunlar Cip üçün uşaq oyunu kimi bir şeydi, təsəvvür edirdi ki, onlar burada birlikdə yaşayacaqlar, otaqları böləcək və hər birini döşəyəcəklər. Qız bu gözəl günü hansısa mübahisələrlə korlamaq və yenidən hansısa bir qərar qəbulu haqda düşünmək istəmirdi və o soruşanda:

– Hə, əzizim, xoşuna gəlirmi?

– Özlüyündə hər şey əladır! – qız cavab verdi. – Gəl, çaya gedək və ondan həqiqətən də, həzz alağ.

Onlar Sammerxeyin qaldığı oteldən qayıq götürdülər. Ona, Oksford avarçısına çay Leçleydən Riçmonda qədər yaxşı tanış idi, Cip isə heç vaxt çayda olmamışdı və çay öz sakit gözəlliyi ilə onu heyran eləmişdi. Şəfəq saçan belə bir gündə enli, yastı yarpaqlı su zanbaqlarının, yaşıltəhər burulğanların yanından üzmək, göyərçinlərin necə quruldadığına qulaq asmaq, uçan iynəcələrə, tənbəlcəsinə suyu şappıldadan balıqlara baxmaq, hətta sükana toxunmadan belə əlini suya salmaq, suyla günəşin qızdırdığı yanaqlarını sərinlətmək və gözlərini çəkmədən Sammerxeyə baxmaq, elə hey baxmaq, – bütünlüklə səadət müsəssiməsi olan xəyalındakı çayda səfər eləmək kimi bir şeydi! Doğrudanmı, onun cəmisi bir il əvvəl başqa bir qadınla da məcarası olub?

O, qayıq sonuncu dirəyə bağladı və Ciplə yanaşı oturdu, artıq axşam düşürdü. Qızı axşamın qaraldığı çayın gətirdiyi tutqun bir qüssə bürüyürdü. O deyəndə:

– Cip, biz bir yerdə getməliyik. Biz ayrılıqda yaşayıb, yalnız görüş saatlarını gözləməklə yaşaya biləmərik, – az qala qızın ürəyi dayandı.

– Əzizim, nəyə görə? Məgər bu gün yaxşı deyildimi? Bizim üçün bundan daha gözəl nə ola bilər? Bu, əsl cənnətdir!

– Elədir, ancaq hər gün ayrılırıq! Bütün günü və gecəni sənsiz olmaq! Cip, sən hökmən, hökmən razılaşmalısən! Məgər sən məni azmı sevirsən?

– Çox sevirəm, ancaq dəyişikliklər arzulamaq, taleyi aldatmaqdır. Brayan, qoy necə varsa, elə də olsun.

– Sən nədənsə qorxusan?

– Yox. Hər şeyi əvvəl olduğu kimi saxlayaq və risk eləməyək.

– Risk eləmək? Demək sən adamlardan, cəmiyyətdən qorxursan? Mənsə bunların sənə üçün heç bir əhəmiyyətinin olmadığını düşünürdüm.

Cip gülümsədi.

– Cəmiyyət? Yox, mən ondan qorxmuram.

– Bəs onda kimdən, məndən?

– Bilmirəm. Kişiləri hər şey tez tənəyə gətirir. Brayan, mən hər şeyə şübhə ilə yanaşıram və bununla necə eləyəcəyimi bilmirəm.

– Sən adamı necə tənəyə gətirə bilərsən? Sən özün özündən qorxursan?

Cip yenidən gülümsədi.

– Hər halda, oduqca az sevdiyim birisindən yox.

– Məgər həddən artıq çox sevmək olar?

Qız onun başını özünə tərəf çəkdi və öpdü.

– Yox, Brayan, qoy hər şey necə varsa, elə də qalsın. Bizə onsuz da birlikdə olmaq xoşdur. Əgər sən məndən tənqə gələrsənsə, mən buna dözmərəm.

O hələ bir müddət də qızı dilə tutdu, ya hirsənərək, ya qızı öpərək, ya da inandırmağa çalışaraq. Ancaq onun bütün səylərinə qız, yalnız bircə zərif, qüssəli «yox» sözüylə cavab verdi. Onlar qayıq geri döndərəndə artıq axşam idi, şəh düşürdü. Stansiyanın yanında qız onun əlini sinəsinə sıxdı.

– Əzizim, mənə hirsənmə. Mən, bəlkə də, nə vaxtsa razılaşaram.

Qatarda gedəndə qız yenidən kölgələrin və xışıldayan qamışların, çayın bütün bu sakit füsunkarlığının arasında qayıqda olmaq istəyirdi.

XII FƏSİL

Evdə qız oğrunca birbaşa öz otağına keçdi. Bluzkasını soyunmuşdu ki, Betti qaçıb gəldi, onun yanaqlarıyla göz yaşları axırdı.

– Betti! Nə olub?

– Ax, əzizim, siz haradaydınız? Onlar uşağı oğurladılar! Bu kinli adam, sizin əriniz onu birbaşa arabasından götürdü və böyük bir maşında özüylə apardı, həmin o, adam da onunlaydı! Mən mane ola bilmədim! – Cip ona vahimə içində baxırdı. – Mayor evdə deyildi. Mən neyləyə bilərdim? Mən, yalnız döndüm ki, parkın qapısını bağlayım. O, uzun əllərini uzadıb körpəni arabasından qamarlayıb götürəndə onun gözlərini belə görmədim! – Betti haldan düşmüş halda, çarpayının üstündə oturub, göz yaşlarına güc verdi.

Sarsılmış Cip yerindəcə donub qalmışdı. Ax, bu qisasçı əclaf Rosek!

– Ah, Betti! Uşaq, bəlkə də, ağlayırdı?

Cavabında hönkürtünün yeni dalğası eşidildi. Cip birdən keçən il vəkili nə dediyini xatırladı. Qanuna görə uşaq Forsenə çatırdı. Cip uşağı, yalnız məhkəmədə o qorxunc işi qaldıracağı halda, ala bilərdi, indisə ona qalib gələ bilməzdi! Onlar nəyə nail olmaq istəyirdilər? Onun Forsenin yanına qayıtmasını istəyirdilər? Ya segilisindən ayrılmasını? Qız güzgüyə yaxınlaşdı və dedi:

– Betti, biz indicə gedirik və nə yollasa uşağı geri alırıq. Üzünü yu.

Betti hazırlaşana kimi, Cip iki qorxulu fikri özündən uzaqlaşdırmaq istəyirdi, o, ya uşağını, ya da sevgilisini itirə bilərdi! Bu haqda heç düşünmək də lazım deyildi, yalnız cəld və qətiyyətli hərəkət eləməliydi. Ona lap çoxdan balaca bir xəncər bağışlanıldığı yadına düşdü. Axtarıb xəncəri taparaq, onun iti ucunu qınına saldı və sinəsində gizlətdi. Əgər onlar uşağını oğurlamağa qadirdilərsə, o hər şeyə

qadirdi! Qız nə baş verdiyini yazıb atası üçün qoydu və hara getdiyini də yazdı. Sonra Bettiyə taksini saxladılar. Soyuq su və sahibəsinin soyuqqanlılığı Bettiyə özünə ələ almağa bir balaca kömək elədi, ancaq Cipin əlini möhkəmcə sıxmışdı və dərinə köks ötürürdü.

Cip uşaq haqda düşünməməyə çalışırdı. Əgər ağlayan körpəsini təsəvvür eləsəydi, özü də göz yaşlarını saxlaya bilməyəcəkdi. Qəlbində ona qorxaqcasına yandan zərbə vuran bu adamlara qarşı qəzəbi getdikcə artırdı. Qız birdən qərara gəldi və sakitcə dedi:

– Betti, bunlar hamısı Mister Sammerxeyə görədir. Buna görə onlar bizim körpəmizi oğurlayıblar. Məncə, siz bizim bir-birimizi sevdikimizi bilirsiniz. Onlar uşağı oğurlamaqla məni onların istədiyini eləməyə məcbur eləmək istəyirlər.

Cavab əvəzinə, yalnız dərinə ah çəkildi. Bu, ay kimi girdə sifətli qadının ürəyində xeyirxahlıq və Cipə inamla, Cip üçün qorxması və onu xoşbəxt görmək arzusuyla, sadıq xidmətçi sədaqəti və qoca dayənin uşağa görə qorxusu arasında mübarizə gedirdi.

– Ah, mənim əzizim! O, olduqca xoşagələn, cavan adamdır! Düzünü deyim, mən heç vaxt sizin, həqiqətən də, bu əcnəbiyə ərə getdiyinizə inanmamışam. Heç o qorxunc nikah bürosundakı musiqisiz, çiçəksiz, xeyir-duasız, bir sözlə, heç nəsiz toy da həqiqi toy deyildi. Mən onda, sadəcə, bütün gücümle ağlayırdım.

– Hə, Betti. Mənə onda elə gəlirdi ki, vurulmuşam. – Qız əlinin titrəkcasinə sıxılmasını hiss etdi və acizənə səslər eşitdi və bundan sonra Betti yenidən göz yaşlarına güc verdi. – Ağlamayın, çatırıq! Bizim körpəmiz haqda düşünün!

Maşın dayandı. Sinəsindəki xəncəri əli ilə yoxlayaraq, Cip maşından düşdü və Bettinin əlindən yapışaraq, pillələri qalxmağa başladı. O, Dafna Uinqi, Roseki, pinti qadını xatırlayırdı. Nəydi o qadının adı? Çoxlu digər şeyləri də, burada keçirdiyi məyusluq dolu saatları, gecədən xeyli keçmiş bu enli pillələrlə düşüb maşında Forsenlə yanaşı əyləşməsinə, onun enli sümükləri olan qasqabaqlı sifətini, dumanlı halda maşının küncünə sıxılmasını və ona yaxın oturmasını da xatırlayırdı. Bir dəfə sübh vaxtı onlar piyada çox gəzgilər və Rosek də onlarla idi. Dumanlı, ölü xatirələr! Bettinin əlindən möhkəmcə yapışaraq, qız zəngin düyməsini basdı.

– Ford, mister Forsen evdədirmi?

– Yox, mem. Mister Forsen və Rosek gündüz kəndə getdilər. İndi mənə onların ünvanları yoxdur. – Görünür, Cip çox ağarmışdı, ona görə də xidmətçi əlavə elədi: – Bəlkə, sizə içməyə nəşə verim?

– Onlar nə vaxt gediblər?

– Saat 1-də, mem, maşınla. Maşını qraf Rosek sürürdü. Elə zənn eləyirəm, onlar tezliklə qayıdılar. Özləriylə, yalnız çantalarını götürüblər. Mem, əgər ünvanınızı versəniz, onlar qayıdan kimi sizə xəbər verərəm.

Qız öz vizit vərəqəsini ona verdi və mızıldandı:

– Təşəkkür eləyirəm, Ford, sənə çox minnətdaram.

Cip Bettinin əlindən yapışdı və ona güclə söykənərək, pillələri düşdü. İndi bu əsl vahiməli qorxu

idi. Öz köməksiz balanı itirəsen və necə əzab çəksə də, ona heç cür kömək eləyə bilməyəsən! Sənin öz uşağının ağlaması qulaqlarında səslənə, sənə tamamilə hər şeydən xəbərsiz olasan? İndi Cip bütün bu qorxuları yaşayırdı və əlindən də heç nə gəlmirdi! Yalnız yatağa uzanıb gözləməkdən başqa heç nə! Xoşbəxtlikdən bütün günü açıq havada olmasının köməyi dəydi, bir azdan dərin yuxuya getdi. Sonra qarının döyülməsini eşitdi və sinidə çayla birlikdə Forsenin də məktubunu gördü.

«Cip!

Mən sənin atan kimi uşağı oğurlamamışam. Qanuna görə uşaq mənə çatır. And içirəm, əgər məşuqəndən imtina eləsən, uşaq dərhal da sənə qaytarılacaq. Əgər etiraz eləsən, mən uşağı İngiltərədən xaricə aparacağam. Mənə cavabı tələb olunana qədər poçt xidmətiylə göndər və atana denən ki, mənə qarşı hansısa bir alçaqlıq eləməyi ağlına da gətirməsin.

Qustav Forsen».

Məktubda vest-endsk poçt şöbəsinin ünvanı var idi. Cip bir anlığa başında hər şeyin bir-birinə qarışdığını hiss elədi, ancaq sakitcə mühakimə yürütmək qabiliyyəti ona tez qayıtdı. Bu məktubu yazanda sərxoş imişmi? Qız məktubu bir də oxudu. Ona elə gəldi, hətta kağızdan da konyak iyisi gəlir. Məktubu bir dəfə də oxudu. Əgər o, özü yazsaydı, qanunlara gülmək, özünün lağa qoymaq tamahını saxlaya bilməzdi, o, ki qızı cömərdcəsinə mühafizə eləyir! Yox, hamısını Rosek diktə eləmişdi. Qəlbindəki qəzəb yeni alovla gücləndi. Nəyə görə bu qədər vasvası olmalıydı? Çarpayıdan qalxdı və Forsenə məktub yazdı:

«Belə qəddarcasına hərəkət eləməyi necə bacardınız? Bütün hallarda qızla birlikdə onun dayəsi olmalıdır. Uşağı əzab çəkməyə məcbur eləmək sizə yaraşan sifət deyil. Siz arxasınca adam göndərən kimi Betti gəlməyə hazırdır. Mənə isə qərara gəlmək üçün vaxt lazımdır. Mən iki gün içində fikrimi sizə bildirərəm.

Cip».

Məktubu Forsenə yola salandan və Nyumarketdə olan atasına teleqramma vürəndən sonra qız Forsenin məktubunu bir də oxudu və bu dəfə qəti əmin oldu ki, məktubu Rosek tərtib eləyib. Birdən Dafna Uinqi xatırladı. Onun vasitəsiylə nə isə öyrənmək olardı! Ona elə gəldi, yenidən bu qızı görür, ölüm ondan yenidən doğulmuş uşağını almışdı və sifəti solmuş qız bütün ümidlərini itirmiş halda, yatağına uzanmışdı. Hə, yoxlamağa dəyərdi!

Bir saatdan sonra maşın Ueqqlərin evinin qabağında dayandı. O, zəngin düyməsini basmaq istəyəndən, arxadan səs eşitdi.

– İcazə verin, mənim açarım var. Ah, bu sizsiniz!

Qız geri döndü və qarşısında öz peşəkar görkəmiylə dayanan mister Ueqqi gördü.

– Keçin, xahiş edirəm, – o dedi. – Mən elə hey düşünürdüm, biz, doğrudanmı, o baş verənlərdən sonra sizi görməyəcəyik?

O, yuxarisına qədər krep parçayla sarınmış silindirini asaraq, xırıltılı səslə dedi:

– Mənsə elə düşünürdüm, hər şey qurtardı, – dedi və yeməcxananın qapısını açdı.

Ona yaxşı tanış olan bu otaqda masa çirkli ağ örtüklə örtülmüşdü, üstündə bir şüşə uorçestersk sousu var idi. Balaca göy güldən yox idi, indi qırmızı və yaşıl rənglərin ahəngini heç nə pozmurdu. Cip cəld dedi:

– Məgər Dafna... Deyzi artıq sizinlə yaşamır?

Mister Ueqqin sifətindəki şübhə, rahatlıq, hiyləgərlik gizli bir qürur hissinə qarışdı, Cipi hər görəndə onda bu hiss əmələ gəlirdi.

– Mən borcluyammı başa düşəm, siz... e...

– Mən Deyzidən soruşmağa gəlmişəm, o, mənim üçün nəsə eləyə bilərmimi?

Mister Ueqq burnunu sildi.

– Siz bilirsinizmi ki...

– Bilirəm. Gizlətmədən deyəcəyəm, qızınız mənim ərimlə görüşür. Ancaq mənə heç fərq eləməz, artıq mənim üçün o adda adam yoxdur.

Mister Ueqqin sifətinin ifadəsində daha bir çalar əlavə olundu, ailə başçısının düşüncəsi.

– Hə, – o dedi, – bəlkə də, buna oxşar vəziyyətlərdə nəyəsə heyrlənməyə heç dəyməz də. Mən həmişə düşünmüşəm...

Cip onun sözünü kəsdi:

– Mister Ueqq, xahiş edirəm! Siz Deyzinin ünvanını mənə verə bilərsinizmi?

Mister Ueqq dərindən düşündü, sonra isə qırıq-qırıq dedi:

– Komreyd-strit, 73, Soxo. Düzünü deyim, ta bir dəfə onu orada görənə kimi mənim Deyzinin çox gözəl gələcəyinə böyük ümidlərim var idi. İndisə onu vura bilmədiyim üçün heyfislənirəm, o, mənə görə çox cəld tərpendi... O, qara əlcəkli əlini yuxarı qaldırdı və yellədi. – Bütün bunlar qızımın lənətə gəlmiş müstəqilliyinə görədir! Xahiş edirəm, bağışlayasınız. Ancaq belə halda necə də ürəyini boşaltmayasan? – O, gözlənilmədən sözünə ara verdi.

Cip onun yanından keçib qapıya doğru getdi.

– Belə halda necə də söyməyəsən, – arxada onun səsi eşidilirdi. – Mənsə elə düşünürdüm, qızım nəhayət, düz yola qayıtdı! – Cip açarı olan qapıya çatana kimi, onun çal saqqallı qırmızı, şişkin sifəti qızın çiynləri üzərində yırğalandı. – Mən ümid edirəm, əgər siz onunla görüşsəniz...

Maşına oturanda Cipi bütün bədənini titrəyirdi. Bir dəfə atası ilə Stenddəki restoranda nahar eləmişdi. Restoran belə mister Ueqqlərlə doluydu.

XIII FƏSİL

Komreyd-stritdə Soxodakı yetmiş üç nömrəli evi tapmaq elə də asan deyildi, ancaq südpaylayan balaca oğlanın köməyi ilə Cip nəhayət, ona lazım olan qapıya aparan dalanı tapdı. Koppuş, ağ əl qapıdan çıxıb süd bankasını götürdü və Dafna Uinqin səsi eşidildi.

– Bəs qaymaq hanı?

– Yoxdur.

– Oy, axı mən həmişə sizdən xahiş eləyirəm! Düz saat on ikidə iki penslik.

– İki penslik? – oğlan gözlərini bərəltdi. – Miss, bəlkə, siz bu lediylə danışmaq istəyəsiz? – Oğlan bağlanmış qapını döydü. – Ledi sizinlə danışmaq istəyir. Sabahınız xeyir, miss!

Ağ kimano geymiş Dafna Uinq qapıda göründü. Onun baxışları Cipə dikildi.

– Ah! – o, ucadan səsləndi.

– İçəri keçə bilərəmmi?

– Oy, hə! Əlbəttə! Mən məşq eləyirdim. Mən sizi gördüyüm üçün necə də xoşbəxtəm!

Otağın ortasında iki nəfər üçün açılmış masa var idi. Bir əlində süd bankası, o biri əlində isə, yəqin, dəniz ilbizlərini açmaq üçün lazım olan gödək bıçaq tutmuş Dafna Uinq masaya yaxınlaşdı. Sonra isə Cipə doğru döndü. Onun sifəti və kimanonun üçbücaqlı kəsiyindən görünən boynu al qırmızı rəngdə idi. Boşqab kimi girdə gözləri Cipin gözləri ilə qarşılaşdı.

– Oy, mister Forsen, mən necə də sevinirəm! Doğrudan da, sevinirəm. Mən elə də istəyirdim ki, siz mənim otağıma baxasınız, otaq xoşunuza gəlirmi? Mənim burada yaşadığımı haradan öyrəndiniz? – O, baxışlarını endirdi və əlavə elədi: – Məncə, yaxşısı sizə deməkdir. Mister Forsen burada oldu, sonra mən onunla qraf Rosekin yanında rastlaşdım – və... və...

– Mənə aydındır. Özünüzü çətinliyə salıb danışmayın.

Dafna Uinq tələsik davam elədi:

– Əlbəttə, indi mən özüm özümün ağasıyam! – Birdən onun sifətindən mənasız «kübar qadın» maskası düşdü və Cipin əllərindən yapışdı. – Oy, missis Forsen, mən heç vaxt sizin kimi ola bilməyəcəyəm!

– Ümid edirəm, yox.

Bu qızdan nəyinsə xahişini necə eləyə bilər? Ancaq Cip bu hissini boğub, sifətində daş kimi hərəkətsiz bir ifadə ilə dedi:

– Siz mənim uşağımı xatırlayırsınızmı? Təbii ki, yox. Siz heç vaxt mənim qızımı görməyibsiniz.

Bax belə, o, və qraf Rosek onu məndən oğurlayıblar.

Dafna Uinq həyəcanlanmış halda onun əlini sıxdı.

– Oy, necə də alçaqlıqdır! Haçan?

– Dünən axşam.

– Mən onu indiyə kimi görmədiyimə necə də şadam! Oy, mən bunun alçaqlıq olduğuna əminəm! Siz, yəqin, ümitsiz vəziyyətdəsiniz?

Cipin dodaqlarında təbəssüm hiss olundu. Dafna Uinq davam elədi:

– Siz bilirsiniz... mən düşünürəm... mən düşünürəm, sizin soyuqqanlılığınızda nəşə qorxulu bir şey var! O, məni qorxudur. Əgər mənim uşağım sağ qalsaydı və onu oğurlasaydılar, mən indi yarıcan olardım.

Cip elə həmin daş görkəmiylə dedi:

– Bax belə, mən öz uşağımı qaytarmaq istəyirəm və mənə elə gəlir...

Dafna Uinq əllərini bir-birinə vurdu.

– Oy, mənə, onu məcbur eləyə bilərəm... – O, pərt halda susdu və sonra tələsərək əlavə elədi: – Siz, doğrudanmı... qəti etiraz eləmirsiniz?

– Onun, hətta əlli məhəbbət məcarası olsa da, mən heç nəyə etiraz eləməyəm. Bəlkə, elə o qədər də var.

Dafna Uinq ovqatı təlx olmuş halda, alt dodağını dişlədi.

– Elə düşünürəm, indi onu məcbur eləyə bilərəm ki, öz istədiyini yox, mənim istədiyimi eləsin. Sevirsənsə, başqa cür də olmaz. Oy, lütfən, gülməyin, sizin gülüşünüzdən mən özümü nəşə... inamsız hiss edirəm.

– Siz onu nə vaxt görəcəksiniz?

Dafna Uinq qızardı.

– Yəqin, o, bura yemək yeməyə gələcək. Bilirsinizmi, o indi mənə yad deyil! – Baxışlarını qaldıraraq əlavə elədi. – O, mənə, hətta sizin adınızı çəkməyə belə icazə vermir, bu, onu qəzəbləndirir. Buna görə də onun hələ də sizi sevdiyinə əminəm, ancaq onun məhəbbəti belə qərribə olur. – O, yenidən Cipin əllərindən yapışdı. – Sizin mənə qarşı necə xeyirxah olduğunuzu heç vaxt unutmayacağım. Mən ümid edirəm... siz... kimisə başqasını sevirsiniz. – Cip onun nəm, gövrək barmaqlarını sıxdı, ancaq Dafna Uinq tələsik davam elədi: – Mən sizin qızınızın çox gözəl olduğuna əminəm! Siz necə də ağarıbsınız. Özünü əzab verməyin, bunun heç bir xeyri yoxdur... mən bunu yaxşı bilirəm.

Cip baş əydi və dodaqlarıyla qızın alnına toxundu:

– Xudahafiz, əgər siz bacarsaydınız, mənim körpəm sizə minnətdar olardı.

Və o dönərək çıxmaq istəyəndə, birdən qızın boğuq hıçqırıqlarını eşitdi. Cip nəsə deməyə macal tapmamış Dafna Uinq barmaqlarıyla boğazını sıxdı və qırıq-qırıq dilləndi:

– Bu... Bu dəşhətdir! Mən... mən o vaxtdan indiyə kimi ağlamamışdım. Həmin vaxtdan, siz bilirsiniz! Mən... mən... tamamilə sərbəstəm. Yalnız mən, yalnız... siz mənə xatırlatdınız... Mən heç vaxt ağlamıram!

Bu sözlər və hıçqırıqlar Cipi az qala maşına kimi müşaiyyət elədi.

Beri-stritə qayıdıb Bettinin dəhlizdə oturub hələ də şlyapasını çıxartmadığını gördü. Onun arxasınca heç kimi göndərməmişdilər, heç bir cavab yox idi, heç Nyumarketdən də. Cip otura, özünü nəyləsə məşğul eləyə bilmirdi. Xidmətçilərlə üz-üzə gəlməməkdən ötəri yuxarı, yataq otağına qalxdı. Hər dəqiqə heç nə ifadə eləməyən musiqiyə qulaq asır, yüz dəfələrlə pəncərəyə yaxınlaşırdı. Betti uşaq otağında idi. Cip uşaq otağına boylanıb gombul qadının hələ də şlyapasını çıxartmadan arxası divara tərəf oturduğunu və dərindən köks ötürdüyünü gördü. Cip bütün bədəni ilə titrəyərək, səssizcə öz otağına qayıtdı.

Birdən əgər... uşağının xatirinə öz hisslərini qurban vermək lazım gələrsə? Əgər bu amansız məktub onun son sözü olarsa, ona seçmək lazım gəlirdi, ya onu, ya da bunu? O, kimdən imtina eləməliydi, sevgilisindən, ya uşağından?

Ürəyi dözülməz dərəcədə ağrıyırdı, təmiz hava almaq üçün pəncərəyə yaxınlaşdı. Yenidən başında hər şeyin qarışdığını hiss elədi. Bu kor, sözlə ifadəsi mümkün olmayan, onun təsəvvür eləyə bilməyəcəyi, hər biri inanılmaz dərəcədə güclü olan bu iki instiktə arasındakı mübarizə olduqca amansız idi.

Cip ona Brayanı xatırladan şəklin qarşısında dayandı, indi ona elə gəlirdi ki, onların arasında heç bir oxşarlıq yoxdur. Brayan olduqca həqiqi, olduqca sevimli, arzuedilən idi. Dünən qız Brayanın yalvarışlarına etinasız qaldı, həmişəlik onun yanına köçmək haqdakı arzusuna etiraz elədi. Necə də qəribəydi! Məgər indi qız onun yanına qaçmazdımı, o, hara istəsə, onunla getməzdimi? Ah, indi qız onun qucağında ola bilsəydi! Heç vaxt qız ondan imtina eləməyəcəkdi, heç vaxt! Ancaq elə bu vaxt onun qulaqlarında qığiltılı səs səsləndi: «Əziz mama!...» onun qızı, qiymətli körpəsi!.. Cip ondan necə imtina eləyə bilərdi, onu bir daha özünə sıxmayasan, koppuş, gözəl bədəninin öpməyəsən, ciddi, qara gözlü sifətini görməyəsən!

Londonun uğultusu açıq pəncərədən içəri dolurdu. Bu qədər çoxlu həyat, bu qədər çox adam və bircə canlı belə ona kömək eləyə bilmirdi! Pəncərədən çəkilib Mildenxemdən gətirdiyi pianinonun qabağında oturdu. Yenidən Forsenin konsertində qızın sınıq ürəklər haqda oxuduğu mahnı yadına düşdü.

Yox, yox! O bacarmaz, bacarmaz! O, özününkülərlə qalacaq, öz sevdikləri ilə! Yanaqları ilə göz yaşları süzülməyə başladı.

Aşağıda maşın dayandı, ancaq Betti qaçıb içəri girməyə qədər o, başını yuxarı qaldırmadı.

XIV FƏSİL

Cip özünü güclə elə alaraq, yeməxanaya girəndə, Forsen qucağında uşağı tutmuş halda, bufetin yanında dayanmışdı. Cipə doğru addımladı və uşağı ona verdi.

– Götür onu. – o dedi, – necə istəyirsən, elə də elə. Xoşbəxt ol.

Cip qızı özünə sıxaraq susmuşdu. Əgər həyatı bundan asılı olsaydı belə, bircə söz də deyə bilməzdi. Minnətdar, son dərəcə heyrtlənmiş, karıxmış olsa da, hər halda, Forsenin bu insansevərliyinin arxasında sezilməyən məkri hiss edə bilirdi. Dafna Uinq! Onların arasında hansı razılaşma əldə olunmuşdu?

Forsen, yəqin, Cipdən gələn soyuqluğu hiss elədi və bunu qızın deyə bilmədiyi fikri kimi başa düşdü. O qışqırdı:

– Sən heç vaxt mənə inanmayıbsan! Sən heç vaxt mənim nəşə yaxşı bir iş görə biləcəyimə inanmayıbsan!

Dodaqlarının necə əsdiyini Forsen görməsin deyə Cip uşağın üzərinə əyildi.

– Mən çox təəssüfləndim... Çox, çox təəssüfləndim.

Forsen yaxına gəlib qızın sifətinə baxdı.

– Allaha and içirəm ki, səni heç vaxt unutmayacağam, heç vaxt!

Onun gözlərində göz yaşları göründü və Cip ona mütəssir olmuş, həyəcanlanmış halda, amma hələ də dərin inamsızlıqla baxırdı. O, əliylə gözlərini sildi. «Göz yaşlarını görməyimi istəyir», – qız düşündü.

Forsen bunu da başa düşdü və gözlənilmədən mızıldandı:

– Əlvida, Cip! Mən elə də pis deyiləm!

Bu, qızğınlıqla deyilən «mən elə də pis deyildim» Cipi zəiflik tutmasından xilas elədi. Hətta fədakarlığının ən yüksək anında belə o, özünü yaddan çıxartmağa qadir deyildi!

İnsan bütünlüklə xilas olanda, onu dərhal başa düşmək çətindir. Cipə elə gəlirdi, bütün dünyaya onu бүrүyən başgicəlləndirici səadəti haqqında qışqırmalıdır. Uşaq Bettinin əlinə keçən kimi də, oturub Sammerxeyə məktub yazdı:

«Mənim sevgilim!

Olduqca qorxulu günlər yaşadım. Mən səninlə olanda o, mənim uşağımı oğurlamışdı. Mənə məktub yazdı ki, əgər səndən imtina eləsəm, uşağı qaytarar. Ancaq mən, hətta uşağın xatirinə də səndən imtina eləyə bilməyəcəyimi hiss elədim. Sonra isə cəmisi bir neçə dəqiqə əvvəl o, uşağı sağ-salamat halda gətirib verdi. Sabah biz hamımız Mildenxemə gedirik, əgər mən sənə lazımamsa, hara istəsən

səninlə gedərəm. Sonra isə, bəlkə də, mənə göstərdiyin Qırmızı evdə birləşərik. Sənin məhz indi düşünməyə vaxtın var. Qoy sənin qərarına nə səfeh rəhmdillik, nə də şərəf hissi təsir eləsin, yalvarıram sənə, özünü sona qədər yoxlamağa çalış! Mən indi hələ də sənə xeyir verə biləcək hər şeyə dözə bilərəm.

Səni bədbəxt eləsəm, dünya başıma fırlanar! Oy, özünü yoxla. Yoxla... Mən hər şeyi başa düşərəm. Mən bunları bütün varlığım ilə hiss edirəm! İndisə gecən xeyrə, ya da ola bilsin ki, əlvida!

Sənin Cipin».

Qız məktubu oxudu. Doğrudanmı, sözün əsl mənasında elə düşünür ki, Sammerxey ondan uzaqlaşarsa, birdən uzaq keçmişə nəzər salıb, oyun oynamağa dəyməyəcəyi qənaətinə gələrsə, dözə bilər?

Məktubu bağladı. Ah, nəyə görə onun belə yumşaq ürəyi var idi?

On gündən sonra Mildenxem stansiyasında Cip atasının əlindən yapışmışdı, demək olar ki, onu görmürdü, gözlərinə hansısa duman çökmüşdü.

– Əlvida, əzizim! Özünü qoru, Londondan, sonra Parisdən teleqramma vurarsan. – Və qızına gülümsəyərək, Uinton əlavə elədi. – Sammerxeyin bəxti gətirdi, mənimki isə yox.

Qızın gözlərinə çökən duman göz yaşlarına çevrilib, əlcəyinin üzərinə damcılamağa başladı.

– Cip, orada çox yubanmazsan!

Qız onun üzünü nəvazişlə öz yaş yanağına söykədi. Qatar yerindən tərpəndi. Qız nə qədər görə bilirdisə, boz şlyapasını yelləyən atasına baxdı. Sonra isə kupenin küncünə çəkilib vualını endirərək, göz yaşlarına güc verdi. Öz toyuda, həmin fəlakətli gündə, atasından ayrılarkən ağlamamışdı, indisə ondan ayrılıb təsəvvürə gəlməyən səadətinə doğru gedəndə, göz yaşlarını saxlaya bilmirdi.

Amma bütün bu vaxt ərzində qız qəlbiylə kamilləşmişdi.

«DÖRDÜNCÜ HİSSƏ»

I FƏSİL

Mayın ilk günündə dörd yarım yaşı tamam olan balaca Cip qərənfil ləkinin üzərinə əyilmişdi, ora iki hinduşka keçmişdi və çiçəklərin arasında eşələnirdilər. Qız heyrət ediləcək dərəcədə anasına oxşayırdı, həmin yumurta şəkilli sifət, qara qatlanmış qaşlar, böyük və aydın qonur gözlər, ancaq onda bizim günlərdə açıq havada yaşayan uşaqlara məxsus görünüş vardı. Onun uclarından qıvrılan saçları qısaca vurulmuşdu, gündə yanmış gözəl ayaqları dizinə qədər çılpaq idi.

– Hinduşkalar! Siz yaramazlarsınız, vəssəlam! Arxamca gəlin! – Və ovcunu göyə tutub, əlini yuxarı qaldıraraq, ləkdən uzaqlaşmağa başladı. Hinduşkalar uzun ayaqlarını götürüb qoyaraq, rəğbət və sual bildirən ququltuları ilə onun gündə yanmış əlindən nəsə alacaqlarına ümid eləyərək, qızın arxasınca gedirdilər. Günəş bu balaca varlığı nura qərq eləmişdi, balaca Cipin tünd göy rəngli donu, qız çiçəkləri səpələnmiş şabalıdı saçlarının qızılı parıltısı, zolaqlı quyruqları, yarışəffaf qırmızı sırğaları, qara hinduşkalar... Bütün bunlar narıncı, qırmızı, sarı qərənfillərin fonunda gözəl görünürdü. Balaca Cip hinduşkaları aldadıb açıq qapıdan içəri saldı və dikələrək dedi:

– Siz avaralarsınız, mənim əzizlərim! Ki...i...ş! – Və qapını hinduşkaların üzünə bağladı. Sonra isə bağdakı yeganə böyük ağac olan qoz ağacının dibində uzanmış, qocalıb əldən düşmüş skoç-teryerin yanına qaçdı. İtin yanında yerə oturaraq, onun ağ sifətinə baxdı və dedi:

– Osey, Osey, sən mənə sevirсэн?

Elə bu an artırmada anasını görüb, ayağa sıçradı və qışqırdı: «Osey! Osey! Ardımca!» – Cipin üstünə atılıb onun dizlərini qucaqladı, qoca skoç-teryer ağır-ağır onun ardınca tərpendi.

Üç il ərzində Cip heç dəyişməmişdi. Onun sifəti yumşaq və ciddi olmuşdu, azacıq kökəlmiş, saçları tündləşmişdi, saçlarını başqa cür daramışdı, iri bir topa əvəzinə, hamar daranmış saçları yumşaq dəstələr halında dəbilqəsayağı vəziyyətdə boynunun dalına yığılmışdı, belə saç daranişi başının formasını daha çox nəzərə çarpdırırdı.

– Qızım, get Pettensə denən, qoy Oseyin yuvasına təzə pendir qoysun və onun üçün əti xırda-xırda doğrasın. Sənsə Sorvansa və Brauna iki parça qənd verə bilərsən. Sonra isə gəzməyə gedərik.

Cip dizləri üstə çökərək, ehtiyatla itın belinin tüklərini aralayıb, ekzemaya yoluxmuş dərisinə baxmağa başladı. «Ax, əzizim, sən elə də yaxşı qoxumursan! Bax, yalnız üzümü yalama!»

Doqqazda poçtalyon göründü. Cip həmişə Sammerxeyle olmayanda yüngülcə titrədiyi kimi teleqrammı açdı.

«Yubandım. Növbəti qatarla gələcəyəm. Sabah şəhərə çıxmaq lazım deyil. Brayın».

Poçtalyon gedəndən sonra Cip yenidən dizləri üstə çökdü və itın başını sığallamağa başladı.

– Osey, sahibin sabah bütün günü evdə olacaq! Bütün günü!

– Mem, gözəl axşamdır, – cığırda kiminsə səsi eşidildi.

Qarşısında «qoca kələkbaz» Pettens dayanmışdı, onun ayaqları elə də əyilməmişdi, sifəti sıx qırıq toru ilə örtülmüş, dişləri düşmüşdü, balaca tünd gözləri donuqlaşmışdı. Pettensin arxasında ciddi sükut içində nə vaxtsa anasının elədiyi kimi, bir ayağını irəli qoyan balaca Cip gözləyirdi.

– Ah, Pettens! Mister Sammerxey sabah bütün günü evdə olacaq və biz onunla birgə atla uzaq gəzintiyə çıxacağıq. Əgər mən Ciplə gedə bilməsəm, atları gəzintiyə çıxardanda otelə get, mayor Uintonu denən ki, bu gün onu nahara gözləyirəm.

– Yaxşı, mem. Mənsə bu gün balaca miss Cipin ponisinə baxmışam. Beş yaşı var, siçan rəngindədir. Sağlam, sakit təbiətli, olduqca gözəl xırda yerışı var. Mən bu adama deyirəm: «Məni aldatmağı ağılınıza da gətirməyin. Mən at üstündə doğulmuşam. Belə at üçün iyirmi funt! On funt və belə hesab eləyin ki, bəxtiniz gətirib». «Yaxşı, Pettens, – o deyir, – sizə kələk gəlmək olmaz. On beş funt!» «Mən sizə bir funt da əlavə elərəm, – mən dedim, – on bir funt. Götürün və bununla da qurtaraq». «Ah! – o deyir. – Pettens, siz ki at almağı bacarırsınız! Yaxşı, on iki funt!» Poni isə azından on beş funta dəyər, mayorun da xoşuna gəldi. Belə ki, istəsəniz onu ala bilərsiniz!

Cip, yalnız birçə dəfə həyəcanlanmış halda tullanan, indisə sakitcə dayanıb, arada atabaxandan anasına doğru boylanan və dodaqları azacıq aralanmış balaca qızına baxdı. Cip düşündü: «Mənim gözəl balam! Heç vaxt hes nəyi xahiş eləmir».

– Neynək, Pettens, ponini alın.

– Hə, mem, çox yaxşı, mem. Gecəniz xeyrə, mem!

O, ayaqlarını sürüyərək uzaqlaşdı, ayaqlarını diziyə düz bucaq altında pillələrə qoyanda düşündü: «İki funt ki, mənim cibimdədir!»

On dəqiqədən sonra Cip balaca qızının və Ossinanın müşaiyyəti ilə adi axşam gəzintisinə çıxdı. Həmişə olduğu kimi yuxarı, təpələrə doğru yox, çaya doğru getdilər, bu yerləri onlar «xam torpaq» adlandırırdılar. Bu bir -birindən palıd və göyrüş ağacları bitmiş torpaq təpəciklərlə ayrılan, çillərlə örtülmüş iki çəmənlikdən ibarət bir yerdi. Çəmənliklərin çarpazcasına bitişdiyi yerdə dəlik-deşik olan köhnə daş saray var idi, sarayın divarları qamış damına kimi sarmaşıqlarla örtülmüşdü. Buğda tarlalarının, gövşənliklərin və palıd pöhrəliklərinin arasında itmiş bu yerlər, sanki, özünəməxsus xüsusi bir həyat yaşayırdı. Quşlar və heyvanlar da bu yeri sevirdilər, balaca Cip yaxınlarda burada iki dovşan görmüşdü. Palıd ağacının seyrək yarpaqları arasında bir ququ quşu oturub quqquldayırdı, onlar dayanıb bu boz quş uçub gedənə kimi ona tamaşa elədilər. Dinc asayışın fonunda quşların cəhcəhi, palıdların və göyrüşlərin qızılı, yaşıl yarpaqları, otların arasından boylanan çöl çiçəkləri, bataqlıq səhləbi, çöl tərəsi, bütün bunlar Cipi düşüncələrə qərq edirdi. Təbiətin əsrarəngizliyi, şəffaf təbəssümü, gah solmasının, gah da heçdən var olmasının arxasında gizlənən bu ruh necə də dərkedilməz idi! Onlar sarayın yanında dayandıqları vaxt hansısa bir quş başlarının üzərində geniş dövrə vurur və bərkdən qışqırırdı. Quşun uzun dimdiyi və iti qanadları var idi, belə görünür, onların gəlişi quşu həyəcanlandırmışdı. Balaca Cip anasının əlini sıxdı.

– Mam, yazıq quşdur, düzdürmü?

– Hə, qızım. Bu sığırçındır, bəlkə də, onun dostunu yaralayıblar.

– Bəs dost nə deməkdir?

– Onun birlikdə yaşadığı quşdur.

– O, bizdən qorxur?

– Gəl gedək baxaq, görək ona nə olub.

Sığırcın hələ də onların başı üzərində uçaraq, bərkdən qışqırırdı. Balaca Cip davam elədi.

– Mam, gəl onunla danışaq. Biz axı onu incitmək istəmirik, elə deyilmi?

– Əzizim, əlbəttə, yox. Ancaq qorxuram yazıq quş tamam vəhşi olsun. Əgər istəyirsənsə, bir sına.

Axşamın həzin, sakit dincliyində balaca Cipin zərif səsi sığırcının qışqırtısına qarışdı.

– Bir ora bax! – Cip dedi. – Quş yerə qədər enir, orada onun yuvası var. Yaxın düşməyə, yaxşımı?

Balaca Cip boğuş səslə cavab verdi:

– Orada onun yuvası var.

Onlar səssizcə saraydan aralandılar, sığırcın isə elə hey onların arxasında uçur və qışqırırdı.

– Mam, bizə isə necə də xoşdur, axı dostumuz yaralanmayıb, elə deyilmi?

Cip diksinərək cavab verdi:

– Hə, əzizim, bizə olduqca xoşdur. İndisə gedək və babanı bizə yeməyə dəvət eləyək.

Balaca Cip hoppandı. Onlar çayın sahilinə düşdülər. Uinton artıq iki ildə ki, çayın sahilindəki oteldə yaşayırdı. Ciplə bir yerdə yaşamağa razı olmadı, sadəcə, qızına lazım olarsa, həmişə «əlinin altında olmaq» istəyirdi. Bu sadə kənd yerində olduqca sadə həyat sürürdü, Sammerxey Londonda qalanda atla Cipin yanına gəlir, qızının vəziyyətini yaxşılaşdırmaq haqda düşünür, fermerlərə baş çəkir və nəhayət, özünü bütünlüklə balaca Cipin şıltaqlıqlarının sərəncamına verirdi. Nəvəsinin artıq at minməyi öyrənən vaxtıydı, həyatını atlarsız təsəvvür etmək mümkün olmayan bir adam kimi bu, onun üçün az qala müqəddəs bir iş idi. Cip əl-ələ tutub gedən atasına və balacaya baxıb düşünürdü: «Atam onu heç də məndən az istəmir».

Oteldə tək nahar etmək Uinton üçün əsl cəzaydı, baxmayaraq ki, bunu diqqətlə Cipdən gizlədirdi və buna görə də qızının təklifini həvəslə qəbul elədi.

Ərinin Qırmızı evində royaldan başqa bircə dənə də əşya yox idi. Burada divarlar ağappaq idi, mebellər yaşlı palıddan hazırlanmışdı, hər yerdən Cipin sevdiyi şəkillərin surətləri asılmışdı. Uintonun Sammerxeylə münasibəti yaxşı idi, amma ona qızı ilə ikilikdə qalmaq daha xoş idi. Bu axşam o, lap razı qaldı, nə vaxtdı qızı ona qeyri – adi dərəcədə qüssəli və dalğın görünürdü.

– Mən istərdim, sən adamlarla daha çox görüşəsən, – o dedi.

– Oy, yox, ata!

Qızının təbəssümünü görüb düşündü: «Yox bu cansıxıcılıqdan deyil. Bəs onda iş nədədir?»

– Sən son vaxtlar Forsen haqda nəsə eşidibsənmi?

– Yox, heç nə. Deyəsən, bu mövsüm o, yenə də Londonda çıxış eləyəcək.

– Neynək, qoy o... – «Demək, bu, onu narahat eləmir! Amma, hər halda, burada nəşə var». – Mən eşitmişəm, Brayan uğur qazanır. Keçən həftə onun haqqında mənə bütün vəkillikdə ən ümidverici gənc namizəd kimi danışılar.

– Hə, o çox gözəl işləyir. – Uinton boğuş köks ötürülməsini hiss eləyə bildi. – Ata, sənə, Brayan sən onu tanıyan vaxtdan indiyə kimi çoxmu dəyişib?

– Deyəsən, o daha az şəh görünür.

– Hə. O gülməyi yadırgayıb.

Bu sözlər rəvan, sakit səslə deyildi, ancaq Uintonu sarsıtdı.

– Gülmək qabiliyyətini saxlamaq çətindir, – o, cavab verdi, – nə vaxt adamları astar tərəfinə çevirirsən, onların çoxunun yaramaz olduqları məlum olur.

Ay işığında geri qayıdarkən o, yenidən öz düşüncələrinə qayıtdı, qızıyla açıq danışmadığı üçün heyfisləndi. Halbuki demək lazımdı: «Qulaq as, Cip, sən Brayana görə ciddimi narahat olursan? Ya çoxlu bəzi adamlar kimi özün – özünə narahatlıqlar uydurursan?»

Son üç il ərzində Uinton özü də hiss eləmədən öz sinfinə qərəzlə yanaşmağa, kasıblara isə əvvəl olduğundan da dostcasına münasibət göstərməyə başlamışdı. Muzdurlara, kiçik fermerlərə, dükançılara baş çəkir, düşəndə onların əlindən tutur, uşaqlarına xırda pullar bağışlayırdı. O, görünür, ağılına da gətirmirdi ki, bu adamlar özlərində təmənnəsizlik hissi yaranmasına icazə verə bilməzlər. O, yalnız bircə şeyi görürdü, onlar Cipi gülərlə və hörmətlə qarşılayırdılar, o da bu adamlara eləcə yanaşırdı. Di gəl, onu getdikcə daha çox iki, ya da üç varlı olan yerli torpaq sahibləri qıcıqlandırır, çayın sahilindəki öz şəxsi villalarında yaşayan yüksək təbəqənin nümayəndələrindən isə söz belə gedə bilməzdi.

İlk dəfə Uinton bura gələndə, çoxdan tanış olduğu torpaq sahiblərindən ən varlısı onu səhər yeməyinə dəvət elədi. O, münasibətləri aydınlaşdıracağına güvənərək, dəvəti qəbul elədi və elə ilk fürsətdə qızını yada saldı.

– O, çiçəklərə həvəs göstərir, – dedi, – Qırmızı evin ətrafında indi gözəl bağ var.

Onun tanışının arvadı əsəbi təbəssümlə mızıldandı:

– Oy, hə! Hə, hə, anlaşılandır...

Ortaliğa ağır sükut çökdü. O gündən də Uinton dostu və onun arvadı ilə qarşılaşanda onlarla buz soyuqluğu ilə salamlayırdı. Axı o, dostu ilə Cipi onlara qonaq çağırılmasına nail olmaq üçün yox, qızıyla ehtiyatsız rəftar eləyənlərin cəzasız qalmayacaqlarını hiss elətdirməyə getmişdi! Təpədən dırnağa kimi aristokrat olan bir adam kimi o, yaxşı başa düşürdü ki, hər sayılmayan bir kişiylə yaşayan qadını heç vaxt adamlar özlünün qoruyucusu roluna namizəd kimi qəbul eləməzlər. Onlar üçün Cip, hətta boşanan və sonra yenidən nikah bağlayaraq, yaşayan adamların dairəsindən də kənarda idi. Ancaq, hətta aristokrat adam da bəzi donkixotluqlardan xali deyildi və Uinton qızından ötrü istənilən

yel dəyirmanıyla vuruşmağa hazır idi. Yatmamışdan əvvəl sonuncu siqaretini çəkib düşündü: «Gözəl keçmiş zamanları qaytarmaq və comərd bambılılara ehtiyac duymamaq imkanını əldə eləməkdən ötrü nələrdən keçməyə razı olmazdım».

II FƏSİL

Axırıncı qatar yalnız on ikinin yarısında gəldi və Cip onların yataq otağını əvəz eləyən Sammerxeyin kabinetinə getdi. Əgər qız atasının iztirablarından xəbər tutsaydı dəhşətə gələrdi. Onun adamlarla görüşməyə heç bir istəyi yox idi. Öz həyat şərtləri ona daha ideal görünürdü. Qız özünü maraqlandırmayan adamlardan, cəfəng aristokrat öhdəliklərindən azad olmuşdu. Onda nə vardısı, – məhəbbət, təbiət, at minmək, musiqi, heyvanlar, sadə adamlarla münasibət, hamısı həqiqi idi. Başqa daha nə arzulamaq olardı? Bəzən ona elə gəlirdi ki, belə vəziyyətə düşən qadınlar haqdakı kitablar və pyeslər saxtadır. Əgər sevirsənsə, daha nə istəyə bilərsən? Ya bu qadınlar məğrurluq hissindən xaliydilər, ya da əsl məhəbbətlə sevmirdilər! Təzəlikcə «Anna Karenina»-nı oxumuşdu və dəfələrlə özünə deyirdi: «Burada nəse qaydasında deyil, sanki, Tolstoy bizi inanmağa məcbur eləmək istəyir ki, Anna gizlicə vicdan əzabı çəkirmiş. Kim sevirsə, vicdanının tənəsinə tuş ola bilməz».

O, hətta məhəbbətin onu tənhalığa çəkilməyə məcbur eləməsinə sevinirdi, tək olmaqdan və yalnız onun üçün yaşamaqdan xoşu gəlirdi. Bundan əlavə qızın doğum şəraitinin özü onu cəmiyyət adlandırılan şeydən kənarda qoymuşdu. İndisə qızın məhəbbəti, eynən vaxtı ilə atasının məhəbbəti kimi bu cəmiyyətdən kənar idi. Onun məğrurluğu, cəmiyyətdəkilərin təkəbbüründən dəfələrlə yüksək idi. Qadın, yalnız ona görə sızıldaya, şikayətlənə bilərdi ki, onları cəmiyyətdən qovublar və geri buraxılmayacaqlarını bilsələr də, yenidən ora qayıtmağa cəhd göstərirlər? Əgər Forsen ölsəydi və o, öz sevdiiyə ərə getsəydi? Bu, nəyi dəyişə bilərdi? Qız onu daha sevməyə bilərdi. O, hər şeyin olduğu kimi qalmasına üstünlük verirdi. Sammerxeyə gəlincə, qız sevgilisinin də onun kimi düşündüyünə əmin deyildi. O, heç nəylə bağlanmamışdı, əgər qız onu tənəyə gətirsəydi, çıxıb gedə bilərdi! Hər halda, məgər o, özünü ədalətsizcəsinə bağlandığı evli vaxtlarından daha çox indi bağlı hiss eləmədimi? Belə fikirlər, daha doğrusu, bu fikirlərin kölgəsi axır vaxtlar qızı olduqca qüssəli eləmişdi və atası da bunu duymuşdu.

Yalnız ay işığı ilə işıqlandırılan otaqda qız Sammerxeyin yazı masasının arxasında oturdu, onu tək qoyaraq, Sammerxey bu otaqda gecədən xeyli keçənə kimi məhkəmə işlərini araşdırmaq üçün otururdu. Çılpaq dirsəyi ilə masaya söykənərək, qız pəncərədən aya baxırdı və fikirləri Sammerxeyin onun həyatına daxil olan ildən indiyə kimi başlayan xatirələr axınına çevrilirdi.

Belə çoxlu və demək olar, hamısı da səadət dolu xatirələr! İnsan ürəyinə bələd olan o zərgər, necə də mahir adamdı! O, qıza bütün qaranlıqları unutmaq və yalnız parlaq günəş işığını xatırlamaq qabiliyyəti verdi! Forsenlə il yarım yaşaması və sonda qızın ondan ayrılması ilə nəticələnən həyatı duman idi, qızın son üç illik səadətinin sevinclərində əriyirdi. Yeganə bulud şübhəyə düşməsi idi, doğrudanmı, Sammerxey onu, o Sammerxeyi sevdiiyi kimi sevir? Onun beyni arasıkəsilmədən gündüz və gecə bu sualın həlli üzərində düşürdü. Keçmiş gündüzləri və gecələri əsl gündüzlər və gecələrlə müqayisə edirdi. Onun qabaqcadan hiss elədiyi, «əgər seversə, gerisini düşünmədən sevecək» duyğusu doğru olmuşdu. Sammerxey onun bütün həyatının mənasına çevrilmişdi. Məğrurluğu həm gücü, eyni zamanda da zəifliyi idi və şübhələrin qəlbində qaynaması heç də təəccüblü deyildi.

Onlar ilk səyahətləri üçün avropa ölkəsi olmayan İspaniyanı seçmişdilər, qaşqabaqlı, çiçəkləri və küçələrdə bərkdən «Agua!» (Su! (ispan.) qışqırmaları ilə onları heyrləndirən bu ölkədə geniş, qara şlyapalar geymiş, atlara qaynayıb qarışan kişilər və qadınlar, sanki, yəhərdə bitmişdilər. Başdan ayağa qara geyinmiş, gözəl gözləri olan qadınlar elə təsir bağışlayırdılar, sanki, bircə şərq çadraları çatmırdı. Bu sevinclə və işıqla dolu ay idi, sentyabrın axır günləri, oktyabrın əvvəlləri idi. Sevilianın öz cəzbediciliyi ilə ovsunlayan küçələrində gülüşün, qərribə qoxuların və səslərin, narıncı işığın və məxməri kölgələrin, İspaniyanın bütün bu istiliyinin və ciddiliklərinin əhatəsində ləzzətlə gəzib dolaşırdılar. Siqaret satan Alkasar, qaraçı qızı, rəqqasə Triana, onların atla getdikləri qədim xarabalıqların külündən baş qaldıran çiçəklər, küçələr və meydanlar, günün altında dayanıb ciddi söhbət eləyən adamlar, yemiş və susatanlar, sanki, yuxularında gördükləri qaşqabaqlı eşşəklər, siqaret kötöklərini toplayan dilənçilər, Malaqi çaxırı, Alikantenin qəzəbi! Onlar Kastiliyanın yandırılmış dağları ilə geriye Madridə, Qoya və Velaskesə döndülər. Parisə qayıdana kimi orada yaşadılar. Məzuniyyət qurtardı, Londona, məhkəmə prosesinin əvvəlinə yetişmək lazım idi. Parisdə onlar bir həftə balaca və məzəli fransız otelində yaşadılar. Oradan çoxlu şirin və bir acı xatirəsi var idi. Bir dəfə teatrdan sonra restoranda yemək yeyirdilər və birdən Cip güzgüdə üç nəfərin içəri girib onların arxasındakı masada oturduqlarını gördü. Forsen, Rosek və Dafna Uinq! Onlar şam sifariş verənə kimi, Cip öz sakitliyini qorudu, çünki Rosek gourmet (şirni sevən (Frans.) idi, qız isə, yəqin, acmışdı. Amma sonra gördü ki, gizlənmə bilməyəcək, onu onsuz da görəcəklər. Yalandan özünü xəstəliyə vursun və buradan getsinlərmə? Ya Brayana desin? Ya da öz yerində qalsın, gülsün, danışsın, yesin və içsin, sanki, arxasında heç kim yox imiş kimi?

Güzgüdə özünün qızaran üzünü və ışıldayan gözlərini gördü. Qoy görsünlər o, necə də xoşbəxtdir, öz məhəbbətinə necə də inanır! Qız ayaqqabısının burnu ilə Sammerxeye toxundu. Bu solğun şəhərlilərin yanında günəşdə yanib, gümrəhləşən o, necə də gözəl görünürdü! Sevgilisində də elə baxır ki, sanki, onun gözəlliyini özü üçün indicə kəşf eləyib. Bu, saqqallı, solğun sifəti və yaşıl gözləri olan adama o, necə dözə bilirmiş? Sonra qız güzgüdə Rosekin tutqun ləkələrlə əhatə olunmuş gözlərinin onun üzərində dayandığını gördü və bu gözlərdə ani parlayan qığılcıma, dodaqlarının sıxılmasına, yanaqlarının allanmasına görə Rosekin onu tanıdığını başa düşdü. O, neyləmək istəyəcəkdi? Qız arxası ona tərəf oturmuşdu və yeyirdi. Forsen birbaşa qabağına, Cipə çox yaxşı tanış olan narazı baxışlarla baxırdı. İndi hər şey bir dəfə onun boynundan öpən bu təhlükəli adamdan asılı idi. Birdən Cipi ağırlı bir hiss bürüdü. Əgər onun sevgilisi bilsəydi, onlardan cəmisi beşcə addımlıqda bu iki adam əyləşib! Rosek Cipi onları gördüyünü hiss elədi. O, qıza tərəf əyilib qulağına nə isə pıçıldadı, Dafna Uinq geri döndü, ağzı açıldı və ondan bir «Oy!» nidası qopdu. Cip onun Forsenə dikilən narahatlıq dolu baxışlarını hiss elədi. Əlbəttə, qız Forsen onu görməmişdən əvvəl buradan getmək istəyirdi. Hə, qız ayağa qalxdı, həm də sanki, şəraitin ağasıymış kimi! Mantosunu çiyninə atırlar, qız qapıya doğru gedir və yalnız oradan ani olaraq, qorxmış baxışlarını onlar tərəfə gəzdirir. Getdilər!

– Gedək, əzizim, – Cip dedi.

Onun elə görkəmi vardı, sanki, ölüm təhlükəsindən yaxa qurtarmışdılar. Ona görə yox ki, bu iki nəfər ona, ya da sevgilisində bir pislik eləyə bilərdilər, ona görə ki, daha bir ağır iztirabdan yaxa qurtardılar, bəlkə də, Sammerxey bu adamı görsəydi, onun qəlbində qızın keçmişinə dair qısqanclıq hissi baş qaldırardı.

Onların birgə yaşadıkları ilk həftələrdə Cip müdrik bir ehtiyatkarlıq göstərirdi. Həyat təcrübəsinə görə Sammerxey tamam uşaq idi, o, buna əmindir. Baxmayaraq, o, xarakterinə görə daha iradəli, ona nisbətən daha çalışqan və inadkar olsa da, qız həyat kursunun idarə edilməsində, sualtı daşların parçalarından qorunmaqda əsas işin öz payına düşdüyünü hiss edirdi. Berkşirsk təpələrində kirayə tutduqları ev qaydaya salınana qədər, onlar Londondakı otelə yerləşdilər. Qız tələb edirdi ki, o heç kimə

öz münasibətləri haqda danışmasın. Cip əvvəlcə necə lazımdırsa, yəni mümkün olduğu qədər balaca Ciplə, Betti və atlarla birlikdə olmaq, təmiz ailəvi həyat şəraiti yaratmaq istəyirdi. Ancaq Londona qayıtdıqları ilk həftədə ona vizit vərəqəsi gətirildilər. «Ledi Sammerxey».

Xidmətçi oğlan gedəndən sonra güzgüyə yaxınlaşdı və özünü şübhə ilə nəzərdən keçirdi. Cip bir dəfə stansiya meydançasında gördüyü bu ucaboylu qadının, hətta oğlunun qanuni arvadı olmuş olsa belə, ona uyğun gəlməyən süst, yumşaq birisi haqqında nə düşündüyünü aydın təsəvvür edirdi. Saçlarını qaydaya salaraq və qaşlarını yüngülcə ətirləyərək, daxilən bütünlüklə əsərək, zahirən isə tamam sakit halda pilləkənlə aşağı düşdü.

Bu qədim otelin həmişə «yenidən təmir olunan» hollunda Cip rəngli jurnalı tez – tez vərəqləyən qonağını gördü, qarşıdakı xoşagəlməz müalicəni fikirləşən adamlar dış həkimin qəbulunda belə eləyirlər və Cip düşündü: «O, deyəsən, məndən daha çox qorxur, nəinki mən ondan».

Ledi Sammerxey əlcək geydiyi əlini ona uzatdı.

– Salam, – qadın dedi, – ümid edirəm, gəlişim üçün məni bağışlayarsınız.

– Gəldiyiniz üçün çox mərhəmətsiniz. Təəssüf ki, Brayan evdə deyil. Çay içmək istəyirsinizmi?

– Mən artıq çay içmişəm, gəl oturaq. Bu otel xoşunuza gəlirmi?

– Bura çox yaxşıdır.

Onlar bütün təmirlərdən hansısa möcüzənin sayəsində salamat qurtarmış məxmər örtüklü divanda yanaşı oturdular və bir-birlərini nəzərdən keçirməyə başladılar.

– Brayan sizin xaricdə necə gözəl vaxt keçirdiyinizi mənə danışdı. Məncə, o, yaxşı görkəmdədir. Axı mən ona heyranam.

Cip yumşaq cavab verdi:

– Hə, bu təbiidir, – ancaq o, birdən ürəyinin necə də daşa döndüyünü hiss elədi.

Ledi Sammerxey onu iti bir baxışla nəzərdən keçirdi.

– Mən... mən ümid edirəm ki, tamamilə açıq danışmağıma etiraz eləməzsiziniz?.. Mən elə narahatam. Bütün bunlarda xoşagələn şey azdır, elə deyilmi? Əgər mən sizə nəyləsə kömək eləyə bilərəmsə, sadəcə, çox şad olaram. Sizə necə çətin olduğunu təsəvvür eləyirəm!...

Cip tələsik onun sözünü kəsdi:

– Oy, yox! Mən olduqca xoşbəxtəm.

Ledi Sammerxey diqqətlə onu süzdü,

– Əvvəlcə adamlar özlərinə heç nədə hesabat vermirlər, yəqin, sizin ikiniz kimi, sonra isə cəmiyyətin sizi qəbul eləmədiyinə əmin olacaqsınız.

Cip gülümsədi.

– Kim daxil olmağı xahiş eləyərsə, onu qəbul eləməyə bilərlər. Mən heç vaxt məni olduğum kimi qəbul eləməyən adamlarla oturub durmaram. Sonrasına qalanda, mən bilmirəm, axı Brayanla bağlı nə baş vermişdir? Onun yaşadı olan əksər kişilərin hardasa kimisə var.

Qəlbində gizləməyə nə qədər çalışsa da, onda bu aristokrat qadına qarşı nifrət hissi baş qaldırırdı, onu öz köləsi və oğlunun inkişafını korlayan, onu məhv eləməyə hazırlaşan Dəlilə kimi görən bu qadın onun düşməniydi. Cip daha da sakit tərzdə dedi:

– Kimliyindən asılı olmayaraq, onun mənim haqqımda kiməsə danışmağa ehtiyacı yoxdur. Əmin ola bilərsiniz, əgər nə vaxtsa ona yük olduğumu hiss eləsə, o, məni daha görməyəcək.

Cip ayağa qalxdı, ledi Sammerxey də qalxdı.

– Ümid edirəm, siz elə düşünməzsiz... Mən haqlıyam... Mən yalnız istədim...

– Mən düşünürəm, hər şeydən yaxşısı tam səmimi olmaqdır. Məni bağışlayın... Brayanı yoldan çıxartdığım üçün siz heç vaxt məni sevməyəcəksiniz. Buna görə də məni onun məşuqəsi kimi hiss eləmək sizin üçün daha yaxşı olar. Bizim hər ikimiz üçün də yaxşı olar. Yenə də siz çox mərhəmətlisiniz ki, gəlibsiz. Sizə təşəkkür edirəm, xudahafiz.

Ledi Sammerxeyin uca boyu sütunların arxasında yox olana kimi, çətinliklə balaca masaların və naxışlı oturacaqların arasından özünə yol taparaq səntirlədi. Cip yenidən yerinə çökdü və əlini od tutub yanan yanağına qoydu. Onu həyəcana gətirən məğrurluq şeytanı bu dəqiqələrdə məhəbbətdən də güclü idi. Ona başqa birinin, atasının vizit vərəqəsini gətirəndə o, hələ də divanda oturmuşdu. Qızını bu qədər uzun ayrılıqdan sonra gördüyünə sevinən atası dərhal da Mildexem və balaca Cip haqda danışmağa başladı. Sonra ona diqqətlə baxıb dedi:

– Əgər istəsəniz, indi siz ora, ya da Beri-stritə gedə bilərsiniz. Mən buna əsl nikah kimi baxıram. Xidmətçiləri yığar və onlara bunu izah elərəm.

Cip özlüyündə təəvvür edirdi, xidmətçilər ev duasında olduğu kimi sıraya düzülüblər, atası dümdüz və özünü dartaraq deyir: «Siz bundan sonra da şəfqətli olacaqsınız...» «Mən sizə olduqca borcu olacağam, əgər siz...» və ilaxır. Qız onu hamıyla bir bərabərdə tutduqları üçün inciyən Bettinin girdə, narazı, Markinin mülayim, qapalı, missis Markinin hiyləgər, utancaq və hər şeyə həvəs göstərən üzünü, mürəbiyyələrin dovşan sifətlərini, qoca Pettensin zəhərli təbəssümünü aydın görürdü: «Ah, mister Sammerxey! Əvvəlcə qızın atını aldı, sonra da qız özü onun yanına köçdü!»

– Mənim əzizim, mən bilmirəm! – Cip dedi. – Sən mənə qarşı çox mərhəmətlisən. Ancaq hələ gözləyək, baxaq!

Uinton onun əlini sığalladı.

– Biz mövqelərimizi əldən verə bilmərik, Cip, sən bunu bilirsən.

Cip gülümsədi.

Elə həmin gecə Cip onların çarpayılarını ayıran qaranlıqda dedi:

– Brayan, mənim bir xahişimi yerinə yetirəcəyinə söz ver.

– Baxır nəyə. Mən səni çox yaxşı tanıyıram.

– Yox! Bu olduqca ağıllı və mümkün olan işdir. Söz ver!

– Əgər belədirsə, yaxşı.

– Mən istəyirəm, sən Qırmızı Evin kirayəsini mənim adıma keçirəsən. Qoy o, mənim olsun və mənə hər şeyin pulunu verməyə icazə ver.

– Axı nə məsələdir?

– Sadəcə, mən öz evimin olmasını istəyirəm. Mən izah eləyə bilməyəcəyəm, ancaq ananın bu günkü təşrifindən sonra bunun olduqca vacib olduğunu hiss elədim.

– Mənim balam, mən sənə hesabına necə yaşaya bilərəm? Bu cəfəngiyyatdır.

– Bütün qalanların pulunu sən verəcəksən, Londonda yaşamağımızın, səyahətlərimizin, əgər istəsən paltarlarımın. Biz hər şeyi həll elərik. Əlbəttə, söhbət pulda deyil. Mən yalnız onu hiss eləmək istəyirəm ki, nə vaxtsa sənə lazım olmayanda, sadəcə, mənim yanıma gəlməyə son qoya biləsən.

– Cip, bu qəddarlıqdır!

– Yox, yox. Bir çox qadınlar kişiləri ona görə itirirlər ki, onlardan çox şey istəyirlər! Mən sənə məhəbbətini itirmək istəmirəm, vəssəlam.

– Əzizim, bu ağılsızlıqdır!

– Yox, ağılsızlıq deyil. Kişilər də, qadınlar da arxalarınca zəncir sürüyürlər. Nə vaxt ki, zəncirlər yoxdur...

– Neyləməli, onda sən icazə ver, mən evi öz adıma götürüm, mən səni təngə gətirəndə sən gedə bilərsən. – Onun səsi boğuq və incik çıxırdı. Qız onun, sanki, balısa acığı tutubmuş kimi bu tərəfdən o tərəfə necə aşdığını hiss edirdi.

– Yox, mən bunu izah eləyə bilmirəm, ancaq belə yaxşıdır.

– Biz indi birgə həyatımıza qədəm qoyuruq, sənə elə danışsən, sanki, onu pozmaq istəyirsən. Cip, bu adama toxunur, belədir ki, var.

Ortaliğa ölü sükut çökdü, hər ikisi səssizcə uzanmışdı, sanki, sükutla bir-birlərinə qalib gəlmək istəyirdilər. Sammerxeyin ah çəkməsinə qədər bir saat keçdi və onun dodaqlarını öz dodaqlarında hiss eləyən qız qalib gəldiyini başa düşdü.

Cip kabinetdə oturmuşdu və ay işığı onun sifətinə düşürdü. Yenidən bu qədim evdə keçirdiyi günlərin xatirəsi boy verməyə başladı.

Birinci qışda Sammerxey ovda özünü möhkəm əzmışdi. O vaxtdan iki il keçməsinə baxmayaraq, onu vəziyyətdən necə çıxartdığını xatırlamaq olduqca xoş idi. Sağalmasını sürətləndirmək üçün onlar martda Pireneyə, Arjelasa getdilər, çiçəkləyən badamlar, mavi səma, misilsiz iki həftə! Onlar evə qayıdanda Londonda bir xoşagəlməz görüşləri oldu. Bir dəfə teatrda çıxanda Cip qadın səsi eşitdi:

– Oy, Brayan! Biz çoxdandı görüşürük!

O, qətiyyətsiz halda, sanki, müdafiə olunmuş kimi cavab verdi:

– Salam! Diana, necəsən?

– Sən bütün vaxtı haralarda itib batırsan? Niyə bizə gəlmirsən?

– Kənddə yaşayıram, nə vaxtsa gələrəm. Görüşənə qədər.

Uca boylu, sarı saçlı, heyrləndirici dərəcədə ağ dərilili, qonur, hə, qonur gözlü qızdı... Cip bu gözlərin hansısa qızgın bir həvəslə onu təpədən dırnağa necə süzdüyünü görürdü. Brayan Cipin əlindən yapışdı.

– Gedək, maşın tutarıq.

Onlar adamların içindən çıxanda qız onun əlini sıxdı və soruşdu:

– O kimdi?

– Xalam nəvəsi, Diana Leyton.

– Sən onu yaxşı tanıyırsan?

– Oy, hə, biz tez-tez görüşərdik.

– O, sənə çox xoşuna gəlir?

– Ümumiyyətlə, hə.

O, diqqətlə qızın sifətinə baxırdı, onun adətən, ciddi gözlərində gülüş şölələnirdi. Bu günə qədər gözqamaşdırıcı ağ dərisi, qızgın qonur gözləri və şölələnən sarı saçları olan bu ucaboylu qız Cip üçün, sadəcə, elə də xoşa gəlməyən xatirə idi. Məhz həmin gündən sonra onlar qərara aldılar ki, əlaqələrini heç kimdən gizləməsinlər, tanışlarından kiminləsə qarşılaşacaqlarından ehtiyat eləməyərək, hara istədilər getməyə başladılar. Cəmiyyətə qarşı etinasız olmağa məhəbbət qədər heç nə kömək eləmir. Bundan əlavə onlar Londonda çox az olurdular. Onun can atdığı ideal həyatın, ümumiyyətlə, Sammerxey üçün ideal olmadığı fikri Cipi heç vaxt tərk eləməirdi. O, cəmiyyətin içində olmalı, adamlarla görüşməliydi. Onu kübarların əyləncələrindən və öhdəliklərindən ayırmaq olmazdı, gözəl

günlərin birində o, hiss elərdi ki, qızın hesabına yüksələ bilmir. Hər gün Londona getmək yorucu idi və Cip onu Templdə mebelli bir ev tutmağa, həftədə üç dəfə orada gecələməyə razı sala bildi. Onun bütün yalvarışlarına baxmayaraq, Cip bircə dəfə də bu otaqda olmamışdı və Londona gedəndə həmişə Beri-stritdə qalırdı. Cip onda belə bir hiss yaranmasından qorxurdu ki, onun çiyinlərində ağır yükdür. Onun üçün həmişə adi yox, arzuolunan olmasını, yanından gedərkən dərhal da yanına qayıtmağı arzulamasını istəyirdi! Heç vaxt ondan soruşmurdu, haralarda olur, kimlərlə görüşür. Bəzən özündən soruşurdu, onu əvvəllər olduğu kimi sevirmi? Sevgilisinin də məhəbbəti onunku kimi coşqun, heyranedici, nəvazişli, bütünlüklə özünü fəda eləyəndirmi? Cip qəlbində öz sevgisinin əvəzində məhz belə sevgi istəyirdi, əks halda, məğrur qadın onu sevməyən insanı necə sevə bilərdi? Onun sevgisi hər şeyin hərəkətdə olduğu və dəyişdiyi bu dünyada ittifaqdan daha yaxşısını istəyirdi. Belə məhəbbətin yolunun qabağında dayanmağı heç ağına da gətirmirdi. O heç bir şərt irəli sürmürdü, o nə vaxtsa atasının elədiyi kimi, hər şeyi bir karta oynayırdı.

Ay işığı indi artıq köhnə yazı masasını və qərənfil qoyulmuş güldanı daha aydın işıqlandırır, güllərə şəffaf çalarlar verirdi, sanki, onlar hansısa başqa, insan şüurunun dərk eləyə bilmədiyi bir dünyadan gətirilmişdilər. Ay parlaq şüalarını Volterin büstünün üzərinə salmışdı və sanki, büst yumulu gözlərinin kənarlarıyla gülümsəyirdi. Cip büstü azacıq fırladı ki, işıq Volterin o biri tərəfinə də düşsün. Büstün altında palıd taxtasının üstündə məktub var idi. Qız məktubu özünə tərəf çəkdi:

«Əziz Brayan!

Gəl qulaq as, sən özünü xərcləyirsən!»

Cip məktubu yerinə qoydu və məktubu axıra qədər oxumaq, məktubun kimdən gəldiyini öyrənmək marağı ilə mübarizə apararaq ayağa qalxdı. Yox! Özgə məktublarını oxumurlar. Sonra birdən bu bir neçə sözün əhəmiyyəti ona çatdı: «Əziz Brayan! Gəl qulaq as, sən özünü xərcləyirsən!» Xətt qadın xətti idi, ancaq nə anası yazmışdı, nə də bacıları, onların xəttini tanıyırdı. Bəs ona özünü xərclədiyini yazmağa cürət eləyən kimdi? Məktub, şübhəsiz ki, birinci məktub deyildi. Ona yaxın olan hansısa qadın yazmışdı, Cip onun adını bilmirdi, ona görə ki, heç vaxt onun haqqında danışmamışdı. Özünü nəyə xərcləyir? Onunla birgə həyatınamı? Bəlkə, elə belədir ki, var? Cip yaddaşına güc verdi. Keçən miladda, həmin günəşli, soyuq, gözəl iki həftədə o, tamamilə şən idi. İndisə may idi və əvvəlki şənliyindən əsər belə yox idi... «Gəl qulaq as, sən özünü xərcləyirsən!» Birdən Cipin qəlbində bu sözləri yazmağa cürət eləyən naməlum qadına qarşı qısqıncılıq hissi alovlandı, hərarəti qalxdı, qulaqları qızarmağa başladı. Volter isə yenidən onu gözləyir və ona gülürdü. Cip otaqdan çıxdı və düşündü: «Gedib onu qarşılayacağam, mən burada otura və gözləyə bilmərəm».

Cip ay işığına qərqlənmiş bağa çıxdı və aydın işıqlandırılan yolla ağır-ağır stansiyaya doğru getməyə başladı. Quru, şəhsiz, sehrli gecəydi. Ayın şüaları ağacların üzərinə düşür, eynən qırov kimi ağacların gövdələrini və yarpaqlarını örtür, palıd pöhrəliyinə titrəyən şəffaf gümüşü don geydirirdi. Bircə yarpaq belə tərpənmirdi, heç yerdə bir ins-cins yox idi. Qız düşünürdü: «Mən onu bu pöhrəliklə evə ötürəcəyəm». Və onu meşənin uzaq kənarında gözləməyə başladı, o, buradan keçməliydi. Qatar gəldi, yanından maşınlar keçib gedirdi, onların arxasınca da velosipedçilər, sonra qız ilk piyadanı gördü, o, iti addımlarla addımlayır, sanki, qaçırdı. Qız onun Sammerxey olduğunu gördü, səsləyərək ağacların arxasında gizləndi. O, qızın arxasınca qaçdı.

Onlar böyük kötüyün üstündə oturdular. Cip onun kürəyinə söykənib tutqun budaqlara baxaraq soruşdu:

– Sənin üçün ağır günmü oldu?

– Hə. Gec başlayan məsləhətləşmələrdən ötrü yubandım. Sonra da qoca Leyton yeməyə dəvət elədi.

Cipə elə gəldi torpaq yüngülcə ayaqları altından qaçdı.

– Bu Leytonlar İton-skverdə yaşayırlar, hə? Yaxşı ziyafətdi?

– Yox, ancaq qocalar idilər, Berti və Diana.

– Diana? Bu biz teatrdan çıxarkən qarşılaşdığımız həmin qızıdır mı?

– Nə vaxt?! Ax hə!... Cip, sənə necə yaddaşın var!

– Hə. Söhbət məni maraqlandıran məsələlərdən gedəndə, yaddaşım mənə yaxşı kömək eləyir.

– Məgər Diana səni maraqlandırır?

– Hə. O ağıllıdır?

– Elə düşünürəm, ona ağıllı demək olar.

– O, sənə vurulub?

– Ədalətli Allah! Bu haradan çıxdı?

– Məgər bu belə ağlasığmazdır? Bax, elə mən də sənə vuruldum.

O, Cipi öpməyə başladı, Cip isə gözlərini yumaraq düşünürdü: «Cavab verməmək üçün mü mənə öpür?» Bir anlıq sükut çökdü.

– Brayan, mənə düzünü de... Sənin nə vaxtsa... nə vaxtsa ağılına belə bir fikir gəlməyib ki, özünü mənimlə xərcləyirsən?

Cip onun əllərinin necə titrədiyini açıq-aydın hiss elədi, ancaq onun sifəti səmimi və sakit idi, səsi də əvvəlki kimiydi, yalnız azacıq da olsa hirsələndiyi hiss olunurdu.

– Özümü xərcləmək! Əzizim, bunlar nə qəribə fikirlərdir?

– Söz ver, nə vaxt sənə lazım olmadığımı mənə deyəcəksən.

– Əla! ancaq mən nə vaxtsa həyatımda sənsiz yaşaya biləcəyimi düşünmürəm.

– Mən elə də əmin deyiləm.

– Mənsə əminəm.

IV FƏSİL

Səhərişi aşağı düşən Sammerxey birbaşa öz kabinetinə getdi, o, özündə deyildi: «Özünü xərcləyirsən!..» Diananın məktubunu hara qoymuşdu? Məktubu təzəcə oxuyub qurtaranda Cipin içəri girdiyini xatırladı. Rəfləri, yeşikləri axtarmağa başladı, üstdə olan hər şeyi seçib baxırdı və nəhayət, Volterin büstünü kənara itələdi, məktub büstün altındaydı. Yüngülləşmiş halda məktubu oxumağa başladı.

«Əziz Brayan!

Gəl qulaq as, sən özünü xərcləyirsən! Mənim quzum, bu belədir. *Il faut se faire valoir!* (Öz qiymətini bilməlisən (Frans.) Sən indi yalnız bir ayağınla addımlaya bilərsən, o biri ayağın isə Allah bilir, hansısa sehrli yarığa pərçim olub. Cəmisi otuz yaşında bir ayağın qəbirdə olasan! Di bəsdir, Brayan! Buna son qoymaq lazımdır. Səni irəlidə çoxlu uğurlar gözləyir. Bekara yerə mısmırığını sallayab, burnumu başqasının işlərinə soxmayım deyə təkrar eləmə. Mən səni bütün tanıyanların adından deyirəm. Qızılgülü hansı xəstəliyin məhv elədiyini biz hamımız bilirik. Bundan əlavə mənim beş yaşım olandan indiyə kimi sən mənim ən sevimli xalam nəvəsi idin, onda sən on yaşlı davakar oğlan idin və sənin üzüyuxarı qalxmaq əvəzinə, üzüaşağı yuvarlanmağını seyr eləmək ürəyimi bulandırır. Hə, mən bilirəm, «bütün dünya cəhənnəm olsun!» Bəs sən özün necə? Mənsə elə düşünürəm, bütün dünya səni cəhənnəmə göndərir! Bəsdir! Haçan bizə gələcəksən? Mən həmin kitabı oxumuşam. Müəllif görünür, elə zənn eləyir ki, məhəbbət, yalnız ehtirasdır, ehtiras isə həmişə nədənsə fəlakətli olur. Bu belədirmi? Bəlkə, sən yaxşısını bilərsən?

Sənə qarı kimi məktub yazdığımıza görə mənə hirsələnmə.

Sənə sadıq olan xalan nəvəsi

Diana Leyton».

Məktubu cibinə qoydu. Məktub bu büstün altında gərək ki, iki gün qalmışdı! Cip onu görmüşdümü? Bürünc sifətə baxdı, filosof onu oturduğu yerdən dərindən süzərək, sanki, deyirdi: «Mənim balam, sən insan ürəyi haqda nə bilərsən? Öz ürəyin, sevgilinin ürəyi, ya da hansısa başqa bir qızın ürəyi? Ürək hələ səni əlçatmaz yerlərə aparar! Ürəyi konvertə qoymaq, iplə sarımaq, surqucla möhürləyib yeşiyə atmaq və yeşiyi də bağlamaq olar! Sabah isə heç nə olmayıbmiş kimi azadlıqda olacaq və elə sənin həmin konvertinin üzərində atılıb düşəcək. Ha-ha!»

Sammerxey düşündü: «Ey, qoca keçil! Sənin özünün heç vaxt ürəyin olmayıb!» Yuxarıdakı otaqda, bəlkə, hələ də Cip güzgünün qabağında dayanmışdı, saçını darayıb qurtarmaq üzrəydi. Doğrudan, axı, hər hansı bir insan əclaf olar ki, hətta düşüncələrində belə özünə rəva görməsə... «Kifayətdir! – sanki, filosofun gözləri deyirdi. – Rəhmədillik? Bu gülməlidir! Bəs niyə o sarı saçlı, elə ağ dərili və alışıb yanan gözləri olan qıza yazığın gəlməsin?» Qoca şeytan! Yox, onun ürəyi Cipə məxsusdu və dünyada heç kim onu Cipdən ayıra bilməzdi! O, Cipi necə sevirdi, necə də sevirdi! Cip onun üçün həmişə elə qalacaq, necə... Filosofun ağzı əyildi. Sanki, deyirdi: «Tamamilə doğrudur, əzizciyəzim! Ürək hər şeyi yaddan çıxaran əşyadır, tutumu çoxdur!»

Yüngül səs onu geri dönməyə məcbur elədi. Qapıda balaca Cip dayanmışdı.

– Salam, Brayan! – qız ona tərəf uçdu və o, qızdan yapışib dizlərinin üstündə oturdu, onun gur qıvrım saçlarında günəş işığı oynayırdı.

– Hə, qaraçı, indi kim böyük qızıdır?

– Mən artıq at minirəm.

– Oho!

– Brayan, gəl Xampti-Dampti oynayaq!

– Oynayaq!

Cip hələ də saatın dördə biri qədər vaxtını aparan, yüz işindən biri olan işini qurtarmamışdı, bu işi qurtarandan sonra qadınlar deyirlər, «tamamilə hazıram». Balaca Cip: «Xampti!» deyə qışqıranda, Cip iynəni bir kənara qoyub, bu müqəddəs ayinə baxmağa başladı.

Sammerxey çarpayının üstündə oturub, əllərini düymüşdü, boynunu uzadararaq ovurdlarını şişirtmişdi, bununla da sifətini yumurtaya oxşatmaq istəyirdi. Sonra isə birdən uzanıb çarpayıyla diyirlənməyə başladı, balaca Cip buna alışdığından elə də təəccüblənmədi.

Balaca Cip özünü «bütün krallığın atlı qoşunu» kimi təsəvvür edərək, mənasız yerə onu qaldırmağa cəhd edirdi. Cipin özünün də yüz dəfələrlə oynadığı köhnə oyun bu gün onun üçün xüsusilə doğma idi. Əgər o, belə gülməli yeni yetmə ola bilirdisə, onda bütün bu şübhələr nəyə dəyərdi! Cip onun sifətinə baxdı, başını o tərəf – bu tərəfə fırlasa da, balaca yumruqlar aravermədən onu döyəcləsə də, sifəti dinc və sakitdi. Cip düşünürdü: «Bir də bu qız cürət eləyib deyir ki, o, özünü xərcləyir!» Həmin ağ dərilili hündür qız. Teatrda çıxarkən rastlaşdıqları və onun dünən birlikdə yemək yediği Diana yazmışdı bu sətirləri. Cip indi buna əmindir!..

Təpələrlə bir xeyli at çapandan sonra yorulmuş atlarını saxlayanda Cip Sammerxeyə baxmadan birdən soruşdu:

– O qız ovçudur?

– Kim?

– Sənin xalan nəvəsi Diana.

O, tənbəlcəsinə cavab verdi:

– Nəydi, olmaya elə güman eləyirsən, o, məni ovlamaq istəyir?

Cip onun belə danışmaq tərzinə bələddi, sifətinin ifadəsindən əsəbləşdiyini başa düşürdü, ancaq özünü saxlaya bilmədi.

– Hə, elə güman eləyirəm.

– Cip, demək, sən məni qısqaqmağa başlayırsan?

Onun soyuq, qəsdən açıq dediyi sözlərdən Cipin ürəyi sıxıldı, atını mahmızladı. Bir də atını dayandıranda Sammerxey onun sifətinə baxdı və qorxdı. Qız, sanki, daşa dönmüşdü və o, sakitcə dedi:

– Cip, mən səni incitmək istəmirdim.

Cip isə, yalnız, başını yırğaladı. Yox, o, məhz bunu istəyirdi, onu incitməyi!

– O uzun ağ buludu və göyün yaşıltəhər rəngini görürsənmi? – qız dedi. – Sabah yağış yağacaq. Hər aydın gündən axırıncı gün kimi istifadə etmək lazımdır.

Həyəcanlanmış, diltor olmuş, həm də azacıq hirsələnmiş Sammerxey atını onunla yanaşı sürürdü.

Cip gecə yuxuda ağlayırdı, o, qızı oyadanda, qız ona sığınıb hıçqıraraq dedi:

– Ah, yuxuda görürdüm ki, sən daha məni sevmirsən!

Bir xeyli qızı qucaqladı, onu sakitləşdirdi. O, həmişə, həmişə onu sevəcəkdə!

Ancaq ovuc içi boyda bulud böyüyüb ən aydın günü tutqun gün eləyə bilər.

V FƏSİL

Yay keçdi, ancaq onların hər ikisinin ürəyində hələ də gizli bir ağırlıq qalmışdı. Günəşli günlər xeyli uzun olurdu, amma sonra ən yüksək hədlərinə çatanda, tədricən qısalmağa başladılar. Şənbə və istirahət günləri onlar qayıqda üzürdülər, bəzən Uinton və balaca Ciplə, ancaq ən çox da ikisi bir yerdə. Cip üçün çay heç vaxt birinci gecədə olduğu kimi füsunkarlığını itirməmişdi.

Bütün həftəni Cip onunla təkliddə qalacağı bu saatları arzuladı, o saatları ki, qayığı əhatə eləyən sular onu təkcə Sammerxeyi əlindən ala biləcək dünyadan yox, həm də Cipin çoxdan «köhnə georgiyalı» kimi dəfn elədiyi şəxsi xasiyyətinə xas olan xüsusiyyətləri də ondan ayırsın. Bir dəfə ona mantiyada və parikdə baxmaq üçün məhkəməyə getməyi qərara aldı. Alnının üstündəki kobud, boz qıvrım saçlarında o, qızın heç vaxt mənsub olmayacağı təmtəraqlı dünyanın sərt və müdrik adamı kimi görünürdü. Sammerxeyin varlığının, yalnız bir tərəfinin onun üçün əlçatan olduğunu Cip başa düşürdü! Çayda o, bütünlüklə ona məxsusdu, əziz, tənbel, onu dünyalarca istəyən. Başını Cipin dizlərinin üstünə qoyur, suya atılaraq ətrafında üzürdü. Açıq boynu və gülümsəyən sifətiylə oturub avarları götürür və onlar ağır-ağır suyun axını istiqamətində üzürdülər. O, oxuyurdu. «Dalğa, məni irəli apar!» Hər həftə heç olmasa, bir neçə saatlığa onun bütünlükdə heç vaxt ona qismət olmayacağı fikrindən azad olmaqdan daha sevincli nə ola bilərdi? Hər halda, ürəyində gizli saxladığı bu yük gündən-gündən artırdı.

Tətillər başlayanda Cip özündən qəhrəmanlıq tələb eləyən bir qərar qəbul elədi, qoy Sammerxey bir ay ondan ayrı yaşasın! Betti balaca Ciplə dəniz sahilində olduğu müddətdə o, atasını müalicəyə aparardı. O elə inadla bu qərarında təkid elədi ki, Sammerxey xeyli etiraz eləyəndən sonra nəhayət,

çiyinlərini çəkib dedi:

– Bir halda ki, məndən canını qurtarmağı belə istəyirsənsə, yaxşı.

«Ondan canımı qurtarmaq!» Cip hissələrini boğmağa özünü məcbur eləyib gülümsəyərək dedi:

– Nəhayət ki! Bu da yaxşı oğlan!

Nə olacaqsə, olsun! Yalnız o, əvvəl necəydisə, elə də qayıda bilsəydi! Cip onun hara və kimin yanına gedəcəyini soruşmadı.

Tenbric su mənbələri təqaüddə olan və ürəklərini sonuncu təqaüdə hazırlayan adamlar üçün füsunkar məhşərdir. Adamlar burada təpələrin üstündəki uzun cərgələrlə düzülmüş tənha villalarında mürgüləyirlər. Burada günəş meşələri və çəmənlikləri elə də yandırmırdı ki, adamlar buradan dənizə getməyə can atsınlar. Onlar «Petayl»da alver eləyir, təpələrdə gəzir, ya da otlu parklarda qolf ağaclarını yelləyirlər, bir-birlərinə qonaq gedərək çay içir və çox saylı kilsələrə gedirlər. Onlar hamısı bu və başqa dərəcədə həyatdan ayrı düşüblər və yalnız həyatlarını uzatmağa çalışırlar.

Cip və atası oteldə otaq tutmuşdular, burada atası dağlara qalxmadan vanna qəbul eləyə və su içə bilirdi. Bu, altı il əvvəl onun Bisbadendə qızıyla birlikdə olduğu müalicədən sonra ikinci müalicəsi idi. Cip özünü başqa cür hiss edirdi, tamam başqa cür! O vaxt o, həyatı, sanki, hər içkidən azacıq olmaqla kiçik qurtumlarla içirdi, indi isə bir uzun qurtumla içir, ancaq yangısı keçmirdi.

Cip gününü poçtu gözləməklə keçirirdi və məktub olmayanda qolları yanına düşürdü. Özü isə hər gün yazırdı, bəzən, hətta iki dəfə yazır, amma sonra bu ayrılığa nəyə görə razı olduğunu düşünərək, ikinci yazdığını cırırdı. Birinci həftə Sammerxeyin məktubları hamar, sakit idi, ikinci həftədə qızgın, üçüncü həftədə isə dəyişkən oldular. O, ya gələcəyə ümidlə baxır, ya da ruhdan düşürdü. Üçüncü həftədə Rozamunda bibi gəldi. Bu qadın Cipin yeni vəziyyətində onun sadıq tərəfdarı idi. Forsenə gəlincə isə qərarı qətiydi, ona elə də lazımdır! Qadın kişilər və nikah qanunları haqda elə də yüksək fikirdə deyildi. Rozamunda bibinin nəzərinə, bu məsələlərə görə zərbə alan hər bir qadın qəhrəman idi. Bibisi Cipin əslində, nikah qanunlarına və buna oxşar şeylərə hücum etmək fikrində olmadığını unudurdu. Rozamunda bibinin aristokrat və üsyankar qanı qadını özlərinin şəxsi mülkiyyəti hesab eləyən, onun «xanja» adlandırıdığı kişilərə qarşı nifrətlə qaynayırdı. Görünür, məhz bu, onu özünü qorumağa və buna oxşar vəziyyətə düşməyə məcbur eləmişdi.

Qadında Cip üçün yeni xəbərlər vardı. «Mən Bond-stritdəki həmin şirni dükanının yanından keçirdim, əzizim, sən onu tanıyırsan, orada xüsusi saqqızlı konfetlər satırlar... Sən necə düşünürsən, sənə, oradan kim çıxdı? Miss Dafna Uinq və bizim dostumuz Forsen, o, olduqca qaşqabaqlı görünürdü! O, mənə yaxınlaşdı, balaca qadın öz pişik gözlərini ona dikmişdi. Düzünü deyim, mənim, hətta ona yazığım gəldi. Onun baxışları elə həmin ac baxışları idi, qızın isə gözlərindən, sanki, iki nəfərin əvəzinə yeməyə hazır olan adamın gözlərindəki ifadə var idi. O, məndən səni xəbər aldı. «Görəndə, – dedi, – deyin ki, onu unutmamışam və heç vaxt da unutmam. O, tamamilə haqlıymış, mən ancaq belələrinə layiqəm». Və o, qıza elə baxdı, sadəcə, mən özümdə olmadım. Sonra baş əydi və onlar getdilər, qız mis pul kimi işlədayırdı, o isə... Doğrudan da, mənim ona yazığım gəldi».

Cip sakitcə dedi:

– Bibi, ona rəhm eləmək lazım deyil, o, həmişə özü özünə rəhm eləyir.

Rozamunda bibi susdu, o, azacıq da olsa, sarsılmışdı. Bu gözəl qadın Forsenlə yaşamağın nə olduğunu sınaqdan keçirməmişdi!

Həmin gün Cip çardağın altında, çəmənlərdə oturmuşdu və yalnız bir şey haqda düşünürdü: «Bu gün dördüncü gündür, hələ on bir gün qalır!» Gözlənilmədən onun qabağında üç qaraltı göründü, kişi, qadın və hansısa heyvan, yəqin, it idi. İnsanın gözəlliyə sevgisi və onun tiranik hakimiyyətinin nəticəsində itin burnu çevrilmiş, qulaqları yarıdan kəsilmiş, quyruğu öz adi ölçüsündən düz üç düymə gödək olmuşdu. Kiminsə səsi eşidildi:

– Merayya, bura yaxşıdır. Burada günəşin altında otura bilərik.

Bu açıq qəbirlərin yanında tez-tez dayanmaqdan soyuğa verilmiş kal səs idi. Cip mister Uinqi tanıdı. O, saqqalını qırxmış, yalnız baklarını saxlamışdı, missis Ueqq isə qeyri – adi dərəcədə yaxşılaşmışdı. Gəlib onunla yanaşı oturdular.

– Merayya, bura otur, burada gözüne gün düşməz.

– Yox, Robert, mən burada otururam. Sənsə orada otur.

– Yox, sən burada oturacaqsan.

– Yox, mən istəmirəm. Dakki, bura!

İt isə cığırda dayanaraq, gözlərini çəkmədən Cipə baxırdı. Mister Ueqq itin baxdığı tərəfə baxdı.

– Oy! – o, ucadan səsləndi. – Bax, bu əsl surprizdir! – və bir əliylə küləş rəngli şlyapasına toxunaraq, o biri əlini də qoluna silərək, Cipə uzatdı. Qız onun əlini sıxanda it irəli yeridi və qızın ayaqlarının yanında yerə oturdu. Missis Ueqq də əlcəkli əlini uzatdı.

– Bu... bu çox xoş oldu! – Qadın mızıldandı. – Bizim burada görüşəcəyimiz kimin ağılına gələ bilərdi? Sizin belə gözəl donunuza yaxın oturmağa Dakkiyə icazə verməyin. Dakki, bura gəl!

Dakki yerindən tərpənmədi və belini Cipin ayaqlarına daha möhkəm söykədi. Mister Ueqq birdən soruşdu:

– Siz, yəqin, bura köçməyibsiz?

– Oy, yox! Mən atamla gəlmişəm, o, vanna qəbul eləyir.

– Mən elə də fikirləşdim, sizi bircə dəfə də görməmişəm. Biz azı bir ildə buradayıq. Pis yer deyil!

– Hə, olduqca yaxşı yerdir!

– Biz təbiətə yaxın olmaq istədik. Havanın az da olsa, xeyri dəyir... e... mən deyərdim tərkibində dəmir çoxdur. Ancaq əvəzində burada uzun ömür sürmək olar. Biz belə yeri çox axtardıq.

Missis Ueqq əlavə elədi:

– Hə, biz Uimblona köçmək istəyirdik, ancaq mister Ueqqin bura daha çox xoşuna gəldi. O, burada gəzə bilir. Adamlar da daha seçmədilər. Bizim bir neçə dostumuz var, kilsə də olduqca gözəldir.

Missis Ueqq mehribancasına dedi:

– Mən həmişə mömin dindar olmuşam, ancaq bilmirəm, nəyə görə belə yerdə kilsə daha əhəmiyyətli görünür, mənim arvadım da belə fikirləşir. Mən öz baxışlarımı heç vaxt gizləmirəm.

– Niyə, şəraiti yaxşıdı?

Mister Ueqq başını yırğaladı.

– Yox. Mən ayinləri sevmirəm. Biz axı ingilis kilsəsi deyilik. Bəs siz necəsiniz, mem? Biz tez-tez sizin haqqınızda danışırıq. Siz çox gözəl görünürsünüz.

Onun sifəti bulanıq narıncı rəngə çalmağa başladı, missis Ueqqki isə çuğundur rənginə. Ayağının yanındakı it tərpendi, eşələndi və yenidən onun ayaqlarına tərəf uzandı. Cip sakitcə dedi.

– Mənə, yalnız bu gün Deyzi haqqında danışılar. O indi ulduzdur, elə deyilmi?

Missis Ueqq köks ötürdü. Mister isə ona tərəf baxmadan dedi:

– Bu bizim ağırılı yerimizdir. Hə, o, həftədə öz qırx, ya da əlli funtunu qazanır, bütün qəzetlər onun haqqında yazır, mübahisə eləmək lazım deyil, o, uğur qazanır. Bəlkə də, ildə dalı yana min beş yüz funt qoyur, əgər bu belədisə, mən təccüblənməzəm. İnfilyasiya tüğyan eləyən illərdə mən uzağı min funt yığa bilmirdim. Yox, nə deyirsən, de, o, uğur qazanır.

Missis Ueqq əlavə elədi:

– O, bura maşınla gələndə mən çox sevinirəm. Mən həmin günlərdən sonra bura azacıq dincəlmək üçün gəldim, mən o günlər haqda düşünmək istəmirəm, xüsusilə də sizin hüsurunuzda, mem. Bunun fakt olduğuna inanmaq istəmirəm!

Ortalığa sükut çökdü, missis və mister Ueqqlər ayaqlarını uzadıb oturdular. Cip itə baxırdı.

– Bax, sən haradaymışsan?

Çardağın altından Uinton çıxdı. Cip öz təbəssümünü saxlaya bilmədi. Atasının nazik, qaba sifəti, yarıörtülü kiprikləri, nazik burnu, sərt dodaqlarını örtməyən cod, çal bıqları, düz, arıq bədəni, duruşu, uca, sərt səsi, bütün bunlar enlikürək, qalın dərili, üzünün cizgiləri kobud olan, alçaq, xırıltılı və eyni zamanda da yağlı səsi olan Ueqqin tam əksinə idi. Sanki, taley özü qəsdən iki ayrı sosial tipləri nümayiş elətdirirdi.

– Mister və missis Ueqq, bu mənim atamdır!

Uinton şlaypasını qaldırdı, Cip öz yerindəcə oturmuşdu, it isə onun ayaqlarına sıxılmağa davam edirdi.

– Sizinlə tanış olmağımıza çox şadıq, ser. Ümid edirik, suyun sizə xeyri dəyər. Deyirlər, bu su ən tündüdür.

– Sizə minnətdaram. Hər halda, bu su digərlərindən daha çox ölümcül deyildir. Siz bu sudan içirsinizmi?

Mister Ueqq gülümsədi:

– Yox, – o dedi. – Biz buranın daimi sakinləriyik.

– Belə də! Sizin burada hansısa məşğuliyyətiniz varmı?

– Bilirsinizmi... Düzünü deyim, mən burada istirahət eləyirəm. İki həftədən bir türk hamamına gedirəm. Bu nəfəs yollarını açır və dəri yaxşı nəfəs alır.

Missis Ueqq yüngülcə əlavə elədi:

– Mənə elə gəlir, o, mənim ərimə çox xeyir verir.

Uinton mızıldandı:

– Eləmi? Bu sizin itinizdir? Filosoфа oxşayır, elə deyilmi?

Missis Ueqq cavab verdi.

– Hə, o çox ərköyündür, doğrudurmu, Dakki?

Dakki özünü ümumi diqqətin mərkəzində hiss edərək ayağa qalxdı və ağır-ağır nəfəs alaraq, gözlərini Cipin sifətinə zillədi. Cip fürsətdən istifadə edib ayağa durdu.

– Məncə, bizim getmək vaxtımızdır. Sağlqla qalın. Sizinlə yenidən görüşməyimə çox şad olardım. Deyzini görəndə ona mənim səmimi salamlarımı yetirin.

Missis Ueqq gözlənilmədən redükülündən cib dəsmalını çıxartdı. Mister Ueqq boğuşcasına öskürdü. Cip Dakkinin ayaqlarını sürüyərək, onların arxasınca necə getdiyini görür, missis Ueqqin dəsmalı üzündən çəkmədən iti çağırdığını eşidirdi: «Dakki! Dakki!»

Uinton sakitcə dedi:

– Deməli, elə gözəl qız bu cütlükdəndir! Mənim bildiyimə görə o qız özünü yaxşı tərəfdən göstərmir. Bibinin dediyi kimi o hələ də bizim keçmiş dostumuzla bir yerdədir.

Cip başını tərpətdi.

– Hə və mən ümid edirəm ki, qız xoşbəxtdir.

– O isə elə də yox. Ona belə də lazımdır!

Cip başını yırğaladı.

– Ata, lazım deyil!

– Hə, insana onun özünə nəşib olandan daha da pisini arzulamaq olmaz. Amma mən nə vaxt burunlarını dik tutan adamları görürəm, onda, lənət şeytana...

– Əzizim, bunun nə mənası var?

– Mənim üçün çox böyük mənası var! – Onun ağzı hirsli təbəssümdən əyildi. – Hə, iş gəlib yaxınlarımızın mühakimə olunmasına çatanda biz hamımız eyniyik.

Tenbrinc sularında keçiridikləri bu sayılı günlərdə onlar bir-birlərini uzun illər olduğundan daha çox tanıdılar. Uintonun zirehini müalicə vannalarını yumşaltdı, ya ona mister Ueqqin dediyi «azacıq...e... dəmiri çox olan» havamı təsir etdi, hər nəydisə, kişini ilk vəzifələrindən biri olan öz iztirablarını gizlətmək qabiliyyətindən məhrum elədi.

Tenbricdə olduqları axırıncı gün onlar yaxınlıqdakı meşələrdən birinə getdilər. Cip günəşin nura qərq elədiyi ağacların gözəlliyinə heyran olmuşdu və danışmaq istəmirdi. Ondan ayrılmalı olan Uinton isə olduqca söhbətçil idi. O, at yarışları idmanında nəhs dönüşlər yaranmasından başladı, hər şey varlıların əlinə keçmişdi, bu Amerika yəhərləri və bukmekerlər istədin, istəmədin harasa yox olmuşdular, bir sözlə, vəziyyət faciəliydi. Sonra ümumi vəziyyət haqdakı acı şikayətlərinə davam etdi. Parlament üzvlərinə maaş verməyə başlayandan sonra onlar özlərinə olan hər cür hörməti itiriblər. Şəhərlər kəndləri yeyirlər, ovçuluğun başı üzərində təhlükə var, qəzetlərin gücü və bayağılığı qorxuncdur, qadınlar başlarını itiriblər və sanki, özlərinin yaxşı adətlərindən utanırlar. Balaca Cip böyüyüb anasının yaşına gələndə, yəqin, onlar hamısı nəzarət komitələrinin hakimiyyəti altına düşəcək, bağ-şəhərlərdə yaşayacaq və xərclədikləri hər yarım kronun, yaşadıkları hər yarım saatın hesabını aparcaqlar. At heyvanlar dünyasının ölən növünə çevriləcək, onu, yalnız ildə bir dəfə lord-merin mərasimində göstərəcəklər. O, ümid eləyir ki, belə günlərə kimi yaşamaz. Birdən heç gözlənilmədən Uinton əlavə elədi:

– Sən necə bilirsən, Cip, ölümdən sonra nə olur?

– Ata, heç nə. Mən düşünürəm, sadəcə, biz geri qayıdırıq.

– Hə, mən də elə düşünürəm!

Nə o, nə də qızı hər birinin əvvəllər bu haqda düşündüklərini bilmirdilər.

Cip mızıldandı:

a vie est vaine -

Un peu d'amour.

Un peu de haine

Et puis bonjour.

(Həyat boş şeydir, azacıq məhəbbət, azacıq nifrət və bu da hər şeyin sonu! (Frans.)

Uinton ya finxırdı, ya da gülümsədi.

– Bəs «Allah» adlandırılan ən nəhayət, nə olan şeydir? Bu, mənə, insanın özündən yaratdığı bir şeydir, vəssəlam. Sən öz təsəvvür elədiyindən daha çox təsəvvür eləyə bilməzsən. Cip, bir şey məni həmişə dalana dirəyir. Bütün həyatım boyu mənim qəlbim bir qadına məxsus olub. Ölüm gəlir və sən gedirsən! Mən nəyə görə sevdim, bir halda ki, daha heç vaxt görüşməyəcəkdiksə!

– Bəlkə də, həyatda əsas məsələ kimisə və ya nəyisə bütün qəlbinlə sevməkdir?

Uinton ona baxdı.

– Hə...ə...ə, – nəhayət, o dilləndi, – mən tez-tez düşünürəm ki, sadələvh dindarlar pul yığıb heç zaman qalib gəlməyəcək ata stavka eləyirlər. Götür elə Hindistandakı bu yoqları. Otururlar özləriyçün, qalan bütün dünya cəhənnəm olsun, vəclərinə də deyil, onlar ümid edirlər ki, o dünyada onlar üçün çox yaxşı olacaq. Bəs əgər o dünya olmasa?

Atasının qoluna girərək, ona möhkəmcə sığındı.

– Yox, ata, biz səninlə həyatdan məndə olan Prokridanın şəkilindəki kimi, küləyi, günəşi, ağacları, suyu olan bir yerə köçəcəyik.

VI FƏSİL

Brayan Sammerxey Edinburqdan gələn gecə qatarına ikili hisslə əyləşirdi, qoyub getdiyi qız haqqında kədər hissiylə, yanına qayıtdığı qadın haqqındakı həsrət hissiylə. Onun ürəyində eyni vaxtda həm o, həm də bu necə yaşaya bilərdi? Vəqondakı yerinə uzananda o, xoş bir yüngüllüklə, çay dolu fincanı ona uzadan və özünün not səhifələrini vərəqləyənə qədər Sammerxeyə dəcəl bir təbəssümlə baxan Diananı xatırlayırdı. Elə həmin dəqiqə də Cip haqqındakı düşüncələr varlığına hakim kəsilirdi, onu qucaqlamağı, səsini eşitməyi, gözlərinə baxmağı, dodaqlarını dodaqlarına sıxmağı arzulayırdı. Bədəninə və canına bunca hopan belə məhəbbəti, belə dostluğu o heç yerdən tapa bilməzdi. Bununla belə, hər halda, qəlbinin dərinliklərində o sarısaç qıza görə yüngül bir kədər gizlənmişdi.

Fikirlərinin belə qəribə qərarlılığından yorulmuş halda, yuxuya getdi və yuxuda hər bir adamın qatarda görə biləcəyi yuxular gördü. Sonra o, hansısa stansiyada heyrləndirəcək dərəcədə sakitlikdən oyandı. Sonra isə ona elə gəldi ki, daha bir neçə saat yatdı, yenidən elə həmin stansiyada oyandı və nəhayət, Uildsendə günün parlaq işığında oyanana kimi yatdı. İndi onun cəmisi bir şiddətli arzusu var idi, Cipi görmək! Hətta Londonun səhər dumanına belə gülümsəyərək taksiyə əyləşdi.

Cip oteldəki otağın uzaq güncündə dayanmışdı, həddən artıq ağarmışdı, təpədən dırnağa kimi titrəyirdi, Sammerxey onu möhkəmcə qucaqlayanda o, dərindən qırıq-qırıq ah çəkdi və gözlərini

yumdu. Dodaqlarını onun dodaqlarına sıxanda qızın az qala huşunu itirdiyini hiss elədi və o, özü də bu öpüşdən başqa heç nə hiss eləmirdi.

Səhər onlar xaricə getdilər, bu balaca guşə Normandiyada, Fekanın yaxınlığındaydı. Burada, bu kənddə hər şey nəhəng ölçülərdə idi, adamlar, heyvanlar, çəpərsiz tarlalar, fermaların həyətləri, nəhəng payız ağacları, göy, dəniz, hətta qaragilələr də. Cip xoşbəxt idi. Ancaq iki dəfə şotland markası ilə qıza yaxşı tanış olan həmin xətlə yazılmış məktub gəldi. Xəyal qaranlıqda həmişə nəhəng, dumanda isə xüsusilə real görünür. Qısqanclıq ağılda yox, bütün qəlbi ilə sevən ümitsiz və eyni zamanda da tam məğrur olan adamın təbiətində yaranır. Qısqanclıq şəkkaklıqdan güclənir. Əgər qüruru lap elə bunu Sammerxeydən soruşmağa icazə versədi də, bunun nə xeyri olacaqdı? Bütün hallarda onun cavablarına inanmayacaqdı. Əlbəttə, bəlkə də, o, yazığı gəldiyindən deyəcəkdi ki, özünə heç vaxt başqa qadınlar haqda düşünməyə belə icazə verməyib... Ən nəhayət, bəlkə, elə bu, onun öz uydurmalarıydı? Axı birlikdə keçirdikləri bu üç həftə ərzində, həqiqətən də, onu sevdiyini hiss elədiyi və xoşbəxt olduğu saatlar az olmamışdı.

Qırmızı evə oktyabrın əvvəlində qayıtdılar. Balaca Cip indi əməlli-başlı at çapır, Qoca Pettensin rəhbərliyi ilə atla «xam torpağ»a gedirdi. Qızın möhkəm, gündə yanmış ayaqları, sanki, boz poninin üstündə bitmişdi, qarabəniz sifəti tam həyəcanlıydı, qara gözləri birbaşa qabağa baxır, qısa qıvrım saçları balaca düz kürəyinə tökülmüş qız yəhərdə çox gözəl otururdu. Babası, anası və Brayanla birlikdə gəzintiyə çıxmağı arzulayırdı. İlk günlər onun arzusunu yerinə yetirmək üçün belə də elədilər. Sonra məhkəmə sesiyaları başladı və Cipin Sammerxeyin ikinci həyatını bölüşməkdən başqa bir işi qalmadı.

VII FƏSİL

Qoca skoç-teryer Ossian solğun payız günəşinin işıqlandırdığı cığıra uzanmışdı. O, bütün səhəri, sahibi ilk qatarla gəldiyi andan burada uzanmışdı. Ossianın artıq on altı yaşı var idi. O. eşitmirdi və kədərliydi, hər dəfə Sammerxey gələndə, sanki, onun gözləri deyirdi: «Bu bizim həmişəlik ayrılmağımızla nəticələnəcək!» Evin digər sevimli adamları, onun yerini verə bilmirdilər, köpək, yalnız öz sahibisiylə olanda ömründən az qaldığını hiss edirdi. O, həyətdə hər bir yad adamın görünməsini çətinliklə qəbul eləyirdi. Cip pəncərədən Ossianın belini qabardaraq, poçtalyona necə hürdüyünü gördü. İtin onu tutacağından ehtiyatlanaraq aşağı qaçdı.

Onun üçün qorxulu olan həmin xətlə yazılmış və üstündə «tamamilə təcildir» qeydi olan məktub Sammerxeyin iş yerindən göndərilmişdi. Məktubu burnuna tutdu. Bundan nəyin qoxusu gəlirdi? Dırnaqları ilə qeyri – ixtiyari olaraq, konvertin qıraqlarına toxundu, ancaq dərhal da yerinə qoydu, bu məktubu açmağı olduqca çox arzulayırdı. Gözlənilmədən ağlına belə bir fikir gəldi. «Birdən mən bu məktubu oxudum və orada xüsusi olaraq heç nə tapa bilmədim?» Axır aylar ona bunca ağrı-acılar bəxş eləyən qısqanclıq iztirablarına son qoyulardı. Bəlkə, orada doğrudan da, nəşə vardı? O zaman dərhal ona və özünə inamını, onun məhəbbətini və özünə olan hörməti itirərdi. Bəlkə, bu məktubu onun özünə aparsın? Əgər üç saatlıq qatarla getsə saat altıda orada olardı. Hələ stansiyaya getməyə vaxt var idi. Balaca Cip yuxarı pillədə oturub şəkilli kitaba baxırdı.

– Qızım, mən Londona gedirəm. Bettiye de ki, axşama qayıdacağam, bəlkə də, şəhərdə qaldım. Məni yaxşıca öp.

Balaca Cip onun xahişini yerinə yetirdi.

– Mam, mən sənın şlyapanı necə geydiyinə baxmaq istəyirəm.

Şlyapasını və paltosunu geyinən Cip düşündü: «Mən özümlə çantamı götürəcəyəm. Axı həmişə Beri-stritə gedə bilərəm». Aşağı qaçdı, məktubu götürüb stansiya yola düşdü.

Qatarda məktubu çıxartdı. Bu məktuba necə də nifrət edirdi, keçən aylar ərzində onda yaratdığı qorxuya nifrət edirdi! Əgər bu qız nə qədər dərd və izzətbə bəxş elədiyini bilsəydi, yazmağına ara verərdimi? Cip yaddaşında cəmi bircə dəfə gördüyü sifəti, cəmi bircə dəfə eşitdiyi, öz məqsədinə nail olmağa alışmış adamın səsinə bərpə eləməyə çalışdı. Yox! Bu onu, yalnız oyunu davam elətdirməyə sövq elərdi. Sevgidən başqa heç bir haqqı olmayan qadına qarşı namuslu oyuna. Allaha şükür, əgər bu qız nəzərə alınmazsa, onu hansısa bir qadının əlindən almamışdı! Bütün bu illər ərzində onun bircə sirrindən də əğah olmamışdı... Cip sadə kupenin pəncərəsi qabağında dayanmışdı. Bu da çay, bu isə, əlbəttə, həmin zavoddur, Sammerxey onun yanında Cipi dilə tuturdu ki, həmişəlik onun yanına köçsün. Hər şey necə də dəyişmişdi, ağaclar çılpaq və məyusdular, göy solğun, boz idi!

Qatar gecikdi, Peddingtənsk vağzalından çıxıb taksi ilə Templə gedəndə artıq qaranlıq düşmüşdü. Necə də qəribəydi, bura gəldiyi ilk dəfəydi! Teml-Leyndə maşını saxlatdırdı və darısqal, zəif işıqlandırılan qələbəlik küçəylə London ədliyyəsinin mərkəzinə doğru getməyə başladı.

«Miss, sürəhi boyunca bu daş pillələrlə qalxın, ikinci qapı». Zəif işıqda Cip soyadları oxumağa başladı. «Sammerxey. Üçüncü mərtəbə». Ürəyi şiddətlə vurdu. O nə deyəcəkdi? Bəlkə, onun müştəriylə məsləhətləşməsi var idi? Ya da hansısa bir xidmətçi və iddiaçı ilə işi vardı? Bəs onda o, özünü necə təqdim eləsin? İkinci mərtəbədə dayandı, vizit vərəqəsini çıxarıb karandaşla yazdı: «Səni bir dəqiqəliyə görə bilərəmmi? Cip».

Sonra dərindən köks ötürüb döyünən ürəyini sakitləşdirməyə çalışaraq yuxarı qalxmağa başladı. Bu da onun adı yazılmış qapı. Zəngin düyməsini basdı, heç kim cavab vermədi, qulaq verdi, içəridən səs gəlmirdi. Burada hər şey ağır və tutqun idi, dəmir məhəccərlər, daş pillələr, çılpaq divarlar, palıd qapılar. Qız yenidən zəngin düyməsini basdı. Neyləsin? Məktubu burada qoysunmu? Beləcə onu görmədən, bircə Beri-stritə cansıxıcı təşrif nəzərə alınmazsa, – orada missis Markidən başqa heç kim yox idi, atası Mildenxemə ova getmişdi və istirahət gününə qədər qayıtmayacaqdı, – bu romantik məcarasına heç nəyə nail olmadan son versin! Düşündü: «Məktubu burada qoyum. Strendə qayıdım, çay içib bura yenidən qayıdaram».

Məktubu çıxarıb onu yarıqdan saldı və konvertin məftil tora necə düşdüyünü eşitdi. Sonra sakitcə pillələrlə düşüb Templ-leyne tərəf getdi. İş günü qurtarırdı, küçələr adamla dolu idi. Strendin yanında onun gözüne bir qadın dəydi. Qadın küçənin əks istiqamətində bir kişi ilə yanaşı gedirdi, onların sifətləri bir-birlərinə doğruydı. Onların səsi Cipə kimi gəlib çatırdı və Cip onların arxasınca baxaraq dayandı. Onlar fənərin altından keçirdilər, işıq qadının saçlarında, Sammerxeyin azacıq qaldırılmış çiynlərində oynayırdı, o, həmişə mübahisə eləyəndə çiynlərini qaldırırdı, Cip onun cingiltili, enerjili səsinə eşidirdi. Cip onların küçəni necə keçdiklərini, indicə düşdüyü daş pillələri necə qalxdıqlarını, daş keçidin sürəhilərinin yanından keçib, qapıdan içəri girdiklərini və yoxa çıxdıqlarını gördü. Onu elə qorxu bürüdü ki, güclə yerindən tərpənə bildi.

«Yox! Yox! Yox!» Bu sözlər onun şüurunda inilti kimi səslənirdi, soyuq külək yağışı yaş ağacların arasından beləcə vurur. Bu nə deməkdi?! Varlığını qorxunc həyəcan бүrүdüyүndən, hətta ağına belə gəlmədi ki, onun yanına qaçsın. Qız hara getdiyinin fərqləndə deyildi, şütüyən maşınlara əhəmiyyət vermədən küçəni keçirdi. Trafalqar-stritə kimi gedib Milli qalareyanın yanındakı hasara söykəndi. Yalnız burada o, hisslərini bir balaca qaydaya sala bildi. Demək buna görə onun otağı boş imiş! Orada xidmətçi nə gəzirdi! Hər şey onların ikilikdə tək qalmaları üçün hazırlanmışdı. İkilikdə tək qalmalarını Cip nə qədər arzulamışdı!.. Elə bu səhər o, Cipi öpmüşdü! Qərribə gülüş boğuşu hicqırıqlarla birlikdə boğazını tutdu. Nəyə görə, axı nəyə görə onun ürəyi var idi?.. Aşağıda şirlərdən birinin ayaqlarının yanında gənc oğlan qızı qucaqlamışdı, onu özünə sıxırdı. Cip geri döndü və yenidən özünün kədərli səyahətinə davam elədi. Beri-stritə qədər getdi, nə bir işıq gəlirdi, nə də bir həyat əlaməti vardı. Bu elə də vacib deyildi, onsuz da indi ora girə bilməzdi.

Onun keçib getdiyi Qrin-parkın ağaclarında hələ o qızın saçları kimi parlaq bal rənginə çalan tək-tük yarpaqlar qalmışdı. Cipi əzabverici qarabasmalar basırdı. Bu boş otaq! O, Cipi aldatdı və yalnızı kimi hərəkət elədi. Yox, o, buna haqq eləmədi! Ədalətsizlik hissi onu yüngülləşdirdi, dərddən dumanlanmış şüurunu aydınlattı. Sammerxey ay işığına qərqlənən bağla onun yanına gələn gündən indiyə kimi o, bircə kişiylə belə başqa nəzərlə baxmamış, başqası haqda düşünməmişdi! Zəif təsəlli... Xayd-parkın çəmənliyi ilə getməyə və onun nə vaxtdan dəyişdiyini sakitcə xatırlamağa başladı. Heç cür xatırlaya bilmirdi. Onun Cipə münasibəti dəyişməmişdi, tamamilə dəyişməmişdi! Demək, özünü sevirmiş kimi göstərmək olar? Özünü qızgın göstərmək və onu öpərkən başqa bir qızı xatırlamaq da olarmış!

Məhəbbət! O, nəyə görə məhəbbətə elə mübtəla oldu ki, onun hansısa başqa qadınla getdiyini görəndə beləcə əzab çəkir, axı bu tamamilə boş şeydir!.. Neyləməliydi? Evə özünü çatdırsın və öz yuvasına uzansın! Peddinqtonsk vəğzalında özünü qatara yetirə bildi və vaqona girdi. Kupədə Londondan iş adamları, indicə olduğu Templdən vəkillər oturmuşdular. Cip bu soyuq sifətləri, hər şeylə maraqlanan baxışları olan adamların qəzetlərinin xışıldısına sevinirdi. Qız öz hisslərini gizlətmək üçün yenidən maskasını geydiyi üçün sevinirdi. Ancaq yavaş-yavaş kupe qonşuları düşürdülər, onların bəzilərini maşın gözləyirdi, bəzilərini də axşam gəzintisi. Tək qaldı və pəncərədən qaranlığa, cənub-qərbdən yüksələn ayın işığında görünən boş çaya baxmağa başladı. Bir anlığa ağılsızcasına düşündü: «Əgər qapını açıb atılsam nə olar? Bir addım və dinclik!»

Stansiyadan demək olar ki, qaçaraq gedirdi. Yağış yağdırdı və o, məmuniyyət hissi ilə isti yanaqlarını yağışın soyuq damlalarının altına verirdi. Hələ işıq idi və palıd pöhrəliyindən keçib gedən cıgırı seçə bilirdi. Külək uğuldayır, tutqun budaqları xışıldadır, silkələyir, onlardakı yarpaqları qoparıb tökürdü. Çürüntü qoxusu verən meşədən hansısa vəhşi qüssə əsirdi. Xışıldayan, hələ tamamilə islanmamış xəzəllərin üzəriylə qaçır, xəzəllər onun nazik corablarına yapışırdı. Meşəliyin kənarında ayaq saxladı və geri boylandı. Sonra başını dik tutaraq açıq kövşənliyə çıxdı

Evə çatandan sonra heç kim hiss eləmədən öz otağına qalxdı. Buxarını yandırdı və qabağında tamamilə büzüşərək, oturub, söyüd ağaclarında uğuldayan küləyə qulaq asmağa başladı. Yenidən yaddaşında konsertdə qızın oxuduğu həmin şotland mahnısının misraları canlandı.

Mənim ürəyimin günəşi sönüb

Ürəyim qorxunc kədərdən donur.

Sonra yatağa uzandı və nəhayət, yuxuya getdi. Səhər sevinc dolu fikirlə yuxudan ayıldı: «Şənbə! O indicə səhər yeməyindən sonra gələcək!» Və birdən hər şeyi xatırladı! Sanki, məğrurluq cini onun

ürəyinə girmişdi və hər keçən saatla da hisslərini daha çox özünə tabe elətdirirdi. Sammerxey qayıdandan sonra onu evdə tapa bilməsin deyə, göstəriş verdi ki, atını yəhərləsinlər və atını minib təpələrə tərəf getdi. Yağış kəsmişdi, ancaq cənub qərbdən hələ də güclü külək əsirdi, səma başının üzərində cırıq qumaş parçaları kimi asıla qalmışdı və yalnız soyuq maviliyin təsadüfə işığında tüstüyə oxşayan buludlar süzürdü.

Gözləri qarşısında Uitenxemsk meşəlikləri, bütün vadi, çayın o biri sahilindəki, qərribə, yırtıq göyün altında cənuba və qərbə uzanan hüdudsuz meşələr, çəmənlik otlarının ağardığı payız torpaqları, çılpq kövşənliklər, həddən artıq seyrəlmiş çuğundur rəngli və qızılı yarpaqların mənzərəsi açılırdı. Ancaq nə küləyin dəcəlliyi, nə səma, nə yağışın təmizliyi, nə də uzaq rənglər Cipin ürəyindən çarəsiz ağırları və orada özünə yer eləmiş cini qovub çıxara bilmirdi.

VIII FƏSİL

Adamların arasında anadangəlmə oyunçular var. Tale onları həvəsləndirib riskə sürükləyəndə, onların buna etiraz eləməyə gücləri olmur.

Sammerxey Cipi sevirdi, nə fiziki, nə də mənəvi cəhətdən ondan doymamışdı və heç vaxt da doymayacağına əmindir, amma bu, ona bir neçə ay riskli, dünən isə təhlükəli həddi aşan oyun oynamağa mane ola bilmirdi. İndisə, qatara oturub Cipin yanına gedəndə narahatlıq ona əzab verməyə başladı. Geriyə baxanda müdafiə mövqeyinin haçan yarıldığını çətinliklə deyə bilərdi. Təbiətinə görə xalası nəvəsi də oyunçu idi. O, Sammerxeyə Cipdən az hörmət eləyirdi, elə Sammerxeyi də daha az həyəcanlandırırdı, həm də o heç Cipin yarısı qədər də yaraşıqlı deyildi, ancaq onda başının hərindən hansısa hissedilməz, heyrətedici, yandırıcı bir qabiliyyət var idi, baxmayaraq ki, bu məftunluğun üzərində qələbə həyatın qalib gücü ilə əldə olunmuşdu. Həyata vurulan birisi kimi qız onu inandıra bildi ki, o, həyata yanından keçib getməyə icazə verir. Məgər həyatın mənbəyindən acgözlüklə içmək elə onun da təbiətinə xas olan xüsusiyyət deyildimi? Onların ayrıca nəsilərə mənsub olması aralarında heç bir şübhə doğurmayan soyad fərqi yaratmışdı, ancaq başqa hallarda aradan götürülməsi şüurlu bir səy tələb eləyən yaxınlıqlarının səddini dağıdırdı.

Sammerxey hələ də təhlükənin nə qədər böyük olduğunu dərk eləmirdi. Hər halda, dünən axşam yaranan böhranı qabaqcadan görə bilməzdi. Səhər yeməyi vaxtı Dianadan teleqramla aldı, qız ondan Şotlandiyada ona verilmiş zarafatçı vədini yerinə yetirməyi xahiş edirdi. Tamam qorxusuz, boş bir xahişdi, qızı bir fincan çaya qonaq eləsin, otağını qıza göstərsin! Amma o, mantosunun düymələrini açaraq, ağappaq boynunu göstərərək, böyük Oksford oturacağına oturanda qızın belə gözəl görünəcəyini, onun əlindən bir fincan çayı alarkən əlini uzadaraq, başını özünə tərəf çəkib dodaqlarından öpəcəyini və «Sən indi hər şeyi bilirsən!» deyəcəyini qabaqcadan görə bilməzdi. Baş hərhləndi, hətta indi də o mənzərini xatırlayanda başı gicəllənirdi. Vəssəlam, əslində, boş şeydi, ancaq hansısa zəhər onun qanına yeriyirdi. Öpüş qısa oldu, lakin Sammerxey ona baxaraq, ondan gələn şam ağacı meşəsinin qoxusunu xatırladan qoxunu udaraq yerindəcə donub qalmışdı. Qız isə masanın üstündən əlcəklərini götürərək, paltosunu düymələməyə başladı, sanki, o, qızı öpmüşdü, daha qız onu yox. Onlar pilləkəndən düşəndə qız onun qoluna möhkəmcə söykənmişdi və masına oturanda dönüb ona dəcəl bir təbəssümlə baxdı, bu təbəssümdə həm çağırış, həm istilik, həm də vəd var idi.

Öz otağına qayıdandan sonra Sammerxey poçt qutusunda məktub olduğunu gördü, yəqin, Cip onu Qırmızı evdən göndərmişdi. Məktub Cipin əlindən keçdiyinə görə o, özünü olduqca yöndəmsiz hiss elədi. Klubda narahat bir axşam keçirdi, kart oynayıb uduzdu, gecədən xeyli keçmiş evdə bir məhkəmə işi ilə məşğul oldu. Səhərisi ağır iş günü və yalnız indi Cipin yanına gedən yolda o hər şeyin necə də aydın və sadə olduğunu başa düşdü.

Cipin atla tək getdiyini öyrənən kimi, o, özündəki yöndəmsizlik hissini necə artdığını hiss elədi. Niyə həmişə olduğu kimi onu gözləməyib? Bəlkə, elə düşünüb, o, adi qatarla gəlməyəcək? Paltarlarını dəyişib, at tövləsinə getdi. Pettens yulaf kisəsinin üstündə oturub Raffin qədim sorğu kitabını oxuyurdu, bu kitaba onun keçmiş şöhrətinin də salnaməsi həkk olunmuş, uyğun yerlərdə karandaşla qeyd aparılmışdı: «İyundakı at yarışları. E. Pettens». «Diribaş». E. Pettens». «Taydpot, yarışın tamamlanması. «Mükəmməl». E. Pettens». «Solsberi kuboku. «Plum-piddinq» E. Pettens», və başqa zəfərləri.

– Hər vaxtınız xeyir, ser, uğurlu günlər, ser. Sahibə iki saat bundan əvvəl gedib, ser. Məni özüylə götürmək istəmədi.

– Cəld Sorvantesi yəhərləyin!

– Oldu, ser, çox yaxşı, ser!

İki saatdan artıq! Adətən, çöldən qayıtdıqları yolla təpələrə doğru çapırdı. O, bir saata yaxın onu axtardı və evə tək, hirsələnmiş və həyəcanlanmış halda qayıtdı. Dəhlizdəki masanın üstünə Cipin əlcəkləri və qırmancı qoyulmuşdu. Yüngülləşmiş halda köks ötürərək, yuxarı qaçdı. Cip saçlarını darayırdı. Onun addım səslərini eşidib sərt halda geri döndü. O, Cipin üstünə atıldı, ancaq elə sandı ki, qız ona zəhərlənmiş heyvan kimi baxır. Cip ondan kənara çəkildi və dedi:

– Yox! Riyakarlıq eləmə! Nə xətrindir elə, yalnız riyakarlıq eləmə!

O heç vaxt Cipi belə görməmişdi, üzü soyuq, gözləri tikanlıydı və o da qızdan kənarlaşdı.

– Cip sənə nə olub?

– Heç nə. Yalnız cildə girmə. – Və güzgüyə tərəf dönərək, Cip yenidən saçını daramağa başladı.

Atla uzun gəzintidən sonra yanaqları allanmış qız olduqca gözəl idi və o, qızı daha da möhkəmcə qucaqlamaq istəyirdi. O, qorxu və qaynayan qəzəb hissiylə dedi:

– İzah elə də, görək nə olub?

– İzah eləyən sən olmalısan. Mən tamamilə xəbərsizəm.

– Sən nədən danışırısan, heç nə başa düşə bilmirəm.

– Doğrudanmı?

Onun səsinin tonunda öldürücü bir etinasızlıq var idi, gözəl saçlarını qaydaya salan barmaqları sürətlə hərəkət edirdi. O, çarpayının qırağında oturdu. Bəlkə, məktub? Bəs nə cür? Konvert

açılmamışdı.

– Cip, Allah xatirinə, dünəndən indiyə kimi nələr baş verib? Mənə əzab vermə, de görək!

Cip döndü və ona baxdı:

– Riyakarlıq eləmə, sanki, mənə öpə bilmədiyən üçün çox kədərlənibsən! Brayan, özünü bicliyə vurma! Axı sən bilirsən, bu riyakarlığın təkcə bir aylıq deyil.

Sammerxey səsinə qaldırdı:

– Sən, yəqin, nəyəsə aludə olubsan. Nədən danışdığını başa düşmürəm.

– Yox, başa düşürsən! Sən dünən «Tamamilə təcildir» qeydi ilə yazılmış məktubu aldın?

Belədir ki, var! O sərtləşdi və birbaşa dedi:

– Hə, aldım. Diana Leytondan. Sən narazısan?

– Yox, ancaq bir düşün, məktub buradan sənə necə elə tez yetişə bilərdi?

– Bilmirəm, – qaşqabaqlı halda cavab verdi, – yəqin, poçtla.

– Yox! Mən özüm altının yarısında onu sənənin poçt qutuna qoydum.

Sammerxey tez düşünməyə alışmışdı və dərhal da deyilənlərin mənası ona çatdı. Diqqətlə qıza baxıb:

– Onda sən bizi də gördün? – deyə soruşdu.

– Hə.

O, ayağa qalxdı, gücsüz halda əllərini açdı və dedi:

– Cip, lazım deyil! Belə insafsız olma! Mən sənə and içirəm...

Cip qısaca güldü və arxasını ona çevirərək saçlarını yığmağa başladı. Onlarda belə bir qorxunc hiss yaranmışdı ki, indicə nəsə başlarından vuracaq. O, özünü itirmiş halda dedi:

– Mən, yalnız onu çaya qonaq elədim. Nəyə görə də yox? O, mənim xalam nəvəsidir, axı bunlar boş şeylərdir. Nəyə görə mənim haqqımda ən pis şeyləri düşünürsən? O, mənim otağıma baxmaq istəyirdi. Mən etiraz eləyə bilmədim.

– Sənənin boş otağına? Əl çək, Brayan, bu nə aciz çərənləmələrdir! Mən səni eşitmək belə istəmirəm.

Sammerxey qırmancla vurulubmuş kimi diksindi və sərt halda ona tərəf dönüb dedi:

– Demək, sənə mənim haqqımda ən pis şeylər düşünmək ləzzət eləyir?

Cipin barmaqları bir anlığa dayandı.

– Mən sənə həmişə demişəm, sən tamamilə azadsan. Elə düşünürsən, bunun neçə aydı davam elədiyindən xəbərsizəm? Ancaq qürurun oyandığı saat gəlir və vəssəlam. Xahiş edirəm, məni aldatma.

– Mənim aldatmaq adətim yoxdur.

O, özünü hansısa tora düşən və oradan çıxıb bilməyən adam kimi hiss edirdi. Hər şeyin günahı Diana ilə onun münasibətlərindəki lənətə gəlmiş təklifsizlikdə idi, nəyə görə o bütün bunları Cipə danışmamışdı? Ancaq onu həqiqəti duymağa necə məcbur eləyəsən, hiss eləsin ki, təkcə onu sevir, təkcə onu!

– Cip, and içirəm, bircə öpüşdən başqa heç nə olmayıb, o da...

– Oy, çıx, dərhal çıx! – deyərək Cip qışqırdı.

O, əlini qızın çiyninə qoydu.

– Mən, yalnız səni sevirəm. And içirəm! Nəyə görə mənə inanmırsan? Sən mənə inanmalısan. Bu səfehlikdir. Səfehlikdir! Bizim məhəbbətimiz haqda düşün, hər şey haqqında düşün...

Onun sifəti buz kimi soyuq olmuşdu və əlini qızın çiynindən çəkib mızıldandı:

– Sənin bu məğrurluğun necə də qorxuludur!

– Olanım budur. Haçan istəsən, onun yanına gedə bilərsən.

– Onun yanına getmək? Hə, mən bunu bacarmaram... əgər istəyirsən.. əgər istəyirsən mən bir daha onunla görüşməyəm.

– Eh, dayan! Bunun nə faydası?

Sammerxey indi düşündüyünü deyirdi və hər halda, Cipi inandırmaq gücündə deyildi. Bu dəhşət idi! Həm də ədalətsizlikdi. Ağılsızlıqdı! O neylədi ki, Cip ona olan bütün etimadını itirdi və birdən qız üçün balaca əclafa yaxın birisi oldu? Məgər qız onu öpdüyü üçün o günahkardı? Bəlkə, qızın ona vurulduğuna görə günahkardı? Ya da ona görə ki, o kişiydi? Ağılsızlıqdı, ədalətsizlikdi, namərdlikdi! Cipi hirs ilə süzərək otaqdan çıxdı.

Kabinetində taxtın üstünə atıldı və üzünü divara döndərdi. Ancaq heç beş dəqiqə keçmədən hirs lənməsi ona uşaqlıq kimi gəldi və əriyib yox oldu, qəzəbin yerinə dəhşətli, aramsız həyəcan gəldi. Hiss elədi ki, Cipin bütün varlığı, məğrurluğu və inamsızlığı, hə, hətta məhəbbəti də ona qarşıdır! Cipə ondan başqa heç kim lazım deyildi, o isə, azad olmağa hazır idi... Ancaq özünü dalana dirənmiş hesab elədiyindən bunları dumanlı halda təsəvvür eləyirdi və onda qarşısına çıxan bütün sədləri buynuzu ilə vurub aşan cəngə olmaq arzusu baş qaldırırdı... Bütün bunlar nə qədər davam eləyəcəkdi? Ayağa qalxıb otaqda gərdiş etməyə başladı, başını ya aşağı salır, ya da mənəngənəylə sıxıldığı fikrini öz üzərindən atırmış kimi, silkələyirdi. Diana!.. Bir daha onunla görüşməyəcəyini dedi. Həmin öpüşdən sonra? Vədaləşərkən onu süzdüyü həmin baxışlardan sonra? Birdən-birə əlaqəni beləcə kəsmək olarmı? O titrədi. Ah, bütün bunlar necə də iyrənc idi! Axır bir çıxış olmalıydı? Bəlkə də, amma necə?

Həyatda insan tez-tez belə iztirablara düşər olur, onun tutqun, qaşqabaqlı çöhrəsi artıq ağacların arasından özünün gah solğun yanaqlarını, gah da qorxudan inadkarlıq və aydın olmayan realıq haqq olunmuş qara gözlərini ona göstərirdi.

IX FƏSİL

Cip otağında qaldı və özünü bədbəxt hiss eləyən hər bir qadın kimi xırda-para işlərlə məşğul olmağa başladı, yataq ağlarına lent tikdi, üzükləri sildi. Səhərdən onun qəlbində özünə yer eləmiş cin oğrunca yoxa çıxır, yerində üzərinə çökən bədbəxtliyin tutqun kölgəsi qalırdı. O, öz sevdiyini cəzalandırarkən nə isə bir məmnunluq hiss edirdi, indisə ona, yalnız ağrılar və acılar qalmışdı. Bunun nə xeyri, təsəllisi vardı? Yaranı xırda iynələrlə çirkləndirərək, özəyini qurdlara yoluxdurmaqla onu sağaltmaq olarmı? Sevdinin adama ağrılar bəxş eləməklə özünü sağalda bilərsənmi? Əgər o indi yuxarı qalxıb ona azacıq belə işarə versəydi, Cip onun boynuna atılardı. Ancaq saatlar keçir, o, yuxarı qalxmırdı, Cip də aşağı düşmürdü, özünü tamamilə əzgin və bədbəxt hiss edirdi. Artıq qaranlıq düşürdü, ancaq o, pərdələri çəkmir, işıqları yandırmırdı. Ay, bağ, küləyin təsiri ilə xışıldayan yarpaqlar ona məyusluq gətirirdi. Balaca Cip qaçıb gəldi. Orada bağda ağac vardı və onlar dırmaşaraq iki səbət qoza yığıblar, amma donuzlar hamısını yeyib. Sonra donuzlar qaçıblar və Betti də onu tutmalı olub. Brayan isə hələ də kabinetində gəzişir, elə məşğuldu ki, onu dəfələrlə öpüb!

Əgər külək onun əzabverici hisslərini dağıda bilsəydi, bununla da hər şeyə son qoyulardı, Brayan nə qədər riyakarlıq eləsə də, onu sevirdi! Belə şəkək xasiyyətli, özünə əmin olmayan, kiməsə etibar etməyən qadınlar bir dəfə köklərindən pozuldularmı, bir daha bərpa oluna bilməzdilər. Özünü sözsüz məhəbbətə təslim eləyib, yarım-məhəbbətlə kifayətlənmək onun məğrur xarakteri üçün uyğun deyildi. O, məhəbbətdən qorxurdu, onun gəlməsinə müqavimət göstərirdi, indisə məhəbbət bütün varlığına hakim kəsilmişdi. Həmin gündən o, başqa heç nə üçün yox, ancaq sevgi üçün yaşayırdı, hər şeyini verirdi və hər şeyi də almaq istəyirdi. İndisə bütün aydınlığı ilə dərk edirdi ki, hər şeyi ala bilmir. Aylarla o, lap elə azacıq da olsa, başqa qadın haqqında düşüncəyə düşürmüş. Lap elə həmin bircə öpüşdən başqa heç nə yox idi, məgər bu azdı? Bu qızın, xalası nəvəsinin əlində hər şeyi vardı, cəmiyyət, nüfuzlu ailəsi, təmin olunmuş həyatı, ən çox da kişilərə görə gənc, hələ oyanmamış kədər hissi də onun tərəfindəydi. O, Diana ilə evlənmə bilirdi! Bu fikir aramsız olaraq Cipi təqib edirdi. Kişilərə məxsus ehtirasın təsadüfi partlayışı ona hər şeyi unudara bilirdi. Amma bu qız, xalası nəvəsi onu Cipi əlindən alırdı! Bu qız öz qürurunun əl çəkməsə onu saxlaya, əlini və qolunu bağlaya bilərdimi?

Cip onun hamama qalxdığını eşitdi və ordaykən səssizcə aşağı düşdü. Həyat öz axarı ilə getməliydi, xidmətçilər heç nə hiss etməməliyidilər. Royalı açıb çalmağa başladı. Dərhal da Sammerxey içəri girdi və sakitcə buxarının qabağında dayandı.

İşgəncəli söhbətlərlə müşayiət olunan nahar dözülməz idi, nahar qurtaran kimi də onlar ayrıldılar, o, kabinetinə getdi, Cip isə royalın yanına. Əgər kimsə içəri girərsə, hər an dillərə vurmağa hazır vəziyyətdə oturmuşdu. Dizləri üstə qoyduğu əllərinə göz yaşı damcıları düşürdü. Bütün qəlbi ilə ona doğru can atırdı, getsin, qucaqlasın, qışqırsın: «Mənim üçün onsuz da fərqi yoxdur! ... Onsuz da! Nə istəyirsənsə elə, ancaq məni azacıq da olsa sev!» Hə, indi artıq azacıq da olsa. Məgər bu mümkündür? Yox, onun üçün yox!

Tam ümitsizlik içində yuxarı qalxıb uzandı. Onun necə yuxarı qalxdığını eşitdi, nəhayət ki! Budur, buxarının işığında onun qarşısında diz çöküb.

– Cip!

Cip yerindən qalxdı və titrəyərək onu qucaqladı. Boğulanlar öz xilasedicilərindən belə yapışırlar. Məğrurluq bir tərəfə atıldı, yalnız onu bir daha özüylə yanaşı hiss eləsin, bir daha qayıdışı mümkün olmayan keçmişi geri qaytarsın! Cip onun bəraətlərinə və əbədi məhəbbətinə, sadıqlığına dair bəraətlərinə xeyli qulaq asdı, bütün bunlar yad və əzabverici, eyni zamanda da uşaq hərəkəti, mütəəssiredici idi və Cip özü onu sakitləşdirirdi. Bu saatda Cip özünü olduğundan da çox ələ almağı bacardı. Onun ürəyində nələr baş verirdi, mühüm deyildi, təki o, xoşbəxt olsun, təki bütün arzularıqlarına çatsın, əgər mümkün olacaqdısa onunla yaşasın, ya da onsuz, hətta həmişəlik onsuz...

Amma Sammerxey yatandan sonra Cip üçün ən dəhşətlişi başladı, gecənin bu gec saatlarında, hər şey nəhs işığın fonunda görünəndə o, öz hönkürtülərini saxlaya bilmədi və yalnız ağzını balısa sıxaraq, hıçqırıqlarını boğmağa çalışdı. Sammerxey oyandı və vəssəlam, hər şey yenidən başladı. Cip ağlayaraq deyirdi: «Hər şey qurtardı», o isə təkrar eləyirdi, «Qurtarmayıb». Bütün insan faciələrində olduğu kimi hər ikisi özünə görə haqlı idi. Cip özünü bütünlüklə onun ixtiyarını vermişdi və ondan da belə hərəkət eləməsinə gözləyirdi, amma bunun mümkün olmadığı məlum oldu. Cip ona lazım idi, həm də ona sakitlik və məzəmmət olunmadan yaşamaq lazımdı, amma o, bunu ala bilmirdi. O, mümkün olmayanı eləmədi, Cip isə eləyirdi.

Nəhayət, qısa bir sakitlik başladı. Cip uzun müddət yuxuya getmədən uzandı və qaranlığa baxaraq, bütün bunlara dözmək üçün özündə güc axtarmağa başladı, ancaq tapa bilmədi. Onu ikinci həyatından qopara bilməzdi! O isə nə qədər bu həyatı yaşayacaqdı, qızın onu əlindən almasına Cip heç cür mane ola bilməyəcəkdi. Daima onu izləyə, sorğu-suala tuta bilməzdi. Amma kar və kor da yaşamaq, özünü heç nəylə ələ vermədən naharlara da razılaşmaq olmazdı. Nə desə də, onun həmin qızdan imtina eləmək fikrində olmadığını hiss edirdi, hətta qız ondan imtina eləsəydi belə. Cipdə özünə belə mənfur görünən bir fikir formalaşırdı, onu sınısın!.. Ehtiyatla öz əllərini ondan çəkib o biri böyrü üstə çevrildi və tamam gücdən düşmüş halda, nəhayət, yuxuya getdi.

Növbəti səhər isə Cip heç bir vicdan əzabı hiss eləmədən öz planını həyata keçirməyə başladı. Özünü gülməyə məcbur eləyir, aralarında heç nə olmaybmış kimi danışdı və onun açılan sifətindən hiss edirdi ki, bu dəyişiklik Sammerxeyi çox sevindirir. Ürəyi isə əvvəlki kimi ağrıyırdı. Cip onun getmək üçün hazırlaşmağa başlamasını gözlədi və yenə də gülümsəyərək dedi:

– Əzizim, gecə olanları unut. Mənə söz ver! Sən heç nə itirməli deyilsən. Onunla dostluq eləyə bilərsən. Mən etiraz eləməyəcəyəm, əksinə, tamam xoşbəxt olacağam.

O, dizləri üstə çökdü və alnını onun sinəsinə söykədi. Cip onun saçlarını sığallayaraq dedi:

– Sən öz ürəyin istəyən kimi hərəkət eləsən, mən, yalnız xoşbəxt olaram. Buna azacıq belə etiraz eləməyəcəyəm. – Və Cip onun qayğılarının demək olar ki, tamamilə yoxa çıxdığını gördü.

– Sən, əslində də belə düşünürsən?

– Hə, əslində də.

– Demək, sən bütün bunların bizim məhəbbətimizin müqabilində boş şeylər olduğunu, tamam boş şeylər olduğunu başa düşürsən?

O, Cipun əzablarını qəbul eləməyə hazır idi!

– Sənin üçün bu dostluqdan imtina eləmək yaxşı deyil, çətindir. Bu sənin xalan nəvəni də təhqir eləyə bilər.

Cip onun sifətindən tamamilə sakitləşdiyini gördü və birdən gülümsədi. O, ayağa qalxdı və dalğın halda Sammerxeyə baxmağa başladı:

– Ah, Cip, Allah xatirinə yenidən başlama!

Cip hıçqırıqlarını boğdu və dönüb əlləriylə üzünü örtüdü. Onun bütün xahişlərinə, öpüşlərinə bircə sözlə belə cavab vermirdi və nəhayət, əlindən çıxıb qapıya doğru qaçdı. Onu ümitsiz hisslər bürümüşdü. Niyə yaşasın? Əgər ölsəydi, onun üçün də sakitlik olardı, elə hamı üçün də! Ancaq o qaçıb Cipun qabağını kəsdi.

– Cip, Allah xatirinə! Mən ondan imtina eləyəcəyəm, düz sözümdü, imtina eləyəcəyəm... Sən... sən... yalnız ağıllı ol! Axı səninlə müqayisədə o, mənim üçün nədir?

Yenidən fasilə verdilər, hər ikisi bunun, yalnız onların əzab çəkməsindən ötrü olduğu bildirdilər.

Kilsə zəngləri çalırdı, cənub-qərbi külək sakitləşmişdi, təbiətdə də gecə başlayan və on iki – on beş saat davam edən müvəqqəti sakitlik hökm sürürdü. Bağ sarı-yaşıl rənglərdən tutmuş, mis-qızılı rəngli bütün çiçəklərin yarpaqları ilə örtülmüşdü.

Sammerxey ona kömək eləməyə çalışaraq, bütün səhəri Ciplə birlikdə keçirdi. Onun qorxusu tədricən keçirdi, sanki, Cip də sakitləşmişdi, hər hansı xoşagəlməzliyi çətin keçirən birisi kimi Sammerxey isə tezliklə bundan da yaxasını qurtarmaq istəyirdi. Amma səhər yeməyindən sonra qəlblərdəki fırtına yenidən elə güclə başladı ki, yaranın dərin və çətin sağalan olduğu aydın hiss olundu. O, yalnız soruşdu, Cipun Londona bir səfəri varmı? Cip susdu, sonra dedi:

– Ah, yox, sağ ol. Sənin işlərin çoxdur, sən adamlarla görüşməlisən.

Cipin səsi, üzünün ifadəsi onun həyatını hansı zərbə gözlədiyini yeni güclə bürüzə verirdi. Əgər qıza öz məhəbbətinin həqiqiliyini sübut eləyə bilməsə, daima həyəcan içində yaşayacaqdı. Birdən o gəlib qızın harasa çıxıb getdiyini, ya da özünə nəsə elədiyini görsə? Cipə hansısa qorxuyla baxdı və bircə söz də demədən otaqdan çıxdı. Yenidən ona elə gəldi ki, indicə başını nəyəsə vuracaq və yenidən kabinetində irəli, geri gəzişməyə başladı. Belə boş şey və belə nəticəsi! Cipun iti ağıllı, özünü idarə eləmək bacarığı hara yoxa çıxdı? Doğrudanmı, onun elədiyi belə dəhşətli idi? Məgər onun günahıydımı, Diana ona vurulmuşdu?

Gecə Cip dedi:

– Sən qəddarsan. Sən necə düşünürsən, yer üzündə elə bir kişi varmı ki, mən onunla görüşlərimin sənə ağı bəxş elədiyini bilim və ona nifrət eləməyim?

Bu həqiqət idi, o, bunun həqiqət olduğunu hiss elədi. Amma qıza vur-tut ona vurulduğu üçün nifrət

eləmək olmazdı! Hər halda, Cipi əzablardan xilas eləməyi nə qədər istəsə də, bunu bacarmazdı. Bu, sadəcə olaraq, ağılsızlıq idi, mümkün olan iş deyildi! Doğrudanmı, Cip onu, o, Cipi sevdiyindən müqayisə olunmaz dərəcədə çox sevirdi və bununla da kişiylə qadın məhəbbətinin arasında hansısa fərq var idi? Nəyə görə o, həyatı olduğu kimi görməyə qadir deyildi? Doğrudanmı, o, başa düşmürdü ki, kişilərə başqa dostluq əlaqələri də lazımdır və onların qısa məcaraları olur, eyni zamanda da onlar ürəklərini həmişəlik verdikləri qadınları əvvəlki kimi sevirlər? Cip onu qəddar adlandırdı, nəyə görə? Ona görə ki, qızın öpüşünə cavab vermişdi? Ona görə ki, o qızla danışmaqdan xoşu gəlirdi, həm də onunla azacıq gəzib dolaşmaq da xoş idi? O qəddardı? Yox! Cip həmişə onun üçün birinci olacaqdı. Onu məcbur eləmək lazımdı ki, bunu başa düşsün, ancaq necə? Hər şeydən imtina eləməkləmi? Dianadan imtina eləməkləmi? Neynək, o, belə eləməyə hazır idi. O qıza qarşı elə də dərin fikirləri yox idi, bu əsl həqiqət idi. Ancaq beləcə qəddarlıqla onu həmişəlik özündən uzaqlaşdırmaq özünə yaraşmazdı. Düzdü, bunu Cip onu qəddar adlandırmamışdan əvvəl də eləyə bilirdi. Olar və bunu eləmək lazımdı!

Amma bu nə ilə nəticələnərdi? Cip ona inanacaqdımı? Özünü necə aparsaydı belə, hər dəfə Londona gedəndə Cip onsuz da ondan şübhələnəcəkdə. Onda niyə əlini əlinin üstünə qoyub burada otururdu? Qəlbində qəzəb hissi baş qaldırırdı. Nəyə görə Cip onunla etibar qazanmayan birisi kimi rəftar eləyirdi? Məgər o, beləydimi? Otaqda gərmiş eləməyinə son qoydu. Diana onu qucaqlayanda qızın öpüşünə cavab verdi, etiraz eləmək gücündə deyildi, məsələn, necə ki, özünü pəncərədən birbaşa söyüdlərin altına atmağa da gücü yetmirdi. Amma o, əclaf, yırtıcı, yalançı deyildi. Onun eləyə biləcəyi yeganə şey, Diananın bir il bundan əvvəl yazdığı məktubə cavab verməmək idi. Ancaq o bütün bunları görməyə qadirdimi? Bunlar tədricən toplanırdı və heç nəylə də qurtardı, demək olar, heç nəylə. Yenidən qəzəb hissi onun ürəyini sıxdı. Cip, yəqin, bu lənətə gəlmiş büstün altındakı məktubu oxumuşdu. Demək zəhər o vaxtdan təsir eləyirmiş. Necə də mənasız təsadüf! Və bütün gücüylə yumruğunu Volterin bürünc üzünə vurdu. Büst yerə düşdü və Sammerxey key halda, əzilmiş əlinə baxdı. Necə də axmaqlıq idi! Qəzəbi keçdi. Neyləsin? Əgər təkcə Cip inansaydı! Və yenidən vəziyyətin çıxılmazlığını təlqin eləyən yorucu hisslər baş qaldırdı, hamısı əbədi! İxtilaf, yalnız başlayırdı və sonu da görünmürdü. Tələyə düşən siçovul kimi onun beyni bu əsarətdən qurtarmaq üçün çıxış yolu axtarırdı... Hə, yaxşı! Bir halda, heç bir ümid yolu yoxdur, qoy nə olacaqsა, olsun! Çiyinlərini çəkərək at tövləsinə getdi və qoca Pettensə Sorvanesi yəhərləməyi tapşırdı. Atı yəhərləyənə kimi o düşünürdü: «Bəlkə, Cipi çağırırmı?» Ancaq daha onun danlaqlarına dözməyəcəyini bilirdi. Yəhərə sıçrayıb, atı təpələrə doğru çapdı.

İlk dəfə ovda Sammerxeyin Ciplə görüşdüyü gündə Cipi mindiyi, bədənli, bircə dənə də belə ağ nişanı olmayan kəhərin indi doqquza yaxın yaşı var idi. Sahibinin bir çapar kimi iki çatışmazlığı, irəli cummaq adəti və əlinin ağır olması həmişə Sorvantsə təsir edirdi və at cilovu gəmirmək fürsətini əldən vermirdi. Bəlkə, at bu gün tövlədə nəsə həyəcanlanmışdı, ya da ola bilsin, sahibinə nə isə xoşagəlməz bir hadisə baş verdiyini hiss edirdi, hər nəydisə Sorvanes öz tərsliyini göstərməyə başladı. Sammerxeyə isə, hətta atların müqaviməti belə nəsə məmnunluq bəxş edirdi. O, bir saat yaxın yolları ayırd eləmədən atı çapdı, sonra qızıışmış, sızıldayan əliylə cilovu çəkib atı geriye, evə tərəf döndərdi. Balaca Cipi «xam torpaq» adlandırığı, iki bataqlıq çəmənliyinin daş hasarın yanında birləşdiyi həmin yerin yanından keçirdi. İki çəmənliyi ayıran torpaq təpələrin üstündə bitən yaşıl çəpərlər bir yerdə alçaq idi. Sammerxey atı ora yönəltdi və at çəpərin üstündən quş kimi uçub keçdi, Cip onu öpən vaxtdan indiyə kimi o, ilk dəfə olaraq, bir anlığa əsl sevinc hiss etdi. Atı döndərdi və at yenidən səddin üstündən çox gözəl tullanıb keçdi. Ancaq atın qanı qaynamışdı. Sammerxey çox çətinliklə onu saxlayır, donqulanırdı: «Ah, vəhşi, dartınmağa cürət eləmə!» O, Sorvanesi cilov qayıışı ilə döndərməyə çalışırdı. Başında isə Cipi sözləri səslənirdi: «Sən qəddarsan!» Və qəzəblənmiş halda tərslik eləyən atı qırmancla vurdu.

At dördnala irəli cumdu, çəmənliklərin birləşdiyi yerə doğru çapırdı və Sammerxey birdən başa

düşdü ki, atı saxlamağa qadir deyil, sanki, altındakı buxar mühərriki idi. Saraya qədər götürülüb, birdən Sorvanes irəli cumdu. «Aman Allah! O öldürəcək!» Sammerxey ani olaraq düşündü. Sorvanes birbaşa sarmaşıqla hörülmüş saraya doğru uçurdu. Sammerxey başını əydi, gec idi! Sarmaşıqların altında şalban var imiş! Dəhşətli zərbə! Yəhərdən atılan Sammerxey arxaya uçdu və beli üstə yarpaqlar və çirkəblə örtülmüş gölməçənin içinə düşdü. Sorvanes sürüşərək bütün bədəni ilə sarayın divarına söykəndi və heç bir zədə almadan dayanıb qorxu içində finxırdı. Sonra sıçrayıb saraydan çıxdı, vəhşiləmiş gözləri ilə hərəkətsiz halda uzanmış sahibinə baxaraq, başını dik tutub yorğa yerişlə kövşənliklə qaçmağa başladı.

X FƏSİL

Sammerxey onun son sözlərini eşidib çıxanda Cipin ürəyi düşdü. Bütün səhəri qəlbindəki kor qısqanclıq hissini boğmağa çalışmışdı, ancaq elə ilk xatırlamada qısqanclıq hissi yenidən baş qaldırdı. Bütün bunlar onun qüvvəsinin xaricində idi! Bir-birinin arxasınca günlər yaşayasan və biləsən ki, ya o, Londonda həmin qızla görüşür, ya da görüşməkdən özünü güclə saxlayır! Bura qayıdandan sonra isə onunla həmişə olduğun kimi olasan və heç nəyi büruzə verməyəsən, məgər bu olan işdimi? Əgər onu sevirdisə, bircə dəqiqəliyə də olsa, necə belə tərəddüd eləyə bilərdi? Bu qız haqqında fikirləşmək belə, yəqin, onda nifrət doğururdu! Boş vədlərlə məşğul olmaq əvəzinə, özü bunları ona deməliydi. Əməlin əksinə olan sözün nə mənası vardı? Onu bədəninin hər bir hissəsi ilə sevən biri kimi Cip üçün aydın deyildi, necə ola bilərdi ki, kişi bir qadını, həqiqətən də, sevə və arzulaya, eyni zamandan da başqasına aludə ola!

Əgər ondan ayrılıb Mildenxemə getsəydi, daha da bədbəxtmi olacaqdı? Ancaq... onsuz yaşamaq? Bu mümkün deyildi. Onunla yaşamaq? Belə görünür, bu da mümkün deyildi. Burada mənəvi işgəncələr içində olduğu saatlarda, ağlının ona xidmət etməkdən imtina elədiyi anlar başladı və o, qərar qəbul etməyə cəhd etməyərək, köməksiz halda bir çıxış yolundan digərinə doğru can atmağa çalışdı. O hələ də nəyləsə məşğul olmaq istəyirdi, ya onun əlcəklərini tikir, ya qoca Oseyi darayır, yaralarına dərman vurur, ya da hesablara, məktublara baxırdı.

Saat beşdə balaca Cipin gəzintidən qayıdan vaxtıydı. Onun şən danışıklarına qulaq asmaq iqtidarında olmadığını hiss eləyib sezdirmədən evdən çıxdı və çaya doğru getdi. Təbiətdəki sakitliyə son qoyulmuşdu, cənub-qərb küləyi yenidən ağacları titrədirdi və üfüqdə nəhəng qara buludlar toplaşır, səmanın solğun maviliyinin üzünü örtürdü. Çayın sahilində dayanıb boz, soyuq dalğaların sındırılmış budaqları və tökülən yarpaqları necə apardığına, ara verərək əsən küləyin söyüdlərin başını yerə kimi necə əydiyinə baxırdı. Cip birdən atası üçün darıxdı, yalnız o, öz sakitliyi, sevgisi, varlığı ilə qızına azacıq da olsa, kömək eləyə bilərdi.

Çaydan geri döndü və ağır düşüncələr içində yol boyunca ağır-ağır getməyə başladı. Dünyanı gəzməyə çıxsaydılar necə olardı? Bundan ötrü o, öz işindən imtina eləyərdimi? Cip ona bu təklifi etməyə cürət edərdimi? Ya da bu ancaq vaxtı uzatmaq olardısa? Əgər indi ona biri azlıq eləyirdisə, işindən də ayırmaq daha pis olmazdı? Hər halda, bu hansısa ümid qığılcımı ola bilərdi. Kövşənliyin axırına, onların «xam torpaq» adlandırdıqları yerə kimi getdi. Çaydan şərqə doğru üst-üstə qalanan ağ buludların cərgəsi artıq cəhrayı rəngə boyanırdı, dağlara oxşayan qara buludların üstündə çiçəkləyən kətanın qönçəsi kimi şəffaf, ağ-mavi rəngli ay doğmuşdu. Bütün rənglər qeyri – adi idi. Yaşıl hasarlar kimi yüksələn palıdların yarpaqları hələ tökülməmişdi və yağışda yuyunmuş yarpaqlar batan günəşin

solğun şəfəqləri altında köhnə qızılın tünd yaşıl rənginə çalındılar. Yarı çılpıqlaşmış fisdıqlar qırmızı mis kimi alışıb yanırdılar. Quşarmudunun salxımları qıpqırmızı qızarırdı. Cipin yanından küləyin qopartdığı yarpaq uçub keçdi, yarpaq uçaraq fırlananda buxarlanırdı, külək onu yüksəklərə, daha da yüksəkliklərə, səmaya doğru, qaldırırdı və nəhayət, yarpaq yuxarılarda yox oldu.

Sıx otların üzərinə yağış atmağa başladı və Cip geri döndü. Sarayla yanaşı, doqqazın ağzında at dayanmışdı. Cipi görəndə kişnədi. Sorvanes! Yəhərlənmiş, yüyənlənmişdi, amma minicisi yox idi! Niyə? Bəs onda o, haradaydı?.. Qeyri – ixtiyari halda sarayın içinə qaçdı və gözlərini geniş açaraq arxası üstə palçıqın içinə uzanmış Sammerxeyi gördü. Alnı və tükləri qan içində idi, tamamilə xəzəl yarpaqları ilə örtülmüşdü. Aman Allah! Ah, Allah! Gözləri görmürdü, o, nəfəs almırdı, ürəyi döyünmürdü. Yarpaqlar onun üzünü, zavallı başındakı qanı örtmüşdü. Cip onu dikəltdi, soyumuşdu, buz kimi soyuq idi. Yalnız bir dəfə qışqırdı və yıxıldı, onun daşa dönmüş bədənini qucaqlayaraq dodaqlarını, gözlərini, dağılmış alnını öpürdü. Onu özünə sıxmışdı, isindirərək, onu həyatı qaytarmaq istəyirdi və nəhayət, dodaqlarını onun soyuq dodaqlarına, bədənini soyuq bədəninə sıxaraq, özü də palçıqın içində, xəzəl yarpaqlarının arasında sakitcə uzandı. Sarmaşıqları xışıldadan külək yağışın təmizliyi ilə doyaraq, əsib daha uzaqlara gedirdi. Kəhər yanlarında dayanmışdı, narahat halda boğazını uzadıb Cipi qoxuladı, sonra isə dala çəkilərək kişnədi və kövşənlikdə dövrə vurmağa başladı...

Atı tövləyə salmaq üçün Sammerxeyin qayıtmasını gözləyən qoca Pettens uzaqda kişnərti eşitdi, bağın doqqazına çıxdı və əlini balaca gözlərinin üstünə qoyub, batan günəşin işığından gözlərini qıyaraq baxmağa başladı. Minicisi olmayan atı gördü, at «xam torpağ»ın ətrafında dördnalə çapırdı, halbuki orada at olmamalıydı. O fikirləşdi: «Al, bu da sənə! Bu hiyləgər şeytan buraxılıb və sahibindən qaçıb. İndi onu tutmaq lazım gələcək!» Tövləyə qayıdıb bir az yulav götürdü və doqqaza çıxıb, bükülməyən ayaqları ilə cəld o tərəfə getməyə başladı. Qoca atabaxan həmişə olduğu kimi hansısa fəlakət haqda düşünmürdü.

Sadəcə, sahibi yəhərdən yerə atılmışdı, yəqin ki, ağır çöl qapısının cəftəsini çəkmək üçün. Bu kəhər isə, sadəcə, Allahın bəlası idi! Pettens üçün bu heyvanın ona düşər elədiyi müsibətləri unutmaq asan deyildi.

Yarım saatdan sonra o, səntirləyərək və tövşüyərək qaçıb işıqlandırılmış mətbəxə girdi, onun qırıqlı üzüylə və ağzının kənarlarıyla göz yaşları süzülürdü.

– Oy, aman Allah! Fermerləri çağırın, xərək tapın. Oy, Aman Allah! Betti, aşpaz! Mən Cipi ondan qoparda bilmədim. Bircə söz də demirdi. Mən ona toxundum, bumbuz idi. Qızlar, tez olun, tez! Ay Allah! Yazıq sahibim! Yəqin ki, at götürülüb saraya girib və onu öldürüb. Mən bu şeytan Sorvanesin çiyinlərində sıyrıntıları gördüm, onun dərisini divar soyub. Cəld olun! Xərək götürün. Yoxsa o da onunla birlikdə palçıqın içində oləcək. Uşağı yatırdın, həkim dalısınca qaçın, Londona, mayora teleqramma göndərin, qoy yubanmadan gəlsin. Sizdən şeytan da baş çıxarmaz, di tələsin! Dayanıb ulamağın və şarlar buraxmağın nə faydası var?

Kövşənliklərin birləşdiyi yerdə ayın və fənərlərin işığı köhnə daş hasarın, sarmaşıqların, uçuq darvazaların, qızılı yarpaqlar içində olan palçıqlı gölməçənin və bir-birinə sığınmış iki nəfərin üzərində oynayırdı. Cip huşsuz vəziyyətdə idi və elə görünürdü, onlar arasında heç bir fərq yoxdur.

Bir azdan küləkdə və ay işığında əzilmiş otların üzəriylə balaca dəstə gedirdi. İlk xərəyi iki kişi, ikinci xərəyi, bir kişi və iki qadın aparır, arxada isə qoca Pettens atın yüyənindən dartaraq gedirdi.

XI FƏSİL

Cip özünə gələndən sonra ilk şüursuz hərəkəti bu oldu ki, çarpayıda dikəlsən və və Sammerxeyin yanında olduğuna əmin olsun. Adət elədiyi kimi hələ gözlərini açmadan əlini uzatdı ki, ona toxunub yenidən yatsın. Yanında isə nə istilik, nə də həyat əlaməti var idi, morfidən hələ də dumanlı olan şüurunda fikirlər tutqun və yalnız halda axırdı: «Ah, hə, o, Londondadır».

Arxası üstə çevrildi. Londonda... Nə baş verib? Gözlərini açdı. Ah, demək buxarı bütün gecəni yanıb... Oturacaqda kimsə oturub, ya yuxu görür? Birdən səbəbini özü də bilmədən təngənəfəs olmağa başladı, havası çatmırdı. Oturacaqdakı adam tərpəndi, üzünü buxarıya tərəf döndərdi. Betti! Cip gözlərini yumdu. Bütün bədənini soyuq tər basdı.

– Betti!

– Hə, mənim gözəlim!

– Nə olub?

– O, haqda heç düşünmə! Mənim sevincim, indicə atan gələcək. – Cip geniş açılmış gözləriylə alovun dillərinə, axıra qədər çəkilməmiş pərdələrin arasından güclə düşən nazik işıq şüalarında oturacaqda tərpənən adama baxırdı. Dilini dodaqlarında gəzdirdi, əllərini odeyalın altına salıb ürəyinin üstünə sıxdı. Demək belə... demək, onunla bir yerdə ölməyib, ölməyib! Şüurundan ani bir fikir keçdi, onlar onun sağ qalmasını istəyirlər!

– Betti, mən elə içmək istəyirəm. Mən bir fincan çay gətir.

Hə, mənim gözəlim, bu dəqiqə. Bunun sənə xeyri də var. Bax, bu gözəldir!

– Hə...

Bettinin arxasınca qapı bağlanan kimi Cip yataqdan ayağa sıçradı, onun qəlbində indi ancaq bir fikir var idi, onları aldatmaq! Qarderoba qaçıb uzun xəz paltosunu götürdü, ayaqqabılarını cılpaq ayaqlarına geydi, krujevanın parçası ilə başını sarıdı və qapını açdı. Hər yerdə qaranlıq və sakitlik idi. Səs salmamağa çalışaraq pilləkəni düşdü, giriş qapısının zəncirini çəkdi, qapını açıb çölə qaçdı. Otların üzərindən kölgə kimi sürüşüb keçdi, bağın qapısını arxada qoydu və yolla, tuqun ağacların altıyla qaçmağa başladı, ağaclardan soyuq yağış damcıları düşürdü. Üfüqlərin solğun şəfəqləri qaranlığı yarıb keçirdi, artıq öz ayaqlarının əksini yoldakı gölməçələrdə görə bilirdi. Sonra təpələrə yaxınlaşan maşının uğultusunu eşitdi və hasarın kölgəsində gizləndi. Maşın fənərinin xəyal kimi görünən işığı yandı, qaranlıqda söyüdlərin yuxarı tərəflərini, ağacların gövdələrini aşkara çıxarıb, parıltılı şəfəqlə yola uzandı. Cip sürücünün başını ona tərəf döndərdiyini gördü, sonra maşının banı göründü və arxa fənərlərin işıqları ilə göz vuraraq qaranlıqda yox oldu. Bəlkə də, atası bu maşınla Qırmızı evə gəlmişdi və onu həyatda saxlamağa kömək etmək üçün həkim gətirmişdi. Daha uzağa qaçdı. Doqqazdan itlə adam çıxdı, o, Cipun arxasınca qışqırdı: «Ey!». Cip artıq tuflisini itirmişdi, çör-çöpü, daşları hiss etmədən yolla ayaqyalın qaçırdı, daha uzağa, otelin azacıq solundan bir başa çaya aparan cığıra doğru,

orada sahil həmişə adamsız olurdu.

Cığıra doğru döndü, yüz, ya da bir az da çox addım qaçandan sonra o, artıq çayın boz, geniş zolağını dumanlı halda seçə bilirdi. Çay!.. Orada onun ömrünün ən gözəl saatları keçmişdi! O, artıq yox idi, ancaq onu orada tapacaqdı, orada uzanıb başını onun sinəsinə qoymuşdu, orada Cip onun gözəlliyindən həzz alırdı, onu sevirdi! Sahilə qədər qaçdı. Soyuq və sükut içində olan çay, sanki, həmişə olduğundan daha iti axırdı və sahillərində ağır-ağır sübhün ilk şəfəqləri işarırdı. Uzun qaçışdan sonra Cip hərəkətsiz halda dayanıb tövşüyərək nəfəs alırdı. Dizləri titrədi və büküldü. Yaş otların üzərində oturub çənəsini dizlərinə söykədi, dizlərini əlləriylə qucaqlayaraq dala, qabağa yırğalanmağa başladı. Ürəyi dayanmağa hazır idi. O oturub, sanki, daha dərinə nəfəs alaraq, qurğuşun rəngli sulara atılmamışdan əvvəl ciyərlərinə daha çox hava almaq istəyirdi. Hər bir qızdırmaya xas olan qəribə ayrılıq hissi Cipun varlığına hakim kəsildi və ona elə gəldi, özünü burada oturub gözləyən yerdə yandan görür. Başından ani bir fikir keçdi: «Mən öz ölümümü qamışların arasından üzəndə görəcəyəm, mənə görəndə heyrlənən quşları da görəcəyəm».

Birdən acı hıçqırıqlardan bütün bədəni titrədi. Bütün ətrafı, sanki, əridi, heç nə qalmadı, bircə qulaqlarında dəhşətli küy olan, hıçqırıqlardan boğulan öz bədənindən başqa. Onun sevgilisi, onun sevgilisi, onun zavalı alnı! Titrədi və üzü üstə yerə dəydi, əlləriylə torpaqdan və yaş otlardan yapışdı.

Günəş artıq çayı işıqlı zolaqlarla işıqlandırır. Yaxınlıqda birəbitdən quşu oxudu, Cipun çılpac topuğunun üstünə yarpaq düşdü.

Şənbə günü ov eləyən Uinton istirahət günü axşam Londona gəldi və birbaşa kluba şam yeməyinə getdi. O, dodaqlarında siqaret yuxuya getmişdi və artıq klubu bağlayanda onu oyatdılar. Beri-stritə gələndə artıq saat üç idi, ona teleqramma var idi: «Mister Sammerxeyin başına nə işə qorxulu iş gəlib. Yubanmadan gəlin. Betti».

Marki geyindi, sahibinə də geyinməyə kömək eləyib, şeyləri yığdı və uzaq səfərə getmək üçün taksi çağırdı. Uinton həyatında heç vaxt indiki kimi təkəlli olduğuna görə özünü bu qədər lənətləməmişdi. Dördün yarısında yola düşdülər. Bütün yol boyu Uinton xəz paltosuna bürünüb, irəli əyilərək oturmuşdu, sanki, başını pəncərədən salıb sürücüyə komanda vermək istəyirdi. Bu dəhşətli gecə idi. O ciyərləri zəif olan Markinin düşüb yolu göstərməsinə icazə vermədi. İki dəfə bu qaradınmaz adam onunla danışdı:

– Ser, bu miss Cip üçün olduqca pisdir?

– Hə, pisdir. Dəhşətdir.

İkinci dəfə işə soruşdu:

– Ser, siz elə düşünürsünüz, o ölüb?

Uinton qaşqabaqlı cavab verdi:

– Allah bilir, Marki. Çox yaxşı olacağına ümid eləyək.

Elə sevimli, elə zərif olan qıza təbiət bundan daha ağır zərbə vura bilərdimi?

Artıq Betti və xidmətçi qız çox məyus halda doqqazın qarşısında toranlıqda dayanmışdılar. Maşından sıçrayıb düşən Uinton qışqırdı:

– Qadın, nə işdir? Cəld ol!

– Ah, ser! Mənim gözəlim yoxdur. Çay gətirmək üçün onu bir anlığa tək qoydum və o çıxıb çölə qaçdı.

Uinton, sanki, daşa dönərək bir neçə anlığa dayandı. Sonra Bettinin çiyinlərindən yapışaraq, sakitcə soruşdu:

– Ona nə olub?

Betti danışa bilmirdi. Xidmətçi qız cavab verdi:

– At onu sarayın yanında öldürüb, orada, çəmənlikdə. Sahibə isə şüursuz halda idi və cəmisi iyirmi dəqiqə bundan əvvəl ayılmışdı.

– O, hansı yolla gedib?

– Ser, bax buradan, hər iki qapı açıq idi, hansı yolla getdiyini isə mən bilmirəm.

Çay!

– Maşını döndərin! Marki, çıxmayın. Betti və siz, qızlar, çəmənliyə qaçın, oranı axtarın... Hə? Nə işdir?

Sürücü başını kabinanın pəncərəsindən çıxartdı.

– Ser, biz təpəyə qalxanda mən uzun, qara palto geymiş, başına nə isə ağ bir şey sarımış qadını gördüm. O, çəpərlərin yanında dayanmışdı.

– Yaxşı. Yenidən ora gedin və hər yerə baxın.

Belə anlarda fikirləşməyə vaxt olmur, bütün bu bağlar, villalar, otellər, yalnız çaya gedən yolu kəsirdilər. Uinton maşını aşağı, sahilə düşən dar cığırın yanında saxlatdırdı, maşından yerə sıçrayıb cığırda qaçmağa başladı. Bircə söz demədən dinməzcə otların örtülüyü sahilin kənarına qaçdı. Marki onun arxasınca tələsirdi. Uinton sahilə nəşə qaralan bir şey görəndə bir anlığa elə hiss elədi ki, ölür, ona elə gəldi, bu çıxarılıb atılan paltardır. Sonra tutqun şeyin tərpəndiyini hiss elədi və Markiyə dayanmaq işarəsi verərək, barmaqlarının ucunda irəli tək getdi. Yerə sərilmiş qızının yanından ehtiyatla keçib, dizi üstə çökdü və dedi:

– Mənim sevincim!

Cip başını qaldıraraq ona baxdı. Qızın solğun sifəti, olduqca iri, qara gözləri, dağınıq saçları, kədərin öz mücəssiməsi idi. O bilmirdi neyləsin, qızına necə kömək eləsin, necə sakitləşdirsin, xilas

eləsin. Qızının baxışlarında təqib olunan heyvanın baxışlarında olan ifadə var idi. Yalnız tutqun instikti onu danışmağa məcbur elədi:

– Cip, mən ananı da beləcə dəhşətli vəziyyətdə itirdim.

O, bu sözləri qızının şüurlu olaraq dərk elədiyini hiss elədi, ağılsız baxışları yumşalmağa başladı. Qızını özünə doğru çəkdi, üzünü onun üzünə söykəyib, titrəyən bədənini qucaqladı və mızıldandı:

– Cip, mənim xatirimə, mənim xatirimə!..

Markinin köməyi ilə qızını maşına mindirib evə yox, otele apardı. Cip od tutub yanırdı və tezliklə sayıqlamağa başladı. Növbəti gün teleqramma ilə çağırılan Rozamunda bibi və missis Marki gəldilər. Səs-küy Cipi narahat eləməsin deyə Uinton bütün oteli tutmuşdu.

Saat beşdə Uintonu aşağı, oxu otağı deyilən otağa çağırdılar. Pəncərənin qabağında əlcəkli əlləri ilə üzünü örtən ucaboylu qadın dayanmışdı. Bir-birlərindən cəmi on mil aralıda yaşamalarına baxmayaraq, o, ledi Sammrexeyi, yalnız üzdən tanıyırdı. O, bədbəxt qadının birinci dillənməsini gözlədi. Qadın sakit səsle dedi:

– Danışmağa sözüm yoxdur. Ancaq mənə elə gəldi, sizə mütləq dəyməliyəm. Cip necədir?

– Sayıqlayır.

– Mənim yazıq oğlum. Siz onu gördünüz... onun alnını? Mən onu evə aparacağam.

Göz yaşları onun vualı örtülmüş yanaqları ilə ağır-ağır süzülürdü. Qadın pəncərəyə doğru döndü və dəsmalını gözlərinə tutdu. Uinton pəncərədən qaralan çəməniyə baxaraq dedi:

– Mən onun bütün əşyalarını göndərərəm, yalnız ... yalnız mənim yazıq qızıma nəyləsə kömək eləyə biləcək əşyalardan başqa...

Qadın cəld döndü.

– Gör, hər şey necə qurtardı! Mayor Uinton, bunun arxasında nəse gizlənmirmi? Onlar, doğrudanmı, xoşbəxt idilər?

Uinton birbaşa onun gözlərinin içinə baxıb dedi:

– Ah, hə, çox xoşbəxtidilər.

O tərpənmədən qadının ona zillənən göz yaşı ilə dumanlanmış baxışlarını qarşıladı. Qadın dərinə köks ötürərək yenidən döndü və yenə də dəsmalı sifətinə çəkib, vualı buraxdı və tələsik çıxdı.

Bu həqiqət deyildi. O, Cipi sayıqlayarkən nələr dediyini eşitmişdi, nə qədər ki, ondan asılıydı, heç kim, hətta Sammerxeyin anası da heç nə öyrənə bilməyəcəkdi.

Sonrakı günlər Cip hələ də huşsuz idi və həyatı tükəndən asılıydı. Uinton qızının otağından çıxmırdı, alçaq tavanı olan bu otağın sarmaşıqlarla hörülmüş pəncərəsindən ulduzların altında qaralan, solğun noyabr günəşinin şüalarından işıldayan çayı görmək olurdu. O, sanki, ovsunlanıbmiş kimi

bütün günü qızına baxırdı. O, sadəcə, möcüzə nəticəsində çayın sahilində Cipi qurtarmışdı.

Uinton baxıcıdan imtina elədi. Rozamunda bibi və missis Marki xəstəyə çox gözəl baxırdılar və o, yad adamın Cip sayıqlayarkən nələr dediyini eşitməsini istəmirdi. Şəxsən onun xəstəyə baxması bununla məhdudlaşırdı, xəstənin yanında oturur və nə qədər mümkünsə, onun sirlərini başqalarından qoruyurdu. Gözlərini qızından ayırmadan saatlarla burada oturmağa hər vaxt hazır idi. Özü də bilmədən, sanki, əl havasına ürəyinin azdığı qaranlıq labirintdə yol axtarırmış kimi sayıqlayan adama qulaq asarkən, onun dönə-dönə təkrarladığı reallığı heç kim atasından daha yaxşı tuta bilməzdi.

Bu qədər çox adamın Cipi vəziyyətini soruşmağa gəlməsi Uintonu təəccübləndirirdi, hətta onun düşmən hesab elədikləri belə ya vizit vərəqələrini qoyub gedir, ya da xidmətçilərini göndərirdilər. Amma gözəlliyi və qəlbinin yumşaqlığı ilə ürəklərini fəth elədiyi sadə adamların Cipe münasibəti onu daha çox həyəcanlandırırdı. Bir dəfə o, Beri–stritdən məktub aldı:

«Hörmətli mayor Uinton,

Mən qəzetdən zavallı mister Sammerxeyin ölümü haqqında oxudum. Ah, mən ona görə necə də heyfisləndim! O, mənə qarşı elə xeyirxah olub. Mən hələ də bu fəlakətin ağır təsiri altındayam. Əgər siz fikirləşsəniz ki, halına yandığımızı bilməsi ona xoş olar, o zaman bu haqda ona deyə bilərsiniz. Hə, bu ağır itkidir.

Sizə sadıq olan

Dafna Uinq».

Demək, onlar Sammerxey haqqında bilirmişlər! Uinton nəyə görə bunu təxmin eləməmişdi. Nə yazacağını bilmədiyi üçün məktuba cavab vermədi.

Bəzən o, Cipi soyuq dəymiş beyninin məhsulu olan bu ağır sayıqlamaları eşitməmək üçün qulaqlarını tuturdu. Cipi tutqun şüuru görünür, hələ də baş verən faciəni olduğu kimi qəbul eləyə bilmirdi. Onun dodaqlarından elə hey sevgi sözləri səslənirdi, elə hey onu itirəcəyindən qorxduğunu təkrarlayırdı. Dodaqlarına, yalnız təsadüfən sakit, sadə və ovsunlayıcı, sanki, böyük xoşbəxtliyin işartısı kimi gülüş qonardı. Bu gülüş onun indiyə kimi eşitdiyi gülüşlərin ən qorxulusu idi. Ancaq tədricən Uinton özü üçün elə də xoş olmayan təsəlli tapdı ki, Sammerxeyin faciəli ölümü, Cip üçün daha faciəli ola biləcək bir fəlakətin qarşısını alıb. Bir dəfə gecə qızının çarpayısının yanındakı böyük oturmaqda oturub mürgüləyəndə birdən ayıldı və qızının ona baxdığını hiss elədi. İndi bu gözlər görürdü, onlar yenidən Cipi gözləri idilər! Onun dodaqları tərpəndi.

– Ata!

– Hə, mənim balam.

– Ata, mən hər şeyi xatırlayıram!

Öz qısalığı ilə qorxunc olan bu sözləri eşidən Uinton əyilib dodaqları ilə onun əlinə toxundu.

– O, harada dəfn olunub?

– Uidrinqtonda.

– Hə...

Bu sözdən çox ah idi. Başını qaldıran Uinton onun yenidən gözlərini yumduğunu gördü. Qara saçlarının və kipriklərinin fonunda onun solğun yanaqlarının və alınının ağlığı Uintonu sarsıtdı. Bu sifət canlıydı, ya ölümün gözəlliyi idi?

Qızının üzərinə əyildi. O, nəfəs alırdı. Yuxuya getmişdi.

XII FƏSİL

Onlar yeni ilin ilk günü, təxminən, Sammerxeyin ölümündən iki ay sonra Mildenxemə qayıtdılar. Keçən günlərin xəyallarıyla dolu olan Mildenxem həmişəki kimi qəmgin idi. Artıq beş yaşı olan balaca Cip üçün bu ən yaxşı ev idi. Cip özünün uşaqlığının keçdiyi bu evin döyünən qəlbi olduğunu izlədikcə arabilir təsəlli tapırdı. Hələ əməlli – başlı özünə gəlməmişdi, əvvəlki tək kölgə kimi gəzirdi, birdən onun sifətini görən hər bir kəs dünyanın ən kədərli sifətini gördüyünü güman eləyirdi. Heç kimlə birdən qarşılaşmamaq üçün çox çalışırdı. Onun gülüşü Uintonu ümitsizləşdirirdi. Bütün qışı və baharı qızına necə kömək eləyəcəyini düşünüb tapa bilmirdi. Cip ayaq üstə qala bilmək üçün böyük səy göstərirdi. Burada onun baxmaqdan və gözləməkdən başqa əlindən heç nə gəlmirdi. Nəyə görə də hadisələrin gedişini sürətləndirməliydi? Onu, ancaq zaman sağalda bilirdi.

Bahar gəldi və getdi. Cip sağalırdı, ancaq bircə dəfə də olsun, bağın hasarından çölə çıxmır, heç vaxt Qırmızı ev haqda danışmır və Sammerxeyi xatırlatmırdı. Ona görə yox ki, qız öz dərdindən ayrılmək istəmirdi, əksinə, o hər cür çalışaraq, bu ağır dərdini unutmaq və boğmaq istəyirdi. Onun başına nə vaxtsa deyildiyi kimi «ürəkgetməsi» gəlmişdi. Burada artıq heç nə eləmək olmazdı. Balaca Cipə demişdilər ki, Brayan həmişəlik çıxıb gedib və anasını kədərləndirməmək üçün onun haqqında danışmamalıdır, ancaq o, bəzən diqqətlə, nədənsə ciddi karıxmış halda anasına baxırdı. Bir dəfə o, öz uşaq gözüaçaqlığı ilə Uintonu heyrləndirərək dedi:

– Baba, anam bizimlə yaşamır, hardasa uzaqlarda yaşayır. Mən elə düşünürəm, anam oradadır, Brayanın yanında?

Uinton ona baxdı və cavab verdi:

– Mənim balam, bəlkə də, elədir, ancaq məndən başqa bu haqda heç kimə demə. Ümumiyyətlə, onun haqqında heç kimlə danışma.

– Hə, mən bilirəm. Baba bəs o, haradadır?

Uinton nə cavab verə bilirdi?

O, vaxtının çoxunu at üstə keçirir və qızı da özüylə götürürdü, nə vaxtsa anası üçün olduğu kimi, qız üçün də bu əsl xoşbəxtlik olurdu. Cipi isə özüylə aparmağa ürək eləməirdi. Cip heç vaxt atlar haqda danışmır, atabaxanlara yaxın düşmür və bütün günü evdə xırda para işlərlə məşğul olurdu, bağda işləyir, royalın arxasında oturur, bəzən azacıq çalır, ancaq ən çox da əllərini dizlərinin üstünə qoyaraq royalın dillərinə baxırdı. Bu həmin fəlakətli yayın başlanğıcı idi, adamlar hələ müharibənin yeraltı təkanlarını hiss eləmirdilər, qaranlıq hələ sözün əsl mənasında qatılaşmamışdı. Uintonun gözləri qarşısında hələ öz sevgilisinin tutqun gözləri, qıvrım saçları və kazarmanın meydanında əmrin tanış sözlərini qışqıran özünün qəhvəyi mundirdəki obrazı canlanmırdı. O, yalnız bir şey haqqında düşünürdü, bircə Cipi bu təcrid olunmuş vəziyyətindən çıxarda bilsəydi!

İyunda Cipə Londona getməsini təklif elədi. Onun təəccübünə rəğmən, qız tərəddüdsüz razılaşıdı. Troitsa bayramı günlərində getdilər. Onlar Uidrinqtonun yanından keçəndə qızın başını qatmaq üçün o, söhbətə güc vemişdi, ancaq bir az sonra ehtiyatla qəzetin arxasından, qızın üzünü pəncərəyə çevirib oturduğunu gördü, o, çöllərə baxırdı və yanaqları ilə göz yaşları gilələnirdi. Bircə söz də demirdi, baxışları hərəkətsiz idi, yalnız elə hey yanaqları ilə göz yaşları axırdı. Uinton baxışlarını ona dikmişdi, gözlərini qıymışdı, sifəti sərtləşirdi, dərisini, sanki, sümüklərinin üzərinə möhkəmcə dartırdılar.

Vağzaldan Beri-stritə maşın darısqal küçələrlə gedirdi, burada dünya öz yoxsulluğunu nümayiş elətdirirdi. Yorulub əldən düşən kişilər, qayğılardan əzab çəkən qadınlar və qayğısız halda kanalların kənarlarında, evlərin kandarında oturan uşaqların xəyalları sifətlərinin torpaq rəngli hər bir cizgiləri, arıqlayıb əldən düşən bədənlərinin hər bir hərəkəti ilə qızıl əsrin çoxdan arxada qaldığını əyani göstərirdilər. Çirkin, hisli evlər, gözəlliyi yeraltı su novlarının gözəlliyindən heç də çox olmayan bu görüntülər qurtuluşu hələ uzun müddətə yeşiyə atmağın lazım gəldiyindən xəbər verirdi. Qabağa əyilən Cip maşının pəncərəsindən çölə baxırdı. Uinton qızının onun əlindən necə yapışıb möhkəmcə sıxdığını hiss elədi.

Axşam yeməkdən sonra onlar bir vaxtlar Uintonun onun anası üçün hazırladığı otaqda oturmuşdular, hər şey otuz il bundan əvvəl olduğu kimi necəydisə, indi də eləydi... atlas ağacından kətillər, XVII əsr dəbində yazı masası və qədim mis şamdanlar. Cip soruşdu:

– Ata, mən Mildenxemdə kasıb uşaqlar üçün uşaq yurduna bənzər bir sığınacaq açsam etiraz eləməzsən ki? Orada uşaqlar yaşaya, yaxşı yeyə və təmiz hava ala bilərdilər.

Baş verən faciədən sonra onun bu ilk qəribə xahişindən təsirlənən Uinton dedi:

– Mənim əzizim, sən kifayət qədər sağalıbsanmı?

– Tamamilə. İndi məndə hər şey qaydasındır, bircə bundan başqa. – Cip əliylə ürəyini göstərdi. – Nə ki verilib, insan onu geri ala bilməz. Burada mən heç nə eləyə bilmərəm. Əgər bacarsaydım, eləyərdim. Bütün bunlar səni çox kədərləndirib. Mən uşaqlara baxanda, onlara qulluq eləyəndə çox fikirləşəsi olmayacağam, nə qədər çox məşğul olsam, o qədər də yaxşıdır. Mən indicə başlamaq istərdim.

Uinton başıyla razılığını bildirdi. Qızının istədiyi hər şeyi yerinə yetirməyə hazırdı! Ona kömək eləyə biləcək hər şeyi!

– Rozamunda sənə kömək eləyər, – o, astadan dedi. – Axı o, bizdə belə işlərin ustasıdır. – Diqqətlə qızına baxıb əlavə elədi: – Mənim balam, ruhdan düşmə, nə vaxtsa hər şey yenidən qayıdar.

Cip özünü gülümsəməyə məcbur elədi və sakitcə dedi:

– Hər halda, olanlar olmasaydı, mən indi yaşaya bilməzdim.

Cip dizlərini qucaqladı, onun gözləri qəribə tərzdə parıldayırdı və sanki, dodaqlarında zəif bir gülüş donmuşdu. Uinton isə düşünürdü: «Məhəbbət! Sərhədsiz məhəbbət! Ölümdən güclü!»